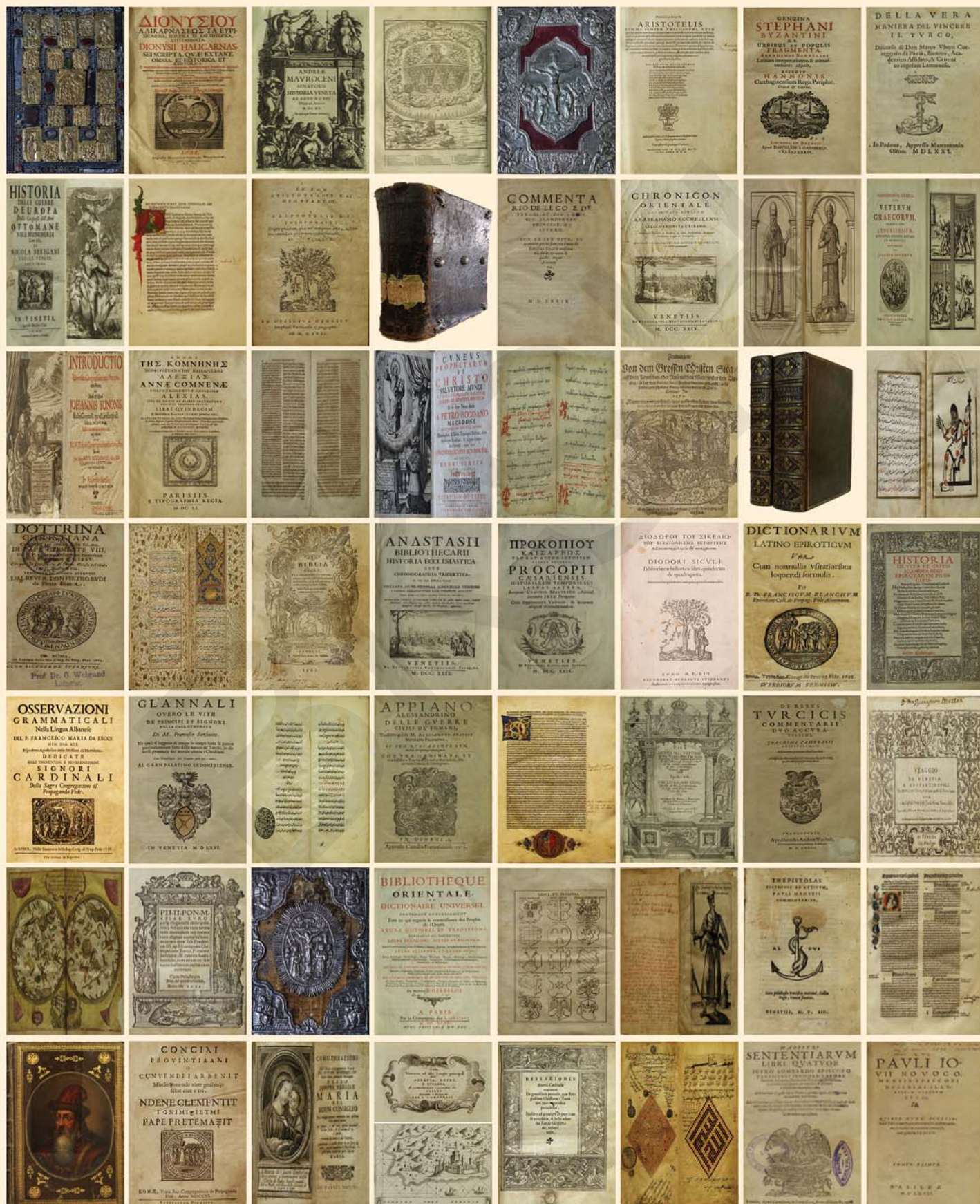

Thesare të Bibliotekës Kombëtare të Shqipërisë

Thesare të Bibliotekës Kombëtare të Shqipërisë

Përgatitur nga Piro Misha

BIBLIOTEKA
KOMBËTARE

KY KATALOG BOTOHET NËN KUJDESHIN
E KRYETARIT TË KUVENDIT TË SHQIPËRISË, ZOTIT GRAMOZ RUÇI

© Biblioteka Kombëtare e Shqipërisë, 2020

Katalogu bazohet tek ekspozita “Verba volant, Scripta manent - Thesare të Bibliotekës Kombëtare”, organizuar me rastin e 100-vjetorit të krijimit të Bibliotekës Kombëtare të Shqipërisë, nga data 22 tetor deri më 11 nëntor 2020, nga BKSH dhe COD (Qendra për Hapje dhe Dialog).

Korrektore: Loreta Loli

Art Grafik: Valbona Lila

ISBN 978-9928-4600-1-1

Biblioteka Kombëtare e Shqipërisë
Adresa: Sheshi “Skënderbe”, Tiranë
www.bksh.al

Përmbajtja e lëndës

Hyrje	5	Paolo Giovio (Paulus Jovius).....	64
Kontribuesit.....	9	Benedetto Bartolomeo Ramberti.....	66
Pjetër Bogdani.....	10	Juan Luis Vives	68
Pjetër Budi	12	Visarioni (Besarioni) nga Nikea	70
Frang Bardhi	14	Iacopo Fontano.....	72
Marin Barleti.....	16	Aristofani	74
Marin Barleti.....	18	Bartolomej Georgijević.....	76
Marin Barleti.....	20	Straboni	78
Marin Barleti.....	22	Aristoteli	80
Dhimitër Frëngu.....	24	Pietro Bembi	82
Jacob Kockert	26	Fjalori apo thesari i gjuhës latine	84
Marin Beçikemi	28	Ciceroni.....	86
Kuvendi i Arbrit	30	Aristoteli dhe Theofrasti	88
Francesco Maria Da Lecce.....	32	Dion Kasi nga Nikea.....	90
Ardhja e ikonës së Zojës të Këshillit të Mirë	34	Diodori nga Siçilia	92
Akolutitë e Voskopojës	36	Petrus Gyllius.....	94
Theodhor Kavaljoti	38	Biblia Sacra	96
Papa Piu II (Enea Silvio Pikolomini).....	40	Niqifor Gregorasi	98
Ambrosio Massari de Cora		Girolamo Maggi dhe Iacomo Castriotto	100
(Ambrosio Choriolano)	42	Euklidi.....	102
Bartolomeo Platina.....	44	Petro Lombardo	104
Ibn Sina (Avicena)	46	Jean Fernel	
Shën Augustini	48	(Ioannes Fernelius Ambianus)	106
Shën Augustini	50	Historia e Sigethit	108
Publius Papinius Statius.....	52	Njoftimi për fitoren në betejën e Lepantos	110
Shën Metodi i Olimpiti	54	Francesco Sansovino.....	112
Shën Augustini	56	Cosimo Filiarchi.....	114
Plini Plaku (Gaius Plinius Secundus)	58	Demosteni dhe Eskini	116
Hermogjeni i Tarsit	60	Biblia Sacra	118
Papa Piu II (Enea Silvio Piccolomini)	62	Ptolemeu	120

Apiano i Aleksandrisë	122	Cornelio Magni	192
Giovani Tommaso Minadoi	124	Francesco Piacenza Napolitano	194
Gerhard Merkatori	126	Kosma Mavrudhi	196
Torquato Tasso	128	Dionisi i Alikarnasit	198
Johannes Leunclavius	130	Barthelemy d'Herbelot.....	200
Guido Panciroli	132	Vincenzo Maria Coronelli	202
Cesare Campana.....	134	Vincenzo Maria Coronelli	204
Giuseppe Rosaccio.....	136	Titus Flavius Josefus.....	206
Joachim Camerarius, Guilielmi Brussii dhe Johannes Cuspinian.....	138	Aristoteli në arabisht.....	208
Shën Foti i Madh	140	Homeri	210
Johannes Cuspinian.....	142	Joan Kantakuzeni	212
Antologji e poetëve latinë	144	Kronikat orientale	214
Paolo Ramusio	146	Prokopi i Çezaresë	216
Laonik Halkokondili dhe Thomas Artus.....	148	Anastas Bibliotekari, Doukas dhe Teofilakti i Ohrit.....	218
Giorgio Basta	150	Anselmo Maria Banduri.....	220
Historia e Bizantit nga tre autorë greko-latinë...	152	Kâtip Çelebi	222
Richard Knolles	154	Luigi Ferdinando Marsigli	224
Ptolemeu	156	Shërbesa e Shën Nikodemit nga Vithkuqi.....	226
Theodor Prodromi.....	158	Shën Cirili i Jeruzalemit.....	228
Festorja (Panigjirikon) 1631	160	Kostë Berati	230
Halkokondili, Thomas Artus, François Eudes de Mèzeray, Michel Baudier, Blaise de Vigenère	162	Jacques-Béninius Winslow	232
Ana Komnena	164	Charles du Fresne du Cange	234
Henrik Ruse	166	Jean-Antoine Guer	236
Giovan Battista Nani.....	168	Giorgio Baglivi	238
Dorëshkrim në arabisht e persisht.....	170	Dimitrie Cantemir	240
Arriani i Nikomedias.....	172	Enciklopedia e Didëroit	242
Andrea Marmora.....	174	Perikope (Pjesë) Ungjilli.....	244
Heinrich Brewer.....	176	Giuseppe Olivi	246
Girolamo Brusoni.....	178	Ebün Necib Seyzerî.....	248
Stefan Bizantini.....	180	Perikope (Pjesë) Ungjilli nga Manastiri i Metamorfozës	250
Charles du Fresne du Cange	182	Rumi.....	252
Johann Peter von Vaelckeren	184	Dorëshkrim në arabisht për fenë islame.....	254
Philipp Cluver	186	Dorëshkrim në gjuhën osmane mbi astrologjinë dhe alkiminë.....	256
Perikope (Pjesë) Ungjilli.....	188	Ditaret e Franc Nopçës.....	258
Girolamo Albrizzi	190		

Hyrje

Ky katalog botohet me **rastin e 100-vjetorit të Bibliotekës Kombëtare të Shqipërisë**. Sepse Biblioteka Jonë, institucioni më i vjetër kulturor i shtetit shqiptar, i krijuar me një ndër vendimet e para që mori qeveria e dalë nga Kongresi i Lushnjës në 1920, mbushi 100 vjeç! Lindi si një bibliotekë modeste me vetëm 3000 libra, në vitin 1938, pra, në prag të Luftës së Dytë Botërore fondi i saj nuk i kapërcente 12.000 njësi bibliotekare. Sot janë afro një milion e dyqind mijë libra, koleksione shtypi, dorëshkrime, harta etj. Sidoqoftë, s'është vendi të zgjatemi me rrugëtimin njëshekullor të BKSH-së, as me atë që ajo përfaqëson si institucioni më i rëndësishëm që ka për detyrë të ruajë kujtesën e trashëgiminë e shkruar të popullit tonë, por le të mbetemi te ky katalog i ekspozitës *Verba volant, Scripta manent - Thesare të Bibliotekës Kombëtare*, të hapur në muajin tetor 2020 me rastin e 100-vjetorit, në ambientet e COD-it, pranë Kryeministrit. Bëhet fjalë për ekspozitën më të madhe të organizuar ndonjëherë nga Biblioteka Kombëtare e Shqipërisë, me mbi 800 libra e dorëshkrime, por, njëkohësisht, dhe më të veçantën, duke qenë se rreth 80 % të librave dhe dorëshkrimeve të ekspozuara publiku nuk

kishte patur mundësi t'i shihte më parë. Madje, mund të thuhet që as e përfytyronte se paskemi trashëguar një pasuri të tillë, e cila, për dekada me radhë kishte mbetur e "fshehur" në fondet e Bibliotekës sonë Kombëtare. Vlen të kujtohet se rreth 80% e veprave të ekspozuara, ashtu si dhe ato të këtij katalogu, i përkasin periudhës mes viteve 1400 e 1600.

Sigurisht, librat e ekspozuar përfaqësonin veç një pjesë të kësaj trashëgimie, e cila është mjaft më e madhe, ashtu sikundër ky katalog përmbledh vetëm një pjesë të ekspozitës: 125 nga mbi 800 libra e dorëshkrime që u ekspozuan. Dhe, duke qenë se çdonjëri nga librat e ekspozuar do ta meritonte të përfshihej në katalog, përzgjedhja ishte mjaft e vështirë. Megjithatë besoj se ai ia del mbanë të përmbushë atë që për ne ishte mesazhi kryesor që donim të përçonim me ekspozitën e organizuar: që Biblioteka Kombëtare e Shqipërisë ka nevojë për shumë më tepër vëmendje dhe kujdes. Së pari, sepse është institucioni kryesor që ruan kujtesën e shkruar të popullit tonë, por edhe sepse në të ruhet një pasuri universale, që duhet të na bëjë krenarë që e kemi trashëguar. Sepse nuk ka si të mos ndjehesh krenar kur sheh se biblioteka e një vendi të vogël

si Shqipëria paska jo pak prej botimeve të para të autorëve greko-romakë që dolën gjatë periudhës së Rilindjes Europiane, të cilat do bënë të krenoheshin edhe biblioteka mjaft më të mëdha. Duke nisur pikërisht me disa prej botimeve të para të Aristotelit në edicione dygjuhëshe: greqisht e latinisht, e krahas tyre dhe dorëshkrimin e një prej veprave të tij të përkthyer në arabisht, për të vazhduar me veprat e Sofokliut, Demostenit, Eskilit, Euklidit, Strabonit, Plinit, Ciceronit, e kështu me radhë, shumica prej tyre botime të viteve 1500. E si mund të mos ndjehesh krenar kur zbulon koleksionin e jashtëzakonshëm të *Corpus Historiae Byzantinae*, apo morinë e botimeve veneciane që gjenden në Bibliotekën Kombëtare?!

Jo më me pak interes është dhe koleksioni i dorëshkrimeve orientale, disa prej tyre me mjaft vlerë, ku veçohet biblioteka e Bushatllinjëve të Shkodrës, me rreth 150 dorëshkrime.

Një vend të veçantë zënë dhe botimet me natyrë fetare, me një sërë ekzemplarësh të rrallë të viteve 1400 e 1500. Pa përmendur koleksionin e pasur të veprave nga Rilindja Europiane e ajo Italiane etj., deri te botimet e para të disa prej përfaqësuesve më të shquar të Iluminizmit, që nga “Enciklopedia” e famshme e Didëroit me 39 vëllime, veprat e Volterit, të Zhan Zhak Rusoit, pa harruar botimet e Isak Njutonit, Adam Smithit, e kështu me radhë. Të gjitha këto përbëjnë, veç të tjerash, një dëshmi të faktit që dhe në kohët më të errëta, kur dukej sikur nga Europa na ndante një mur i pakapërcyeshëm, tek ne kishte njerëz, që mes një mijë vështirësish, duke ruajtur me devotshmëri këtë thesar kulturor, vazhduan të mbanin lidhjet me kontinentin mëmë.

Detyra primare e çdo Biblioteke Kombëtare

është të mbledhë e të ruajë trashëgiminë e shkruar kombëtare, ndaj dhe katalogu nis pikërisht me këtë trashëgimi kaq të vyer, duke filluar me veprat e Bogdanit, Budit, Bardhit, Beçikemit, pa harruar një pjesë të atij koleksioni prej rreth 200 librash në gjuhë të ndryshme kushtuar Skënderbeut, që e hap vepra e Barletit, shumica syresh botime të viteve 1500 dhe 1600.

Librat e vjetër që vijnë nga shekujt kanë një magji të tyren të veçantë. Dhe ajo që unë provova, kur pashë e preka për herë të parë librat shekullorë të mbyllur nëpër arka metalike, apo të mbetur në raftet e pluhurosura të bibliotekës, qe entuziazmi, por, njëkohësisht, bindja se e gjithë kjo pasuri duhej bërë sa më shpejt “pronë” e publikut. Por, po ashtu provova një ndjenjë mirënjohjeje për ata që e kishin bërë atë të mundur. Sepse çdonjëri prej këtyre librave ka pasur një histori të vetën si ka mbërritur në Bibliotekë, paçka se sot është tepër e vështirë të gjurmosh rrugëtimin që ata kanë bërë. Në një farë mënyre, ashtu si dhe ekspozita, ky katalog shërben për të nderuar kujtimin e të gjithë atyre që e krijuan, e pasuruan dhe e ruajtën Bibliotekën Kombëtare ndër vite, duke nisur me Drejtorët e saj të parë: Mati Logoreci e Karl Gurakuqi, por në radhë të parë me Sotir Kolean, drejtorin e saj më jetëgjatë të paraluftës, me emrin e të cilit lidhet një pjesë e mirë e koleksioneve. Dhe, padyshim, me Lumo Skëndon, vulën e të cilit e gjen në jo pak prej perlave të BK-së. Por, njëkohësisht, ky katalog shërben për të përkujtuar kontributin e dhënë prej mjaft prej drejtuesve të tjerë, duke nisur nga paraardhësit e mi në krye të këtij institucioni, Persidën e Aurelin, e ata qindra punonjës të Bibliotekës Kombëtare që bënë të

mundur që kjo pasuri kombëtare të ruhej edhe në kohë mjaft të vështira.

Dhe së fundi me falënderimet. Duke nisur me Pëllumb Xhufin e Tomi Frashërin, anëtarë të Këshillit Shkencor të BKSH-së, për ndihmën e tyre të pakursyer për organizimin e ekspozitës. Një falënderim të veçantë për profesor Konstantinos Giakoumis, bizantolog, për ndihmën e çmuar që na dha për zbërthimin shkencor të disa prej botimeve bizantine e pasbizantine.

Padyshim që vetë ekspozita, e për pasojë as ky katalog, do kishin qenë vështirësisht të realizueshëm pa ndihmën e pakursyer e profesionalizmin e punonjësve të COD-it,

ndaj një falënderim të përzemërt për Eridana Çanon, Drejtoreshën e Qendrës për Dialog dhe Bashkëqeverisje. Por dhe për Milena Selimin, Drejtore e Menaxhimit të Qendrave për Hapje dhe Dialog, dhe padyshim për Genti Gjokolën, kuratorit sa të talentuar aq edhe pasionant.

Një falënderim të veçantë për Kryetarin e Kuvendit të Shqipërisë, z. Gramoz Ruçi, që u tregua aq i gatshëm për të na ndihmuar për botimin e këtij katalogu.

Dhe në fund fare një falënderim për gjithë ata punonjës të Bibliotekës që punuan për javë të tëra për të bërë të mundur organizimin e ekspozitës, si dhe këtë katalog.

Piro Misha

Drejtor i Bibliotekës Kombëtare të Shqipërisë

Kontribuesit:

Dr. Etleva Domi, Nëndrejtoreshë e Bibliotekës Kombëtare të Shqipërisë

Akademik Pëllumb Xhufi, anëtar i Këshillit Shkencor të Bibliotekës Kombëtare të Shqipërisë

Prof. asoc. Konstantinos Giakoumis, bizantolog

Dr. Tomas Frashëri, anëtar i Këshillit Shkencor të Bibliotekës Kombëtare të Shqipërisë

Dr. Alda Biçoku, përgjegjëse e sektorit të Albano-Balkanologjisë në Bibliotekën Kombëtare të Shqipërisë

Dr. Elda Boriçi, bibliografe në sektorin e Albano-Balkanologjisë në Bibliotekën Kombëtare të Shqipërisë

Msc. Sonila Tërpo, klasifikatore në sektorin e Albano-Balkanologjisë në Bibliotekën Kombëtare të Shqipërisë

Msc. Suela Ndoja, bibliografe në sektorin e Albano-Balkanologjisë në Bibliotekën Kombëtare të Shqipërisë

Msc. Dilara Oztürk, klasifikatore në sektorin e Albano-Balkanologjisë në Bibliotekën Kombëtare të Shqipërisë

Enkeleda Omari (Papamihali), përgjegjëse e sektorit të Koleksioneve në Bibliotekën Kombëtare të Shqipërisë

Alban Kaperi, specialist në sektorin e IT në Bibliotekën Kombëtare të Shqipërisë

Pjetër Bogdani

Cvnevs Prophetarvm de Christo Salvatore mvndi, et eivs evangelica verita, italice et epiroticè contexta, et in duas Partes divisa a Petro Bogdano Macedone Sacr. Congr. de Prop. Fide Alvmno Philosophiæ, & Sacre Theologiæ Doctore, olim Episcopo Scodrensi, & Administratore Antibarensi; nunc verò Archiepiscopo Scvporvm, ac totivs Regni Serviæ administratore, Pars prima Pars 1. Patavii, Ex Typographia Seminarii. Opera Avgvstini Candiani, [1685]. 182 f.

De vita Iesv Christi Salvatoris mvndi, et eivs evangelica veritate, italice, et epiroticè contexta, et in duas Partes divisa a Petro Bogdano Macedone Sacr. Congr. de Prop. Fide Alvmno Philosophiæ, & Sacre Theologiæ Doctore, olim Episcopo Scodrensi, & Administratore Antibarensi; nunc verò Archiepiscopo Scvporvm, ac totivs Regni Serviæ administratore, Pars 2. Patavii [Padova], Ex Typographia Seminarii. Opera Avgvstini Candiani, 1685. 162 f.

Në këtë botim janë bashkëlidhur dy vepra të autorit, secila me numërtim faqesh më vete. Në çdo faqe teksti është në shqip dhe italisht:

1. *Çeta e profetëve... përpiluar në italisht dhe në shqip dhe e ndarë në dy pjesë prej Pjetër Bogdanit Maqedonasit... doktor në filozofi dhe teologji, ish-peshkop i Shkodrës dhe ish-administrator i Tivarit, sot kryepeshkop i Shkupit dhe administrator i tërë mbretërisë së Serbisë. Botuar në Padova, nga Ex Typographia Seminarii, në vitin 1685.*

2. *Jeta e Jezu Krishtit, shëlbuesit të botës... Botuar në Padova, nga Ex Typographia Seminarii, në vitin 1685.*

Pjetër Bogdani, (Petro Bogdano) (Guri i Hasit, 1625? - Prishtinë, 1689): Klerik shqiptar, ipeshkëv, teolog, shkrimtar që zë një vend të veçantë në historinë e letërsisë së vjetër shqipe.

“Çeta e Profetëve” është e para vepër origjinale e prozës së shkruar në gjuhën shqipe, që ngjalli interes jo vetëm në trojet shqiptare, por edhe në Itali e më gjerë, gjë që e dëshmojnë edhe rishtypjet e saj në Venedik në vitet 1691 e 1702, por me titull tjetër. Vepra ka tematikë fetare. Por, pranë të dhënave biblike, shtjellimeve teologjike, doktrimore e katekiztike, gjenden edhe disa interpretime shkencore mbi dukuritë e natyrës, të bazuara në astronomi, si dhe poezi, duke e pasuruar e përpunuar gjuhën shqipe. Me veprën e këtij autori letërsia shqipe dhe gjuha letrare shënojnë një hap të spikatur përpara.

Në hyrje të veprës gjenden kushtimi i autorit, mendimet e recensentëve Andrea Bogdani dhe

Gjon Klerikati në latinisht dhe të Gjon Bogdanit e Nikolla d’Andrea Bratich në italisht. Mes tyre ndodhen edhe parathëniet e autorit “Te primitive perpara letterarit”, “Avertimenti per leggere correttamente in lingua Albanese” dhe “Al Benigno lettore”. Vepra ka në krye vjersha dhe kushtime në shqip, latinisht, italisht dhe sllavisht, të shkruara për nder të Pjetër Bogdanit. Prej tyre vlejné të përmenden vjersha shqipe të Lukë Bogdanit e Lukë Sumës, si dhe ato të vetë autorit të shpërndara në kapituj të ndryshëm të veprës.

Në veprën e dytë, “Jeta e Jezu Krishtit, shëlbuesit të botës...” autori qëmton mbi figurën kryesore të krishterimit, Jezu Krishtin. Në fund të librit renditen: treguesit e lëndës, të dhëna për vjetërsinë e Bogdanëve, një letër e Papës për Andrea Bogdanin si dhe alfabeti arab, epirot, armen, latin, grek, hebraik dhe sirian.

CVNEVS
PROPHE TARVM
DE

CHRISTO
SALVATORE MVNDI,
ET EIVS EVANGELICA VERITATE,
ITALICE, ET EPIROTICE CONTEXTA.

Et in duas Partes diuisa

A PETRO BOGDANO
MACEDONE

SACR. CONGR. DE PROP. FIDE ALVMNO.

Philosophiæ, & Sacræ Theologiæ Doctore, olim
Episcopo Scodrensi, & Administratore
Antibarenfi; nunc verò

ARCHIEPISCOPO SCVPORVM,

AC TOTIVS

REGNI SERVITIÆ

ADMINISTRATORE.

PARS PRIMA

PATAVII. M. DC. LXXXV.

EX TYPOGRAPHIA SEMINARIJ.

OPERA AVGVSTINI CANDIANI.

SVPERIORVM PERMISSV.

Pjetër Budi

Dottrina Christiana Composta per ordine della fel. me. Di Papa Clemente VIII. Dal R. P. Roberto Bellarmino Sacerdote della Compagnia di Giesv. Che poi fu cardinale di Santa Chiesa del titolo di S. Maria in Via. Tradotta in lingva albanese dal rever. Don Pietro Bvdi da Piettra Bianca. In Roma, Nella Stampa della Sac. Cong. de Prop. Fide, 1636. Con Licenza de' Ssuperiori. 288 f.

Doktrina e Krishterë ose (Doktrina e Kërshtenë)... Përkthyer në gjuhën shqipe nga hirësia e tij At Pjetër Budi, nga Guri i Bardhë. Botuar në Romë, nga Stampa della Sac. Cong. de Prop. Fide, në vitin 1636.

Pjetër Budi (Pietro Bvdi) (1566-1622): Klerik shqiptar, shkrimtar, autori i katër veprave fetare në gjuhën shqipe me përmbajtje të doktrinës së krishterë. Autor i spikatur i letërsisë shqipe. Lindi në Gur të Bardhë (Mat). Shugurohet meshtar në moshën njëzetënjëvjeçare. Shërbeu si famullitar në kishat katolike në Maqedoni e Kosovë. Më 1599 emërohet Vikar i Përgjithshëm i kishës katolike në Serbi. Misioni i tij kishtar ishte nga shumë anë një veprimtari e jashtëzakonshme për përforcimin e jetës shpirtërore të grigjës besimtare, si dhe për kultivimin e vetëdijes kombëtare e të vlerave etnike e kulturore të popullit shqiptar. Pati kontakte me figura të rëndësishme të kohës, si dhe me kryengritës shqiptarë që luftonin për të përmbysur sundimin osman. Gjatë viteve 1616-1621 qëndron në Itali, ku dhe boton veprat e tij. Më 1621 emërohet peshkop i Sapës dhe i Sardës (Zadrimë).

Vepra e tij e parë “Dottrina Christiana” ose

“Doktrina e Kërshtenë” është një përkthim i katekizmit të Shën Robert Belarminit (Roberto Bellarmino, 1542-1621). U botua për herë të parë në Romë më 1618. Ajo pati jehonë dhe u ribotua më 1636, 1664, 1868. Një ndër kopjet origjinale ruhet në bibliotekën e Vatikanit, dhuruar nga autori më 29 janar 1622. Në të gjenden vjersha fetare apo shpirtërore në shqip (rreth 3000 vargje), që konsiderohen dëshmia më e hershme e poezisë shqipe në dialektin geg. Mjaft prej tyre janë të përkthyer nga latinishtja ose italishtja, por një pjesë janë krijime origjinale të autorit në gjuhën shqipe. Budi është vjershëtar i parë i letërsisë shqipe. Alfabeti i përdorur prej tij është i ngjashëm me atë të Buzukut. Vepra është shkruar me alfabetin latin me tri gërma cirilike. Ashtu si Buzuku, edhe Budi i dallon zanoret e gjata nëpërmjet dyfishimit të shkronjave përkatëse, çfarë dëshmon për një traditë shkrimi relativisht të vjetër ndër shqiptarët.

DOTTRINA CHRISTIANA

Composta per ordine della fel. me.

DI PAPA CLEMENTE VIII.

Dal P. Roberto Bellarmino Sacerdote
della Compagnia di GIESU.

Che pos. fu Cardinale di Santa Chiesa del titolo
di S. Maria in Via.

TRADOTTA IN LINGVA ALBANESE

DAL REVER. DON PIETRO BVDI
da Pietra Bianca.

IN ROMA,

alla Stampa della Sac. Cong. de Prop. Fide 1664.

CON LICENZA DE' SUPERIORI.

Prof. Dr. G. Weigand
Leipzig.

Frang Bardhi

Dictionarium latino epiroticum. Vna Cum nonnullis vsitationibus loquendi formulis. Per R. D. Franciscum Blanchum Epirotam Coll. de Propag. Fide Alumnum. Romæ, Typis Sac. Congr. de Propag. Fide. Superiorum Permissu, 1635, 222 f.

Fjalor latinisht-shqip bashkë me disa shprehje më të përdorshme gjatë të folurit, hartuar prej hirësisë së tij At Frang Bardhit, shqiptar i kolegjit të Propagandës Fide. Botuar në Romë, nga Typis Sac. Congr. de Propag. Fide. Superiorum Permissu, në vitin 1635.

Frang Bardhi (Franciscum Blanchum) (1606-1643): Leksikograf shqiptar, historian, folklorist dhe etnograf, klerik i lartë katolik. Lindi në Kallmet (Zadrimë). Më 1628 kreu studimet në kolegjin fetar të Loretos (Itali) dhe më 1633, si i pari student shqiptar në Kolegjin Urban të Propagandës Fide, u doktorua në teologji. Në vitet 1635-1644 emërohet ipeshkëv i Sapës. Bardhi është ndër figurat më të shquara të kulturës shqiptare të shekullit XVII.

Më 1635 hartoi dhe botoi “Fjalorin latinisht-shqip”. Si fjalori i parë i gjuhës shqipe, ka mjaft rëndësi sepse dëshmon për një traditë të hershme të punimeve leksikografike në vendin tonë, e cila vazhdon me 35 botime të tjera të realizuara nga shtypshkronja e “Propaganda

Fide-s” (viti 1635-fundi i shek. XIX). Që në parathënie, autori shpreh qëllimin e botimit të veprës në ndihmë të bashkatdhetarëve, si dhe të lëvrimin të gjuhës shqipe. Bardhi ka përdorur alfabetin latin me tri gërma cirilike. Fjalori përmban rreth 2500 fjalë shqip. Krahas fjalorit prej 188 faqesh, në pjesë të veçanta renditen edhe: numërorë, emra gjinie e afërie, emra vendesh të Shqipërisë, ndajfolje, parafjalë, pasthirrma, 113 proverba e thënie të urta, disa të përkthyer nga latinishtja e italishtja, por shumica nga fondi i gjuhës shqipe popullore, fraza e shprehje përsëritëse dhe dialogë në shqip, duke e renditur F. Bardhin ndër mbledhësit e parë të folklorit e të etnografisë shqiptare.

DICTIONARIUM LATINO EPIROTICVM

Vna

Cum nonnullis vſitationibus
loquendi formulis.

Per

R. D. FRANCISCVM BLANCHVM
Epirotam Coll. de Propag. Fide Alumnus.

Roma, Typis Sac. Congr. de Propag. Fide. 1635.

SVPERIORVM PERMISSV.

DICTIONARIUM¹ LATINO-EPIROTICVM.

A

A B altera parte.
Abraham.

Abſcondere.

Abſens.

Abſit.

Abſolutus.

Abſque.

Abſque manibus.

Abſtinentia.

Aures.

Accipitrariorū præ-
fectus.

Accuſare.

Auicula.

Acidia.

Acidus.

Acies.

Acinaces.

Actor.

Auere.

Aquirere.

Ades dum.

Adeps.

M Be tieteret ane.
Abrahami.

Me mbsceſune.

Largh.

Obioſte largh.

Mbuſciune.

Paa.

Paa duer.

Tepercuerm.

Veſcete.

Cr8etee giatoreuet.

Me paditune.

εογ hε.

Priteſta.

Pritues.

Trimenia.

Scpata.

Baaff.

Me mprefune.

Me mbelezε begatij.

Eia tas.

Temaimite.

A

A dex-

Marin Barleti

Në Bibliotekën Kombëtare të Shqipërisë gjendet një koleksion mjaft i pasur dhe i vyer librash (antikuarësh) mbi figurën e Gjergj Kastriot Skënderbeut. Ky koleksion përbëhet nga afërsisht 200 botime në gjuhë të ndryshme, me një shtrirje kohore nga shekulli XV deri në shekullin XIX. Koleksionin e çel libri më i vjetër i Bibliotekës Kombëtare, "Letra mbi Kuvendin e Mantovës" (1473), i Papa Piut II, bashkëkohës i Skënderbeut, e vijon vepra e humanistit shqiptar Marin Barleti, për t'u ndjekur nga të tjerë autorë, studiues, historianë, shkrimtarë, madje dhe muzikologë, që të gjithë bashkë të frymëzuar nga figura e vepra e heroit tonë kombëtar, si: Giammaria Biemmi, Jacques De Lavardin, Dhimitër Frëngu, Marin Beçikemi, Paolo Giovio, Andrea Cambini, Antonius Bonfinius, Joannes Leunclavius, Jean De Bussièrës, Francesco Sansovino, Miklos Bogati (Fazekas), Nicolaus Reusner, Margherita Sarrocchi, Georg Barthold Pontanus, Juan Pérez De Montalbán, Luys Velez De Guevara, Jacob Kockert, Urbain Chevreau, Antonio Possenti, Georges Guillet De Saint-Georges, Anne De La Roche-Guilhem, Jean-Nicolas Duponcet, Dimetrius Cantemir, Thomas Whincop, George Lillo, Stjepan Zanović, Arcangelo, Heinrich Gottlob Gräfe, Ioan Steriâ Popović, Jozef Von Hamer etj.

Historia de vita et gestis Scanderbegi Epirotarvm principis. Petrus Regulus Vicentinus ad Lectorem. Hic Hostes fidei Sanctae/ Victricibus Armis Sedis Apostolicae/ Succubuisse leges, Per claros hic Bella Duces mirabere, Belli Miranti/ Scanderbeg Tibi fulmen Erit, Magnanimi tum Marte Ducis/ Te Nosse iuuabit/ Saepe feros Turcas Stragibus esse datos, Vt Veneto fidus ferret quandóq; leoni/ Dulcis opem/ gratum Munus Amicitiae, Nam Sonat Id Nomen/ Turcarum interpreta lingua/ Magnus Alexander, Lector Amice Vale. Dominicus de Alzegnano Patauus. Grandiloquum Si lector opus percureris alto Ingenio, auctoris Nomen ad astra feres, Hic Scanderbegum praeclaro sanguine natum Magnanimi cecinit fortia facta ducis, Non fuit inferior magno non iste Camillo, Caesaris inuicti uiribus imparar erat, Gaudeat Epirus magnus tot clara triumphis, Principis extollat gesta superba sui. Impressum Romae, per Bernardinum Venetum, 1508-1510, 159 fl.

Historia e jetës dhe e bëmave të Skënderbeut, princ i epiriotëve... Botuar në Romë, nga Bernardinum Venetum, rreth viteve 1508-1510.

Marin Barleti (1460-1512/13). Libri është dokumenti më i rëndësishëm mbi historinë e jetës së Skënderbeut dhe luftërave shqiptaro-osmane të shekullit XV. Në qendër të tij qëndron figura e Gjergjit nga familja e Kastriotëve (i njohur nga osmanët si Skënderbeu), që për një çerek shekulli, në krye të aleancës ushtarake shqiptare, u përball me pushtuesit osmanë duke parandaluar hyrjen e tyre në Europë. Emri i autorit, humanistit shqiptar nga Shkodra, shfaqet në krye të parathënies: *Marini Barletii Scondrensis...* Inicialet B.V. janë të botuesit venedikas me origjinë shqiptare, Bernardino Vitali, i cili, gjatë viteve 1508-1510 ushtroi veprimtarinë e tij në Romë. Vepra s'ka vit të saktë botimi, por mendohet të jetë botuar rreth viteve 1508-1510. Në latinisht ka njohur edhe tri botime të tjera: më 1537 në Strasburg, më 1578 në Frankfurt mbi Main dhe

më 1743, në Zagreb. Ajo është përkthyer gjithashtu në shumë gjuhë të tjera, si: gjermanisht, italisht, spanjisht, portugalisht, katalanisht e polonisht. Në shqip vepra u përkthye në vitin 1964.

"Historia e Skënderbeut" e Barletit u bë e njohur në të gjithë Europën. Bazuar në punën e tij shumë shkrimtarë të njohur shkruan për jetën dhe bëmata e princit shqiptar. Midis tyre, francezi Jacques de Lavardin, vepra e të cilit u botua në Francë 6 herë: 1576, 1593, 1596, 1597, 1604, 1621. Pas tabelës së lëndës gjendet një portret-gravurë në dru i Skënderbeut me diçiturën *Signor Scanderbego*. Në fletën e parë ka një portret në miniaturë të autorit Marin Barleti. Faqja e titullit është e rrethuar me një gdhendje në dru që përmban edhe shqiponjën me dy krerë (bicephalous), emblemën e Kastriotëve.

HISTORIA DE VITA ET GESTIS SCANDER BEGI EPIROTARVM PRIN- CIPIS.

Petrus Regulus Vicentinus ad Lectorē.
Hic Hostes fidei sanctę/victoricibus Armis
Sedis Apostolicę succubuisse leges,
Per claros hic Bella Duces mirabere, Belli
Miranti/Scander beg Tibi fulmen Erit,
Magnanimi tum Marte Ducis/Te Nolle iuuabit/
Sæpe feros Turcas Stragibus esse datos,
Ve Veneto fidus ferret quandōq; leoni/
Dulcis opem/gratum Munus Amicitię,
Nam sonat Id Nomen/Turcarum Interpreta lingua/
Magnus Alexander, Lector Amice Vale.
Dñicus de Alzegnano Patauius.
Grandiloquum Si lector opus percureris alto
Ingenio, auctoris Nomen ad alstra ferēs,
Hic Scanderbegum præclaro sanguine natum
Magnanimi cecinit fortia facta ducis,
Non fuit inferior magno non iste Camillo,
Cæsaris inuicti uiribus impar erat,
Gaudeat Epirus magnus tot clara triumphis,
Principis extollar gesta superba sui.

Lum Privilegio.

SIGNOR SCANDER BEGO

Marin Barleti

Marini Barletii de Obsidione Scodrensi. Ad Serenissimum, Leonardum Lauretanum Aristocratiaę Venetae principem. Conciones uarię a Maumethe turcar[u]m, principe & ab aliis militiae praefectis artificiose compositae. Impressum Venetiis, per Bernardinum Venetum de Vitalibus, Anno Domini M.CCCCIII [1504] Die X mense Iannuarii. [72] fl.

Mbi rrethimin e Shkodrës nga Marin Barleti. Kushtuar shumë të ndriturit Leonard Loredani, princ i aristokracisë venedikase. Ligjërata të ndryshme, të mbajtura me mjeshtëri nga Mehmeti, princi i turqve dhe nga komandantë të tjerë të ushtrisë. Botuar në Venecia, nga Bernardinum Venetum de Vitalibus, në vitin 1504.

E botuar në latinisht, ajo është një nga veprat më të vjetra historike që bëri të njohur luftën e shqiptarëve kundër Perandorisë Osmane, si dhe ngjarjet politike e ushtarake gjatë rrethimit të Shkodrës. Të dhënat e botimit janë marrë nga kolofoni. Viti i botimit është shënuar sipas kalendarit venedikas, por botimi i përket vitit 1505. Libri është ribotuar disa herë në latinisht dhe është përkthyer edhe në gjuhë të tjera. Për herë të dytë u botua në Bazel, më 1556, së toku në një vëllim me disa kronika të tjera rreth luftërave midis të krishterëve dhe osmanëve; për herë të tretë në botimin “Chronichorum Turcicorum...” të Leoniçerit (Leonicerus), në Frankfurt dhe botimi i katërt i takon vitit 1596. Vepra është e ndarë në tre kapituj apo në tre libra, siç quheshin sipas shkrimtarëve antikë. Në librin e parë gjenden: parathënia, kushtuar dukës së Venedikut Leonardum Lauretanum; të

dhëna historike mbi prejardhjen e turqve deri në pushtimin e Konstantinopojës më 1453, për sulltanët osmanë dhe sulmet e tyre në Ballkan; të dhëna historike mbi Shqipërinë e Veriut; njoftime historike mbi Ilirinë dhe qytetet e saj kryesore (Lisin, Dyrrahun ose Epidamnin, Apoloninë etj.), Via Egnatian, Shkodrën - krijimin dhe përshkrimin e pozitës së saj; të dhëna për Balshajt dhe sundimin e tyre. Libri i dytë është pjesa qendrore e veprës, sepse përshkruan hollësisht rrethimin e parë të Shkodrës, më 1474 dhe atë të dytë, më 1478, pas vdekjes së Skënderbeut, operacionet ushtarake, sulmet dhe mbrojtjen heroike të kalasë nga shqiptarët. Ndërsa në fund, në librin e tretë, paraqiten shkurtimisht ngjarjet e rrethimit të Shkodrës si dhe dorëzimi i saj nga ana e venedikasve përfaqësuesve të Perandorisë Osmane. Vepra ka mjaft njoftime historike edhe për Krujën.

MARINI BARLETII SCODRENSIS SA/
cerdotis Ad Serenissimū Principem Leonardum
Laūretanū Venetę Aristocratę Ducem Illustrissi/
mū Eiusq; Sanctissimū Senatū De Obsidione
Scodrensi Liber Primus.

PRAEFATIO.

ONSVEVERE Mortales Leo/
narde Lauretane Princeps Illu/
strissime! Siquid præter rez ordi/
nem inter humanas uitę actiones
asperum durū miserabile conti/
gisset: Quod tum ad detegendā
hominum fragilitatē tum ad mouendos ad cōmise/
rationē alterius in alterum animos facere uideretur:
illud non solum miserabili quadā admiratione p̄se/
qui sed litterarum etiam monumētis commendare:
Nam si ut præclare docent stoici seculi huius fragi/
lem fluxamq; conditionē considerantibus id primū
occurrit mortalibus solum ea de causa proprias esse
aduersitates: ut ab immortalibus hoc tantū se interesse
cognoscāt: quod illis p̄petuæ sunt fœlicitates homi/
ni autē nihil potest esse perpetuū firmū stabile. Ho/
mines deinde hominū causa tantū esse generatos ut
alter alteri subuenire possit: ac in eo quod licet pro/
priū sit luctu tamen sæpius & mœrore conficere so/
let consolari quandoq; opem etiam nōnunq; submi/
nistrare. Laudabilis quidē atq; perutilis fuit illorum
consuetudo lex qua quod ad præsentia tempora perti

a

Marin Barleti

Scanderbeg. Warhaffte eigentliche vnd kurtze Beschreibung, aller namhafften Ritterlichen Schlachten vnd Thaten, so der aller streytbarst vnd theurest Fürst vnd Herr, Herr Georg Castriot, genannt Scanderbeg, Hertzog in Epiro vnd Albanien, & Wider beyde Türckische Keyser Amurath vnd Mahometh, auch andere seine Feind, vnd der Bapst Eugenio dem vierdten, Bapst Pio dem andern vnd Keyser Friderich dem dritten, vom jar 1444, biss auff das jar 1466, mannlich vnd glücklich bey seinem Leben gethan vnd erhalten. Erstlich von dem nochgelehrten, vnd aller Historin wol erfarnen, Marino Marletio von Scodra auss Epiro in Latein beschriben. Darnach durch Johannem Pinicianum verteutscht. Jetzt von newuwen mit sonderm Fleiss durchsehen gebessert vnd gemeiner Teutscher Nation zu gut an tag geben.

Franckfurt am Meyn, in Verlegung Sigmund Feyrabends, 1577, 156 fl., me il.

Skënderbeu. Përshkrimi i vërtetë, origjinal dhe i shkurtër i të gjitha luftërave dhe bëmave kreshnike dhe të famshme, të cilat shumëluftëtari dhe shumë i shtrenjti princ, zoti Gjergj Kastrioti, i quajtur Skënderbeu, dukë i Epirit dhe i Shqipërisë etj., i kreu burrërisht dhe me sukses gjatë jetës së tij kundër dy sulltanëve të Turqisë, Muratit dhe Mehmetit, dhe kundër armiqve të tjerë në kohën e Papa Eugenit IV, të Papa Piut II dhe të perandorit Frederik III, prej vitit 1444 deri në 1466. Botuar në Frankfurt mbi Main, nga Verlegung Sigmund Feyrabends, në vitin 1577.

Vepra është në gjermanisht, me shkronja gotike. Të dhënat e botimit janë marrë në fund të librit. Botimi i parë në gjermanisht daton në vitin 1533. Në fletën e titullit është portreti i Skënderbeut. Libri është i pajisur me gravura të ndryshme. Përshkruhen luftërat e Gjergj Kastriotit dhe sukseset e tij ndaj dy sulltanëve të Turqisë, Muratit dhe Mehmetit, dhe luftërat kundër

armiqve të tjerë të tij në kohën e Papa Eugenit IV, të Papa Piut II dhe të perandorit Frederik III, prej vitit 1444 deri në vitin 1466. Barleti u mbështet te dëshmitë e të tjerëve. Kjo vepër u bë burim i një literature të gjerë dhe u përkthye në gjuhë të ndryshme të botës. Ajo është cilësuar nga ballkanologu Jireček si burimi kryesor i historisë së Skënderbeut.

Scanderbeg.

Sarhafft eigent liche vnd kurze Beschreibung

aller namhafften Ritterlichen Schlachten vnd Thaten / so der aller
freygebart vnd theuerst Fürst vnd Herr / Herr Georg Castriot / genant Scanderbeg/
Hertzog in Epiro vnd Albanien /c. wider beyde Türckische Keyser / Amurath vnd Mahomet / auch ander
seine Feind / vnder Papsi Eugenio dem vierden / Papsi Pio dem andern / vnd Keyser Friderich dem drit-
ten / vom jar 1444. bis auff das jar 1466. manlich vnd allfältich bey seinem Leben gethan vnd er-
halten. Erstlich von dem hochgelehrten / vnd aller Historien wol erfarnen / Ma-
rino Barletio von Scodra auß Epiro / in Latein beschriben /
Darnach durch Johannem Pinicla-
num vertütscht.

Jetzt von neuem mit sonderm fleiß durchsehen / gebessert / vnd ge-
meiner Teutscher Nation zu gut an tag geben.

Gedruckt zu Franckfurt am Meyn / im Jar /

M. D. LXXVII.

Von Geschichten Scanderbegs /

nachfolgeten. Aber der vnfall Georgen Tobie / Tanush Bruder / hat vil forschet den andern epi-
geleitet / dan als er siel vnd schier von Feinden bedeckt / ist er kaum darvon gerissen auff ein ander
Kosß gebracht worden. Dazere Kuffnacht mochten sich das hüten vor den Ruchel / dan vor den
Kosß / dann sie an vielerley von jnen zerritten wurden. Darvns sie sich mit vortheil daz
richteten / vnd die Kosß der todtschlaggen / welche sie haben mochten / namen vnd darauff sch-
sen / das dann manchem bey dem Leben befehl / auch dem gannen Heer gut was / dann also wurden
sie frey gestelt.

Von einer vnglaublichen That / so Scanderbeg mit zweyen / die im den Todt geschworen / begangen hat.

Scanderbeg brach durch ein hauffen der Feinde / das er zum Hauptpatzer
vnd stellung des Hauptmanns keine / damit er im den Sig auß den Händen rufft. Da ka-
men die zwey Nemmer / die vorhin im den todtey dem Tyrannen geschworen hatten / vnd
empfiengen in mit bloßen Schwerdtern. Am selben ort / als Musachius Angelus sein Vetter
heiffen wolt / ist er in die rechte Achsel verwundet worden / desgleichen die andern fornen vnd hin-
den / vnd an den seipen von vilen vmbstanden / mochten kaum zum Scanderbeg sehen / also ward
einer den zweyen gleich als auß dem Loß verlassen / machte das im jederman zulasse / Dan die zwey
Barbari wechren mit Händen / vnd schrien den andern / das sie allein das Loß / vnd den loben vom
Ottomano auffgehet / darvon brechen. Sie vmblicffen in offi / vnangesehen jrer gefährli-
keit / vnd begerten in zu seilen. Die Mannheit des Castrioti / vnd die so offi erfahren sterck / gab

ein troffen traurigen gemütern der feinen / als den sie so offi zweyen vnd mehr angesehen ge-
hen. Aber die freybigkeit vnd durstige anfallung der Feind macht vil verpact / Die vnsen triden
vberal die gegengeseiten hauffen hunderlich / vnd stritten diemil die sach noch gann was frey
Hauptmann zu heiffen / Als aber diemil die zwey dem Scanderbeg nähner kamen / hat er den
einen der Baruch huff / das angesicht mit den augen enntweg geschauet. Dem andern / als er vil
vergebener Strich zusamen schien / ist das Schwerdt einfallen / da was der Feind nicht vber-
hend / trieb das Kosß wider den oberwinder / vnd vmbheng in mit beyden Händen / die auß
den Stigreiffen gerissen / hat sich also mit gannen Leib an in geschickt / vermeint er wolt in zu der
Erden ziehen. Davumbgaben in die Türcken vberal / das sie jrem gesellen hülfften / Aber der epi-
ro

Marin Barleti

Chronica del esforçado principe y Capitan lorge Castrioto Rey de Epiro, O Albania, traduzida de lengua Portuguesa en Castellana, per Juan Ochoa de la Salde. En Lisboa, Impresa con licencia e approbacion del consejo general de la santa Inquisicion, Ano de 1588 con privilegio real. [2] fl., 191 fl.

Kronikë e princit dhe e komandantit të fuqishëm Gjergj Kastrioti, mbretit të Epirit dhe të Shqipërisë. Përkthim prej portugalishtes në kastelance nga Juan Ochoa de la Salde. Botuar në Lisbonë (Portugali), e shtypur me lejen dhe miratimin e Këshillit të Përgjithshëm të Inkuizicionit të Shenjtë, në vitin 1588.

Botim në kastelance i veprës së humanistit shqiptar Marin Barleti, mbi historinë e jetës dhe bëmave të Skënderbeut. Përkthimi i veprës nga Juan Ochoa de la Salde është mbështetur në botimin e së njëjtës vepër në portugalisht në vitin 1567. Në veprën e përkthyer nuk janë përfshirë disa pjesë, si: reminishencat mitologjike të Barletit që konsideroheshin të dëmshme për

moralinkristian, krahasimi ndërmjet Skënderbeut dhe Huniadit, si dhe përmenden himariotët. Në kapakun e librit gjenden të pikturuara dy portrete të Skënderbeut. Në portretin e dytë është shënuar edhe emri i piktorit Theochar Shini. Pikturat duhet t'i përkasin fillimit të shekullit XVI, duke marrë për model gravurat për Skënderbeun nga botimet e mëparshme.

Dhimitër Frëngu

Commentario de le cose de Tvrchi, et del S. Georgio Scanderbeg, principe di Epyrro. Con la sva vita, et le uittorie per lui fatte, con l'aiuto de l'altissimo Dio, et le inestimabili forze, & virtu di quello, degne' di memoria. S. I. M.D.XXXIX [1539], 48 fl.

Komentar për bëmat e turqve dhe të Z. Gjergj Skënderbeu, princ i Epirit. Përmban jetën dhe fitoret e tij, të arritura me ndihmën e shumë të lartit Zot, me përpjekje dhe trimëri të paçmuar, të denja për t'u kujtuar. Botuar në vitin 1539.

Dhimitër Frëngu (Demetrio Franco) (1443-1525): Humanist shqiptar, prelat, bashkëpunëtor i Skënderbeut dhe historian i shekullit XV-XVI. Lindi në qytezën mesjetare të Drishtit, pranë Shkodrës, në veri të Shqipërisë. Ishte nip i familjes së njohur fisnike Engjëlli (Angelus). Dhimitër Frëngu qe në shërbim të Skënderbeut si sekretar, visartar, skrib, përkthyes dhe luftëtar. E shoqëroi atë në udhëtimin në Romë dhe Napoli, më 1466-67, duke qenë kështu njohës i jetës dhe bëmave të tij ushtarake. Pas vdekjes së Skënderbeut më 1468, Dh. Frëngu u zhvendos në Tivar dhe më pas në Venedik, ku shkroi dhe biografinë e komandantit arbër.

Vepra “Komentar për bëmat e turqve dhe të Z. Gjergj Skënderbeu, princ i Epirit”, përmban jetën, trimëritë dhe fitoret e arritura nga Skënderbeu. Libri ndahet në 42 kapituj të

shkruar mbi bazën e “Historia de vitae e gestis Skanderbegi...” të Barletit. Kjo vepër është gati një përmbledhje e saj, por jep gjithashtu edhe të dhëna me interes për jetën e heroit dhe për ngjarje të kohës, të cilat nuk gjenden te Barleti. Vepra nuk e ka të shënuar emrin e autorit. Për atribuimin e saj Dh. Frëngut është marrë për bazë parathënia e Giovanni Maria Bonardo-s në botimin e vitit 1584, “Gli illvstri et gloriosi, gesti, et vittoriose imprese, fatte contra Tvrchi, Dal Sig. D. Giorgio Castriotto...”. Në kushtimin që ai i drejton një nipi të Skënderbeut, Girolamo Angelo Flavio-s, thuhet se “origjinali u shkrua me dorë në gjuhën latine nga i nderuari Dhimitër Frëngu, i cili qe personalisht në të gjitha ato luftëra dhe në të gjitha bëmat heroike të këtij Princi”. Vepra ka njohur disa botime në gjuhë të ndryshme.

COMMENTA
RIO DE LE CO E DE
TVRCHI, ET DEL S. GIOR
GIO SCANDERBEG
PRINCIPE DI
EPYRRO.

CON LA SVA VITA, ET
*le vittorie per lui fatte, con l'aiuto de
l'altissimo Dio, et le inestima
bili forze, & virtu di
quello, degne
di memo
ria.*

M' D XXXIX

Jacob Kockert

Scanderbegus id est carmen egkomiastikon de Georgii Castrioti quondam Epirotarum Principis fortissimi & christianorum adversus Turcas defensoris acerrimi natalibus vita & morte antehac in Schola Lubecensi exercitij causà discipulis propositum, nunc vero auctum & majori Studio elaboratum à Jacobo Kockert Lubecensi Scholae patriae Subrectore. Lubecae [Lübcke], Impressum Typis Johannis Meieri. Impensis, Alberti Hackelmann, Anno 1643. [35] fl.

Skënderbeu. Një poezi elozhi për lindjen, jetën dhe vdekjen e Gjergj Kastriotit, dikur princ shumë trim i epirotëve dhe mbrojtës shumë i rreptë i të krishterëve ndaj turqve. Botuar në Lübcke (Gjermani), nga Johannis Meieri dhe Alberti Hackelmann, në vitin 1643.

Jacob Kockert (1596-1654): Teolog, filolog, profesor dhe bibliotekar gjerman. Këtë vepër epike në gjuhën latine, me 894 vargje rreth Skënderbeut, ai e shkroi fillimisht si një vepër mësimore dhe e botoi më 1643 në Lübcke (Gjermani). Megjithatë kjo vepër do të kishte ndikim më vonë për historinë letrare humaniste.

Vepra poetike, të cilën autori e titulloi “Një poezi elozhi për lindjen, jetën dhe vdekjen e Gjergj Kastriotit...”, përshkruan jetën, bëmat e Skënderbeut dhe betejat e tij në mbrojtje të Krishterimit. Në fletën para frontespicit ndodhet një gravurë interesante e Skënderbeut, marrë nga libri i tretë i lavdeve të autorit Paolo Giovio.

- 1 Jacobi Kobergeri Tabularius, 22 Carmen Syriae
p. 10. 10. 10. 10.
- 2 Marci Pauli Veneti de Regionibus Orientalibus
Libri III.
- 3 Hartmanni Armeni Historia Orientalis.
- 4 Andreae Mulleri Disquisitio de Thajia &
in qua et de Sina et Sincensibus.

Elidit et de Sanderbogo Norwicum poema Joannes de Bupstere:
 Insula Gallus Baltiherensis, cujus extant Historica Francica
 Finiali Historici aliaq. opera. Idem quoq. de Sanderbogo
 Norwicus in Polyhistori Aluar. l. vii c. 5. Frigtherani
 carminis laque non putat esse pericandum. Opus illud
 nondum vidi. In reliquis scriptis, quae legi, satis elegans est
 Bupstere. De Sanderbogo etiam alii non deest mentionem.
 L. de Larnachin Alvaro de Sanderbogo Paris 1576. Martinus Barthol
 Prof. Mariani deinde de Jo. Marini Bupstere, Nam bupstere hunc
 tam scriptis perhibetur hunc autem Bupstere Larnachin Germanice
 et al. et illud Joannis Bupstere Franci. 1661 in q. d. carminum poem
 a ruber jactat. Paucius Epist. q. d. Jo. Bupstere p. 17.
 Bupstere autem hunc hunc imperio placet. Epist. 4. Viti
 Epist. 4. Bupstere per Herr. Barthol. Pontanum. Jo. Mar
 Nam 1. Bupstere Bupstere in Viti. Sanderbogo p. 75 de bupstere Sander
 et non q. d. p. 17. Bupstere, nec non hunc Sanderbogo. 4. B
 hunc n. p. 17. Anla Bupstere videtur imperio illustratam. Viti
 Larnach et p. 17. Bupstere Germanice viti p. 17.
 Bupstere et Francica in Viti imperio p. 17.
 Jo. Marini Bupstere, Nam 1. Bupstere, cum alii Op. Larnach hunc
 Anno 1661. ad Bupstere Franci. p. 17. Bupstere
 Sanderbogo
 Martinus regius opinionibus
 Jo. Marini Bupstere, Nam 1. Bupstere, cum alii Op. Larnach hunc
 Anno 1661. ad Bupstere Franci. p. 17. Bupstere
 Sanderbogo
 Martinus regius opinionibus

Marin Beçikemi

Marini Becichemi Scodrensis publici Patauinae Academiae Rhetoris Orationes duae. Prima est Gratulatio quam ad Serenissimum Venetorum Principem Andream Gritum nomine Patauinae Academiae Legatus in frequenti Curia habuit. Altera est funebris Laudatio quam litteris publicis accitus Venetiis in Aede Diui Zachariae de meritis Ioannis Petri Stellae: Magni Venetiarum Cancelarii habuit. Venetiis, Sumptibus Comini Luerensis, M.D. XXIII [1524]. XXVI [26] fl.

Dy ligjërata të Marin Beçikem Shkodranit, të botuara nga Akademia e Retorikës së Padovës. E para një përgëzim për shumë të kthjelltin princ të venedikasve, Andrea Gritin... Tjetra një ligjëratë e përmortshme... mbi meritat e Ioannis Petri Stellae... Botuar në Napoli, nga Sumptibus Comini Luerensis, në vitin 1524.

Marin Beçikemi (Marinus Becichemus) (1468-1526): Humanist shqiptar, shkrimtar, orator e kronikan, që e zhvilloi veprimtarinë në mërgim. Lindi në Shkodër në një familje që kishte luajtur rol në historinë e qytetit. Kur Shkodra ra në duart e osmanëve, së bashku me shumë bashkatdhetarë e la vendlindjen më 1479. Kreu misione diplomatike në shërbim të Venedikut dhe krijoi në atë qytet një shkollë studimesh humaniste. Në 1517 gjendet profesor i retorikës në Universitetin e Padovës. Lëvroi edhe një gjini tjetër letrare, “Panegjirikët”, fjalime mburrëse

kushtuar figurave dhe ngjarjeve historike të kohës.

Vepra përmban dy ligjërata të Marin Beçikem Shkodranit, të botuara nga Akademia e Retorikës së Padovës. E para, “Një përgëzim për shumë të kthjelltin princ të venedikasve, Andrea Griti”, ndërsa tjetra, “Një ligjëratë të përmortshme mbi meritat e Ioannis Petri Stellae”. Gjithashtu në të gjenden edhe disa poezi nga autorë të ndryshëm, kushtuar humanistit shqiptar Marin Beçikemi, ku vlerësohet figura e tij si orator i shquar.

**Marini Becichemi Scodrensis publici
Patavinae Academiae Rhetoris
Orationes duae.**

**Prima est Gratulatio quam ad Serenissi-
mum Venetorum Principem Andream
Grittū nomine Patavinae Academiae
Legatus in frequenti Curia habuit.**

**Altera est Funebris Laudatio quam litteris
publicis accitus Venetijs in Aede Divi
Iachariae de meritis Joānis Pe-
tri Stellae Magni Venetia-
rum Cancellarii habuit.**

Kuvendi i Arbrit

Concili Provincialis o cunvendi i Arbenit Mbeliezune nde viett gnai mije sctat cint e tre. Ndene Clementit i Gnimizietmi Pape Pretemazit. Romae, Typis Sac. Congregationis de Propaganda Fide, 1706. Superiorum Permissu. 115 f.

Libri përmban aktet (vendimet dhe dekretet) e Kuvendit të Arbrit, - mbledhje e klerit të lartë katolik shqiptar, mbajtur më 14-15 janar 1703 në kishën e “Shën Gjon Kryepremi” në fshatin Merqi të Lezhës, me përkrahjen e papës me prejardhje shqiptare Klementi XI. Të hartuara e të shtypura në gjuhën shqipe shumë herët, më 1706, ato paraqesin vlerë si dokument i rëndësishëm gjuhësor. Duke synuar të vërë në jetë në Shqipëri porositë e Vatikanit për t’i bërë ballë islamizimit të vazhduar të popullsisë, Kuvendi i Arbrit shqyrtoi gjendjen shpirtërore dhe shoqërore të besimtarëve. Ndër vendimet e marra qenë kërkesat për të botuar libra në gjuhën shqipe, të cilat u zbatuan gjatë shek. XVIII e XIX me disa botime fetare të bëra në shkodranishte. Ndër të tjera, në këtë kuvend u vendos hapja e shkollave shqipe që ekzistonin pranë famullive, si dhe rihapja e atyre që ishin mbyllur; ringritja

e kishave të rrënuara; bekimin e kishës katolikë të kishin vetëm kur të jetonin në bazë të dokeve e zakoneve shqiptare të miratuara e predikuara prej shekujsh nga doktrina kristiane, çfarë do të bënte kështu të mundur qëndresën e palëkundur ndaj pushtesit otoman. Kuvendi i Arbrit e kreu detyrën, bota kristiane e njohu dhe e përkrahu atë.

Në fondin e Bibliotekës Kombëtare të Shqipërisë, gjendet edhe botimi në latinisht i kësaj vepe (1706):

Concilium Provinciale sive Nationale Albanum Habitum Anno M.DCCIII. Clemente XI. Pont[ifice] Max[imo] Albano. Romae, Typis Sac[rae] Congregationis de Propaganda Fide, Anno 1706. Superiorum Permissu. 109 f., [1] fl.

CONCINI
PROVINTIAANI
O
CUNVENDI IARBENIT
Mbelie^zunende viett gnai mije
fctat cint e tre,
NDENE CLEMENTIT
IGNIMI^zIETMI
PAPE PRETEMA^zIT

ROMÆ, Typis Sac. Congregationis de Propaganda
Fide. Anno MDCCVI.

SUPERIORUM PERMISSU.

Francesco Maria Da Lecce

Osservazioni grammaticali Nella Lingua Albanese del P. Francesco Maria Da Lecce Min. Oss. Rif. Esprefetto Apostolico delle Missioni di Macedonia. Dedicate agli Eminentissimi E Reverendissimi Signori Cardinali Della Sagra Congregazione di Propaganda Fede. In Roma, Nella Stamperia della Sagra Congregazione di Propaganda Fede, 1716. Con licenza de Superiori. 228 f.

Vëzhgime gramatikore në gjuhën shqipe nga at Francesco Maria Da Lecce ish-prefekt apostolik i Misioneve të Maqedonisë... Dedikuar shumë të ndriturve dhe të nderuarve zotërinj kardinalë të Kongregacionit të Shenjtë të Propagandës Fide. Botuar në Romë, nga Stamperia della Sagra Congregazione di Propaganda Fede, në vitin 1716.

Francesco Maria Da Lecce (?-1718): Misionar dhe autor françeskan arbëresh. Vepra është botuar në Romë, në vitin 1716 dhe renditet ndër studimet e vyera të dijetarëve arbëreshë të Italisë. Konsiderohet si vepra e parë tërësore për gramatikën e gjuhës shqipe, duke funksionuar për shumë kohë si mjet për përhapjen e njohurive në fushën gjuhësore. Vepra sjell të dhëna për fonetikën, morfologjinë, sintaksën, dialektologjinë dhe leksikologjinë shqiptare. Në të gjenden të dhëna të vlefshme (të parat në historinë e shqipes) për drejtshkrimin e gjuhës shqipe, duke kryer madje njëfarë funksioni edhe për normëzimin dhe kodifikimin e gjuhës letrare shqipe të shekullit XVIII. Vepra ndahet në dy pjesë: në morfologji dhe ortografi. Pjesa e morfologjisë ka elemente të rëndësishme nga

fonetika e gjuhës shqipe; fillon me përshkrimin e tingujve të shqipes dhe të shenjave grafike për shkrimin e tyre. Pjesët e ligjëratës dhe kategoritë leksiko-gramatikore trajtohen gjerësisht, ndërsa pjesët e pandryshueshme të ligjëratës trajtohen shkurtimisht. Vepra përmban gjithashtu kushimin e autorit në italisht, datuar në Bari, tetor 1715, me disa të dhëna për qëndrimin e tij në Shqipëri, parathënien në italisht, ku autori i drejtohet lexuesit shqiptar duke i shpjeguar synimin e kësaj vepre; lutje në italisht dhe në shqip; shprehje dhe përshëndetje të përdorimit të përditshëm.

“Gramatika” e Da Lecce-s është ribotuar disa herë, pjesërisht dhe e plotë, nga Johann Adelung, John Hobhouse, Johann Vater, Francesco Rossi etj.

OSSERVAZIONI GRAMMATICALI

Nella Lingua Albanese

DEL P. FRANCESCO MARIA DA LECCE

MIN. OSS. RIF.

Esprofetto Apostolico delle Missioni di Macedonia.

DEDICATE

AGLI EMINENTISS. E REVERENDISSIMI

SIGNORI
CARDINALI

*Della Sagra Congregazione di
Propaganda Fede.*

In ROMA. Nella Stamperia della Sag. Cong. di Prop. Fede 1716.

Con licenza de Superiori.

Ardhja e ikonës së shenjtë të Zojës së Këshillit të Mirë nga Shkodra në Genazzano

Considerazioni Sull'Istoria della portentosa Venuta da Scutari in Genazzano della sacra prodigiosa Immagine della Sempre Vergine Maria del Buon Consiglio Per maggiormente venerarla con profitto delle anime nostre ne' Sabati, e ne' nove giorni precedenti la sua Festa, che si celebra à 25 d'Aprile, ricavate da senti, e pij Scrittori, e presentate a novelli divoti da un Servo di tutti, perchè impetrino il Buon consiglio dalla medesima gran Signora Maria. In Napoli, 1781. 83 f.

Konsiderata për historinë e ardhjes së mrekullueshme të ikonës së shenjtë të Zojës së Këshillit të Mirë nga Shkodra në Genazzano për ta nderuar atë më shumë... Botuar në Napoli në vitin 1781.

Vepër me karakter historiko-letrar me të dhëna për Shkodrën, Skënderbeun dhe emigrimin e shqiptarëve gjatë dhe pas pushtimit turk të Shqipërisë, e botuar në Napoli. Vepra trajton historinë legjendare të ardhjes së ikonës së shenjtë të Shën Mërisë të Këshillit të Mirë nga Shkodra në Genazzano, pas pushtimit të Shkodrës prej turqve. Historia e “Zojës së Këshillit të Mirë”, apo siç njihet më dendur “Zojës së Shkodrës”, është vetë historia e

katoliçizmit ndër shqiptarë.

Rreth vitit 1467, kur një ushtri e re e madhe e sulltanit u dynd mbi Shkodër, sipas gojëdhënës, figura e Zojës u shkëput nga muri i Shenjtores rrëzë kështjellës së Rozafës. E mbartur nga engjëjt, mbështjellë prej një reje - vijon gojëdhëna - ajo u ndal në Genazzano, afër Romës. Festa e 25 prillit njihet si dita e “Zojës së Këshillit të Mirë”. Vepra përmban edhe një riprodhim të ikonës.

CONSIDERAZIONI

Sull' Istoria della portentosa Venuta
DA SCUTARI IN GENAZZANO
Della Sacra prodigiosa Immagine

D E L L A SEMPRE VERGINE M A R I A D E L BUON CONSIGLIO

Per maggiormente venerarla con profitto
delle anime nostre

*ne' Sabati, e ne' nove giorni precedenti
la sua Festa, che si celebra a' 25.
d' Aprile,*

*ricavate da santi, e pij Scrittori,
e presentate a' novelli devoti da un Servo di
tutti, perchè impetrino il Buon Consi-
glio dalla medesima gran Signora*

M A R I A.

IN NAPOLI MDCCLXXI.

Akoluthitë e Voskopojës

Akolouthia tou en Agiois Patros ĩmōn Vĩssariōnos Archiepiskopou Larissĩs tou Thavmatourgou. Typōtheisa analōmasi men Tou panierōtatou kai Theoprovĩtou Mĩtropolĩtou Larissĩs Kyriou Kyriou Iakōvou kai tou Panosiōtatou ĩgoumenou tou Ierou Monastĩriou Dousikou Kyriou Ierotheou. Epimeleia de kai epidiorthōsei tou Logiōtatou en ieromonachois Kyriou Grĩgoriou Moschopolĩtou.

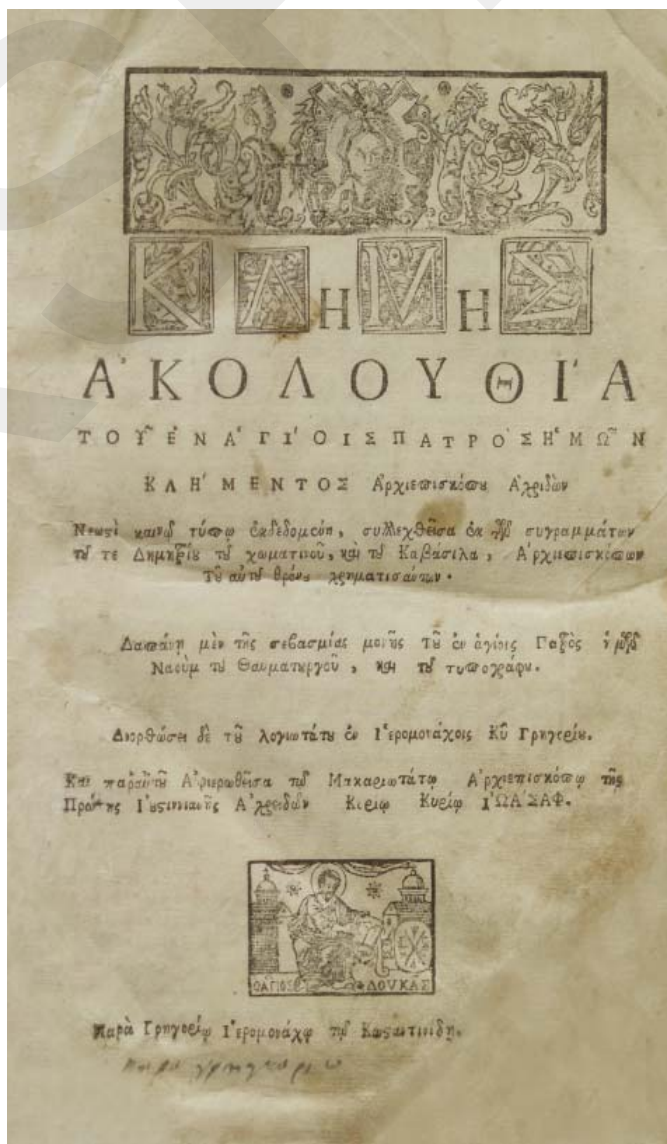
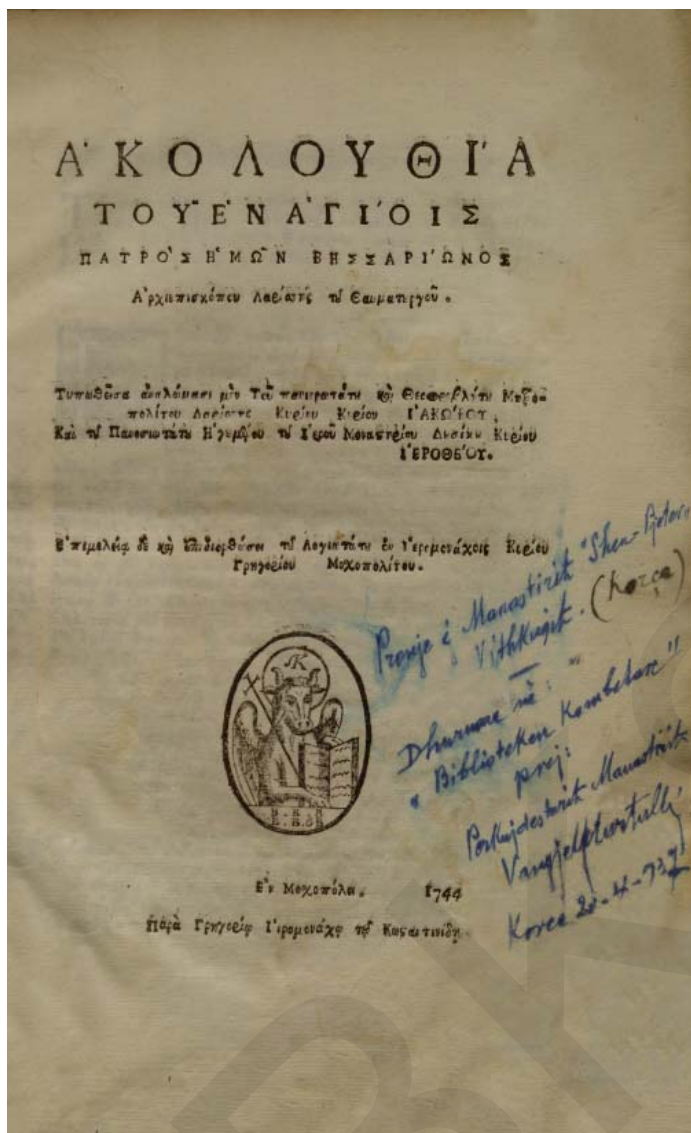
Shërbesë e atit tonë të shenjtë dhe çudibërës Visar, kryepeshkop i Larisës..., e redaktuar nga Grigor Voskopojari dhe botuar nga Grigor Kostandinidhi në Voskopojë, në vitin 1744.

Shtypshkronja e Voskopojës u ngrit, pas përpjekjesh të gjata, nga murgu Joan Kostandini më 1720. Gjatë ekzistencës së saj, deri në vitin 1769, u shtypën 21 libra. Shtypshkronja e Voskopojës, megjithëse është quajtur “e dyta” në Perandorinë Osmane, mbas asaj të Stambollit, në të vërtetë, përsa kohë që ekzistoi, ishte e vetmja shtypshkronjë në gjithë Perandorinë, sepse, ndërkohë, ajo e Stambollit ishte mbyllur. Aty u shtypën kryesisht libra fetaro-kishtarë dhe ndonjë libër mësimi. Akoluthitë janë disa prej botimeve të kësaj shtypshkronje. Një pjesë e tyre janë redaktuar nga Grigor Voskopojari dhe botuar nga Grigor Kostandinidhi.

Biblioteka Kombëtare e Shqipërisë ka shtatë prej botimeve të kësaj shtypshkronje në koleksionet e saj.

Akoluthitë u kushtohen shenjtorëve më të rëndësishëm për Kryepeshkopatën e Ohrit. Disa prej tyre i përkushtoheshin Joasafit II, Kryepeshkopit të Ohrit, i cili ka qenë prej Voskopojës.

Biblioteka Kombëtare e Shqipërisë ka 9 prej akoluthive të botuara në Voskopojë mes viteve 1731-1744. Shtatë prej tyre janë të bashkëlidhura me frontespice e numërtim faqesh më vete, ndërsa botimi i rrallë i vitit 1731 është riprodhim.

Theodhor Kavaljoti

Eisagōgī Grammatikīs Para tou Aidesimōtatou, kai Ellogimōtatou Didaskalou tīs en Moschopolei neōsti idrytheisīs Akadīmias, kai Megalou Prōtopapa, kai Ierokīrykos tou Agiōtatou Thronou tīs Prōtīs Ioustinianīs Achreidōn kai tīs Theosōstou Politeias Moschopoleos Kyriou Theodōrou Anastasiou Kavalliōtou Mos-chopōlitou, synarmostheisa eis efchereian tōn Prōtopeirōn. Nyn prōton typois ekdotheisa dapanī tou entimotatou, kai chrīsīmōtatou Kyriou Antōniou Chatzī Geōrgiou Boue, efpatridou Moschopleos. En tī Typografia tou osiou, kai Theoforou Patros īmōn Naoum tou Thavmatourgou En Moschopolei, 1760, 158 f.

Hyrje në gramatikë nga mësuesi i ndritur e i nderuar i Akademisë të sapothemeluar të Voskopojës..., zotit Theodhor Anastas Kavaljoti nga Voskopoja, hartuesit të "Protopeirisë". Botuar në Voskopojë, në vitin 1760. Konsiderohet i fundit botim i realizuar në Voskopojë.

Prejardhja: Biblioteka e at-Petro Riskos, Voskopojë.

Theodhor Kavaljoti (1718-1789): Mendimtar, leksikograf dhe iluminist arumun nga Voskopoja. Ndërmjet viteve 1732-1734 studioi matematikë, teologji dhe filozofi në Janinë në kolegjin "Maruci", të drejtuar atë kohë nga Eugjen Vulgaris. U kthye në Voskopojë, kur ajo kishte nisur të lulëzonte si qendër shqiptare dhe arumune, dhe në vitin 1746 u bë drejtor i "Akademisë së Re".

Kavaljoti është autor i disa veprave filozofike të shkruara në greqisht, i një gramatike elementare dhe i "Protopeirias" (Venedik, 1770), që përmban një fjalorth trigjuhësh prej 1170

fjalësh në greqisht, arumanisht dhe shqip. Ky fjalorth u ribotua më 1774 nga profesori gjerman Johann Thunmann nga Halle, me përkthimin latinisht përbri.

"Hyrja në gramatikën e gjuhës së lashtë greke" u shtyp me shpenzimet e Andon Haxhi Jeorgji Bue prej Voskopojës, për nevojat e Akademisë së qytetit, në shtypshkronjën e Voskopojës. Kopertina e brendshme është printim nga një ribotim i vitit 1807. Faqet e para përmbajnë epigrame dedikuese nga nxënës të shquar të Theodhor Kavaljotit, si: Tërpo Mano, mësues në Korçë, prifti dhe ligjmbajtësi Vreto etj.

ΕΓΧΕΙΡΙΔΙΟ ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗΣ.

Παρά τῷ Αἰδουμένῳ, Ὁ Εὐδοκίμωτος
 Διδασκάλῳ τῷ ἐν Μοχοπόλει νεωστὶ ἰδρυ-
 θείσης Ἀκαδημίας, ἡ Μεγάλῃ Πρωτοπα-
 πᾷ, Ὁ Γεωργίου τῷ Ἀγιάτῳ Θρόνῳ,
 τῆς Πρώτης Ἰουστινιανῆς Ἀρχιεπισκοπῆς,
 ἡ τῆς Θεοσώτης Πολιτείας Μοχο-
 πόλεως Κυεῖς Θεοδῶρος Ἀνα-
 στασίῳ Καθαλιώτῳ Μοχο-
 πόλῳ, συναρμοδιᾷ
 εἰς Ἀχέραια τῇ
 Πρωτοπείρῳ

Μὲν πρῶτον τύποι ἐκ δοθεῖσα δαπάνῃ τῇ
 ἐν τιμοτάτῃ, καὶ χρησιμότητῃ Κυεῖς Ἀντω-
 νίου Χατζῆ Γεωργίου Μπῆ, Ἀπαρτίδῃ Μο-
 χοπόλεως.

Ἐν τῇ τυπογραφίᾳ τῇ ὀσίων, ἡ Θεοφάνους
 Πατρὸς ἡμῶν Νάμ τῷ Θαυματουργῷ.
 Ἐν Μοχοπόλει. α. β. γ.

1760

1807 Φεβρουάριος 7.

Κωνσταντῖν
 Πολύχ

Papa Piu II (Enea Silvio Pikolomini)

Pii Secvndi Pont[ificis] Max[imi] Epistolae. De Conventu Mantvano. Opvs impressum Mediolani, Per Magistrum Antonium De Zarotis Parmensem, MCCCCLXXIII [1473], Maii XXV. [179] fl.

Letra të Papa Piut II. Mbi Kuvendin e Mantovës. Botuar në Milano në vitin 1473.

Enea Silvio Pikolomini (Papa Pius II) (lat. **Aeneas Silvius Bartholomeus**) (1405-1464): Kryetar i kishës katolike dhe sundimtar i shteteve papënore (Enea Silvio Pikolomini është emri i autorit para se të zgjidhej papë). Punimi i tij më i plotë e i qëndrueshëm mbetet historia e jetës së tij, e cila është e vetmja autobiografi e shkruar nga një papë që është zbuluar deri tani.

Vepra përmban letrat e Papa Piut II mbi Kuvendin e Mantovës, botuar në Milano në vitin 1473. Inkunabula është vepra më e hershme e koleksionit antikuar të Bibliotekës Kombëtare të Shqipërisë. Ajo përmban pesëdhjetë e dy letra të Papa Piut II drejtuar disa personaliteteve të kohës dhe princërve të krishterë. Ndër letrat e kësaj përmbledhjeje gjendet letra që Papa i

shkruante sulltan Mehmetit II, si dhe të tjera që lidhen drejtpërdrejt me përfshirjen e Arbërisë në projektin e kryqëzatës kundër turqve osmanë dhe qëndresën e Skënderbeut. Ato shërbejnë për të dëshmuar interesimin e Piut II në vitin 1459, posaçërisht në kontingjencat e Kuvendit të Mantovës, për Skënderbeun dhe Arbërinë në vështrimin e rëndësisë luftarake, por jo vetëm. Vepra jep të dhëna historike mbi luftërat e Skënderbeut në krye të popullit shqiptar në shek. XV, mundësinë e zbarkimit në Vlorë të trupave të koalicionit europian etj., (letrat I, VIII, XLIII, XLVI, XLVIII), armëpushimin midis Skënderbeut dhe sulltan Mehmetit II, vlerësimet për Pirron e Epirit, si një ndër udhëheqësit ushtarakë më të shquar të lashtësisë etj.

PII SECVNDI PONT. MAX. EPISTOLAE .DE
CONVENTV MANTVANO

DIVS Episcopus seruus seruorū dei. Vni
uersis & singulis christi fidelibus has no
stras litteras inspecturis. Salutem & apo
stolicam benedictionem. Vocauit nos pi
us & misericors deus ad sacram beati Pe
tri sedem uicesq; dilectissimi filii sui do
mini nostri ihesu christi debilibus humeris nostris com
misit interris pasturam gregis sui credidit & alto fluctuā
tem pelago fidelis populi regere nauiculam iussit. Grauis
hæc nobis sarcina est nec nostræ uires sunt quæ tanti regi
minis ferre molem sufficiant. Procellosum est ualde ma
re atq; infestum per quod nobis nauigandum est. Nutat
& fatiscit carina qua uehimur. Trepidant ac deficiunt re
miges uentiq; aduersi sunt & in horrida tempestate iacta
mur. Nam postquā Constantino principe pax reddita est
ecclesiis nunquam dominici gregis ea præssura fuit quam
modo cernimus nunquā adeo coarctatos catholica fidei li
mites superior ætas uidit. Exiit olim in omnem terram so
nus apostolorū: & infines orbis terræ uerba eorum. Subie
cerūt omnes reges terræ: omnes tribus omnes populi co
la sua christo domino: & salutaris fidei sacramētis imbu
ti gloria in excelsis deo per unigenitum filium eius: & in
terris pacem bonæ uoluntatis hominibus acclamauere.
Surrexit deinde annos iam supra octingentos pseudo pro
pheta Mahumetes in Aarabia. qui blasphemās sacratissi
mam trinitatem: non solum contribules suos: sed ægypti
os: atq; omnē Syriam auera & orthodoxa religione auer
tit. officinā nostræ salutis: in qua deus noster pro nostra
redemptione præciosum sanguinē fudit: barbarus hostis

*reuerentia de nri
signi*

Ambrosio Massari de Cora (Ambrosio Choriolano)

Vita precellentissimi ecclesie doctoris divi Avrelii Avgvstini Iponensis antistitis edita a sacre theologie professore magistro Ambrosio Choriolano cive Romano et totivs Sacri Ordinis Fratrvm Heremitarvm eivsdem sancti generali et prefatio in commentarios svper regvla ipsivs ab eodem generali compositos feliciter incipit et primo ponitvr exordivm super vita. Romae, Georgius Herolt de Bamberg, MCCCCLXXXI [1481], [453] f.

Jeta e fort të ndritshmit doktor hyjnor të kishës, Avrelii Avgvstini Iponensis (Shën Augustinit) me paraqitje të doktorit në teologji të shenjtë magister us Choriolanus, qytetar i Romës dhe gjeneral i urdhrit të shenjtë të fetërve heremitanë. Po prej tij (Choriolanit) gjendet parathënia mbi komantarët e hartuar mjeshtërisht prej tij mbi urdhrin të cilit i përkiste. Botuar në Romë, nga Georgius Herolt de Bamberg, në vitin 1481.

Ambrosio Choriolano (Ambrosio Massari de Cora): Klerik italian, i lindur në Romë, i cili jetoi rreth shekullit XV, mësues i teologjisë. Vepra i kushtohet jetës së Shën Augustinit: teolog, filozof,

peshkop, doktor dhe shenjtor i kishës katolike. Titulli gjendet në kreun e tekstit, ndërsa të dhënat e botimit dhe shtëpia botuese “Mag[ist]ro Giorgio Herolt de Bamberg” gjenden te kolofoni.

VITA PRECELLENTISSIMI ECCLESIE DOCTORIS DI
VI AVRELII AVGVSTINI IPONENSIS ANTISTITIS E
DITA A SACRE THEOLOGIE PROFESSORE MAGIST
RO **AMBROSIO CHORIOLANO** CIVE ROMANO ET
TOTIVS SACRI ORDINIS FRATRVM HEREMITA
RVMEIVSDEM SANCTI GENERALI ET PREFATIO
IN COMMENTARIOS SVPER REGVLA IPSIVS AB EO
DEM GENERALI COMPOSITOS FELICITER INCIPIT
ET PRIMO PONITVR EXORDIVM SVPER VITA

Epe numero cū maioribus perorādi ge
neribus tempus meum haud inane duce
rem: de summi ac precellentissimi docto
ris Aurelii Augustini laudibus haud ig
norare me comperio in conspectu maxi
mæ pontificum: tum & indignissimo
Cardineo cetui: tum deniq; in plurimæ
precellentium civitatum senatu habuif
se orationem: & ex eius inexplicandarū
virtutū cumulo quoad potui preconia
recēuisse tamen uite seriem explicasse nunq; memini. Quod medius
fidius in omnū commendatione sanctorū maximū precipuumq; ar
bitror excogitandum atq; referandum merito fore. Non enim mira
cula: non scientia: sed uite rectitudo. Testis est idonee sanctitatis. Nā
q; multi uitam uoluptuosam adamarunt qui tamē preclaro ingenio
excellentiq; doctrina gloriosissime claruere. Multi nephandissima la
be polluti arcani etiam summi dei uates extiterunt. Multi cuiusq;
optime uite exterminatores se hominū conspectui: uel prestigiis: uel
etiam quibusdam miraculis mirificos reddiderunt: quod nil mirū ui
deri debet: cum in recipientium fide crebro miracula fieri soleant.
Nonne etiam iudeorū gentilium. Christianorū & cuiuscunq; secte ui
ros etiam graues signis ac prodigiis imanissima illa bestia Antichri
stus subuertet? Qui tamen ad blaffemandū deum uiuentē: ad euerthen
dum euacuandumq; omnē diuinū cultū: si fieri poterit subleuabitur

Bartolomeo Platina

Platinae historici liber de vita Christi: ac pontificum omnium: qui hactenus dvcenti [et] vigintidvo fvere. [Treviso], Johannes Vercellensis, 1485, die. X. Februarii, [136] fl.

Libër historik rreth jetës së Krishtit dhe 222 papëve deri te papa Sixtius IV... Botuar në Trevizo, nga Johannes Vercellensis, në vitin 1485.

Bartolomeo (Bartholomaeus) Sacchi i mbiquajtur **Platina** (1421-1481): Humanist me ndikim të madh në Rilindjen italiane. Në vitin 1475 ka qenë bibliotekar i Vatikanit, por gëzoi një popullaritet të konsiderueshëm me botimin e një traktati teorik mbi gastronominë italiane me titull “De honesta voluptate et valetudine”, që konsiderohet si libri i parë i shtypur mbi gatimin.

Të dhënat e botimit të veprës “Mbi jetën

e Jezu Krishtit dhe 222 papëve, deri te papa Sixtius IV...” janë marrë nga kolofoni. Në brendësi të kopertinës është e dorëshkuar:

Ex Libris comitis Francisci Rocca sacerdotis dhe ka një shënim në italisht që e konsideron botimin shumë të rrallë, ndër më të bukurit e botimeve të viteve ‘400. Stema e zbukuruar me ar, në fund të fletës, tregon se kjo vepër e çmuar i përkiste një familjeje fisnike.

MOBILITATIS MAXIMAM PARTEM DVCI EX HIS maioribus qui clari iustiq; fuere: quiq; ob singulare aliquā uirtutem imperauerunt: nemo est qui ambigat: nisi qui Platonis auctoritatem non adeo probat: cuius quadripartitam de nobilitate diuisionem: quantum ad genus pertinet: christus rex noster cōsecutus est. Quem enim ex gētilibus habemus: qui gloria & nomine cum dauid & Salomone: quiq; sapientia & doctrina cum christo ipso conferri merito debeat ac possit: Neminem certe. Nascitur christus ex tribu iuda nobilissima quidem ob uetustatem & imperium inter hebræos:

unde propheta iacob inquit. Non auferetur sceptrum de tribu iuda quoad uenerit qui mittendus est: iis erit prefecto expectatio gētium. Quot autem reges uel duces uel pontifices in ea tribu fuerint non attinet dicere: cum libri tum noui: tum ueteris testamenti huius nobilissimæ genealogiæ mentionem faciāt. Verum cum post longissima tempora inter Aristobolum & Hircanum Alexandri regis & pontificis filios orta seditio de principatu esset: tandem Herodi alienigenæ regnum iudeorum a romonis traditur: ex patre enim Idumæo: & matre arabe natus & iudeorum legis peritos interfecit & genealogias incendit ad integendam generis sui notam. Cessauit ergo ac merito quidem eorum unctio: hoc est imperium: quia ex Danielis sententia sanctus sanctorū uenerat: quem Maria uirgo angelo ānunciante ex spiritu sancto cōcepit: & peperit i bethleē iudæ: Cyrino tum Siriae præside āno ab urbe condita septingentesimo quinquagesimo secundo: iperii uero Augusti cæsaris: qui tū orbi īperitabat āno quadragesimo secundo. Imperiū enim a Caio cæsare: tū propinquitatis: tum hæreditatis iure accipiēs: uel potius pulsus: ac interfectis parricidis tyranniq; tempu. uisurpare conantibus monarchiam orbis terrarum in meliorem formam redigens: suis temporibus miram fœlicitatem prestitit. Nam pacatio rebus tum externis: tum domesticis tanto in honore nō solum apud suos: uerum etiam apud externos reges fuit: ut eius nomine ciuitates cōderent: quas Sebastas uel cæsareas appellarunt. Venere etiam multi reges ad urbem uisendi hominis causā: quos ita comiter: & perbenigne suscepit: ut ex amicis sibi amicissimos redderet. Cum ciuibus autem suis humanissime uixit: in delinquentes Clemēs: erga amicos liberalissimus est habitus: in comparandis amicis rarus: in retinendis cōstantissimus. Liberalium artium adeo studiosus fuit: ut nullus pene laberet dies in quo nō legeret aliquid: aut scriberet: aut declamaret. Ingenio & doctrina Salustii: Liuii: Virgilii: Oratii Asinii pollionis: Mestilæ Coruini oratoris insignis delectatus est: quorum scriptis etiā eius res gestæ immortalitati commendatæ sunt. Urbem romā ita exornauit: ut gloriatus sit se urbem lateritiā inuenisse: marmoreā relinquere. Hæc fœlciū ac quæ (ne metiar) magna fuit: maiorem certe reddidit saluberrimo ortu suo christus rex noster. Intercessere autem a creatione mūdi usq; ad hunc fœlicissimum natalem diem āni quinquemillia centum & nonaginta nouem. Nascit puer sine dolore matris: quippe qui diuinus erat: non humanus partus: unde mater integra statim surrexit: & infante de more pannis inuoluit. E taberna autem meritoria in transyberina regione ex terra oleum erupit: ut ait Eusebius: fluxitq; toto die sine interuallo christi gratiam gentibus ostendens. Narrat Orosius Augustum cæsarem eadem die mandasse: ne quis se dominum deinceps uocaret. Diuinatē credo uerum principem orbis terrarum ac mūdi totius natū esse. Idē quoq; mādauit: ut in orbe romano omniū hominū capita cēsu notarētur: ac si maiori picipi rationē gubernati iperii aliquādo redditurus eēt. Huic autē censui Cyrinum uirum consularem ex senatusconsulto præfecit. Pax præterea & quies tanta fuit cum domi tum foris quanta unq; antea. Hunc enim iusticiæ: & pacis regem prophetae appellarunt. Desertur autem octaua die ad templum circuncisionis

a ii

*Augustus cæsar
et eius uirgines*

*De naturæ
dñi in 1^a et 2^a mⁱ
habiliū 80 tpe
factis*

Ibn Sina (Avicena)

Kitab al – Isharet. S.I., 890 Hixhri (Kalendarit hënor islam) – viti 1485, sipas Kalendarit Gregorian, 122 fl.

Ibn Sina (Avicena) (982-1037): Filozof, enciklopedist, fizikant, matematicien, mjek dhe astronom persian i Mesjetës. Emri i latinizuar me të cilin njihet në Europë është Avicena. Ai ishte një dijetar i madh persian i cili vlerësohej si një nga mjekët, astronomët, mendimtarët dhe shkrimtarët më të rëndësishëm të Epokës së Artë islamike, “babai” i mjekësisë së hershme moderne dhe, pa dyshim, filozofi më i ndikuar nga filozofia aristoteliane. Nga 450 vepra që besohet të ketë shkruar, kanë mbijetuar rreth 240, ku 150 i përkasin filozofisë dhe 40 mjekësisë. Veprat e tij më të famshme janë “Libri i Shërimit”, një enciklopedi filozofike

dhe shkencore dhe “Kanuni i Mjekësisë”, një enciklopedi mjekësore, e cila u bë teksti standard mjekësor në shumë universitete të Mesjetës dhe mbeti në përdorim deri në 1650. Përveç filozofisë dhe mjekësisë, korpusi i veprave të Avicenës përfshin shkrime mbi astronominë, alkiminë, gjeografinë dhe gjeologjinë, psikologjinë, teologjinë islame, logjikën, matematikën, fizikën dhe veprat poetike.

Dorëshkrimi “Kitab al-Isharet” është një studim në arabisht mbi logjikën, i shkruar në vitin 890 Hixhri sipas kalendarit hënor islam, që i përket vitit 1485 sipas kalendarit Gregorian.

فيه وهذا ايضا غير ممكن قد يجوز ان يكون ماهية الشيء
سببا لصفة من صفاته وان يكون صفة له سببا لصفة اخرى
مثل الفصل الخاصه ولكن لا يجوز ان يكون المصفة التي هي
الوجود للشيء اما سببا لماهية الشيء لست من الوجوه
سببا لصفة اخرى لان السبب يستقدم في الوجود ولا يستلزم الوجود
قبل الوجود واجب الوجود المتعين ان كان تستلزم
لانه واجب الوجود فلا واجب وجود غيره وان لم يكن تستلزم
بل لا مراحق من سببه لانه ان كان واجب الوجود لازما لمقتضيه
طوار الوجود لازما لما يستلزمه غيره او صفة وذلك محال وان كان
عارضا فمما يلي ان يكون له وان كان ما تعين به عارضا
لذلك فهو له فان كان ذلك ما تعين به ماهية ولهذا
فملك العلوة لمقتضى صفة ما انما يجب وجوده ومنها محال
وان كان عروضا بعد معنى اول سائق فكلنا في ذلك
وباقى الاقسام محال فاعلم ان هذا ان الاشياء التي
لها حد يوصي ولهذا فانما يحلف على اخرى وانما اذا لم يكن مع

منها القوم القابلين لشيء من الماده لم تعين الا
ان يكون من حق نعمه ان يوجد شخصا ولهذا وانما اذا كان
في طبيعة نعمه ان يجعل على كثير من نفس كل واحد له ولا يكون
سوادان ولا يامان في نفس الامور اذا كان لا اختلاف
بينها في الموضوع وفيما يجري مجراه قد حصل من
مذاتان واجب الوجود واحد يجب معنى ذاته وان واجب
الوجود لا يقال على كثر وجه لولام واجب
الوجود من شئ او شيئا يجمع واجب ما ولكن الواحد
منها او كل واحد منها قبل الواجب الوجود ومقوما الواجب الوجود
فواجب الوجود لا ينقسم في المعنى ولا في الكم كل الاصل
الوجود في معنى ذاته على ما اعتبرنا قبل فالوجود غير مقسم
لدى ماهيته ولا يجوز ان يكون لازما لذاته على ما ان في ان
يكون عن غيره كل متعلق الوجود بالحكم المحسوس يجب
لا بذاته وكل جسم محسوس فهو متبكر التسمية اليك وبالقسم المعنى
اليهوي وصوره فواجب الوجود لا ينقسم في المعنى ولا في الكم

Shën Augustini

Epistole: Incipiunt epistole pulcherrime Diui Aurelii Augustini Hipponensis Episcopi ualdes utiles : et primo primam ad Petrum Diaconum questio utrum mali in inferno peccabunt. Venetiis, Bernardinum Benalium, [1490], [59] f.

Letra, duke filluar nga letra e bukur dhe shumë e vlefshme e Shën Augustinit, Peshkopi i Hipos, ku pyetja kryesore është nëse dhjaku në ferr mëkaton. Botuar në Venecia, nga Bernardinum Benalium, në vitin 1490.

Aurelius Augustinus Hipponensis, i mbiquajtur **Shën Augustini i Hipos** (354-430): Filozof, peshkop, teolog dhe shenjtor i kishës katolike, i lindur në Afrikën Veriore. Vepra e tij e njohur “Rrëfimet” quhet shpesh vetëjetëshkrimi i parë perëndimor dhe lexohet ende nëpër botë. Teologjia e tij ka mbizotëruar gjithë teologjinë e mëvonshme perëndimore, me shqyrtimet e

brendshme psikologjike, ndjenjën e varësisë së plotë nga mëshira (e shprehur në doktrinën e tij të predestinimit) dhe me konceptimin për Kishën e sakramentet.

Vepra “Letra të Shën Augustinit” është botuar në Venecia, aty rreth vitit 1490. Autori, titulli dhe vendi i botimit janë marrë nga kolofoni, ndërsa botuesi gjendet në fund të librit.

qd miraris cuncti pugnaverunt. Hanc conditionem cuncti uicerunt. Hac milicia cuncti triumphauerunt: recte dicitur: ubi Christus in omnibus coequatur. Esto igitur patiens: quia Christus in cunctis paciens fuit. Iusticiam denique eius uult ut aliquando sanus sis. Aliquando ut egrotas. Sicut nunc experiris. Sed dum sanus es dulciter blandiendo uocat te ad se. Dulcis est eius uoluntas: sed si non audieris eius uocem & conuersus non fueris: sed mundum ut prius astrinxeris: mittet egrotationes: tribulationes: fames: terrores guerrarum. Ut hec omnia audiendo: uel uidendo conuertas te ad illum qui fecit te. Tunc scias quando pateris quod uoluntas dei amicaretur in te: eo quod uocauerit te: nec facto sibi respondere noluit. O magna hominum creatoris rebellio. Dingere non uult homo uoluntatem suam ad uoluntatem dei: sed uoluntatem dei ad suam incuruare uult. Illa recta est: sed curua. Igitur illa non a tua: sed tua ab illa corrigenda est. Esto igitur paciens si modica infirmitate grauaris & habebis rectum cor tuum: & infirmitas tua non ad iudicium: sed ad salutem tibi profuerit. Vale.

Epistola beati Augustini Episcopi: ad Basilicam uirginem. Petentem quomodo intelligatur illud domini uerbum. Maius gaudium de peccatore conuerso in celo fieri: quam de iustis.

Si petis a me o filia quomodo maius sit gaudium in celo de peccatore conuerso quam de iustis. Considera quod dux in prelio plus diligit: qui fugam post hostem fortiter reuersus premit: quam qui nunquam terga prebuit & nunquam fortiter fecit aliquid. Sicut & agricola illam terram amplius amat: que post spinas uberrimos fructus facit: quam illam que nunquam fructus protulit: gaude in Christo & ora pro me.

Epistola beati Augustini Episcopi: ad Dorotheum de prelati.

Dilecto filio Dorotheo Augustinus Episcopus salutem. Caue ne amore inebriatus terreno aliquem in cathedram regiminis ponas. Nam ait spiritus sanctus per os uenerabilis patris Ambrosii. Locus regiminis desiderantibus negandus est. Nisi hoc ipsum omnino credatur appetere non ut presit. Sed ut possit ad reuocandum oues errantes. Sed fugientibus honores & dignitates offerendus est locus regiminis & uirtutibus pollens coactus ad regimen ueniat. Sed uirtutibus uacuis quibuscumque generibus nobilitatis polleat. quibuscumque etiam minis uel blandimentis plaris omnino in quantum est te uacuis recedat: ne coactus presumat accedere: hec. n. ueraciter serua si Christo placere desideras. Aue fili ora pro me. Amen.

Epistola beati Augustini Episcopi: ad Leontinam uiduam eam induces ut in spiritu misericordiam suscipiat: & auaritiam fugiat.

Dilecta filia Leontina. Augustinus Hipponensis Episcopus salutem. Cum natura hominum satis prompta ad ele mentiam sit. Iste te deprecor ut in spiritum misericordiam capias. Nam uiduarum maritus sola misericordia esse debet: cum inuidia. Nam cum Abel occideretur: cum Moyses pateretur: cum Abrahe iniuriaretur: cum Petrus crucifigeretur. Nullum clamorem legimus factum fuisse in conuentu angelorum. Ecce etiam Iohannes sanctitatis norma. Et Paulus doctor gentium decollatur: & tacet: ipse Christus cuncta audiuit: & uidit & silet. Sed ubi clamat quod docet: quod predicat: quid conquiratur: nisi esuriui & non dedistis mihi manducare: Ecce quod uult & quod desiderat in te semper esse. Depone igitur auaritiam quam multos seduxit: multos perdidit: multos ad infernum conduxit. Nam Balaam asella redarguit: & pedes sedentis attriuit: quia captus cupiditate promissorum disposuerat israelitico populo maledicere: et maledixit & lapidauit eum: Aqua

Shën Augustini

Aurelii Augustini opuscula plurima...Venettis, Dionysius Bertochi, 1491. [686] f.

Doracak i rrallë me përmbajtje teologjike mbi doktrinën kristiane, nga Aurelius Augustinus Hipponensis (i njohur si Shën Augustini). Botuar në Venecia, nga Dionysius Bertochi, në vitin 1491. (Faqet e numërtuara me gërma).

Doracak shumë i rrallë me përmbajtje teologjike mbi doktrinën kristiane, nga Shën Augustini (Aurelius Augustinus Hipponensis). Vepra është botuar në Venecia nga Dionysius

Bertochus (Denis Bertochi), në vitin 1491 dhe është e shtypur në dy kolona, në latinisht me gërma gotike. Në të gjenden dhe 25 punime nga autorë të tjerë, përfshirë Anselmin dhe Jerome.

Meditationes

**Meditationes diui Augustini episcopi bip
ponensis.**

**Inuocatio dei omnipotentis ad morum et vi
te reparationem. Capitulum. .i.**

O mine deus

me? da cordi meo te
desiderare: desiderā
do querere: querēdo
inuenire: inueniēdo
amare: amando mala
mea redimere: redē
pra nō iterare. Da do
mine deus me? cor

di meo penitentiam: spiritui contritionē: oculo
lris lachrymarū fontē: manibus elemosynę lar
gitatem. Rex meus extingue in me desideria
carnis et accēde ignē tui amoris. Redemptor
meus expelle a me spiritū superbie: et concede
propitiū thesaurū humilitatis tue. Saluator
meus amoue a me furores irę: et indulge mihi
benignus scutum paciētię. Creator meus euēle
a me animi rācores: et largire mihi mitis mē
tis dulcedinē. Da clemētissime pater mihi so
lidam fidem: spem congruam: charitatez con
tinuaz. Rector meus auerte a me vanitatez:
mentis inconstantie: cordis vagationē: oris
scurrilitatez: oculorum elationē: ventris inglu
uiem: opprobria proximorum: scelera detractio
num: curiositatis puriginem: diuitiarū cupi
dinez: potentatum rapinam: inanis glorie ap
petitum: hypocrisis maluz: adulationis vene
num: contemptum inopum: oppressionem de
bilium: auaritię ardorem: inuidię rubiginē: blas
phemie morte. Reseca in me factor meus te
meritatez iniquam: pertinaciā: inquietudinē:
ociofitatem: somnolentiam: pigritiaz: mentis
hebetudinez: cordis cecitatez: sensus obstina
tionem: morum truculentiaz: boni inobedien
tiam: consilij repugnantiam: lingue effrenatio
nem: pauperū predā: impotentū violentiaz
innocentum calumnias: subditorū negligentiaz.
Circa domesticos seueritatem: aduersus fa
miliares impietatez: erga proximos duritiaz.
Deus me? misericordiā mea oro per dilectū
filium tuū: da mihi misericordie opera: pieta
tis studia: compati afflictis: cōsulere erroneis
succurrere miseris: subuenire egenis: cōsolari
mestis: releuare oppressos: paupes recreare:
flebiles refouere: dimittere debitorib?: parce
re in me peccātib?: odientes me diligere: p
malis bona reddere: neminē despiciere s; ho

norare: bonos imitari: malos castigare: virtutes
amplecti: vicia reiicere: in aduersis patientiā
in prosperis continentiam: custodiam oris: et
ostium circumstantie labijs meis: terrena calca
re: celestia sitire.

Domini accusatio et commendatio mise
ricordie diuine. Capitulum. .ij.

Ecce plasmator meus

e multa rogaui cū nec pauca prome
rui. fateor: heu fateor: non solum
que postulo non debent ut dona: s; multa et in

inexquisita supplicia. Animant tamen
me publicani: meretrices et latrones: qui a fau
cibus hostis momentanee eruti: sinibus exci
piuntur pastoris. Tu enim factor omnium de
us licet in cunctis operibus tuis sis mirabilis
mirabilior tamen credideris esse in operibus
pietatis. Unde de temetipso per quendam tu
um seruū dixisti. Miserationes eius super
omnia opera eius. Et quasi de singulo loquen
tez de vniuerso populo tuo te dixisse confidi
mus: misericordiam autem meam non disper
gam ab eo. Nullum enim spernis: neminē ab
ijcis: neminē perhorrescis: nisi forte qui amēs
te exhoruerit. Ergo modo iratus non percu
tis: sed te irritantibus dona si quieuerint tri
buis. Deus meus cornu salutis mee et susce
ptor meus: ego infelix: ego te irritaui: ego ma
lum coram te feci: furorem tuum prouocaui:
iram promerui: peccaui et passus es: deliqui et
adhuc sustines. Si peniteo parcis: si reuortor
suscipis: insuper dum differo prestolaris. Re
uocas errantem: inuitas repugnantem: expe
ctas torpentem: amplexaris redeuntem. Do
ces ignorantem: merentem mulces: a ruina su
scitas: post lapsum reparas: petenti largiris. q
renti inueniris: pulsanti aperis. Ecce domine
deus salutis mee quid opponam nescio: quo
modo respondeam ignoro: nullum abs te con
fugium: nullū a te patet latibulum: ostendisti
mihi bene viuendi viam: et gradiendi scienti
am dedisti: minatus es mihi gehennā: et polli
citus es mihi paradisi gloriā. Nunc pater
misericordiarum: et deus totius consolationis
cōfige timore tuo carnes meas: quatenus que
minaris metuendo euadam: et redde mihi le
ticiam salutaris tui. vt que spōdes diligēdo
percipiam. fortitudo mea domine: firmamen
tum meum: deus meus: refugium meum et li
berator meus. Suggere quid de te cogitez: do
ce quibus te sermonibus inuocet: da quibus
operibus tibi placeat: scio nanq; scio vniū quo
b

Publius Papinius Statius

Statii Sylvae cum Domitii commentariis Statii Thebais cum Lactantii commentariis. Statii Achilleis cum Maturantii commentariis-Domitii. Venetiis, Bartholomeum de Zanis, MCCCCLXXXIII [1494], 203 fl.

Silvae / Pyjet, kompozime metrike, letrare, karakteristike të Statius, me komentare... Botuar në Venecia, nga Bartholomeum de Zanis, në vitin 1494.

Publius Papinius Statius: Poet romak i shekullit I (rreth. 45-96), lindur në Napoli, një nga poetët kryesorë epikë dhe lirikë romakë të Epokës së Argjendtë të letërsisë latine (vitet 18-133 p.e.s.). Poezitë e tij të rastit, të mbledhura në këtë vepër të titulluar “Silvae” / “Pyjet”, përveç meritave të tyre letrare, janë të vlefshme edhe për përshkrimin e stilit të jetesës gjatë epokës së perandorit Domitian. “Statii” është më i miri ndër

pesë librat e përfshirë në veprën e tij “Silvae”. Nga 32 poezi që përfshin vëllimi, 5 prej tyre janë lavde për perandorin dhe njerëzit rreth tij. Një grup tjetër poezish janë përshkrime piktoreske të vilave dhe kopshteve të miqve të autorit. Ndërkohë që në libër janë dhe një sërë poezish të një natyre më intime, kushtuar ndjenjave për familjen dhe dhimbjen e humbjes së njerëzve të afërm, apo një poezi kushtuar gjumit.

SYLVARVM

Vertex Chelid cunctantem id est legem, Hetrusco uerecundo erat eni iuuentis & insigni pudore. Ite deo
 uocat nymphas, Dex uirides nymphas muscolae uel a colore maris quod uiride aliquando dicimus.
 Auertite exuite. Liquidos uultus carulos alii codices habent a uertice ut legas redimite liquidos uul-
 tus a uertice. Vertex sumitis capitis dicta inde fit flexus capillorum scribit Fabius. Emergitis sole
 ris emergere. Torquetis cruciatu amore. Non uos abdicit & teitit nymphas fontium quae aliquo
 emine infames sunt. Non uuat follicitare nolo elicere & inuocare uos. Culpa aliquo scelere. Sal-
 macis fons in Caria cuius aquam qui
 potauerit mollis dicitur fieri. Id negat
Salmacis Strabo. Salmacis autem nymphe: ut
 est apud Ouidium hermaphroditum
 adeo auide e complexa ut ambo i uni
 coierint corpus hinc dolosum fontem
 appellat Papinius. Vetruius scribit mi-
 dam & Aredamam duxisse Coloniā
 in Carianum expulerit legas & cares:
 diuersorumque erexit iuxta Salma-
 cim fontem cuius aqua uisum multo
 ad mutam uitae societatem i eun-
 dem locum allexerit unde fabula de so-
 tis mollitie nata est. Crebentis: aliis
 syllabis euerfa est dictio in omnibus co-
 dicibus sed ita emendamus nam Cre-
Crebentis benes fluuius phrygiae exiuit filia He-
 speria ut apud Ouidium ab Elaco
 amata fuit filio Priamida dum fugeret
 in ripa fluminis patris morsu serpentis
 extincta est. Elacus dolore in mergum
 est conuersus haecenus Ouidius dein-
 cept Graeci: Crebentis pater merore ex
 aruisse dicitur & factus est palus: unde
 pestilentes exhalationes emittuntur.
 Strabo crebentia paludem appellat flu-
 mina. Crebentis: Hesperis filia cre-
 bentis. Viduae amissa Elaco. Arida lu-
 cus post mortem filiae. Praxidrix hy-
 lan lacum in bythinia intelligitur: ra-
Hylas prius est Hylas puer Herculis quod ac-
 cole restabantur singulis annis circue-
 res lacum & hylam uocantes: quod
 scribit Solinus hunc raptum fuisse ad
 Argantonium promontorium scribit
 Strabo Proprius: ut in eius commentariis diximus: Argantiphagum appellat hic erat argantiphagi sub ue-
 rite motis nam ita ille uerfus emendandus est. Cedat discat. Vos mihi inuocat nymphas aquarū
 quae in urbem ducebantur: haec olim nouem fuerunt sed postea maiori numero ut scribit Frontinus
 nouis undis aliunde aduectis. Attolitis augens. Preceptis anien: nam anio uetus & anio nouus in ur-
 bem ducebantur de aquae igitur ductu nō de flumine nūc intelligit. Virgo: uirginem aquam duxit
 Marcus agrippa ab octauo lapidis diuerticulo duo milia passuum uirgo dicta: quoniam in praefectura
 uia qua labitur cum est prope Herculeum sinum longo diuerticulo secedit quasi Hercules cōgressum
 declinare uideatur unde uirgo est dicta ut putat Plinius. Frontinus uero de aquae ductibus scribens ait
 id nomen datum esse quoniam eius fontē indicauerit uirgo. Exceptura natus in qua homines saepe
 natate solent nam aqua uirginis praefabatur tactu quod scribit Plinius ut Maria hausta. Maria de aqua
 maria ante dictum. Praecellis molibus: denotat fornices ductuum. Vnda uagat longo spacio errans.
 Praecellis molibus: altis aedificis & formicibus. Crescit: sublimis est. Pendens: nō attingens terram:
 sed in aere. Transmittitur: i urbem. In numero arcu: multis formicibus. Cytherea: uult generē fuisse
 architectam tam amoeni balnei ut etiam antea in uilla Vopisci. Succedit: suppositus formicibus. Ma-
 riti: Vulcani. Thalotus una ex cyciadibus unde thalium marmor ut ait Plinius aut Thazon cōdiderit
Caristos ut scribit Thacydides & Strabo. Caristos: urbs euboeae in ripa sub mote ubi erat Apollinis marmarii
 templi lapis illic nascebat: quem pedebat & reuebant manilla inde cōficebatur egregiae cōtextae plu-
 ra apud Strabonē. Mamura: primus i quē Catullus scripsit Carisū marmor habuit Romae i colūnis.
Mamura Moeret onyx: uulga inquit hic nō sunt marmora sed tantum pretiosa. Atqui Martialis haec oia mar-
 mora i hoc balneo ēē scribit sed ille a copia marmore hic a pīstia laudat. Onyx: marmor onychites.
 Moeret: quoniam nō ē admissus i thermas de his marmoribus i cōmetariis Martialis multa diximus.

LIBER

16

Sola purpura: solum marmor Porphyrites excisum ex uenis numidicis illic est. nullū inquit mar-
 mor illic est nisi uariatum maculis purpureis ut numidicum & sinadicum: quod quidem distinctum
 est maculis purpureis quoniam Atys puer cum in phrygia cybele fugeret nota fabula: ab cistis genitali-
 bus lapidem hunc crentauit guttis manantibus de marmore sinadico ante diximus. Et fidonia gorta
 purpurea. Vix locus: uix inquit admissum est marmor laconicum uiride ut si coniunctum cū sinadi-
 co pariat uarietatem. Eurotas: fluuius laconiae iter gyrium & accessus erupit de quo plura scribit Pro-
 bus testimonio calimachi hic pro mar-
 more laconico quod uiride ē ponitur.
 Cum regula loga: id est logus tractus
 marmoris uiridis & linea quadā. Va-
 riat sinada: marmor sinadicum. Non
 cessant limina: nam limina inquit uacat
 marmoribus nam uillora marmora i
 liminum erant uelut Plinius scribit hic
 non in liminibus etiam pretiosa mar-
 mora. Vitrinum: nam post tempo-
 ra M. Agrippa uitrinum cameris pōci-
 ptum esse scribit Plinius. Nitēt in species
 & animos: representant inquit uultus
 praesentes tāq specula. Parcius impe-
 ratum inuolens emittit flammā. Mul-
 tus dies: multa lux. Alio aflu: Ther-
 marum ubi sol inquit immittit radios
 tāq uelut alio etiam aflu calere impro-
 bus & nō contentus suo. Labris: labra
 uasa sunt. Cura inquit Cicero ut labra
 in balneis sint ad alios autē usus est ni-
 centi ripa. Patet ois totus conspicuus
 est. Et deprehensura si deprehēn-
 detur hic Diana ab actone nō mole-
 ste ferret. Quid nūc strata: ego nar-
 rem tibi tabularum quae i sublimi parte
 aedium sita quo delinū uaporaria ha-
 bentia i uertice pīstā concuā quo perue-
 nit flammā ignis in imo ardens: sed la-
 guida & tenuis ut domus ita tepet: nō
 autē effusa. Pilas crepantes: obrepren-
 tes igne. Ignis laquidus: flamma iam re-
 missa: cū tantū accēderit. Et hypocau-
 sta uaporaria: nam ita Cicero interpreta-
 tur ad Atticum scribens. In unda nero:
 nea in thermis neronianis. Martia: Et in
 modico sexta nerone caler. lam: patre
 restituito ab exilio. Renasci: post cala-
 mutates acceptas.
 Domitianus Augustinus.

Sola nitet flauis nomadum decisa metallis
 Purpura sola cauo phrygiae quam synados antro
 Ipse crentauit maculis lucentibus atys
 Q uaeq tyri niueas lecat & sydonia rupes
 Vix locus eurotae uiridis cum regula longa
 Sinada distinctum uanarum non limina cessant
 Effulgent camera uario fastigia uitro
 In species animosq nitent stupet ipse beatas
 Circumplexus opes & parcius imperat ignis
 Multus ubiq dies radiis ubi culmina totis
 Perforatq alio sol improbus untur aflu
 Nil ibi plabeum nūq themelea notabis
 Aera sed argento felix propellitur unda
 Argentorq cadit labrisq nitētibz instat
 Delicias mirata suas & abire reculat
 Extra autem niueo qui margine carulus amnis
 Viuit & in fundum lumino patet omnis ab imo
 Cui non ire lacu pigrosq exoluere amictus
 Suadeat hoc malet nasci cytherea profuso
 Hic re perspicuum melius nascere uideres
 Hic uelox hecate uelut & deprehensa lauari
 Q uid nunc strata solo referam tabularum crepatis
 Auditura pilas ubi laquidus ignis ierrat
 Aedibus & tenue uoluunt hypocausta uaporem
 Nec si buanis ueniat nouus hospes ab oris
 Talia despiciat (las sit componere magnis
 Parua) nerōia nec qui modo lotus i unda
 Hac iterum sudare neget. macta oro nitēti
 Ingenio cura q puer tecum ista senescat
 Et tua iam melius discat fortuna renasci.

Kal. decembres Saturnales.
 T phoeus patet & seuera pallas
 Et mulse procul ite feriatae
 Iani uos reuocabimus kalendis
 Saturnus mihi compede exoluta

Aturalia Augustine a
 gho torū opus scripsit
 Macro. Dies festi erant
 mense decēbri dicati fa-
 turno. uulgi Neui poe-
 ta & alii piderunt non
 nulli tres alii unū quos
 Feneftella fegē
 In his Domitianus ut Trāg
 referret inter
 spectacula largiffimū dedit
 epulū diu-

lis panarii senati & equitibus plabeis sprellis cū obsoniis. Papinius qui cōuua fuerat operatiōn blā-
 dies epulas laudatq & Marfaccianū quo illud maxie seguit ut primū apte inuocet. uulgi ista faturna
 litia tāu appellat religis repudiatis. Ite feriatae ad agēdū oculū uel lege feriatū ductū a feris obus cessatur
 ab ope. Reuocabimus ad carnē. Kalēdis Iani: Ianuarius kal. post saturnalia. Saturnus cōpede exoluta
 Saturni cōpedibus toto āno erat. Verrus flaccus cām ignorat. Apollodoros scribit Saturnū uicini
 per anū laneo uiculo & solui ad diē sibi festū hoc ē i saturnalibus. inde puerbū deos pedes laneos habe-
 re significari p id. x. mense semē i utero alatū uita grādēlere qd donec erupat molibus necit uiculis.

Shën Metodi i Olimp

Titulus in libellum sancti Methodii martyris et episcopi Partine[n]sis ecclesie provincie grecor[um] contine[n]s in se reuelationes diuinas a Sanctis angelis factas de principio mundi et eradicatione varioru[m] regnor[um] atq[ue] vltimi regis romanor[um] gestis et futuro triumpho in turcos atque deliberatione... ac oppressione sarracenor[um] de restauratione ecclesie et vniversali pace cu[m] autenticis concordantijs prophetiaru[m] deq[ue] co[n]sumatione seculi hic annotat[um]. [Augsburg?] Johann Froschauer, M.CCCC.XCVI [1496], [45] fl.

*Hyrje në libërthin e Shenjt*it Metod, martir, ipeshkëv i kishës Partinense (provincë greke), që përmban shpjegimet hyjnore të bëra nga fillimet e botës dhe çrrënjosjen e mbretërive të ndryshme; bëmat e më të fundit prijës të romakëve bashkë me triumfin kundër turqve dhe çlirimin prej tyre. Përmban edhe shtypjen e saraçenëve, restaurimin e kishës, paqen universale dhe marrëveshjet në përputhje të plotë me profecitë deri në përfundim të shekullit. Botuar në Augusta (Gjermani), nga Johann Froschauer, në vitin 1496.

Është botimi i parë i kësaj vepre të **Shën Metodit të Olimp**it (Methodius Olympius) - lindur në vitin 250 dhe vdekur në vitin 311: Peshkop i krishterë, autor kishtar dhe martir, i konsideruar si një At i Kishës. Kronologjikisht veprat e tij i përkasin fundit të shekullit III dhe fillimit të shekullit IV. Libri në latinisht është me

gërma gotike. Të dhënat e botimit janë marrë nga kolofoni. Nga veprat e tij të shumta vetëm njëra ka ardhur e plotë në një tekst greqisht. Punimet e tjera të autorit janë në formën e dialogut, si p.sh: “Mbi Vullnetin e Lirë” / “Peri tou autexousiou”- një traktat i rëndësishëm që sulmon pikëpamjen gnostike për origjinën e së keqes.

Et sic cum Machometi fide. Et filias feminarum supple deus dabit regi xpianorum. i. spurcissimam fornicariam bestialem fidem Machometi ut euerat illum et non stabit supple amplius. nec illius erit supple deppit. Et conuerter supple rex xpianorum ad insulas et capiet multas et cessare faciet principem obprobrium sui. i. Machometum pessimum cuius fidem tenent. Et obprobrium eius. i. falsa fides eius conuerter in eum. Et conuerter supple rex Romanorum faciem suam ad imperium terre sue et impugnet et conuerter supple populus Israheliticus et non inueniet. Et stabit in loco eius vilissimus soldanus rex et Turcus qui vices eius tenent et indignus decore regio et in paucis diebus conteret non in furore nec in prelio supple quoniam nam cum ex promissione et voluntate diuina.

Quintum capitulum est de principio calculationis quinquaginta sex annorum per octo septimanas beati Methodii intellectas et dicitur quod nouissime incipit ab excidione Constantinopolis et Imperii grecorum

Unde ciuitas illa magna que amicta erat bysso et purpura et cocco deaurata est auro et lapide precioso et margaritis quoniam una hora destituitur sumentante diuicie et omnis gubernator et omnes qui lacum nauigant Apocal. xxiij. ca. / Iohannea xpi cosanguinea secundum carnem et pre alijs apostolis saluatoris nostri intimus secretarius quando in cena dñi supra pectus eius recubuit secreta de fonte eius hauriens. de sterna et flagellis ecclesie in suo libro vi supra. Inter cetera in. xviij. c. multa et de septem angelis qui dicunt septem flagella ecclesie que causa breuitatis hic omittunt. tamen copresse hic notant. Iohannes in supradicto. c. dicit de septem angelis habentes septem phialas ire dei qui effuderunt eas in terram. Per primum angelum intelligitur prima afflictio ecclesie illata a iudeis xpo et suis discipulis. Secundus angelus qui effudit phialam suam designat secundum flagellum ecclesie illatum a gentibus ut Rome per Nero nem Decium et alios tyrannos in primitiua ecclesia. Per tertium angelum intelligitur tertia afflictio ecclesie illata ab hereticis scilicet ab Ariantibus ut re. Augustini a Nicolaitis et alijs pñis scismaticis.

Per quartum effusione quartum angeli intelligitur non absurde quarta afflictio generalis ecclesie illata a Saracenis et Wandalis Hunis et Saracenis ut patet inspicendo hystorias illius persecutionis. Per quintum angelum et effusione violente plene ire dei super sedem bestie hoc est super sedem imperii orientis Constantinopolitane ad quam ciuitatem que prius dicebat Bisantium Imperator Constantinus de Roma transtulit propter certas causas que causa breuitatis omittunt et quando Turci qui et Israhelice dicunt subiugauerunt sibi imperium orientis et ciuitatem capitalem eius videlicet Constantinopolim tunc implebat prophetia beati Iohannis cum dicit super sedem bestie et procedit et factum est tenebrosus scilicet cum erroribus multiplicibus Machometi et tenebre ignorantie vere fidei. Et comadu cauerunt homines linguas suas pro dolore et blasphemauerunt deum celi pro doloribus. Quid enim est comaducare linguas homines quam illud quod dicitur a Paulo ad Gallathas. v. Si inuicem mordetis ab invicem consumamini. Maxima autem tribulatio fuit in xpiani tate cum Turcus subiugauit sibi imperium orientis et Constantinopolim quare merito nouissime incipiunt calculationes annorum lvi. per octo septimanas dictas per beati Methodii ab excidione Constantinopolitane urbis ut diximus.

Secundo confirmat hoc dictum quod incipit nouissima illa calculatio a Constantinopoli excidione per dicta sancti Moysi patriarche Anthoceni de quo aluntur a me quod prophetauit fere circa initia Machometi qui clarissime dicit in suis prophetijs quod capta Constantinopoli et Grecia a gente Israhelitarum sagittaria rex eorum mitteret in Italiam et latinos quosdam legatos. quod ecclesie baptizati aperient latinitas. i. xpianis modum capiendi Constantinopolim. Latini vero post paucos annos collecto exercitu venientes per mare et terram xpo restituerunt eam. Sic etiam Traciam Asiam et. Et ita secundum hunc sanctum virum illi qui sub sunt Turco dabit etiam victorie xpianis. Quare dicit de illis illud dauidicum. Qui manducauerunt mecum panem in mensa suppleta tauerunt super me suppletiones suas. et patet hec inferius in. xviij. c. Iohannis in suo Apocalypsi.

Tercio patet hec ex dictis beati Joachimi abbatis in suis diuinis revelationibus super illud Jeremie lxxij. c. ubi dicit Deus dicens dumcos. i. Israhelitas paruuli mei a voce ruine eorum cometa est terra. clamez in mari rubro

Shën Augustini

Opus questionū diui Augustini In quo hec omnia continentur. Heptateucon .i. opus variarū questionū super septē primos libros biblie... Questionum noui veteris testamenti libri .iiij. De consensu euangelistarum libri .iiij. Questionum euangeliorum libri .iiij. Questionum octogintatriū liber .i. Questionū .lxv. Orosij: eiusdē dyalogus qui est liber vnus. Questionū octo Dulcitij libellus vnus. Questionū laurentij de fide spe charitate: enchiridion. Inquisitionū ianuarij de consuetudinibus ecclesie libri .ij. Questionum honorati de gratia noui testamenti liber vnus. Questionum quin hylarij libellus vnus. Questionū sex contra paganos ad Deogratias libellus vnus, etc. G.L. Lugduni [Lyon], Johannes Trechsel, 1497, [568] f.

Pyetje të Shën Augustinit mbi çështje të Biblës (Testamentin e ri dhe të vjetër)... Botuar në Lion, nga Johannes Trechsel, në vitin 1497.

Vepër mbi teologjinë, edukimin kristian dhe jetën shpirtërore, e shtypur në latinisht me gërma gotike. Të dhënat e botimit të inkunabulës janë marrë nga kolofoni, ku shënohet: *Ip[re]ssum est... Lugduni... impensis D. Joa[n]nis Trechsel alema[n]ni a[n]no salutis nostre Millesimo*

qudringentesimo nonagesimo septimo. VII. Kalen [das] Maias [25 prill, 1497]. Në fletën e titullit gjenden treguesi i përmbajtjes dhe shënime të dorëshkruara, të datuara më 1817. Vende-vende, në fillim të kapitujve ka zbukurime ari dhe vinjeta.

Opus variarū quōnū

Diui Aurelij Augustini hypponenſis epiſco-
pi doctoriſq; ſancte matris eccleſie loge diſer-
tiſſimi atq; ſanctiſſimi in queſtiones in hebra-
theucon. Et pmo ſup geneſim incipit plogus.

Unicri:

pturas ſcās q̄ appel-
lātur canonicē legē-
do: et cū alijs codici-
bus ſcōm ſeptuagi-
ta interpretationēz
conferēdo pcurere
mus: placuit eas q̄

ſtiones que in mentē veniēt: ſiue breuiter cō-
memorādo vel etiāz p tractādo tantūmodo
pponerētur: ſiue etiā qualitercūq; tanq̄ a feſti-
nātibus ſoluerētur ſtulo alligare: ne de memo-
ria fugerēt. Nō vt eas ſatis explicaremus: ſed
vt cū opus eſſet poſſemus inſpicere: ſiue vt ad
moneremur quid adhuc eſſet requirendū: ſiue
vt ex eo qd̄ iā videoat inuentūz vt poteramus
eſſemus et ad cogitandū inſtructi: et ad reſpō-
dendū parati. Si quis igit̄ hec legere ppter in-
cultūz in noſtra feſtinatione ſermonē nō faſti-
dierit: ſi quas q̄ſtiones ppoſitas inuenit nō
ſolutas: nō idō ſibi nihil collatū putet. Nōnul-
la enim pars inuentionis eſt noſſe quid querās.
Quarū ſolutio autē placuerit nō ibi vile cōtē-
nat eloquiū: ſed de aliqua picipatione doctri-
ne potius gratulet̄. Nō enīz diſputatio verita-
tis: ſed veritas diſputatione requirit̄. Exceptis
ergo hijs que a principio vbi deus celū et terrā
fecit narrat̄: vſq; diuiſionē duoz hominū pri-
moz de paradifo: tractari multiplicat poſſunt
de quib; alijs quantū potuimus diſſerui. hec
ſunt que legetibus nobis occurrētia voluim;
litteris attineri.

Homō chayn

Queſtio I.
ex Geneſi. iij.

q potuerit p̄dere ciuitatē cū ciuitas
alicui vtiq; cōſtituatur hominūz
multitudinē: illi autem duo parētes et duo filij
ſuiſſe referātur: quoz filioz ab altero alter oc-
ciſus eſt: in cuius occiſi locū ali; natus eſſe nar-
ratur. An ideo q̄ſtio eſt: quoniā qui legunt pu-
tāt ſolos tūc fuiſſe hoīes quos diuina ſcriptu-
ra cōmemorat: nec aduertit eos qui p̄us ſunt
cōditi duos: vel eos etiā quos genuerūt tā diu
viſiſſe: vt multos gignerēt. Nō enīz et adā ipſe
eos ſolos genuit: quoz nomina legūtur: cū de
illo ſcriptura loquēs ita cōcludat: q̄ genuerūt
filios et filias. Proinde cū multo plurib; illi vi-
ſerūt ātis: q̄ iſrahelice in egipto fuerunt: quis
non videat: q̄ multi homines naſci potue-
rūt: vnde illa ciuitas impleteretur: ſi hebrei mul-

Augustini ſup geneſim

to minore tempore ita multiplicari potuerūt:

Veri ſolet quō

Queſtio II
ex Geneſi. v.

Mathuſale

q mathuſalē ſm annoz cōputatio-
nez viuere poſt diluuiū potuerit:
cū omnes p̄ter eos qui in archā ingreſſi ſunt
periſſe dicātur. Sed hāc queſtionē pluriū cō-
dicū mēdoſitas peperit. Nō ſolū quippe in he-
breis al; inueniūt: verū etiāz in ſeptuaginta in-
terpretatiōe Mathuſalē in codicibus paucio-
ribus ſed veraciōib; ſex ānos ante diluuiū re-
peritur fuiſſe defunctus.

Tem queritur

Queſtio III
ex Geneſi. vi.

i quēadmodū potuerint āgeli cūz
filiab; hominū concubere vnde
gigātes nati eſſe p̄hibētur: quīs nōnulli et la-
tini et greci codices nō angelos habeant ſed fi-
lios dei: quos quidā ad ſolucndā iſtā queſtio-
nem iuſtos hoīes fuiſſe crediderūt: qui potue-
runt etiā angeloz nomie nūcupari. Nā de ho-
mine iohanne ſcriptū eſt. Ecce mitto angelūz
meū ante faciē tuā: qui p̄parabit viā tuā. Sed
hoc monet quomō vel ex hominū cōcubitu na-
ti ſint gigātes: vel feminis miſcere ſe potue-
rūt ſi nō homines ſed āgeli fuerūt. Sed de gi-
gantibus id eſt nimis grādibus atq; fortibus
puto nō eſſe mirandum: q̄ ex hoibus naſci po-
tuerūt: et poſt diluuiū quidāz tales fuiſſe re-
perit̄ur: et quedā corpora hominū ad incredi-
bilē modū ingētia noſtris quoq; tēporibus ex-
titerūt: nō ſolū viroz: verū etiāz femināz. Un-
credibilius eſt homines iuſtos appellatos: vel
āgelos vel filios dei cōcupiſcētia lapſos pec-
caſſe cūz feminis: q̄ āgelos carnes nō habēres
vſq; ad illud peccatū deſcēdere potuiſſe: quīs
quibuſdā demonib; qui ſunt improbi mulieri-
bus a multis taz multa dicātur: vt nō facile ſit
de hac re diffiniēda ſententia.

Malach. iij.

Gigantes

Archā noe que

Queſtio IIII
ex Geneſi. vi.

b ri ſolet. vtrūz tāta capacitate quā-
ta deſcribit̄: animalia omnia q̄ in
eā ingreſſa dicūtur: et cſcas eoz ferre potuerit.
Quā queſtionē cubito geometrico ſoluit or-
genes aſſerens nō fruſtra ſcripturam diſiſſe q̄
moſes omī ſapiētia egiptioz fuerit eruditus
qui geometricā dilexerūt. Cubitū autē geome-
tricū dicit tantū valere: q̄tūz noſtra cubita ſex
valēt. Si ergo tā magna cubita intelligamus
nulla queſtio eſt tāte capacitanis archāz fuiſſe
vt poſſet illa omnia continere.

i Tem queritur vtrū

Queſtio V
ex Geneſi. vi.

archa tā magna centūz annis po-

b

*Cubitus geom-
tricus*

Plini Plaku (Gaius Plinius Secundus)

Historia naturale di Caio Plinio Secondo di lingua latina in fiorentina tradotta per il doctissimo homo misser Christophero Landino fiorentino nouamente correctata: da infiniti errori purgata: Aggiunte etiam di nouo le figure a tutti di libri conueniente. Venetia, Marchio Sessa & Piero di Rauani Bersano compagni, 1516. 259 fl.

Historia e natyrës e Caio Plinit të Dytë, përkthyer nga gjuha latine në atë fiorentine nga z. Christophero Landino fiorentinasi, dhe e korrigjuar nga gabimet e shumta... Botuar në Venecia, nga Marchio Sessa & Piero di Rauani Bersano compagni, në vitin 1516.

Ky është botimi i pestë në italisht i veprës së famshme enciklopedike të **Gaius Plinius Secundus** (23/24-79), i quajtur **Plini Plaku**: autor romak, natyralist, filozof, komandant detar në ushtrinë e Perandorisë së hershme Romake. Njëkohësisht është botimi i parë që përmban ilustrime.

Botimi i parë i librit i përket vitit 1476. Botimi i vitit 1516, i përkthyer nga latinishtja në dialektin fiorentin nga Christophero Landino, ka disa korrigjime dhe shtesa krahasuar me botimet e

mëparshme. Vepra, e ndarë në 36 libra, përmban zëra mbi kozmologjinë, gjeografinë, matematikën, mjekësinë, zoologjinë, bujqësinë, botanikën, historinë, filozofinë, artet e literaturën. Kjo vepër mbetet një nga burimet më të vyera për njohjen e botës së antikitetit. Ajo ka, gjithashtu, mjaft të dhëna mbi fiset e Ilirisë dhe të Epirit, si: liburnët, enkelejtë, japodët, taulantët, parthinët, thesprotët, dardanët, kaonët etj., dhe shtrirjen e tyre. Njoftime historike gjenden edhe mbi organizimin e jetës në Iliri, për florën dhe faunën e saj.

LIBRO SECONDO DELA HISTORIA naturale di G. Plinio secondo traducta di lingua latina in fiorentina per Christo phoro Landino fiorentino al serenissimo Ferdinando Re de Napoli.

¶ Sel mondo ha termini & se uno. Ca. I.

L MONDO e questo el quale per altro nome ha noi piace chiamare Cielo: el quale intorno girato tutte le cose chiopre: E giusta cosa credere che sia deita eterna & finita: Ne mai generata ne mai da douer perire. Ricerche di costui ne fappertiene alhuomo: ne cōprende re le puo la cōiectura de lhumana mente. Sacro e & eterno & senza misura. Tutto nel tutto: Anzi esso e tutto & infinito: ma simile al finito: Di tutte le cose e certo & simile al incerto. Di fiori & di reo ogni cosa si abbraccia. Lui medesimo e opa dela natura: & essa natura. Furore senza fallo moue alcuni a pensare la misura sua: & dappoi ardire esporla: Furono etiā mossi da furore quegli equali prēdono occasione de qui innumerabili mō di ētre affermarono: Onde altre rāte nature dele cose fūli necessario credere. Et pure lei una natura tutti se posassino: Sarāno cōtēti credere che al tre tanti sieno efoli: Al tre tāte le lune: & altre im mēse & innumerabili stelle finel mēte sieno multi tiplicate. Ipche rimāghono occupati nela medesima sueltigatione: nō ha uēdo p qūto trouato el fine che desiderāno. Et se pure uogliāno attribuire ala natura: la gle & aratrice de lunierio che essa habbi pducto le cose in infinito: qūto e piu facile frēder

lo in uno mōdo solo: maxime effendo qūto si grā de opa: Furore e p certo: Furore non piccolo ufcia re di qūto: Et come se gia le cose dentro a lui poste ancora a noi incerte ci sieno note inuestigare qūle di fori: Simādo che chi nō fa la misura di se possi cōseguire qūla dalcuna altra cosa. O che la mente hūana possi uedere qūlo che il mōdo i se nō cape.

¶ Dela forma del mondo. Cap. II.
L nome in prima & dipoi il cōsenso di tutti ghomini egli dicono el mōdo or be cioe tōdo: Dimostrano la forma del mōdo essere reducta i tōdo pfecto. Ne malcono glargomenti approuare qūto medesimo: pche tale figura de tutte le sue parti richade in se medesima: & de se medesima puo essere sostetata: & in se si chiude & cōhene: ne dalcuna cōmēsurā o cōiūctura ha dibisogno ne fine o principio in alcuna sua pre sente. Preterea al mōto el qūle ha affare el mōdo come poco di sotto dimostremmo: Ta le figura e apellima. Et finalmetē li occhi ne dāno uero iudicio: Cōciofā che il cōuero & il mezo de la forma spicha da ogni pre si uede: il che i altra figura nō puo addiuente che nela spica cioe tōda.

¶ Del mōto suo. Cap. III.
L nascimēto & locafo del sole manifestamente ci dimōstrā: che in spacio di .xxiii. hore questa sperica machina fa tutta la sua circolare reuolutione: la gle eternalmetē senza alcuno ripolo & cō celerita inenarrabile gyra. Ne si puo facilmetē intēdere se el suono el qūle nasce del assiduo uoltere di tāta machina i mēse: & p questa cagione uincēdo el senso del auditō nō altri mēti si possā uire che el tin nito & acuto suono de pianeti: qūli rōtādo le loro spere uolghono: O uerametē sel mōdo dincredibile sua uita di cōtēto parimēte el di & la nocte di uenire tacito a noi: qūli dētro a qūlo stāmo richiusi. Ma che in qūlo sieno i pēse & scolpite infinite: uarie forme dānimali & daltre cose: qūli lo faccino di rilieuo & nō corpo pari & pieno come el huouo degli ucelli: Manifestamēte si dimōstrā: pche de semi di tutte le cose equali indi cagione sono generate infinite forme: & spesse uolte mōstruole & me scolate: maxime nel mare. Et qūto medesimo ci dimōstrano giochi nostri: pche in qūlo ueggiamo: doue forma di Carro: doue di Orlo: doue di Toro: doue di Litera: Et il cerchio el qūle in mezo & ad se pentione si dimōstra piu bianco.

¶ Perché e dicto mondo. Cap. IIII.
M uotemū uno uniuersale cōsenso dele gēti: come qūto sia chiamato mōdo da una pfecta mōdita & elegātia: pche ueggiamo el arini chiamare lor ueniamēto mōdo: & egreci chiamano el mōdo Cōlmonico: ornamēto. E dicto Cielo secōdo. M. Varrone: pche dimōstra ētre celato cioe scolpito di uarie forme. Et certo grāde ordine e nel circulo nominato zodiaco distincto & scolpito in dodici segni: per equali fa suo corso assiduo el sole cō certa ragione in tanti gēti seculi nō mai muta.

Che Animal i ch luoghi nō sieno. Ca. LVII.
L A natura nō s' amēte i diuersi luoghi ha pducti diuersi aiali. Ma ad alcūi siti ha dīnegato certi. i Mēsa selua ditalia nō si troua ghiri se nō i una pte. Nela lycia edoreadi nō passā emōti uicini a syria. Gla fini saluatici nō passā el mōte che diuide Capa docia dala lycia. Nel helespōto ecerui nō uāno ne glaltrui cōmī & itorno a Arginusa nō passāno el mōte Elapho. Ne lisola pardofelene le dōnole nō cōno di uicināza: portate da leuchadia i boeria fuggono eila terra. E tōdo & solcāo ecāpi le talpe de le pelli de le qūli si fāno cōpre dalletto: in lthaca si muouono le lepri se ui sono portate neglulimi li ti. In Ebulo isola ne liti cōiūgli egli abbōdāo apso alla spagna ale isole Baleari. A cyrene sono le ranochie mutole. Se ui sono portate al tōdo rimāgono cōe prate. Nela isola di scripio sono le Cicale mutole & portate altrove cārio. Il che dicono ancora iteruēre i sicēdo lago di Thesaglia. In lthalia etopi & eragni hāno morlo auelato: qūti nela regione uolteriore de Apēnio nō sono: qūti medesimi douiche sūo se passā la uia facta dalla ruota del carro muouono. In Olipo mōte di macedōia nō sono lupi. Ne sono i Cādia Lupi ne orsi ne uolpi ne altro nociuo aiale excepto che el Phalangio. qūto e una specie di ragno de le qūle dirē nel suo lo go. Ma piu mirabile cosa e che nela medema isola nō sono cerui se nō nela regione de cyddāi. Ne ui sō no ne cyngiali. Ne attragene ne spiofi. Et i africa nō sono ne cighiali ne cerui ne cauriuoli ne Orsi. Aiali ch nuoucono solamēte a forestieri. Ca. LVIII.
L chuni aiali nō nuoucono aglhuomini del paese & nuoucono a forestieri come eserpēti picoli i myrtiche egli credono ch nascio di terra. In syria sono serpi dāci qūli dormono nelle ripe deuphrate sūe. Qūte nō tocchāo qūli di syria & se acafo dallo so no calpestre & p qūto gli mordino: tal morfo nō e ueloso. Ma glaltri mordāo & cō dolore uccidono col ueleno. Nel mōte Aletenio el qūle nela puicia di Caria secōdo che scriue Aristotile gli scorpioni nō offendendo e forestieri & ghhuomini del paese uccidono. Ma diremo le specie de glaltri animali & anchora de terrelli.

Libro. IX. dela hīsto, naturale di Ca. Plī, secōdo.

Animali Dacua.

M Ono in acq molti aiali maggiori che qūli di terra: la cagione mēfesta e labōdātia dellhomore. Altra natura e qūla de glucelli egli uiuono pēdendo i aria. Nel mare qū tōto homof & si flexibile & si fertile & ap pro a dare accrescimēto riceue i se da la supiora & semp i generare natura el seme generatio. Nasco no spello aiali mōstruosi da dēti semi & picipi i semedesimi itegri & diuersamēte hora dal uetio ho ra dallōde cōuoliti. In forma ch e uera lopiniōde del Vulgo che cio che nasce i alcūa altra pre del mōdo Nasce ancora i mare. Et oltra qūto pduce el mare molte cose che altrove nō nascāno & solamēte pduce el mare forma dāissima di cose innanima te cōe huua: coltello: sega: cōcomero & nellodore & nel sapof simile. Ipchi nō si marauigliano glhuo mini che i picole chioccirole sieno capi di cauallo.

¶ Animal del mare Dindia. Cap. IIII.
M A molti & grandissimi animali sono nel mare Indico. Tra quali sono Balene di quattro lugeri cioe di .Dccc. piedi. Item altri pelci chiamati pristē di dugen to gomiti. Sonui locuste di qūto gomiti. Et nel fiume Gange sono Anguille di trecceto piedi le be ste di mare si ueggono maximamēte circa el solstitio. Allhora qui sono ueti tēpestosi & acque & fiumi ingrossati p diluuu equali uoltono el mare soto sopra & e pelci picoli nel fōdo da tāto mouimēto ne uengano alla superficie tirati dallōde & alcūa uolta surge tāta multitudiue di Tygni che su ne cessario allarmata de Alexandro magno non al trimēti apparecchiati & itrecci i schiera andare cō tro a qūti che si soglia fare cōtro animici. Al trimēti se enauli fūssino iti sparsi nō farebbono campati: pche questi pelci ne con suono ne con uoce ne con pcolle si possono spauentare: ma col romore elqua le fa el mare quādo frange. Ne altro temono che la ruina. E un luogo el quale fa quasi isola nel mare Rosso & chiamati Cadara & pche si chaccia mol to fra mare fa un golfo el quale uogano nauichio Ptolomeo Re in dodici di & dodici nocti. Ne mai qui possono euenti. In tale tranquillita & quiete crescono e pelci infino a una imobile grandezza. Egedrosi equali populi habitano circa al fiume Arabi mostrono al capitano de larmata de Alexādro magno che faceuono ghufci de le case di māselle di pelci & cō lōsa faceuono le trau i cōrtēti dērtēti: de quali molti etrono lungi quaranta

Hermogjeni i Tarsit

Technē, rētorikē, teleiōtatī=Hermogenis: Ars, rhetorica absolutissima. Parisiis: Excudebat Christianus Wechelus, 1530, 163 fl.

Hermogjeni i Tarsit: Art, retorikë absolute. Botuar në Paris, Excudebat Christianus Wechelus, në vitin 1530.

Oratori, sofisti dhe juristi **Hermogjeni i Tarsit** (**Ermogenīs o Tarsevs: Ermogenous**) lindi rreth vitit 150 dhe vdiq rreth vitit 230. Ai është shkrimtari më i rëndësishëm i epokës perandorake në fushën e teorisë retorike. Veprat e tij kishin, para së gjithash qëllim edukativ dhe shërbenin kryesisht për të mësuar artin e retorikës. Vepra e tij më e rëndësishme është trilogjia: “Mbi çështje ligjore” (“Peri staseōn”), “Mbi shpikjen e argumenteve” (“Peri evreseos”), “Për lloje të ndryshme të stilit” (“Peri ideon”).

“Mbi çështje ligjore” është një manual ligjor i antikitetit, kryesisht me përmbajtje proceduriale, nga leximi i të cilit kupton se mendimi ligjor grek i lashtë nuk ndryshon shumë

nga i sotmi. Teoria retorike që u propozua nga Hermogjeni ka të bëjë kryesisht me retorikën gjyqësore, sidomos ajo që u referohet veprave penale. Kjo teori klasifikoi llojet e ndryshme të mosmarrëveshjeve që mund të lindin në debatin gjyqësor dhe ndihmoi folësit të identifikojnë argumentet përkatëse dhe t’i organizojnë ato në mënyrë efektive. Teoria u zhvillua në një nivel të ri sofistikimi nga retorikët grekë të shekullit II.

Traktati “Mbi çështje ligjore” është trajtimi sistematik më i plotë i mbijetuar. Ai pati jashtëzakonisht ndikim gjatë gjithë antikitetit të mëvonshëm dhe periudhës Bizantine, si dhe në Rilindjen e Europës Perëndimore.

ΕΡΜΟΓΕΝΟΥΣ

ΤΕΧΝΗ ΡΗΤΟΡΙΚΗ ΤΕΛΕΙΟΤΑΤΗ.

HERMOGENIS

ARS RHETORICA ABSOLVTISSIMA.

PARISIIS

EXCVDEBAT CHRISTIANVS

Wechelus sub scuto Basilaensi in uico

Iacobæo anno

1530.

Papa Piu II (Enea Silvio Piccolomini)

Pii. II. Pon[tificis] Asiae Evropaéq[ue] elegantiss[ima] descriptio, mira festiuitate tum ueter[um] tum recentium res memoratu dignas complectens maxime quae sub Frederico III ap[u]d Europeos Christiani cum Turcis, Prutenis, Soldano & caeteris hostibus fidei, tum etiam int[er] sese uario bellorum euentu commiserunt.

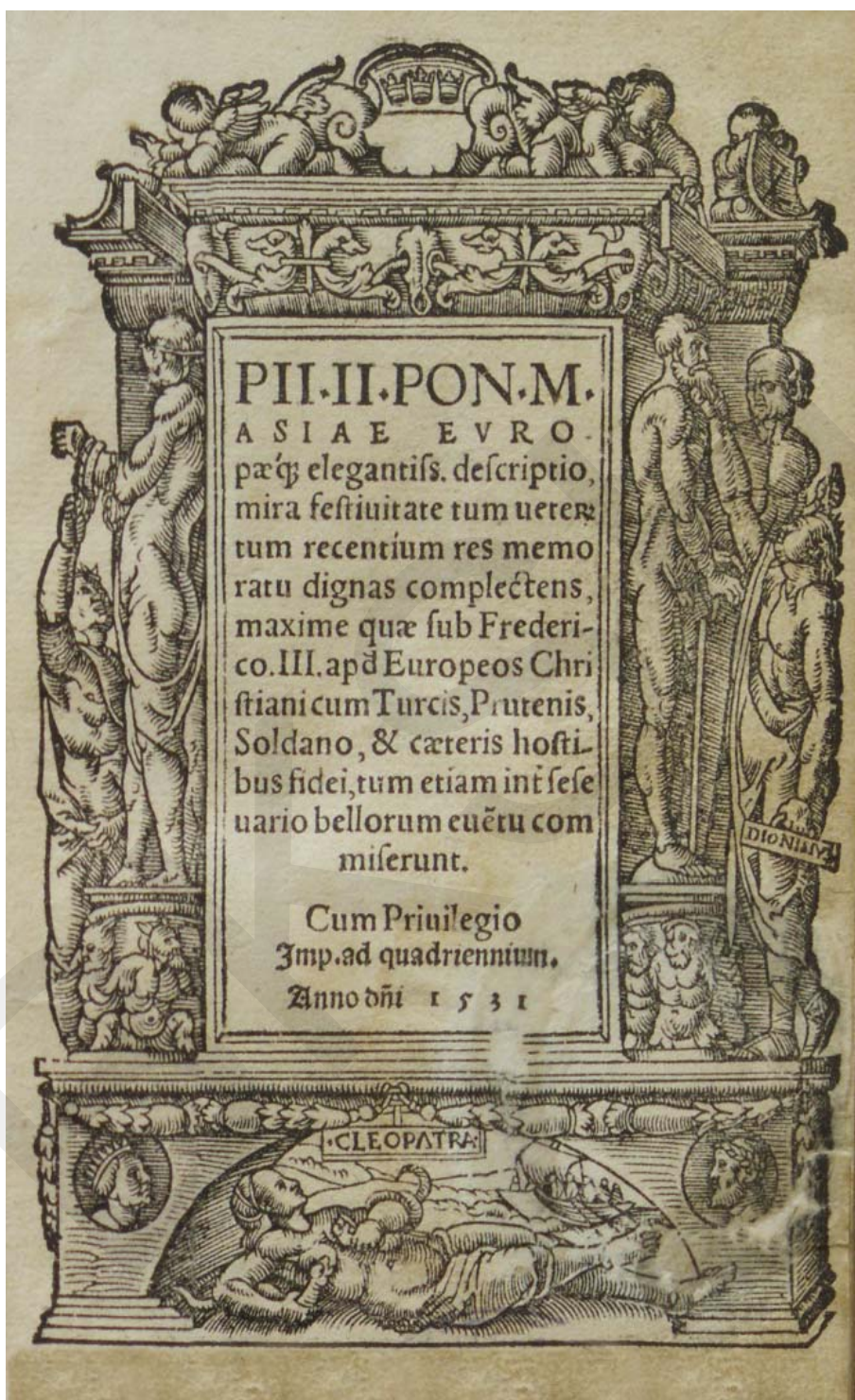
S. l., Imp. ad quadriennium, Anno domini 1531. 499 f. me il.

Përshkrim i mrekullueshëm, plot elegancë e hijeshi i Azisë dhe i Europës, nga Papa Piu II, ku përfshihen ngjarje herë të vjetra e herë të reja, të denja për t'u përmendur. Botuar, nga Imp. ad quadriennium, Anno domini, në vitin 1531. Pa vend botimi. Teksti në latinisht.

Vepra është botuar pas vdekjes së autorit. Si në përshkrimin e Azisë, ashtu edhe të Europës renditen ngjarje të ndryshme, duke përbërë një burim të jashtëzakonshëm informacioni, ku ndërthuren me mjeshtëri përshkrime gjeografike, zakone të popujve, histori laike dhe kishtare etj. Azia vizatohet sipas Strabonit, Ptolemeu-t, Plin-it dhe autorëve të tjerë antikë, duke marrë prej secilit të dhëna që autorit i duken të dobishme për njohjen e territoreve të saj. Ndërsa në përshkrimin e Europës merret në konsideratë kontinenti sipas realitetit bashkëkohor të tij. Piccolomini

renditet ndër të parët që e përshkroi Europën në mënyrë të përimtuar, ku spikatin të dhënat historiko-gjeografike për Ilirinë dhe Epirin e lashtë: kaonët, molosët dhe luftërat e tyre.

Një vend të veçantë në vepër zë Arbëria dhe qëndresa e saj kundrejt Perandorisë Osmane nën drejtimin e Skënderbeut, duke përshkruar edhe marrëdhëniet e Skënderbeut me Alfonsin e Aragonës. Krahas Arbërisë, autori jep origjinën dhe gjuhën e arbërve, si dhe sjell të dhëna për arbëreshët e Peloponezit dhe të Italisë, doket, zakonet dhe mënyrën e tyre të jetesës.

Paolo Giovio (Paulus Jovius)

Comentario de le cose de'Turchi, di Pavlo Iovio, vescovo di Nocera a Carlo Quinto Imperadore Avgvsto. Presto intendo di publicare da Roma á li XXII di Gennaro de'1 M.D. XXXI [1531]. [36] fl.

Komentar për bëmat e turqve nga Pavlo Iovio, ipeshkëv i Noçerës, kushtuar perandorit Karli V. Botuar në Romë në vitin 1531.

Paulus Jovius, i njohur ndryshe dhe si **Paolo Giovio** (1483-1552): Historian i Rilindjes italiane, autor i një sërë veprash historike të shkruara në latinisht. Në vitin 1513 u vendos në Romë ku gjeti mbështetjen e papës Leoni X si dhe të kardinalit Giulio de' Medici, i cili më vonë u bë papa Klementi VII. Në vitin 1528 Giovio u emërua peshkop i Noçerës. Ai shkroi në latinisht një histori të qytetit të Firences në vitet 1494 deri më 1547, si dhe një seri librash kushtuar jetëshkrimit të njerëzve të famshëm. Giovio është biografi më i hershëm i Leonardo da Vinçit. Në veprat e tij gjen një informacion të pasur dhe në lidhje me Shqipërinë dhe sidomos për Skënderbeun.

Në Bibliotekën Kombëtare të Shqipërisë gjenden dhe këto vepra nga ky autor:

Jovius, Paulus: Pauli Iovii Novocomensis Episcopi Nucerni, Historiarum sui temporis Tom 1-2. Cum indice plenissimo Lutetiae Parisiorum, Ex Officina Typographica

Michaelis Vascosani, 1553-1554.

Tom. 1: 1553, III, 1 fl. pa num., 236 fl., 18 fl. pa num.

Tom. 2: 1554, 349 fl., 18 fl., pa num.

Jovius, Paulus: Pavli Jovii Novocomensis episcopi Nucerni elogia virorum bellica virtute illustrium veris imaginibus supposita, quae apud Musaeum spectantur, in libros septem digesta. Doctorum item uirorum ingenij monumentis illustrium ab Auorum memori publicatis oltero tome comprehensa. Basileae, 1561.

Pavli Jovii Novocomensis Episcopi Nucerni illustrum virorum vitae. Quibus nunc accesserunt Turcarum Imperatorum vitae, eodem autore, ex Italico in Latinum conversae, cum gemino Indice

Basilae, Sumptibus Henrici Petri & Petri Pernae Typographorum, 1567

Tom. 1: 891 f.

Tom. 2: 482 f.

COMENTARIO DE LE
COSE DE' TVRCHI, DI PAV.
LO IOVIO, VESCOVO
DI NOCERA,
A CARLO QVINTO IMPERA-
DORE AVGVSTO.

PAVLO IOVIO, VESCOVO DI NO-
CERA, A CARLO QVINTO IM-
PERADORE AVGVSTO.

OI CHE A TVTTO IL mon-
do è notissimo, che V. Maestà per sua
singulare Religione, & grandezza d'a-
nimo, non pensa in altro che ne l'impre-
sa contra i Turchi, laquale per la pro-
sperità, & audacia loro, secondo ogni buon' giuditio à
noi è, non manco necessaria che gloriosa, ho voluto ad imi-
tation' di quelli, i quali aiuteranno V. M. d'Arme, Naui,
Caualli, & Theori, non potendo io dar' altro, darli al-
meno chiara, & particolar' notitia della Militia, Poten-
tia, & Vittorie di essi Turchi, ponendo con fidel' breuità
auanti gl'occhi di V. M. La via, per laquale questa fiera
Natione ha caminato à tanta grandezza d'Imperio, con
tanta reputation' de l'Arte militare, accio che facilmente
per li Capitani, & Maestri di Guerra si possano trouar'
veri rimedy, contra le forze & arti loro, et li Soldati chri-
stiani con gli esempi delle cose passate peruenghino à mi-
glior', & più accommodata disciplina per poter' deb-
bellarli. Il che certamente non sarà molto difficile à V.
M. hauendo quella doppo infinite vittorie sì magnanima-
mente, & non senza gratia di Dio, donata la pace à tutti,
& specialmente alla fatigata ITALIA, Et con le felici
nozze de la Sorella, acquistato l'animo del' Christianis-
simo Re Francesco, ilqual' ne à sua propria uirtù, ne al
santo Titolo qual tiene, mai potrà mancar' di esser' cora-

Benedetto Bartolomeo Ramberti

Delle cose de Turchi, Libri tre. Delli quali si describe nel primo il viaggio da Venetia a Costantinopoli. Nel secondo la Porta. Nel terzo & ultimo il modo del reggere il stato et imperio suo. In Vinegia, In casa di Maestro Bernardin Milanese, 1541, 37 fl.

Correggiaio, Marco Uberti. Della vera maniera del vincere il Turco, discorso di Don Marco Vberti In Padova, Apresso Marcantonio Olmo, 1571, 59 fl.

Dy vepra të lidhura së bashku në të njëjtin libër:

1. *Tre libra mbi çështjet turke. Në të cilat përshkruhet, tek i pari udhëtimi nga Venecia në Konstantinopojë. Në librin e dytë përshkruhet Porta e Madhe. Në të tretin dhe të fundit mënyra e sundimit të shtetit dhe të perandorisë së tij. Botuar në Venecia, In casa di Maestro Bernardin Milanese, në vitin 1541.*

2. *Mbi mënyrën e duhur për mposhtjen e turqve. Ligjëratë e Don Marco Ubertit Correggiaio nga Pavia, Bianteo, Akademik Nderi dhe kanonik (ligjvënës) i rregullt lateranez. Botuar në Padova, nga Apresso Marcantonio Olmo, në vitin 1571.*

Vepra “Tre libra mbi çështjet turke” i **Benedetto Bartolomeo Rambertit** (Venezia, 1503-?1547): diplomat, historian, koleksionist, bibliotekar, është e ndarë në tri pjesë. Në të parën përshkruhet udhëtimi i tij nga Venecia në Stamboll, në pjesën e dytë autori merret me përshkrimin e hollësishëm të oborrit të sulltanit Sulejmani i Parë, dhe në pjesën e tretë shpjegohet besimi i turqve mbështetur te Profeti Muhamet dhe në interpretimin e ligjeve sipas Kuranit. Po

ashtu jepen mënyrat e tyre të sundimit dhe të ndëshkimit në qytetet e pushtuara.

Vepra e dytë e përfshirë në këtë libër, “Mbi mënyrën e duhur për mposhtjen e turqve” nga **Marco Uberti Correggiaio** (v. 1591), është një ligjëratë e autorit mbi mënyrat se si të krishterët duhet të mposhtin turqit, botuar pas betejës së vitit 1566 të forcave të Lidhjes së Shenjtë të drejtuar nga perandori Maksimilian kundër turqve.

DELLE COSE

DE TVRCHI.

LIBRI TRE.

DELLI QVALI SI DESCRIVE

Nel primo il viaggio da Venetia à Costan-

tinopoli, con gli nomi de luoghi an-

tichi et moderni. Nel secondo

la Porta, cioe lacorte de

Soltan Soleymas

no, Signor

de Turchi. Nel terzo

ultimo il modo del

reggere il sta-

to et Im-

perio

suo.

DELLA VERA

MANIERA DEL VINCERE

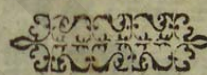
IL TVRCO,

Discorso di Don Marco Vberti Cor-

reggiaio da Pauia, Bianteo, Aca-

demico Affidato, & Canoni-

co regolare Lateranese.

. In Padoua, Appresso Marcantonio
Olmo. MDLXXI.

Juan Luis Vives

Divi Aurelii Agustini Hipponensis episcopi, de civitate dei, libri XXII. Ad priscae venerandae que vetustatis exemplaria de nuocollati, erutissimisque insuper commentariis per undequaque doctiss. Virum Joan Lodovicum vivem illustrati at racogniti. Accessit index foecondissimus. Basileae, Apud Hier. Frobenium et Nic. Episcopium, 1542, 1398 kolona.

Shën Augustini Peshkopi i Hipos, Qyteti i Zotit, 22 libra. Modeleve të lashta dhe të nderuara të vjetra përsëri u jepen më shumë komente. Ilustruar dhe komentuar nga Joan Lodovicum. Botuar në Bazel, nga Apud Hier. Frobenium et Nic. Episcopium, në vitin 1542. Teksti në gjuhën latine, i ndarë në kolona.

Juan Luis Vives (latinisht: **Ioannes Lodovicus Vives**) (1493-1540) ishte një dijetar spanjoll (valencian) dhe humanist i Rilindjes. Besimet e tij mbi shpirtin, depërtimi në praktikën e hershme mjekësore dhe perspektiva mbi emocionet, kujtesën dhe të mësuarit i dhanë atij titullin e “babait” të psikologjisë moderne. Ndër veprat e tij më të rëndësishme përmendim “Fabula de homine” (“Një fabul për njeriun”), një version i hershëm i pikëpamjeve të tij mbi natyrën dhe qëllimin e njerëzimit, “De initiis, sektis et laudibus filozofia” (“Mbi origjinat, shkollat dhe meritat e filozofisë”), një ese e shkurtër mbi historinë e filozofisë.

Me këmbënguljen e mikut të tij Erazmit (1469-1536), ai përgatiti një botim kritik të “Qytetit të Zotit” (“De Civitate Dei”), i cili për herë të parë u publikua në vitin 1522 me dedikim ndaj Henrit VIII të Anglisë.

“Mbi qytetin e Zotit kundër paganëve” (latinisht: “De Civitate Dei contra paganos”), shpesh i quajtur “Qyteti i Zotit”, është një libër i filozofisë së krishterë i shkruar në latinisht nga Shën Augustini i Hipos në fillim të shek. V. Libri ishte në përgjigje të pretendimeve sipas të cilave Krishterimi kishte sjellë rënien e Romës dhe, përkrah “Rrëfimeve”, konsiderohet si një nga

veprat më të rëndësishme të Shën Augustinit.

Pjesë e fondit të Bibliotekës Kombëtare të Shqipërisë janë dhe disa vepra të tjera të Shën Augustinit, si:

Varii sermoni de santo Agostino, et d'altri catholici, et antichi dottori, utili alla salute dell'anime: messi insieme et fatti volgari da Mons. Galeazzo vescovo di Sessa al reverendiss et illus mons. Marcello Cervino cardinal di Santa Croce. Con due tavole. La prima de sermoni et homelie, et la seconda delle cose piu notabile : com privilegio del sommo pontefice Iulio III et della illustriss, signoria di Vinegia In Vinegia, Appresso Gabriel Giolito de Ferrari et fratelli, 1556, 681 f.

Predikime të ndryshme të Shën Augustinit dhe të katolikëve të tjerë si dhe të të diturve të vjetër, të dobishme për shpëtimin e shpirtit, të vendosura së bashku dhe të sjella në gjuhën popullore nga zoti Galeaco ipeshkëv i Sesës, për shumë të nderuarin dhe shumë të ndriturin Marcello Cervino, Kardinal i Kryqit të Shenjtë. Me dy tabela, e para mbi predikimet dhe e dyta për çështjet më të njohura. Botuar në Venecia në vitin 1556.

1652

DIVI AVRELII AVGVSTINI HIPPONENSIS EPISCOPI

DE CIVITATE DEI LIBRI XXII. AD PRISCÆ

uenerandæq; uetustatis exemplaria denuo collati, eru
tissimiq; insuper Commentarijs per unde
quaq; doctiss. uirum Ioan. Lodouic.
cum Viuem illustrati &
recogniti.

ACCESSIT Index fecundissimus.

BASILEAE M D XLII

Franciscus Samjor.

DIVI AVRELII AVGVSTINI

IN LIBROS DE CIVITATE DEI EX IPSIVS

AVTORIS RETRACTATIONVM LIBRO SECVNDO
ARGVMENTVM.

INTEREA Roma Gothorum irruptione, agētiū sub rege Alarico, atq;
impetu magnæ cladis euerſa eſt: cuius euerſionem deorum falſorum, muto
rumq; cultores, quos uſitato nomine Paganos uocamus, in Chriſtianam
religionem referre conantes, ſolito acerbius, & amariuſ, deum uerū blaſphe
mare cœperunt. Vnde ego exardeſcens zelo domus dei, aduerſus eorum
blaſphemias, uel errores, libros De ciuitate dei ſcribere inſtitui. Quod o
pus per aliquot annos me tenuit, eo quod alia multa intercurrerant, quæ
differre non oporteret: & me prius ad ſoluendum occupabant. Hoc autem

De ciuitate dei grande opus, tandem uiginti duobus libris eſt terminatum: quorum quinque pri
mi, eos reſellunt, qui res humanas ſua proſperari uolunt, ut ad hoc multorum deorum cultū, quos
Pagani colere conſueuerunt, neceſſarium eſſe arbitrentur: & quia prohibentur, mala iſta exoriri
atq; abundare contendunt. Sequentes autem quinq; aduerſus eos loquuntur, qui fatentur hæc
mala, nec deſuiſſe unquam, nec deſutura mortalibus: & ea nunc magna nunc parua, locis, tempo
ribus, perſoniſq; uariari: ſed deorum multorum cultum, quo eis ſacrificatur, propter uitam poſt
mortem ſuorum, eſſe uilem diſputant. Hiſ ergo decem libris, duæ iſtæ uanæ opinionēs Chri
ſtianæ religioni aduerſariæ, reſelluntur. Sed ne quiſquam nos aliena tantum redarguiſſe, non au
tem noſtra aſſeruiſſe, reprehenderet, id agit pars altera operis huius, quæ duodecim libris contine
tur. Quanquam, ubi opus eſt, & in prioribus decem, quæ noſtra ſunt, aſſeramus, & in duodecim
poſterioribus redarguamus aduerſa. Duodecim ergo librorum ſequentium, primi quatuor conti
nent exortum diſarum ciuitatum: quarum eſt una dei, altera huius mundi. Secūdi quatuor, excu
ſum earum, ſue procuſum. Tertij uero, qui & poſtremi, debitos fines, ita omnes uiginti & duo
libri, cū ſint de utraq; ciuitate conſcripti, rituali tamē à meliore acceperunt, ut De ciuitate dei po
tius uocaretur. In quorū decimo libro nō debuit pro miraculo poni in Abrahæ ſacrificio, ſtām
ecceſtus factā inter diuiſas uictimas cucurriſſe: quoniā hoc illi in uiſione moſtratum eſt. In decimo
ſeptimo libro, quod dictum eſt de Samuele, non erat de filijs Aaron: dicendum potius fuit, non
erat filius ſacerdotis. Filios quippe ſacerdotum, deſunctis ſacerdotibus, ſuccedere magis legitimi
moris fuit. Nam in filijs Aaron reperitur pater Samuelis, ſed ſacerdos non fuit: nec ita in filijs, ut
cum ipſe genuerit Aaron: ſed ſicut omnes illius populi dicuntur filij Iſrael. Hoc opus ſic incipit,
Glorioſiſſimam ciuitatem dei &c.

b 2

Formula iuramenti ad Imperatorem Germanicum

*Quia Nos Rex ante Domino futurus Imperator, pro spolis et pœcent
aeg iuro coram Deo, et Beato Petro, me de cetero Protectorum et Prætorum
et de reſponſum fore ſummi Pontificis et huius Sancte eccleſie Romane
in omni neceſſitate, et iuſſu ſuis conſulto, et conſensu: Romanos, Romanos
et ſua eius, quam diuſum ſuis aduocato ſuis, ſua ſua, et ſua
mea: uelut et ſua ſua ſua me ſua aduocato ſuis hec Sancte
Quangelia.*

Act: eodem anno 1554

Visarioni (Besarioni) nga Nikea

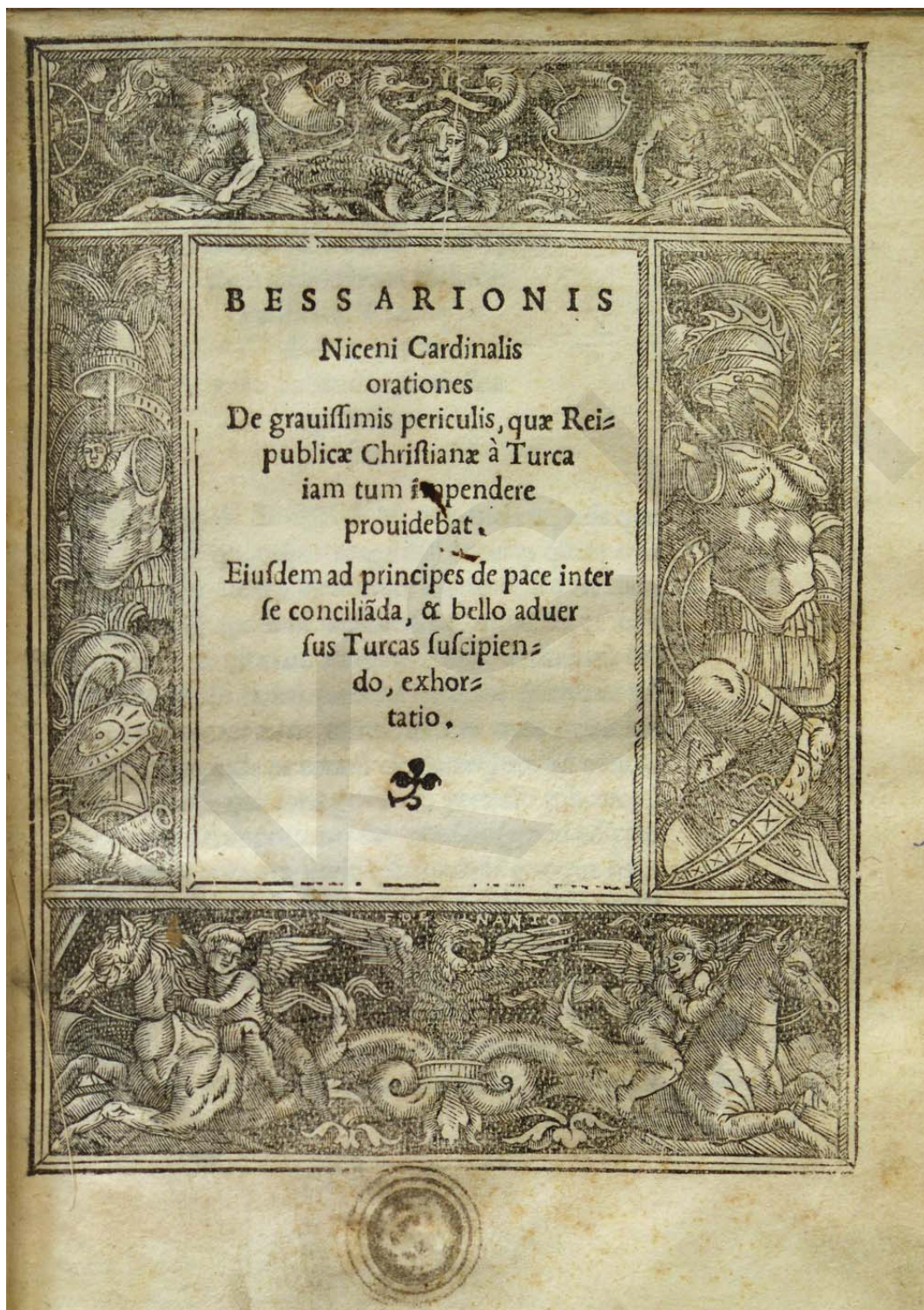
Bessarionis Niceni cardinalis orations de grauissimis periculis, quae Reipublicae christianae à Turca iam tum impendere prouidebat. Eiusdem ad principes de pace inter se conciliāda, & bello aduer sus Turcas suscipiendo, exhortation Romae, in aedibus Francisci Priscianensis florentini, 1543. 68 f.

Ligjëratat (fjalimet) e kardinalit Visarioni nga Nikea mbi rreziqet e mëdha që paraqesin zgjerimet e turqve për republikën e krishterë. Thirrje princave për të bërë paqe mes tyre, dhe të mbështesin luftën kundër turqve. Botuar në Romë, nga Francisci Priscianensis florentini, në vitin 1543. Teksti është në gjuhën latine.

Visarioni (Βησσαρίων) (1403-1472): Humanist dhe teolog bizantin, më vonë kardinal dhe një kontribues i madh në ringjalljen e letrave në shekullin XV. Lindi në Trebizond, port i Detit të Zi në Anatinë Verilindore, që ishte zemra e kulturës dhe e civilizimit grek pontik gjatë periudhave bizantine dhe osmane. Ai u shkollua në Konstantinopojë (Stamboll) dhe mori emrin Visarion kur u bë murg me Urdhrin e Shën Vasilit në 1423. Në 1437 u bë Kryepeshkop i Nikesë (tani Iznik, Turqi) nga perandori bizantin Joani VIII Paleolog (1392-1448). Visarioni e shoqëroi perandorin në udhëtimin e tij në Itali për të negociuar një bashkim midis kishave bizantine dhe perëndimore, si një mjet për të mobilizuar ndihmën kundër turqve, të cilët kishin pushtuar gadishullin Ballkanik dhe kërcënonin Konstantinopojën. Në Këshillin e Ferrara-Firences, Visarioni mbështeti Kishën Katolike Romake dhe fitoi mbështetjen e Papës Eugjeni IV, i cili i dha titullin kardinal në vitin 1439. Në Romë ai kontribuoi për zhvillimin e Akademisë Romake të Historisë dhe të Arkeologjisë dhe, me ish mësuesin e tij, neoplatonistin Gemistus Pletho, tërhoqi një rreth filozofësh të përkushtuar në studimin e Platonit.

Visarioni ishte një nga studiuesit më të ditur të kohës së tij. Ai u bë patriark latin i Konstantinopojës në 1463. Vepra e tij më e rëndësishme është një traktat i drejtuar kundër Gjergjit të Trebizondit (Γεώργιος Τραπεζούντιος) (1395-1486), një aristotelian i zjarrtë që kishte shkruar një polemikë kundër Platonit, e cila titullohej “In Calumniatorem Platonis” (“Kundër shpifjeve të Platonit”). Përpyekjet e tij për të pajtuar dy filozofitë ndikuan në filozofinë italiane, e cila asimiloi traditën filozofike bizantine pas rënies së Konstantinopojës në 1453. Libri fillon me parathënien kushtuese nga Guillaume Fichet, datuar më 1470, i cili ishte një studiues francez, që bashkëpunoi me Johann Heynlin për të krijuar shtypshkronjën e parë në Francë në 1470. Fichet fitoi njohje duke botuar disa fjalime të bëra nga kardinali Visarion.

“Ligjëratat kundër Turqve” të Visarionit 1471-1472, siç u quajt vepra, njihet si një nga pjesët e para të propagandës politike për një kryqëzatë perëndimore kundër turqve. Në vitin 1472, Fichet, dhe më vonë Visarioni, i paraqitën ligjëratat Mbretit Louis XI me qëllim që ai t’i bashkohej kryqëzatës.

BESSARIONIS

Niceni Cardinalis
orationes

De grauissimis periculis, quæ Reipublicæ Christianæ à Turcia
iam tum impendere
prouidebat.

Eiusdem ad principes de pace inter
se concilianda, & bello aduersus
Turcas suscipiendo, exhortatio.

Iacopo Fontano

Della guerra di Rhodi: libri III; Aggiunta la discriptione dell'isola di Malta concessa à Cavalieri, dopo che Rhodi fu preso; Il modo del governarsi con la bussola in mare per venti, di Gio. Quintino; Inoltre un Commentario dell'isola di Rhodi, e dell'ordine di Cavalieri de quella. Tradott in uolgare per M. F. Sansouino. In Vinegia, Apreso Vincenzo Vaugris àl segno d'Erasino, 1545, 160 f.

Mbi luftën e Rodit: Libri 3. Shtuar përshkrimi i ishullit të Maltës që iu dha kalorësve pas marrjes së Rodit; për mënyrën e drejtimit me busull në detin me erë, si dhe për urdhrin e Kavalierëve...Përkthyer në gjuhën vulgare nga z. F. Sansovino. Botuar në Venecia, nga Apreso Vincenzo Vaugris àl segno d'Erasino, në vitin 1545.

Iacopo Fontano (Jacobus Fontanus) (~1450-1528), ishte humanist, jurist dhe historian i shekullit XVI. U bë anëtar i Urdhrit Ushtarak të Shën Gjonit të Jeruzalemit, më vonë i Urdhrit të Maltës. Shërbeu si gjykatës në Rodos në vitin 1522, kur ishulli u rrethua dhe u pushtua nga turqit. Pas lirimit nga robëria, Fontano botoi shënimet që kishte mbajtur gjatë muajve të rrethimit. Libri pati

sukses dhe u përkthye e u ribotua në gjuhë të ndryshme të botës. Kjo vepër përbën një burim të rëndësishëm dhe të rrallë në lidhje me rrethimin e Rodit nga turqit në vitin 1522. Ushtria turke udhëhoqej nga sulltani Sulejmani i Madhërishtëm, i cili i detyroi kalorësit e Urdhrit të Shën Gjonit të Jeruzalemit të largoheshin nga ishulli dhe të vendoseshin në vitin 1530 në ishullin e Maltës.

DELLA GVERRA DI RHODI LIBRI III.

Auttoe Iacopo Fontano Giurisc.

*Aggiunta la discriptione dell'Isola di Malta concessa à
Caualeri, dopo che Rhodi fu preso.*

*Il modo del gouernarsi cō la bussola in mare per i uen-
ti, di Gio. Quintino.*

*Inoltre un Commentario dell'Isola di Rhodi, e dell'or-
dine di Caualeri de quella.*

Tradott' in uolgare per M. F. Sansouino.

Con gratia & Priuilegio.

IN VINEGIA.

Apresso Vincenzo Vaugris al segno d'Erasmo.

M. D. XLV.

Aristofani

Aristophanous Kōmōdiai ennea metascholion pollōn palaiōn kai panyōfelimōn = Aristophanis Comoediae nouem cum commentariis antiquis admodum utilibus, duaeque sine commentarijs, adiecto copiosissimo indice omnium cognitu dignorum. Basileae: In officina Frobeniana, 1547, 571 f.

Nëntë komedi të Aristofanit shoqëruar me komente. Botuar në Bazel, In officina Frobeniana, në vitin 1547. Teksti dhe komentet në greqisht dhe latinisht.

Si për shumë autorë të antikitetit, edhe për këtë komediograf të madh shumë pak gjëra dihen rreth jetës së tij. Dihet se shkroi 44 komedi nga të cilat kanë mbijetuar të plota vetëm 11. Këto vepra janë e vetmja trashëgimi që hedhin paksa dritë mbi rrugën e zhvillimit të komediografisë klasike greke, që njohu mbi 150 autorë me rreth 900 komedi, nga të cilat kanë mbetur vetëm emrat, titujt dhe fragmente të shkëputura. Aristofani, që për dyzet vjet me radhë dha me veprat e tij

një pasqyrë të gjallë të jetës politike, shoqërore e ideologjike të Athinës midis shekullit V dhe IV p.e.s, është komediografi më i madh i antikitetit dhe një nga më të mëdhenjtë e të gjitha kohërave. Nga njëmbëdhjetë komeditë e Aristofanit: “Pluti”, “Retë”, “Bretkosat”, “Kalorësit”, “Aharnianët”, “Grerëzat”, “Zogjtë”, “Paqja”, “Gratë në parlament”, “Lisistrati” dhe “Thesmoforet”, vetëm nëntë komeditë e para janë të shoqëruara me koment të hollësishëm.

THA

ΑΡΙΣΤΟΦΑΝΟΥΣ

ΚΩΜΩΔΙΑΙ ΕΝΝΕΑ ΜΕΤΑ

ΣΧΟΛΙΩΝ ΠΟΛΛΩΝ ΓΑΛΛΙΩΝ ΚΑΙ ΓΑΛΛΩΝ ΩΦΕΛΙ-
μων, κὺ δὲ αὐτῶν σχολίων, σὺν πίνακι ἀφθονοτάτῳ ἀπάντων τῶν ἀξιολόγων.

ARISTOPHANIS COMOEDIAE

NOVEM CVM COMMENTARIIS ANTIQVIS AD-

modum utilibus, duabꝫ sine commentarijs, adiecto co-
piosisimo indice omnium cognitu dignorum.

Πλούτῳ

Νεφέλαι

Βάτραχοι

Ἱππεῖς

Ἀχαρνεῖς

Σφήκες

Ὀρνίθες

Εἰρήνη

Εὐκλησιάζουσαι

Θεομοφορέζουσαι

Λυσιστρατή

Plutus

Nubes

Ranæ

Equites

Acharnenses

Vespæ

Aues

Pax

Concionantes

Cereris sacris operantes

Lystrata

ΕΠΙΓΡΑΜΜΑ ΕΙΣ ΑΡΙΣΤΟΦΑΝΗ.

Βίβλοι ἀριστοφάνους θεῖοι κῆρυκες, αἵ σιν ἀχαρνεῖς

Κιστὸς ὑπὸ χλοῶν πάλιν ἴσασιν ὀμνῶν.

Ἡ δ' ὅσον δίδουσιν ἔχει σελίς, οἷα δὲ μῦθοι

Ἡχεῦσι, φοβόων πληθόμην, χαρὶ τῇ.

Ὡ καὶ θυμὸν ἀφίει καὶ ἰλὼ δ' ἥδ' ἴσασιν ἴσα

Κωμικῇ, καὶ σίξας ἄξια καὶ γέλασας.

BASILEAE, IN OFFICINA

FROBENIANA AN. M D XLVII

Bartolomej Georgijević

Prophetia de maometani, et alter cose Turchesche, tradotte par M. Lodovico Domenichi. Firenze, 1548, 97 f.

Profecia e myslimanëve dhe gjëra të tjera të turqve, të përkthyer nga M. Lodovico Domenichi. Botuar në Firenze, në vitin 1548.

Bartolomej Georgijević (1510-1566): Teolog kroat. Ishte ndër të parët nga sllavët e Jugut që pasqyrojnë një tekst përvojën sllavenë Perandorinë Osmane, një tekst që është ruajtur dhe shërbeu si burim i rëndësishëm për të njohur rrethanat në perandorinë e atëhershme multikulturore. Thuhet se ai ishte nxënës i Kryepeshkopit të Ostrogut, Salkaj. Mori pjesë në betejën e Mohács-it, ndërsa periudhën nga 1526 deri në 1534 e kaloi si rob në Perandorinë Osmane.

Pjesën kryesore të këtyre shkrimeve e mbledhi në koleksionin “Libellus”, i cili më

vonë u emërtua “De Turcarum moribus”, Paris, 1553. Shkrimet e tij mbetën të rëndësishme deri në shekullin XVII dhe u përkthyen në gjuhët kryesore europiane. Në tekstet e tij ai ndërthuri një lloj ligjërimi bisedor dhe analitik-sistematik, fjalorë dygjuhësh të turqishtes, serbo-kroatishtes, persishtes dhe hungarishtes. Ai shkroi shumë vepra historike për Orientin dhe Perandorinë Osmane.

Në këtë vepër flitet për Portën e Lartë dhe Perandorinë Osmane, janë pasqyruar qytetërimi, kultura, traditat dhe ritet e myslimanëve.

Prophetia de ma
OMETANI, ET ALTRE
cose Turchesche, Tradotte per
M. LODOVICO
DOMENICHI.

Con priuilegio,
IN FIRENZE
1548.

Straboni

Stravōnos peri tīs geōgrafias vivlia iz. Strabonis de sitv orbis libri XVII. Grecè & latinè simul iam; in eorum qui pariter & Geographiae et utriusque linguae studiosi sunt, gratiam editi: olim quidem, ut putatur, à Gvarino Veronensi, & Gregorio Trifernate in latinum conversi: ac deinde Conrad i Heresbachii opera ad eius generis autorum fidem recogniti: nunc uerò postremum eruditorum aliquot industria ac studio, quorum in Praefatione fit mentio, ab innumeris quibus aequè, & Graecum exemplar & Latina translatio scatebant, mendis repurgati. Accessit rerum et verborum memorabilium locupletiss[imus]. Basileae, per Henrichvm Petri, 1549. 797 f.

Shtatëmbëdhjetë libra të Strabonit për gjeografinë, tashmë në gjuhën greke dhe në atë latine njëkohësisht... Me tregues shumë të pasur të çështjeve dhe të fjalëve më të përmendura. Botuar në Bazel, nga Henrichvm Petri, në vitin 1549.

Kjo vepër e famshme e **Strabonit** (**Strabonis**) - lindur rreth vitit 63 p.e.s, vdekur në vitin 23, gjeograf dhe historian i Greqisë së lashtë, përbëhet nga shtatëmbëdhjetë libra (kapituj), prej të cilëve i shtati ka mbërritur deri te ne i paplotë. Vepra, e shkruar njëkohësisht në greqisht dhe latinisht, konsiderohet burimi më i rëndësishëm që kemi për të njohur territoret, historinë, zakonet e doket e popujve të lashtë. Nisur nga udhëtimet e vrojtimit personale, si dhe duke u mbështetur në veprat e shumë autorëve të ndryshëm antikë, Straboni ka sjellë një minierë të vërtetë informacioni për njohjen e gjeografisë antike të të tria kontinenteve (Europës, Azisë dhe Afrikës), duke ndihmuar njëkohësisht për

kuptimin e ngjarjeve historike të botës antike.

Botimi i vitit 1549 u transkriptua dhe u përkthye nga Guarino da Verona dhe Gregorio Trifernate dhe u korrigjua nga M. Hopper, me ndihmën e C. Heresbach, H. Gemusaeus, H. Glareanus dhe J. Hartung. Libri përmban të dhëna për gjeografinë, historinë, ekonominë e Ilirisë dhe të Epirit të lashtë, për fiset ilire (pirustët, ardianët, japodët, dasaretët, dardanët etj.), shtrirjen gjeografike dhe luftërat e tyre, fiset epirote (kaonët, molosët, thesprotët, bylinët, enkelejtë etj.), vendbanimet dhe qytetet kryesore të Ilirisë e të Epirit (Durrësi, Apolonia, Butrinti, Lisi, Nikopoja, Damastioni, Oriku etj.) për pellazgët dhe prejardhjen e tyre.

ΣΤΡΑΒΩΝΟΣ ΠΕΡΙ ΤΗΣ
ΓΕΩΓΡΑΦΙΑΣ ΒΙΒΛΙΑ ΙΖ.

STRABONIS DE SITU ORBIS LIBRI XVII.

Græcè & latinè simul iam, in eorum qui pariter & Geographiæ et utriusq; linguæ studiosi sunt, gratiam editi: olim quidem, ut putatur, à GVARINO Veronensi, & Gregorio Trifemate in latinum conuersi: ac deinde CONRADI Heresbachij opera ad eius generis autorum fidem recogniti: nunc uerò postremum, eruditorum aliquot industria ac studio, quorum in Præfatione fit mentio, ab innumeris, quibus æquè & Græcum exemplar & Latina translatio scatebant, mendis repurgati.

ACCESSIT RERVM ET VERBORVM
memorabilium locupletiss. Index.

BASILEAE, PER HENRICVM PETERM,
An. M. D. XLIX. Mense
Augusto,

EL. Vinct.

Wlgrin Tallefer.

Legato dny Dufuy Archidiacono Vassatenfy

ΣΤΡΑΒΩΝΟΣ ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ
ΠΡΩΤΟΝ.
SOPHI GEOGRAPHICORVM LIBER PRIMVS.

Ἡ ΣΤΡΑΒΩΝΟΣ ΠΡΩΤΗ
ΒΙΒΛΙΟΣ Εἰς τὴν ΓΕΩΓΡΑΦΙΑΝ
ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΚΑΤΑ ΤΟΝ
ΕΛΛΗΝΙΚΟΝ ΚΑΙ
ΡΩΜΑΙΟΝ ΚΟΣΜΟΝ
ΕΙΣ ΤΗΝ ΕΒΔΟΜΗΝ
ΚΑΙ ΕΒΔΟΜΗΝ
ΕΒΔΟΜΗΝ

QUA ad philosophiā
pertineat tractatio, & hanc
quam hoc tempore de situ
orbis delegimus, consideran-
dam illi esse putamus. Quod
autem nostra hæc minime

aspernanda sit æstimatio, permultis declaratur. nam qui eam primi attingere ausi fuerant, tales quidam extitere, Homerus, Anaximander Milesius, Hecataeus concilius eius (ut inquit Eratosthenes) Democritus, Eudoxus, Dicæarchus, Ephorus, alijq; complures. Post hos etiam Eratosthenes, Polybius, Polidonius, uiri philosophi. Multa uerò disciplina, per quam solam ad hoc opus perueniri conceditur, nullius alterius est, nisi eius qui diuina simul & humana intueatur: quorum uidelicet scientiā, philosophiam esse dicunt. Eodem modo uaria est utilitas, quædā ad res urbanas, actionesq; principum, nonnulla ad celestium, terrestrium, rerumq; maritimarum scientiam, animalium, plantarum, fructuq; & aliorum, quæ penes uniuersos cernere fas est. Hæc eundem postulat hominem, qui artes uitæ, ac felicitatem cura & cogitatione complectatur. Ex his autem quæ dicta sunt, unumquodq; assumentes, magis adhuc consideremus, in primis quia & nos & maiores nostri recte sumus arbitrati, ex quib. Hipparchus est, qui Homerum huius peritiæ primarium autorem esse tradidit. Is non solum uniuersos priores ac posteriores uirtute poetica superauit, sed etiā ipsa fermè rerum ciuiliū, quæ ad uitam spectant, experientia. Ex qua non modò singulare ad res gerendas studiū adhibuit, ut plurimas cognosceret, cognitasq; posteris traderet, uerū etiam singularem partium locos, & qui per cunctum orbem, terram uidelicet habitabilem, ac mare sunt. Non enim ad extremos usq; ipsius terminos peruenisset memoria, circumlustrando, nec ipsam primū quidem ab oceano allutā (sicut est) demonstrasset, deinde pleraq; loca nominatim expressisset, nonnulla uerò signis quibusdam occultius insinuasset, Africa & Aethiopiā, & Sidonios, et Erembos, quos Odyss. Arabes Troglodytas, hoc est, cauernarum incolæ iure dixeris, uerbis elocutus esset. Qui uerò ad ortus & occasus pertinerent,

obscuris

Aristoteli

Aristotelous apanta. Aristotelis summi semper philosophi, et in quem unum uim suam uniuersam contulisse natura resum uidetur, opera quaecumque hactenus extiterunt omnia: quae quidem ut antea integris aliquot libris supra priores aeditiones omnes à nobis aucta prodierunt, ita nunc quoque lucis & memoriae causa, in capita diligenter distincta in lucem emittimus. Praeterea quam diligentiam ut omnibus aeditionibus reliquis, omnia haec exirent à nostra officina emendatiora, adhibuerimus, quoniam uno uerbo dici non potest, exsequenti pagina plenius cognoscere licebit Per Des[iderium] Eras[mum] Roterodamum Tom. 1-2. Basileae, per Io. Beb. et Mich. Ising, MDL [1550]. Tom.1: 572 f.; Tom.2: 425 f.

Vepra të plota të Aristotelit, e më të madhit filozof, tek i cili natyra duket se ka derdhur gjithë forcën e saj universale... Botuar në Bazel, në vitin 1550. Dy vëllime të përmbledhura në një libër të vetëm. Teksti është në greqisht dhe latinisht.

Aristoteli (384-322 p.e.s.): Filozof, mendimtar dhe shkencëtar i shquar i Greqisë antike, i konsideruar si një nga gjenitë e antikitetit. Njihej edhe nga ana e dijetarëve mesjetarë arabë, të cilët e vlerësuan me epitelin “Mësuesi i parë”.

Shkrimet e Aristotelit përbëjnë sistemin e parë tërësor të filozofisë perëndimore dhe mbulojnë fusha të tilla si fizika, biologjia, zoologjia, metafizika, logjika, etika, estetika, poezia, teatri, muzika, retorika, psikologjia, gjuhësia, ekonomia, politika dhe qeverisja. Në kapitullin “Politika” ka mjaft të dhëna edhe për rendin politiko-shoqëror dhe mënyrën e qeverisjes në Apoloni e Epidamn, si dhe mënyrën e organizimit të molosët. Në vepër gjendet dhe një letër në latinisht e Erazmit të Roterdamit kushtuar veprës së Aristotelit, që daton më 3 mars 1531.

Në koleksionet e Bibliotekës Kombëtare të Shqipërisë gjenden nga Aristoteli edhe dy veprat e mëposhtme, si dhe dorëshkrimi në arabisht i “Politikës”:

Aristotelis opera omnia quae extant, Graece & Latine. Veterum ac recentiorvm interpretvm, ut Adriani Turnebi, Isaaci Casauboni, Iulij Pacij studio emendatissima, accessit synopsis analytica universae doctrinae Peripateticae, in

omnes Aristotelis libros, Authore Gvillmo dv Vallio Pontizarano, Philosophiae; Graecae & Latinae in Parisiensi Academia Regio Professore, & Doctore Medico. Vltima editio ab eodem du Vallio avcta, correcta, illustrata & variis ad ipsius synopsis appendicibus, sive in Aristotelem commentariis locupletata. Tomus tertius. Parisiis, Apud Aegidivm Morellvm, via Iacobeae, ad insigne Fontis, 1639. Tom. 3: [2] fl., 891 f.

Vepra të plota të Aristotelit në greqisht dhe në latinisht. Botuar në Paris në vitin 1639.

Eis apasan tīn logikīn tou Aristotelous: ypomnīmata kai zētīmata ypo tou sofōtatos kyriou kyriou Theofilou tou Korydaleōs. Ektethenta, nyn de prōton typois ekdothenta, kai methosīs oion tōn tīn tīs akriveias diorthōthenta, para kyriou Alexandrou Kagkellariou., En Enetisi, para Nikolao Glykei, 1729.

Mbi logjikën e Aristotelit: kujtime dhe çështje sipas të ndriturit zotit Theofil Koridalevsi. Botuar dhe redaktuar me përpikmëri sipas botimit të parë nga Aleksandër Kankelario. Botuar në Venecia në vitin 1729.

ARISTOTELIS

SVMMI SEMPER PHILOSOPHI, ET IN quem unum uim suam uniuersam contulisse natura rerum uidetur, opera quaecunq; haecenus extiterunt omnia: quæ quidem ut antea integris aliquot libris supra priores æditiones omnes à nobis aucta prodierunt, ita nunc quoq; lucis & memoriæ causa, in capita diligenter distincta in lucem emittimus. Præterea quam diligentiam, ut omnibus æditionibus reliquis, omnia hæc exirent à nostra officina emendatiora, adhibuerimus, quoniam uno uerbo dici non potest, ex sequenti pagina plenius cognoscere licebit.

PER DES. ERAS. ROTTERDAMVM
 Οὐδὲ λόγος καὶ βιβλιοπώλης διαλογέσθαι.

ΦΙΛ. Τί νῦν καμίνεσσι βιβλίοις; Β. Ε. ἐν αὐτοῖς. ΦΙΛ. τί δ' ἐς;
 Β. Ε. Χρυσὸν ῥιζίδρα. ΦΙΛ. Ναὶ οὐ ταπεινὸς λέγας,
 Περὶ χρυσοῦ ἐπι. Β. Ε. καὶ περὶ γαλιταῦ λίθου,
 Οὐκ ἔλαττον ἐστὶν τῆς μαθηματικῆς μετέσθαι.
 Οὐτ' ἐστ' ἡ ἀνέχουσα πρὸς πολλὰ καλλίστη.
 ΦΙΛ. Νέγες δὲ λυδίας τῆς ἀμαλθείας κέρματα;
 Β. Ε. Οὐ μὲν γ' ὁπώρας μαστὸν, ἀλλ' ἀμεινότερον.
 ΦΙΛ. Καὶ πῶς οὕτως τὸν ἀνὴρ ἡμῶν ἡμάρτυρες;
 Β. Ε. Τὸ πῶν γὰρ πῆχυν φιλοσοφῶν βέλτερόν.
 ΦΙΛ. Χρυσὸν μπερὶ γ' οὐκ ἔδωκεν, δὲ λογιμότερόν;
 Β. Ε. Ναὶ, καὶ περὶ χρυσοῦ καὶ λίθων πῶς φασὶν εὐδοκίαν
 Θεῶς ὡς ἀφ' αὐτῶν ἐδωκεν ἡμῖν ἀντάθειον.

Indicem librorum, id est, longum diuinitis thesauri catalogum, octaua pagina continet.

Cum gratia & priuilegio Cæsareo.

BASILEAE, PER IO. BEB. ET MICH.
 ISING, ANNO M. D. L.

ARISTOTELES philosophorum, ne Platone quidem, iuxta M. Tullium, excepto, citra controuersiam omnium doctissimus, ornatissime iuuenis, crasso cuidam & quibus percontanti, quid esset discriminis inter doctos & indoctos, expedite respondit, quod inter uiuentes & mortuos: rectissime iudicans, qui corporum modo uita fruerentur, quam habemus cum asinis, suisbus, & asneribus communem, & corporeis tantum oculis solem intuerentur, quem acutius cernunt aquilæ: animis uero, quibus, ut idem ait, lucem ac uitam donat philosophia, nihil cernerent, eos nec hominis appellatione dignos, & mortuos esse uerius quam uiuos, minimoq; intervallo à lapideis differre signis, hoc nomine etiam inferiores, quod statuas sic delectant oculos, ut nemini maledicant, ledant uel quengquam. Idem dicere solet, liber alius disciplinarum radices quidem subamaras esse, fructus uero dulcissimos. Quod idem rectius, utpote poeta, significare uidetur Homerus, quum depingens moly herbarum præstantissimam, & aduersus omne maleficum genus efficacissimam, ait eam radice nigra esse, sed flore lacteo candidoq; Proinde præstat hoc nobis eruditio liberalis, non tantum ut homines simus, & à pecudum genere segregemur, ut toti uereq; uiuamus, uerum etiam ut feliciter suauiterq; uiuamus. Nihil autem addubito mi M. O. R. E., quum tu iandudum deuorato si quid erat in studiis amari, dulcissime philosophiæ fructus carpas, nimirum ex tali patre natus, & ab eodem à teneris, ut aiunt, ynquiculis institutus, formatus, ac promectus, idq; non minus in uirtu, que lingua disciplinis, quam in pietate Christiana, moribusq; sanctissimis. Siquidem ipse uir pius iuxta ac eruditus, nihil magis cordi studioq; habuit, quam ut filium sui similem magis educatione fingeret, quam natura genuisset, quo nimirum & ipse totus esset pater, & te filium haberet uere iudicem. Hoc profecto nomine non paulo fortunatior es, quam si ex quouis Regum Cæsarium uel nasci contigisset. Si istam tuam felicitatem agnoscis, ut te maxime facere credo, non potes non & maximas agere gratias uniuersæ felicitatis auctori Deo, & summa ope committi, ut cum numinis tam effusa in te benignitati, cum optimi parentis eximia pietati respondeas. Etenim si cuiquam omnino contigit ut, quod ait Comicus, domi haberet unde disceret, & eruditionem ac pietatem unā cum lacte nutricum sugeret, hoc tibi datum est insigniter. Neque nescis ab hoc eodem ARISTOTELE (ne ab illo recedamus) præclare dictum esse, plus debere nos iis à quibus instituti sumus, quam à quibus prognati, quod à parentibus tantum accipiamus ut uiuamus, à præceptoribus ut bene uiuamus. Utrumq; munus tibi cumulatissime præstitit optimus parens tuus, & tu illi geminam debes gratiam. Hac quum ita sint, uideor mihi superuacaneam sumpturus operam, si iam pridem alacriter currentem coner incitare. Applaudere tantum & acclamare libet, strenue, multis à tergo relictis, ad perfectionis metam properanti, uidelicet quo curras alacrius. Arbitror enim te iam pridem absolutis mansuetioribus disciplinis, augustioris philosophiæ mysterijs initiatum, ut sapientiam eloquentiæ copules, pedissequæ reginam. Nam nimis ridicule mihi facere uidentur, qui per omnem uitam nihil aliud agunt quam ut recte loquantur, nec hoc ipsum quod unum expetunt, consequuntur, quum iuxta Flaccum, dicendi recte, sapere & principium sit & fons. Hac reputanti, suauissime IO ANNE S., visum est ARISTOTELE M., totius philosophiæ principem & consummatorem, modo ueluti renatum, tibi dicere, ut in huius penetratilibus assidue versari, si quid deest orbi disciplinarum, absolutas. Unus enim hic philosophiam, à diuersis per

Pietro Bembi

Petri Bembi Cardinalis viri clariss[imi] rerum Venetarum historiae. Lvtetiae, Ex officina Michaëlis Vascosani, uia Jacobaea ad insigne Fontis, 1551. Cum Privilegio. 317 f.

Kardinali i Ndritur Pietro Bembi mbi historinë e Venedikut. Botuar në Paris, nga Jacobaea ad insigne Fontis, në vitin 1551.

Pietro Bembi (lat. **Petri Bembi**) (1470-1547): Një ndër figurat e humanistët më me ndikim të Rilindjes italiane, kardinal, studiues, historian, poet, me kontribut të veçantë për kodifikimin e gramatikës dhe ortografisë së italishtes moderne.

Në Bibliotekën Kombëtare të Shqipërisë gjenden disa vepra të tjera të këtij autori:

Petri Bembi patritii Veneti, scriptoris omnium politissimi disertissimi que quaecunque usquam prodierunt, opera, in unum corpus collecta, et ad postrema autoris recognitionem diligentissime elaborate quarum catalogum versa pagina monstrabit. Cum rerum et vocum memorabilium Indice, in operis calcem reiecto. Basileae, Palma Ising, 1556, 624 f.

Petri Bembi Epistolarum Leonis Decimi Pontificis Max. Nomine Scriptarum libri sexdecim.

Ad Pavlum Tertium Pont. Max. Romam Missi Basileae, Palma Ising, 1556, 743 f.

Petri Bembi Insignia quotquot extant opuscula. Nempe, De Imitatione libellus. Cui epistola Io. Francisci Pici eiusdem argumenti praemittitur. De Aetna dialogus. De Culice Vergily, & Terenty fabulis. Carminium libellus.

Basileae, Palma Ising, 1556, 229 f.

Petri Bembi, patricii Veneti quacunque usquam prodierunt opera in unum corpus collecta et nunc demum abc. Augustino Curione, cum optimis exemplaribus collata, et diligentissime castigata quorum catalogum versa pagina indicabit his accesserunt. Has editione singulorum historiae librorum epitomacum tabula locarum prisca et nova nomina explicante et rerum ac nocum memorabilium indice. Basilea, 1567.

Ad unum Franciscum Sallustianum.
PETRI BEMBI CARDINALIS
VIRI CLARISS. RERVM VE-
NETARVM HISTORIAE

LV TETIAE

Ex officina Michaëlis Vascofani, uia Iacobæa
ad insigne Fontis. M. D. LI.

CVM PRIVILEGIO.

Fjalori apo thesari i gjuhës latine

Dictionarium, sev Latinae linguae Thesaurus, non singulas modò dictiones, sed integras quoque latinè & loquendi, & scribendi formulas ex optimis quibusque authoribus euquidem nunc accessione, ut nihil prapemodum observatu dignum sit apud oratorum es historicos, poetas. Omnis denique generis scriptores quod hic non prompter parstumque habest. Editio secunda

Parisiis, Ex officina Roberti Stephani Typogr. Regii, 1553, Tom. 2, f. 433-816.

BYKSFH

Fjalor apo thesar i gjuhës latine, jo vetëm për mënyrat e veçanta të shqiptimit, por edhe për formula të plota të të folurit, të të shkruarit prej autorëve shumë të mirë. Në këtë botim të dytë përfshihen gjini shkrimesh, të oratorisë, historisë, poezisë. Botuar në Paris, nga Ex officina Roberti Stephani Typogr. Regii, në vitin 1553.

Robert Estienne (1503-1559) ishte botues dhe leksikograf francez. Një nga shtypshkruesit më të mirë të librave në kohën e tij, i njohur si specialist në shtypjen e teksteve në gjuhën latine.

Më 1531 ai botoi “Thesaurus linguae latinae”, e cila konsiderohet nga disa studiues si themeli i leksikografisë moderne latine. Ky fjalor e bëri Estienne-n “babain” e leksikografisë franceze.

DICTIONARIUM, SEU Latinae linguae Thesaurus, non singu-

las modo dictiones continens, sed integras quoque Latine & loquendi, & scribendi formulas ex optimis quibusque authoribus, ea quidem nunc accessione, ut nihil prope modum observatu dignum sit apud Oratores, Historicos, Poetas, omnis denique generis scriptores, quod hic non promptum paratumque habeat.

Editio secunda.

Ex Libris. Bibl. Bapt. Lippani 145 *PARISIIS. Apud. Robert. Steph. Magistrum*
EX OFFICINA ROBERTI STEPHANI TYPOGRAPHI REGII.

M. D. LIII.

Cum priuilegio Regis.

Ciceroni

In epistolas Ciceronis ad Atticum, Pauli Manutij commentaries Venetiis, Apud Paulum Manutium, Aldi filium, 1553, 414 fl.

Letrat e Ciceronit drejtuar Atticus-it, me komentet e Paolo Manuzio. Botuar në Venecia, nga Apud Paulum Manutium, Aldi filium, në vitin 1553. Teksti në gjuhën latine.

Libri është një përmbledhje letrash që politikani dhe oratori i famshëm romak **Ciceroni (Marcus Tullius Ciceronis)** ia dërgonte mikut të tij të ngushtë Titus Pomponius Atticus. Këto letra konsiderohen ndër burimet më të besueshme të informacionit për periudhën që çoi në rënien e Republikës Romake. Midis veprave të Ciceronit, letrat drejtuar Atticus-it zënë një vend krejt të veçantë, duke qenë se ofrojnë mundësi për të njohur më mirë vetë autorin, karakterin dhe sensin e tij të humorit. Tradicionalisht e ndarë në 16 libra, përmbledhja përmban letra që datojnë mes viteve 68-44 p.e.s. Duke qenë se mungojnë referenca më të hershme lidhur me këto letra, mendohet se ato mund të mos jenë botuar deri

në mesin e shekullit I të erës sonë, dukshëm më vonë se letrat e tjera të Ciceronit dhe mjaft kohë pas vdekjes së tij (viti 43 p.e.s.) dhe të Atticus (32 p.e.s.).

Në vitin 1553 Paolo Manuzio, botues dhe humanist venecian i apasionuar pas Ciceronit, boton në Venecia “Letrat” e Ciceronit, të shoqëruara me komentet e tij. Ky botim i vitit 1553 ka shërbyer si burimi kryesor për të gjitha botimet e mëvonshme. Libri është botuar nga “Aldine”, e cila ishte themeluar nga babai i Paolo Manuzio-s në vitin 1494, në Venecia. “Aldine” është e famshme në historinë e tipografisë, ndër të tjera, për futjen e shkrimit të pjerrët (italik).

IN EPISTOLAS
CICERONIS AD ATTICVM,
PAVLI MANVTII
COMMENTARIVS.

*Cum priuilegio Pontificis Maximī, Galliae
Regis, Veneti Senatus.*

VENETIIS, M. D. LIII.

Aristoteli dhe Theofrasti

Aristotelis et Theophrasti scripta quædam, quæ uel nunquam antea, uel minus emendata quam nunc, edita fuerunt

Genève, Ex officina Henrici Stephani, Parisiensis typographi, 1557, 168 f.

Disa shkrime të Aristotelit dhe Theofrastit të cilat nuk janë ndryshuar kurrë, aq më pak tani që janë botuar. Botuar në Gjenevë, nga Ex officina Henrici Stephani, Parisiensis typographi, në vitin 1557. Teksti në greqisht dhe latinisht.

Aristoteli dhe Theofrasti: Filozofë të Greqisë së lashtë. I pari themelues i shkollës filozofike peripatetike, ndërsa i dyti pasardhës i tij në këtë shkollë dhe themelues i botanikës.

Në vitin 1557 Henri Estienne botoi shkrime të tyre, të shoqëruara me shënime kritike. Henri Estienne, i njohur gjithashtu si Henricus Stephanus, ishte një botues dhe studiues klasik francez i shekullit XVI. Përmbledhja e teksteve në greqisht, pjesërisht të pabotuara, pasohet nga 18 faqe me shënime kritike nga Estienne në gjuhën latine. “Karakteret” e Theofrastit ndiqen nga fragmente të traktateve “Mbi perceptimin e

shqisave” (“De sensu et sensibilibus”), (“Peri aisthīseōs kai aisthītōn”) dhe “Mbi mrekullitë e dëgjuara” (“De mirabilibus auscultationibus”), (“Peri thavmasiōn akousmatōn”) të Aristotelit dhe nga eseja e Sotion-it (“Sōtiōnos”) për lumenjtë, burimet dhe pellgjet.

Traktati i shkurtër “Mbi perceptimin e shqisave” është pjesë e Traktateve të shkurtra të Aristotelit “Mbi Natyrën” (“Parva Naturalia”). Vlen të përmendet se te traktati “Mbi mrekullitë e dëgjuara” gjenden një tok shënimesh të vlefshme me karakter ekonomik për Ilirinë dhe Epirin.

ΕΚ ΤΩΝ
ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΕΟΥΣ ΚΑΙ
ΘΕΟΦΡΑΣΤΟΥ.

ARISTOTELIS ET
THEOPHRASTI

*scripta quædam, quæ uel nunquam antea, uel mi-
nus emendata quam nunc, edita fuerunt.*

EX OFFICINA HENRICI
Stephani Parisiensis typographi.

AN. M. D. LVII.

Dion Kasi nga Nikea

Dionis Cassii Nicaei romanae historiae libri (Tot enim hodie extant) XXV. Nimirum a XXXVI ad LXI. Quibus exponuntur res gestae à bello Cretico vsque ad mortem Claudij Caesaris, quae est historia annorum circiter CXX.

Lvgdvni [Lion], 1559. 884 f., 125 f., 1 fl. tab. gjenealogjike, [51] fl.

Historia e Romës e shkruar prej Dion Kasit nga Nikea në njëzet e pesë libra, në të vërtetë prej librit XXXVI deri te libri LXI, ku përshkruhen bëmat heroike në luftën e Kretës deri në vdekjen e Perandorit Klaud, pra rreth 120 vite histori. Botuar në Lion, në vitin 1559.

Lucius Cassius Dionis (155-235): Historian, senator, konsull romak. Lindi dhe u shkollua në Nikea, në Bitini. Veprat e tij i shkroi në greqisht, edhe pse qe një qytetar romak. Kryevepra e tij “Historia e Romës”, e shkruar pas një pune studimore 22-vjeçare, konsiderohet një nga tri burimet më të njohura mbi historinë romake. Librat (kapitujt) përfshijnë një periudhë kohore 1400-vjeçare, duke filluar nga mitologjia romake për mbërritjen e Eneas në Itali dhe themelimin e Romës, deri në përshkrimin e ngjarjeve historike të periudhave republikane dhe perandorake të vitit 229. 21 librat e parë të tij janë bazuar në vepra të tjera të shkruara më herët. Libri 22 deri tek i 35-ti është shkruar me fragmente. Më pas, librat e tjerë, nga i 36-ti deri te i 54-ti, janë të plotë. Ata mbulojnë

periudhën nga viti 65 deri në vitin 12 p.e.s. Duke filluar nga libri (kapitulli) 56 deri në të 60-in pasqyrohen ngjarje nga disfata e Varusit në Gjermani deri në vdekjen e Klaudit. Në libër gjejmë fakte të rëndësishme mbi luftërat midis Çezarit dhe Pompeut në afërsi të Durrësit dhe në vise të tjera të Ilirisë, të dhëna për qytetet: Dyrrahu, Apolonia, Oriku, Metuli etj., shënime për kryengritjen e madhe ilire të viteve 6-9 të udhëhequr nga Bato i desidiatëve etj. Në 20 librat (kapitujt) në vazhdim gjendet një përmbledhje e murgut Xiphilinus. Libri (kapitulli) i fundit përfshin kohën e mbretërimit të Aleksandër Severus.

Lucius Cassius Dionis është vlerësuar si për paraqitjen e fakteve historike, por edhe në përshkrimin dhe analizën e fakteve politike.

DIONIS
CASSII NICAEL
ROMANAE HISTORIAE
LIBRI (TOT ENIM HODIE
EXTANT) XXV. NIMIRVM
A' XXXVI. AD LXL.

*Quibus exponuntur res gesta à bello Cretico vsque ad
mortem Claudij Caesaris, quæ est historia an-
norum circiter CXX.*

GVLIELMO XYLANDRO
Augustano interprete.

*His accesserunt eiusdem Annotationes, in quibus auto-
ris huius quamplurima aut restituantur corru-
pta, aut explicantur obscura loca.*

Additum est IOANNIS XIPHILINI è Dio-
ne Compendium, Guli. Blanco Albiensi interprete:
ab eodem Xylandro diligenter castigatum.

LVGDVN.
APVD GVLIELMV M ROVILLIV M.
SVB SCVTO VENETO.
1559.

Diodori nga Siçilia

Diodorou tou Sikeliotou vivliotekīs istorikīs vivloi pentekaideka ektōn tessarakonta. Diodori Sicvli Bibliothecae historicae libri quindecim de quadraginta.

Decem ex his quindecim nunquam prius fuerunt editi [Paris], Excudebat Henricus Stephanus illustris viri Hvldrici Fvggeri typ., Anno 1559. 859 f.

Pesëmbëdhjetë libra nga dyzet librat e bibliotekës historike të Diodorit nga Siçilia, dhjetë prej të cilëve të botuar më parë. Botuar në Paris, nga Excudebat Henricus Stephanus, në vitin 1559. Teksti në latinisht dhe greqisht.

Diodorus Siculus apo **Diodori nga Siçilia** (91-31 p.e.s): Historian grek, i famshëm sidomos për veprën e tij monumentale “Biblioteka” (“Bibliothēkē”), e njohur në latinisht si “Bibliotheca historica”, e përbërë nga 40 libra, nga të cilët kanë mbetur vetëm 15: librat 1-5 dhe 11-20. Sipas planit të autorit, të parashtruar në hyrje të librit të parë, në librat 1-6 do të trajtohej periudha mitologjike e fiseve helene, por jo vetëm, deri në shkatërrimin e Trojës. Te ne kanë mbërritur 5 librat e parë, ata mbi Egjiptin, Mesopotaminë, Indinë, Shitinë dhe Arabinë, ndërsa libri 3 flet për Afrikën, libri 4 për Greqinë dhe i pesti për Europën. Librat 7-17 përfundojnë me vdekjen e Aleksandrit të Madh, kurse librat 18-40 vazhdojnë me rrëfimin e historisë deri në fillimet e Luftërave Galike të Jul Çezarit. Librat e mbetur 11-20, mbulojnë vitet 480-302

p.e.s. Pjesa e fundit, ku duhet të përfshiheshin fushatat e Çezarit, ka humbur.

Në hyrjen e veprës autori paraqet qëllimin e punës së tij, domethënë njohjen e përvojës njerëzore si histori, duke dhënë një mësim për çka ai konsideronte të dobishme, sipas një ideologjie stoike, me dëshirën për të bërë bashkë në një sistem të gjithë qytetarët e botës, ndonëse të ndarë në kohë dhe hapësirë. Vlera e veprës së Diodorus Siculus është se sjell mjaft prej teksteve të humbura të autorëve antikë. Libri u botua për herë të parë në Bolonjë, më 1472, ndërsa botimi integral i Parisit i vitit 1559 u mbështet në botimin e mëparshëm të Gjenevës. Në këtë vepër ka të dhëna për çështjet ilirike, për mbretëritë e para ilire, luftën civile në Dyrrachium, themelimin e Lisit dhe të Farit, Luftërat iliro-maqedonase, Luftërat e enkelejve me Filipin II të Maqedonisë etj.

ΔΙΟΔΩΡΟΥ ΤΟΥ ΣΙΚΕΛΙΩ
ΤΟΥ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗΣ ΙΣΤΟΡΙΚΗΣ
βίβλοι πεντεκάδεκα ἐκ τῶν τεσσαράκοντα.

DIODORI SICVLII
Bibliothecæ historicæ libri quindecim
de quadraginta.

Decem ex his quindecim nunquam prius fuerunt editi.

ANNO M. D. LIX
EXCVDEBAT HENRICVS STEPHANVS
illustrisviri HVLDRICI FVGGERI typographus.

Petrus Gyllius

De topographia Constantinopoleos, et de illius antiquitatibus. Libri quatuor. Lion, Lugduni Apud Gulielmum Rovillium, 1561, 245 f.

Topografia e Konstantinopojës dhe e të gjitha antikitetëve të saj. Libri i Katërt. Botuar në Lion, nga Lugduni Apud Gulielmum Rovillium, në vitin 1561.

Petrus Gyllius (Pierre Gilles) (1490-1555): Gjeograf, mjek, arkeolog (konsiderohet si babai i “arkeologjisë bizantine”), përkthyes. Lindi në Albi, në Francën Jugore. Udhëtoi dhe studioi Mesdheun dhe Orientin, duke sjellë vepra të tilla si: “De Topographia Constantinopoleos et de illius antiquitatibus libri IV”, “Cosmæ Indopleutes dhe De Bosphoro Thracio libri III” dhe një libër për peshqit e detit Mesdhe. Nga viti 1544 deri në 1547 jetoi në Konstantinopojë, ku mbreti Fransua I e kishte dërguar për të gjetur dorëshkrime antike për bibliotekën e mbretit. Pas vdekjes së Fransua I në vitin 1547, i mbetur pa asnjë të ardhur, u fut në ushtrinë turke, duke marrë pjesë në fushatën e Sulejmanit të Madhërisëm kundër Persisë. Në vitin 1550, rrugës së kthimit për në Stamboll, kapet nga piratët. Shpëton nga robëria vetëm

në sajë të shpërblesës së paguar nga kardinali d’Armagnac.

Në Romë Gyllius shkroi atë që konsiderohet si studimi i parë arkeologjik kushtuar Konstantinopojës dhe Bosforit. Vepra e tij mbështetet në librin e gjeografit grek të shekullit II, Dionis Bizantinit, “Anaplous Bosporou”, të cilin ai e kishte zbuluar në Konstantinopojë, një libër që tashmë rezulton i humbur.

Vepra e P. Gyllis për topografinë e Konstantinopojës u botua për herë të parë në Lion në 1561, nga Gulielmus Rovillius. Ajo konsiderohet si burimi kryesor për njohjen e Konstantinopojës, të Bosforit dhe Thrakës bizantine dhe osmane të shekullit XVI. Për shkak të vdekjes së papritur të Gyllius-it nga malarja, vepra e tij u botua dhe u redaktua më pas nga i nipi, Antoine Gilles.

PETRI GYLLII
DE TOPOGRA-
PHIA CONSTAN-
TINOPOLEOS,
ET DE ILLIVS ANTI-
QVITATIBVS
LIBRI QVATVOR.

*Ad Reuerendiſſ. & Illuſtriſſ. D. Georgium
Cardinalem Armaignacum.*

LVGDVNI,
APVD GVLIELMVM ROVILLIVM,
SVB SCVTO VENETO.
M. D. LXI.

Cum priuilegio Regis.

Biblia Sacra

Ex postremis doctorum omnium vigiliis ad hebraicam veritatem, et probatissimorum exemplarium fidem. Cum hebraicorum nominum interpretation. Lugduni: Apud Iacobum de Millis, 1562. 1056 f., me il.

BKSF

Bibla e Shenjtë: Nga pikëpamja e një studiuesi të madh të hebraishtes... Me një interpretim të emrave hebraikë. Botuar në Lion, nga Apud Iacobum de Millis, në vitin 1562. Teksti është në gjuhën latine.

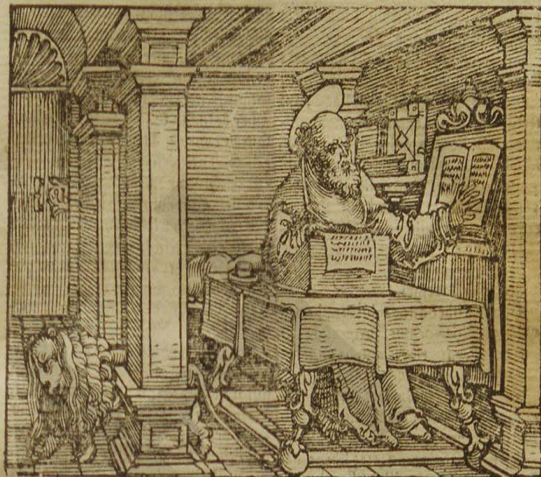
Një botim i rrallë i Biblës prej botuesve **Guillermo de Millis** (lindur në fund të shekullit XV dhe vdekur në vitin 1555) e **Jean Pullon**,

me ilustrimet nga Hans Springinklee dhe Erhard Schön.

1562.

HIERONYMI PROLOGVS CALEATVS.

VIGINTI & duas literas esse apud Hebraeos, Syrorum quoque lingua & Chaldaeorum testatur, quae Hebraea magna ex parte confinis est: nam & ipsi viginti duo elementa habent eodem sono, sed diuersis characteribus. Samaritani etiam Pentateuchum Moysi totidem literis scriptitant, figuris tantum & apicibus discrepantes. Certumque est Esdram scribam, legisque doctorem, post captam Ierosolimam & institutionem templi sub Zorobabel, alias literas reperisse quibus nunc utimur: cum ad illud usque tempus iidem Samaritanorum & Hebraeorum characteres fuerint. In libro quoque Numerorum haec eadem supputatio, sub Leuitarum ac sacerdotum censu, mystice ostenditur. Et nomen domini tetragrammaton, in quibusdam Graecis voluminibus, usque hodie antiquis expressum literis inuenimur. Sed & psalmi tricesimus sextus, & ceteri similes, & centesimus undecimus, & ceteri similes decimus octauus, & centesimus quadragessimus quartus, quanquam diuerso scribantur metro, tamen eiusdem numeri texuntur alphabeto. Et Ieremiae lamentationes, & orationes eius: Salomonis quoque in fine proueria, ab eo loco in quo ait, Mulierem fortem quis inueniet isdem alphabetis vel incisionibus supputantur. Porro quinque literae duplices apud Hebraeos sunt: Caph, Mem, Nun, Pe, Sad, aliter enim scribuntur per has principia, medietatesque verborum, aliter fines. Unde & quinque à plerisque libri, duplices existimantur, Samuel, Melachim, Dibre-haiamim, Esdras, Ieremias, cum Cinoth, id est lamentationibus suis. Quomodo igitur vigintiduo elementa sunt, per quae scribimus Hebraice omne quod loquimur, & eorum initiis vox humana comprehenditur: ita vigintiduo volumina supputantur, quibus quasi literis & exordiis in Dei doctrina, tenera adhuc & lactens viri iusti eruditur infantia.

Primus apud eos liber, vocatur Beresith: quem nos Genesim dicimus. Secundus, Veelle-semoth: qui Exodus appellatur. Tertius, Vajiera, id est Leviticus. Quartus, Vaiedabber: quem Numeros vocamus. Quintus, Elle-haddebarim, qui Deuteronomium praenotatur. Hi sunt quinque libri Moysi, quos proprie thorath, id est legem appellant. Secundum Prophetarum ordinem faciunt: & incipiunt ab Iesu filio Naue

* s qui

Niqifor Gregorasi

Nicephori Gregorae, Romanae, hoc est Byzantinae historiae Libri XI quibus res a Graecis imperatorib. per annos CXLV, a Theodoro Lascari priore, usque ad Andronici Palaeologi posterioris obitum gestae, describuntur, & Nicetae Acominati Choniatae paralyponema supplentur. Nunc demum liberalitate Magnifici & Generosi viri, d. Antonii Fuggeri & c. & Hieronymi Volfii labore, Graece Latineque editi, con indice copioso. His adiunximus Laonici Chalcocondylae Turcicam historiam, Conrado Clausero Tigurino interprete: sed recognitam ab eodem, & ad d. Philippi Gundelii exemplar emendatam. Ita quatuor his scriptoribus, Zonara, Choniata, Gregora, Chalcocondyla coniunctis integrum Byzantine historiae corpus à Constantino magno ad Constantinum postremum, & Constantinopolim à Turcis occupatam & possessam, habituri sunt studiosi, utraq lingua expositum, ut & defide interpretum constaret & tam rudibus Græcarum literarum, quam doctis, maiore commoditate quam sumptu consuleretur. Basileae, Per Ioannes Oporinus, 1562, 534 f.

Njëmbëdhjetë libra të Niqifor Gregorasit për historinë e Bizantit dhe të perandorëve grekë, ku përshkruhen 145 vjet ngjarje nga Theodor Laskari I deri në vdekjen e Andronik Paleologut të fundit si dhe paralipomenat e Nikitë Akominatit nga Konia. Punuar nga Antonii Fuggeri dhe Hieronymi Volfii, në greqisht e latinisht, me një tregues të pasur. Këtyre u shtojmë edhe historinë turke të Laonik Halkakondilit, me përkthim të Konrad Klauser Tigurinit, korrigjuar nga Philippi Gundelii. Këta katër shkrimtarë: Zonara, Koniat, Gregori, Halkokondili u bashkuan në Korpusin e Historisë Bizantine. Botuar në Bazel, Per Ioannes Oporinus, në vitin 1562. Teksti në greqisht dhe latinisht.

Niqifor Gregorasi (Nikiforos Grīgoras), (1295-1360) ishte astronom dhe historian bizantin. Ai gjithashtu luajti një rol kryesor në politikë, në një kohë kritike për Bizantin, i cili u trondit nga luftërat civile dhe konfliktet e mëdha teologjike. Vepra e tij kryesore është “Historia bizantine” (“Historia bizantina”), në 37 libra, e cila përfshin vitet 1204 deri në 1359. Ajo plotëson dhe pjesërisht vazhdon punën e Gjergj Pahimerit (Geōrgios Pachymerīs). “Historia” e Gregorasit është punuar nga Hieronymus Wolf (1516-1580): historian dhe humanist gjerman, më i famshmi për prezantimin e një sistemi historiografie bizantine që përfundimisht u bë standardi në punimet e historisë mesjetare greke, në greqisht dhe latinisht.

Në njëmbëdhjetë librat e Niqifor Gregorasit me interes janë të dhënat për Despotatin e

Epirit, shtrirjen, marrëdhëniet dhe luftërat e tij kundër Bizantit dhe kundër fuqive të tjera të Ballkanit; Shqipëria dhe qytetet e saj, Ohri, Vlora, Berat, Devolli etj., në kohën e Despotatit të Epirit; rrethimi dhe pushtimi i Beratit nga anzhuinët; Andronik III Paleologu në luftë kundër shqiptarëve kryengritës në vitet 30 të shek. XIV.

Bashkë me “Historinë” e Niqifor Gregorasit është botuar dhe “Historia e Laonik Halkokondilit nga Athina për origjinën dhe për bëmat e turqve”/ “Laonici Chalcocondylae Atheniensis historiarum de origine ac rebus gestis Turcorum”. Historitë e tij në dhjetë libra regjistrojnë 150 vitet e fundit të Perandorisë Bizantine (1298 deri në 1463). “Historia” e Halkokondilit u botua për herë të parë në një përkthim latinisht nga Conrad Clauser në Bazel, në 1556.

Girolamo Maggi dhe Iacomo Castriotto

Della fortificatione delle citta di M. Girolamo Maggi, e del Capitan Iacomo Castriotto, ingegniero del Christianis, re di Francia Libri III. Ne quail oltra le molte inventioni di questi autori, si contiene tutto quello di più importanza che sino ad hora é stato scritto di questa materia. Venetia, Rutilio Bongominiero, 1564, 139 fl.

Për fortifikimin e qyteteve nga M. Girolamo Maggi dhe kapiteni Iacomo Castriotto, inxhinier i mbretit të krishterë të Francës. Libri III. Përveç shumë shpikjeve të këtyre autorëve, ai përmban gjithçka me më shumë rëndësi që është shkruar për këtë temë deri më tani. Botuar në Venecia, nga Rutilio Bongominiero, në vitin 1564.

Girolamo Maggi (1523-1572): Jurist, poet dhe inxhinier italian. Mësoi latinisht, greqisht, hebraisht dhe spanjisht. Ushtroi detyrën si gjykatës dhe inxhinier i mbrojtjes ushtarake në Famagusta të Qipros, kur ishulli u pushtua në 1571 nga turqit osmanë.

Iacomo Castriotto (1501-1563): Fisnik italian nga qyteti i Urbinos, inxhinier dhe teoricien i inxhinierisë ushtarake, në shërbim të Papatit, të Cosimo De Medicis, dhe së fundi, të mbretit Henri II të Francës. E mori mbiemrin Kastrioti pas martesës me një pasardhëse të Gjergj Kastriotit Skënderbeut dhe e bëri shqiponjën dykrenare në sfond të kuq stemën e

tij. Duke filluar nga 1542, ai ishte në shërbim të Papës dhe u kujdes për modernizimin e fortifikimeve të ndryshme.

Vepra “Për fortifikimin e qyteteve” pati sukses dhe u ribotua e përkthye disa herë gjatë shekullit XVI. Kjo vepër konsiderohet si traktati më i plotë i këtij shekulli sa i takon inxhinierisë ushtarake. Libri i parë merret me çështje të planifikimit urban. Në librin e dytë trajtohen fortifikimet në përgjithësi, ndërsa në librin e tretë trajtohen specifikisht fortifikimet e portave të kështjellave. Traktati ilustron gjerësisht me lloje të ndryshme të gravurave (vizatime tekniko-gjeometrike, planifikim urban etj.).

Ritratto di Monte Alcinò in quel di Siena, cò l'assedio, e batteria. CAP. XXII.
IAC. CASTR.

NELL' anno predetto, ritrovandomi all'impresa di Mont' Alcinò, & havendo da ogni banda considerato la difficoltà del sito, & il buon principio fatto per la difesa di tal luogo, come fanno tutti quegli Illustrissimi Signori, che ui si trouarono; dissi, che uolendo conquistarlo, non era da perder tempo, ma da far subita risoluzione di combatterlo; e che si douesse uolar tutto il disegno inuerso quei gabbioni, che erano piantati uerso la porta, prima che fussero stati insieme con le case terrapienati; e con quattro pezzi d'artiglieria battere tanta cortina, che la gente potesse entrar dentro à quello

spazio. Ciò fatto, porre il resto dell'artiglieria nel luogo dimostrato per le lettere. O. e battere tutte le case per franco: per che quelli di dentro sarebbono stati sforzati abbandonarle, e leuari dalla difesa: così si farebbe fatto qualche buono effetto: altrimenti aueruissero i detti Signori, che si farebbe perduto il tempo, senza acquisto alcuno.

GIROLAMO MAGGI.

A si può dire, che quanto legui, fusse per esaltatione dello Illustrissimo Signore, gran maestro di guerra il Signor Giordano Vrino, quale oltre l'hauer prima nella sua piu uerde età in Fiandra, in Africa, & in altri luoghi dato gran segni del suo sommo ualore; in questo luogo fece ueder chiaro al mondo, che l' sapere, unito con l' animosità, e col ualor militare, può facilmente saluare le Città, e gli Stati. Come anche fece in San Fiorenzo di Corsica. Donde oltre à grandi honori che per tali proue egli meriti appresso al Rè Christianissimo; per parere di molti Prencipi, e Signori stimato degno di statue, e di soprannome contrario à quello del Rè Demetrio detto El pugnatore delle Città, dicendo questo gran Signore conseruatore di quelle.

104

Euklidi

Euclide Megarense philosopho, solo introduttore delle scienze mathematiche. Diligentemente rassettato, et alla integrità ridotto, per il degno professore di tal scienze Nicolo Tartalea Brisciano. Secondo le due tradottioni. Con vna ampla esposizione dello istesso traduttore di nuono aggiunta In Venetia, Appresso Curtio Troiano, 1565, 315 f.

Euklidi Megarense filozof, prezantuesi i vetëm i shkencave të matematikës. U rregullua me mjaft kujdes dhe iu kthye integriteti nga profesori i denjë i kësaj shkence Nicolo Tartaglia nga Breshia. Botuar në Venecia, nga Appresso Curtio Troiano, në vitin 1565.

Për përkthimin në italisht të veprës së famshme të **Euklidit** (Ευκλείδης): “Elementet”, Nicolo Tartaglia u mbështet te dy përkthimet e mëparshme të kësaj vepre në latinisht: në përkthimin e saj nga arabishtja në latinisht, nga Giovanni Campano da Novara, matematikani i shekullit XIII, si dhe në përkthimin e saj nga greqishtja në latinisht, nga Bartolomeo Zamberti, botim që u shtyp në Venecia në vitin 1505. Tartaglia u përpoq të krijonte një vepër homogjene, bazuar në kriteret matematikore, duke kombinuar përkthimet e Campano-s dhe Zamberti-t. Sidoqoftë botimi i tij përbënte një ngjarje me rëndësi të madhe për përparimin e matematikës, dhe, në të vërtetë, të të gjitha shkencave të aplikuara, duke qenë se tashmë edhe ata që nuk dinin greqisht apo latinisht

kishin mundësinë që të njiheshin me një nga thesaret më të vyera të matematikës. Botimi i vitit 1565 është botimi i dytë i përkthimit të tij, pas atij të vitit 1543.

“Elementet” e Euklidit është e ndarë në trembëdhjetë libra. Dy të fundit duket se janë nga Ipsicle (Ypsiklīs), një matematikan dhe astronom antik grek i shekullit II p.e.s. Në gjashtë librat e parë është përpunuar gjeometria në plan, vetitë bazë të trekëndëshit, katrorit, drejtkëndëshit, rrethit etj., si dhe disa parime të tjera matematikore. Katër librat në vijim merren me teorinë e numrave, duke përfshirë edhe provën e famshme që ekziston një numër i pafundmë numrash të thjeshtë. Tre librat e fundit janë të përqëndruar në gjeometrinë e hapësirës.

Eni' Cennery 9. 24ij 1605.

EVCLIDE MEGARENSE PHILOSOPHO,

SOLO INTRODVTTORE
DELLE SCIENTIE
MATHEMATICÆ.

DILIGENTEMENTE RASSETTATO, ET ALLA
integrità ridotto, per il degno professore di tal Scientie
Nicolo Tartalea Brisciano.

SECONDO LE DVE TRADOTTIONI.

CON VNA AMPLA ESPOSITIONE
dello istesso tradottore di nuovo aggiunta.

TALMENTE CHIARA, CHE OGNI MEDIOCRE
ingegno, senza la notitia, ouer suffragio di alcun'altra scientia
con facilità sarà capace a poterlo intendere.

IN VENETIA, Appresso Curtio Troiano. 1565.

I^a Editio. 1563

LIBRO SESTO DI EVCLIDE.

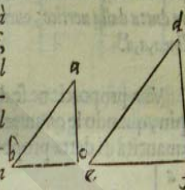
106

Diffinitione prima.

1 Le figure rettilinee simili, sono quelle che hanno li angoli a uno per
1 uno equali, & li lati che sono circa alli angoli equali, proportionali.

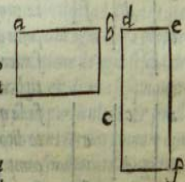
OME se'l triangolo. a. b. c. serà
equiangolo al triangolo. d. e. f.
cioe che l'angolo. a. sia eguale al
l'angolo. d. & l'angolo. b. egua-
le all'angolo. e. & l'angolo. c. al
l'angolo. f. & che la proportio-
ne del lato. a. b. al lato. d. e. sia

si come del lato. a. c. al lato. d. f. & del lato. b. c. al lato
e. f. essi seranno simili, il medesimo si debbe intendere in ogni altra specie di figura,
si parallelogramma come non parallelogramma.

Diffinitione. 2.

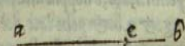
2 Le superficie de lati mutui, ouero reciproce,
2 sono quelle in tra li lati dellequale se hauerà la
proportionalitã retransitiuamente.

Come se delli duoi quadrilateri. a. b. c. & d. e. f. la
proportione del a. a. b. (lato del primo) al d. e. (lato del
secondo) serà si come la proportione del e. f. (lato del secondo) al b. c. (lato del pri-
mo) essi duoi quadrilateri se diranno de lati mutui ouer mte. che sia, ouer secondo
la seconda tradottione figure reciproce.

Diffinitione. 3.

3 Vna linea se dice esser diuisa seconda la pro
3 portione hauente il mezzo, & duoi estremi
quando che egliè quella medesima proportio-
ne di tutta la linea alla sua maggior sectione che è della maggior se-
ctione alla minore.

Il Tradottore.

Esempi gratia, quando che la proportione di tutta la linea a. b. alla sua maggio-
re parte. a. c. fusse si come della detta parte. a. c. all'altra parte. c. b. tal linea se di-
ria esser diuisa seconda la proportione hauente il mezzo & duoi estremi in ponto. c.

0 2 Diffi-

Petro Lombardo

Magistri sententiarum libri quatuor. Petro Lombardo episcopo Parisiensi autore: labore Ioannis Aleaume Parisiensis theologie professoris a mendis non paucis ex vetustis. Codicum collatione repurgatorum. Adiunximus singulis libri titulos, quibus capita distinguntur ex authoris sententia. Ad calcem operis subiiciuntur articuli erronei, Parisiis iam olim damnati atque ab eorum assertoribus recantati: adiectis nonnullis ipisius magistri, in quibus communiter non approbatur. Cum Indice copiosissimo Venetiis : Apud Camillum & Franciscum Franceschinis fr., 1566, 475 f.

Katër librat e sentencave. Me autor Petro Lombardo, peshkop i Parisit. Botuar në Venecia, nga Apud Camillum & Franciscum Franceschinis fr., në vitin 1566. Teksti është në gjuhën latine.

Petro Lombardo (latinisht: **Petrus Lombardus**, frëngjisht: **Pierre Lombard**) (1100-1160): Peshkop i Parisit dhe autor i “Katër librat e Sentencave”, për të cilin mori vlerësimin “Magister Sententiarum” në shkollën e katedrales së Notre Dame-s në Paris. Vepra e tij më e famshme “Katër librat e Sentencave”, e shkruar rreth vitit 1150, shërbeu gjatë Mesjetës në Europë si teksti kryesor teologjik. Është një përmbledhje sistematike e mendimeve të teologëve të mëparshëm, shpesh në konflikt dhe jo gjithmonë të pajtuar me njëri-tjetrin. Autori mbledhi tekste nga burime të ndryshme, si Bibla, së bashku me pasazhe nga Etërit e

Kishës, duke krijuar me to një tërësi koherente. Për ta arritur këtë, atij iu desh të kalonte disa vështirësi, sepse teologjia sistematike nuk ishte konstituuar ende si një disiplinë dhe duhej gjetur mënyra për të pajtuar ndryshimet doktrinale midis burimeve të ndryshme. Në universitetet mesjetare “Sentencat” përbënin tekstin kryesor teologjik, dhe shumë nga skolastikët më të mëdhenj kanë shkruar komente për të. Nga vitet 1220 e deri në shekullin XVI, asnjë vepër tjetër e krishterë, përveç vetë Biblës, nuk është komentuar më shpesh. Martin Lutheri dhe të gjithë mendimtarët kryesorë të Mesjetës u ndikuan prej saj.

MAGISTRI
SENTENTIARVM
LIBRI QVATVOR

PETRO LOMBARDO EPISCOPO

PARISIENSI AVTHORE: LABORE

Ioannis Aleaume, Parisiensis Theologie Professoris

à mendis non paucis ex vetustis. Codicum
collatione repurgatorum.

*Adiunximus singulis libris Titulos, quibus capita distinguuntur
ex authoris Sententia.*

Ad calcem operis subiiciuntur Articuli erronei Perisus iam olim dam-
nati, atq; ab eorum assertoribus recantati. Adiectis nonnullis
ipius Magistri, in quibus cōmuniter non approbatur.

Cum Indice copiosissimo,

Venetis, Apud Camillum, & Franciscum, Franceschinis Fr. 1566

Jean Fernel (Ioannes Fernelius Ambianus)

Io Fernelii Ambiani Vniuersa Medicina, tribus et viginti libris absoluta ab ipso quidem authore ante obitum diligenter recognita, & quatuor libris nunquam antè editis, ad praxim tamen perquam necessariis aucta ; nunc autem studio & diligentia Guil. Plantij Cenomani postremùm eliminata, & in librum Therapeutices septimum doctissimis scholiis illustrata. Lutetiae Parisiorum, Apud Andream Wechelum, 1567, 767 f.

Mjekësia e përgjithshme nga Io Fernelii Ambiani, njëzet e tre libra të rishikuar nga autori me kujdes përpara vdekjes dhe katër libra të pabotuar më parë, jashtëzakonisht të nevojshëm për praktikën. Botuar në Paris, nga Apud Andream Wechelum, në vitin 1567.

Ioannes Fernelius Ambianus (Jean François Fernel) (1497-1558), ishte një mjek i famshëm francez. Në fillim studioi matematikën dhe astronominë, pastaj iu përkushtua mjekësisë dhe shumë shpejt fitoi një famë të tillë që Henri II e quajti mjekun e parë të mbretit. Ishte Ferneli ai që krijoi termin “fiziologji”. Studimi i tij mbi fiziologjinë është traktati i parë në këtë fushë, që nga Galeni (më shumë se trembëdhjetë shekuj më parë) dhe do të bëhej pikë referimi, deri pas pranimit të teorisë së Harvey-t për qarkullimin e gjakut. Ferneli dëshironte të reformonte studimin

e patologjisë, në të cilën përfshiu studimin e shkaqeve të sëmundjeve dhe simptomat e tyre.

Ky libër përbëhet nga tri pjesë. Shtatë kapituj kanë të bëjnë me fiziologjinë, duke përshkruar pjesët e ndryshme të trupit dhe funksionin e tyre, elementët, shpirtin, nxehtësinë e brendshme dhe gjendjet shpirtërore. Tre të tjerë trajtojnë patologjinë, ku Ferneli përshkruan sëmundjet, shkaqet, shenjat dhe simptomat e tyre, pulsën dhe urinën. Shtatë kapituj merren me terapinë, duke përshkruar rastet e shërimit, gjakderdhjes, pastrimeve, përdorimit dhe veprimit të barnave.

IO. FERNELII

AMBIANI,
Bibl. vniuersa Medicina, Acad.

Clagenf. TRIBVS ET VIGINTI *N 78.3*
LIBRIS ABSOLVTA.

LIBRIS ABSOLVITA.
ex clono protonedii
 AB IPSO QUIDEM AVTHORE
 ante obitum diligenter recognita, & quatuor libris nunquam
 antè editis, ad praxim tamen perquam necessariis aucta.

✻ Nunc autem studio & diligentia Guil. Plantij Cenomani postremum climata,
& in librum Therapeutices septimum doctissimis scholiis illustrata.

LVTETIÆ PARISIORVM,
APVD ANDREAM WECHELVM,
sub Pegaso, in vico Bellouaco.

I 5 6 7.

Cum priuilegio Regis ad sexennium.

Historia e Sigethit

Historia Sigethi, totius Sclavoniae fortissimi propugnaculi, quod a Solymanno... nuper captum Christianisque ereptum est, ex Croatico sermone in Latinum conversa per M. Samuelem Budinam Labacensem. Viennae, Ex Officina Caspari Stainhofer, 1568, 38 fl.

Historia e rrethimit të fortesës së Sigethit, qendrës së Sllavonisë e cila u pushtua dhe u rrënua së fundmi nga Sulejmani duke ua shkëputur kristianëve, sipas një sermoni kroatisht përkthyer në latinisht nga Samuel Budina. Botuar në Vjenë, nga Ex Officina Caspari Stainhofer, në vitin 1568.

Botimi i parë, një libër mjaft i rrallë, kushtuar ngjarjeve të lidhura me betejën e Szigetvárit mes turqve dhe forcave habsburgase. Në 8 shtator 1566, pas rrethimit njëmuji, ushtria osmane arriti të pushtonte fortesën e Sigethit (Szigetvár), e cila ishte kthyer në pengesën kryesore për përparimin e ushtrisë osmane drejt Vjenës. Komandantit të qytetit, Miklós Zrínyi, iu pre koka, ndërsa më shumë se 20,000 ushtarë humbën jetën. Pak kohë pas kësaj beteje vendimtare, sulltani Sulejmani i Madhërishtë, i cili e kishte udhëhequr vetë rrethimin e qytetit, vdiq nga pleqëria pas një mbretërimi 46-vjeçar. Kështu, pavarësisht nga fitorja e arritur, turqit qenë të detyruar të tërhiqeshin drejt Stambollit jo vetëm për shkak të vdekjes së sulltanit, por

dhe të humbjeve të mëdha që kishin pësuar gjatë rrethimit të fortesës. Vetëm më 1689 hungarezët arritën ta rimerrnin këtë qytet.

Libri “Historia e Sigethit” u botua për herë të parë në Vjenë në vitin 1568. Më pas ai u përkthye në gjermanisht dhe spanjisht, duke shërbyer kështu si burimi kryesor për ngjarjet e kësaj beteje historike. Në libër shënohet se bëhet fjalë për një përkthim prej origjinalit kroatisht në latinisht nga Samuel Budina (1540-1571). Për shumë kohë mendohej se autori i saj i vërtetë qe Fran Crnka (Ferenc Czerno), ndihmësi i Zrínyi-t. Por, sipas Gollnerit, autori i saj i vërtetë është Alfonso de Ulloa (v. 1580). Sidoqoftë, në vitin 1911, në kështjellën e Ojërbergut u gjet teksti origjinal i “Historia e Sigethit” në kroatisht.

**HISTORIA
SIGETHI,
TOTIVS SCLAVONIÆ
FORTISSIMI PROPVGNACVLI,
quod à Solymanno Turcarum Imperato-
re nuper captum Christianisq; ereptum
est, ex Croatico sermone in Lati-
num conuersa,**

P E R

**M. SAMVELEM BVDINAM
LABACENSEM.**

**Cum gratia & Priuilegio Cæs:
Maiest: &c.**

**VIENNÆ AVSTRIÆ EX
Officina Caspari Stainhoferi,
M D LXVIII.**

Njoftimi për fitoren në betejën e Lepantos

Warhafftige Zeittung. Von dem Grossen Christen Sieg auff dem Ionischen oder Ausonischen Meer, wieder den Türcken so bey dem Porto Le Pante (sonsten Naupactus genandt) auff sonderbarer Schickung Gottes erhalten worden ist. Den vij. Octobris im MDLXXI. Jare. Sampt einer verzeichnuss was auff beyden Seitten von fürtrefflichen Leuten gewesen und zum Theil gefangen und blieben sein. Nürnberg Wendelinum Borsch Wonhafftig auff dem Newenbawden der Kalchhüten. Nürnberg, [1571], 8 fl.

Njoftim i vërtetë. Mbi fitoren e madhe të të krishterëve në Detin Jon ose në Detin Auson, kundër turqve, të korrur në Porto Le Pante (ndryshe i quajtur Naupactus). Botuar në Nurenberg, nga Wendelinum Borsch Wonhafftig, në vitin 1571, 8 faqe.

Njoftimi për fitoren e arritur në Betejën e Lepantos, në Gjirin e Patrës, në 7 tetor të vitit 1571, nga Flota e Lidhjes së Shenjtë, që ishte një koalicion i fuqive të krishtera europiane të

kohës, krijuar nga papa Piu V, kundër flotës së Perandorisë Osmane. Bëhet fjalë për fitoren e parë madhore të arritur nga forcat e krishtera europiane kundër Perandorisë Osmane.

Zeittungen/

Von dem Grossen Christen Sieg/ auff dem Ionischen oder Ausonischen Meer/ wider den Tür- cken/ so bey dem Porto Le Pante (sonsten Naupactus genandt) auff sonderbarer schickung Gottes erhalten worden ist/ Den 7.

Octobris/ Im

1571.

Sampt einer verzeichniss/ was auff beyden seitten/ von fürtreffli-
chen Leuten gewesen/ vnd zum theil gefangen vnd bliben sein.

et zu Nürnberg/ durch Wendelinum Porsch/ Wonhafftig auff
dem Neuenbaw alchützen.

Francesco Sansovino

Gl'Annali Turcheschi ovvero vite de principi della casa Othomana. Ne quail si leggono di tempo in tempo tutte le guerre particolarmente fatte dalla nation de Turchi, in diverse provincie del mondo contra i Christiani. Un Summario di tutte le guerre fatte dal 1496 fino al tempo presente (1570) Con Privilegio del Senato por XX. anni. In Venetia, Iacopo Sansovino, 1571, 145 fl.

Razzi, Girolamo. Vite Di Cinque Hvomini Illvstri, M. Farinata Degl'Vberti, Dvca D'Athene, M. Salvestro Medici, Cosimo Med. Il Piv Vecchio, E Francesco Valori. Di nuovo ristampato. In Firenze, Stamperia Giunti. 1602, 210 f.

Ky libër përmbledh dy vepra të ndryshme:

1. *Analet turke ose jeta e princave të Shtëpisë Otomane, në të cilën mund të gjesh herë pas here të gjitha luftërat e zhvilluara veçanërisht nga kombi i turqve, në provinca të ndryshme të botës kundër kristianëve... Një përmbledhje e të gjitha luftërave të bëra nga 1496 deri në kohën e tanishme (1570)...*, nga Francesco Sansovino. Botuar në Venecia, nga Iacopo Sansovino, në vitin 1571.

2. *Jetët e pesë burrave të shquar, M. Farinata Degl'Vberti, Dvca D'Athene, M. Salvestro Medici, Cosimo Med. Il Piv Vecchio dhe Francesco Valori. Nga Girolamo (Silvano) Razzi. Botuar në Firenze, nga Stamperia Giunti, në vitin 1602.*

Francesco Sansovino (1521-1586): Studiues italian, humanist (një nga më të rëndësishmit e shekullit të tij), njeri i letrave, komentues i veprave të klasikëve dhe tipograf i njohur në Venecia. Si shkrimtar, ai njihet me veprat “Venecia” - një përmbledhje prej 14 librash, “Origjina dhe fakte të familjeve të shquara italiane”, “Letrat mbi 10 ditët e Dekameronit”. Sidoqoftë, vepra kryesore e tij është “Mbi qeverisjen e mbretërive dhe republikave antike dhe moderne”.

“Përmbledhja e aneve turke për jetët e princave të Shtëpisë Otomane...”, është një përmbledhje e jetës së disa prej sulltanëve otomanë deri në kohën e autorit. Ndër të tjera, aty ka të dhëna dhe për kryengritjen e shqiptarëve, për betejat e Muratit II kundër Skënderbeut dhe disfatën e tij në Krujë, siç ka po ashtu dhe informacion për jetën e djalit të Skënderbeut, Gjon Kastriotin.

Girolamo Razzi (i njohur në karrierën e tij klerikale si Silvano Razzi) (1527- 1611): Murg, komediograf dhe studiues italian. Autor i disa veprave me natyrë fetare, por po ashtu dhe komedish si dhe një sërë veprash kushtuar njerëzve të shquar të Rilindjes italiane, ndër të cilat më e njohura është biografia e Giotto-s. Në librin e tij të përfshirë në këtë vëllim, jepet biografia e disa personaliteteve të historisë së Italisë në periudhën mes shekujve XIII-XIV.

Në Bibliotekën Kombëtare të Shqipërisë gjendet

dhe një vepër tjetër nga F. Sansovino:

Historia vniversale dell'origine, et Imperio de Tvrcchi, Raccolta da M. Francesco Sansovino Cavaliere Angelico di Constantino. Nella quale si contengono le leggi, gli ufficij, & i costumi di quella natione, cosi in tempo di pace, come di guerra. Oltre à ciò, tutte le cose fatte da loro per terra, & per mare, in diuerse parti del Mondo. Con le vite particolari de i Principi Othomani; Cominciando dal primo che fondo il Regno, fino al presente sultan Selim II. Con una copiosissima Tauola di tutte le cose notabili che si contengono in questo volume per ordine d'Alfabeto. In Venetia, Appresso Michel Bonelli, 1573. 471 f.

Bëhet fjalë për një përmbledhje veprash nga autorë të ndryshëm mbi historinë e Perandorisë Osmane, mes të cilave: “Dell’assedio di Scutari” e Marin Barletit, “Fatti illustri del signor Giorgio Scanderbegh” e Dhimitër Frëngut, “Vita et legge tvrchesca di M. Gio Antonio Menauino Genouese”, “Costvmi de tvrcchi, trattato scritto al Cardinal Ridolfi”, “Trattato di Theodoro Spandvgino Cantacvsino Gentilhvomo Costantino, politano de costumi de’Turchi”, “Vita di Sach Ismael, et Tamas Re di Persia, chiamati Soffi di Theodoro Spandugino”, “Dell’Origine de tvrcchi”, D’Andrea Cambini, “Cronico di Volfango Dreslero. Delle cose de’Saracini, et de’tvrcchi”.

GL'ANNALI

OVERO LE VITE

DE' PRINCIPI ET SIGNORI
DELLA CASA OTHOMANA

Di M. Francesco Sansovino.

Ne quali si leggono di tempo in tempo tutte le guerre
particolarmente fatte dalla nation de' Turchi, in di-
uerse prouincie del mondo contra i Christiani.

Con Priuilegio del Senato per xx. anni.

AL GRAN PALATINO SEDOMIRIENSE.

IN VENETIA M D LXXI.

Cosimo Filiarchi

Trattato della guerra, et dell'unione de'principi christiani contra i Turchi, & gli altri infedeli. Nel quale con autorita, e con argomenti della sacra scrittura, et con gli essempli dell'antice, et delle modern historie si essortano i principi Christiani e unirsi a fare impresa contra i nimici communi della fede di Christo. Et s'insegna loro, in che modo e in che tempo si deve far quest Guerra per vincergli, et per ampliare la religion Christiana. Con due tavole, una de' capitoli l'altra delle cose più notabili. In Vinetia, Appresso Gabriel Giolito de Ferrari, 1572, 163 f.

Traktat për luftën dhe bashkimin e princërve të krishterë kundër turqve dhe të pafeve të tjerë. Në të cilën, me argumentat e shkrimit të shenjtë e shembuj nga antikiteti dhe historia moderne nxiten princat kristianë të bashkohen kundër armiqve të përbashkët, të pafeve. Dhe u mëson atyre mënyrat dhe kohën kur mund të fitohet lufta, për zgjerimin e besimit kristian. Botuar në Venecia, nga Appresso Gabriel Giolito de Ferrari, në vitin 1572.

Në vitin 1572, **Cosimo Filiarchi** (1520-1603) ndodhej në Venecia si pjesë e dërgatës së Papës, të kryesuar nga kardinali Pier Donato Cesi, për të rënë dakord me Venedikun dhe Spanjën për krijimin e Lidhjes së Shenjtë, e cila po atë vit kishte për të mundur turqit në betejën e madhe detare të Lepantos.

Filiarchi e shkroi veprën “Traktat për luftën dhe bashkimin e princërve të krishterë kundër turqve...”, të cilën ia kushtoi pikërisht kardinalit Cesi, në vazhden e entuziazmit që kishte ngjallur kjo fitore, e cila atëherë dukej sikur do t'i paraprinte krijimit të një kryqëzate të re kundër turqve. Bëhet fjalë për një libër propagandistik,

i cili merret së pari me rolin që do të duhej të luante Kisha në këtë luftë të shenjtë. Në veprë ka kapituj të veçantë kushtuar rolit që duhej të kishte gjithashtu Papa në këtë luftë, nevojës për të krijuar një ushtri të bashkuar të krishterë nën komandën e një komandanti të vetëm, drejtësisë së një lufte të të gjithë të krishterëve kundër turqve të pafe, diskutimit nëse klerikët do duhej të merrnin pjesë në luftime apo jo etj.

“Traktat për luftën dhe bashkimin e princërve të krishterë kundër turqve...” ishte libri i parë që Cosimo Filiarchi shkroi, dhe u ndoq nga një sërë veprash të tjera, ku gjithnjë në vëmendje të autorit ishte lufta kundër turqve.

TRATTATO DELLA GUERRA,

ET DELL'VNIONE DE' PRINCIPI CHRISTIANI
contra i Turchi, & gli altri Infedeli.

DI M. COSIMO FILIARCHI
D A P I S T O I A.

NEL QUALE CON AVTORITA', ET CON ARGOMENTI
della sacra scrittura, & con gli effempi dell'antiche, & delle moderne hi-
storie si essortano i Principi Christiani à unirsi a fare impresa con-
tra i nimici comuni della fede di CHRISTO.

ET SINSEGNA LORO, IN CHE MODO, E IN CHE TEMPO
si deue far questa guerra, per uincerli, & per ampliare la Religion Christiana.

CON DVE TAVOLE; VNA DE' CAPITOLI
L'ALTRA DELLE COSE PIV' NOTABILI.

CON LICENTIA DE' SVPERIORI.

CON PRIVILEGII.

MDLXXII.

Demosteni dhe Eskini

Demosthenis et Aeschinis Principum Graeciae Ora-torum Opera, Cum utriusq; autoris Vita, & Vlpiani Commentarijs, nouisq; Scholiis, ex Quarta eaque postrema recognitione, Graeco-latina: Sex codicum impressorum, et inter hos Parisiensis nuper editi duorum manuscriptorum, alterius Pannonij, alterius ex Augustana bibliotheca fidelissimi collatione, à mendis repurgata, uarijs Lectionib. adaucta. Anntationib. illustrata: Per Hieronymvm Vvolfvm Oetingensem, utriusque lingua in Augustana Schola professorem. Indices duas adiecimus. Catalogvm Operum Praefationi subiecimus, Gnomologiam Demosthenicam seorsim ad Scholarum usum excudimus. T. 1-6 Cum priuilegio Caesareo & Regio. Basileae. Ex officina Heruagiana, per Evsebivm. Episcopium, 1572.

Veprat e Demostenit dhe të Eskinit, oratorët më në zë të Greqisë, bashkë me ta jeta e secilit autor dhe komentaret e Ulpianit... Botuar në Bazel, nga Ex officina Heruagiana, per Evsebivm. Episcopium, në vitin 1572. Teksti në greqisht dhe latinisht, i ndarë në dy kolona, 1384 f.

Botimi i parë në latinisht i veprës së **Demostenit** (384-322 p.e.s.) dhe **Eskinit** (390-314 p.e.s.), dy prej oratorëve më të famshëm të Greqisë së lashtë, përkthyer në latinisht nga Hieronymus Wolf (1516-1580), historian dhe humanist gjerman i shekullit XVI.

Hieronymus Wolf u bë i njohur për paraqitjen

prej tij të një sistemi të historiografisë bizantine, i cili hodhi bazat për studimet e mëtejshme të historisë mesjetare greke. Përkthimi i Hieronymus Wolf u mbështet në një dorëshkrim në greqisht, në kodikun Augustanus primus (codex Augustanus primus) të Jacques-Auguste de Thou, që ai e gjeti në bibliotekën e Augsburgut.

DEMOSTHENIS

ET

ÆSCHINIS

Principum Græciæ Oratorum

OPERA,

Cum utriusq; autoris VITA, & VLP IANI Commen-
tarijs, nouisq; SCHOLIIS,
ex Quarta, eaq; postrema recognitione,
GRÆCOLATINA:

SEX codicum impressorum, & inter hos Parisiensis nuper editi: duorum
manuscriptorum, alterius Pannonij, alterius ex Augustana bibliotheca fide-
lissimæ collatione, à mendis repurgata, uarijs L E C T I O N I B.
adaucta, A N N O T A T I O N I B. illustrata:

Per HIERONYMUM VVOLFIVM Oetingensem, utriusque
linguæ in Augustana Schola professorem.

INDICES duos adiecimus, CATALOGVM Operum Prefationi
subiecimus, GNOMOLOGIAM Demosthenicam
seorsim ad Scholarum usum excudimus.

Cum priuilegio CAESAREO & REGIO.

BASILEAE

Ex officina Heruagiana, per EVSEBIUM Episcopium,

M D LXXII.

Biblia Sacra

Biblia Sacra Veteris et Noui Testamenti iuxta vulgatam editionem: ab aliquot theologis Parisiensibus accuratè recognita & emendata, annorúmque à mundo condito ad Christum vsque natum supputatione illustrata: adiectis ad singula quaeque capita breuibus argumentis, & ad finem voluminis, Hebraicarum, Graecarum, caeterarúmque peregrinarum vocum interpretationibus: tribus item indicibus, quorum primus sententias in toto contextu Biblicorum maximè insignes, secundus ea quae in scholiis à D. Ioanne Benedicto doctore theologo ad marginem digestis notatu dignissima occurrunt, tertius locorum illustrium nomina comprehendit atque explanat: in hac autem editione omnium postrema, praeter illa quae in aliis omnibus inueniuntur, accesserunt, commentationum accurata recognitio, Tertius Machabaeorum liber, insuper eruditus atque copiosus sententiarum & rerum tam Veteris quàm Noui Testame[n]ti index, qui studiosis cùm minorum tum maiorum concordantiarum loco esse poterit. Parisiis: Apud Sebastianum Niuellium sub Ciconiis, 1573, 1349 f.

Shkrimet e Shenjta të Dhiatës së Vjetër dhe të Dhiatës së Re, sipas versionit popullor: nga një numër teologësh parisienë janë rishikuar dhe ndryshuar me kujdes... Botuar në Paris, nga Apud Sebastianum Niuellium sub Ciconiis, në vitin 1573.

Një botim i rrallë i Biblës së Shenjtë. Bëhet fjalë për botimin e një varianti të ripunuar të përkthimit të Biblës prej Jacobus Faber, e cila për

herë të parë qe botuar në Paris në vitin 1564 nga René Benoist. Ky botim i Biblës është i pajisur me shënime nga Jean Benoit (Joannes Benedictus).

BIBLIA SACRA VETERIS ET NOVI TESTA- MENTI IUXTA

vulgatam editionem:

Ab aliquot Theologis Parisiensibus accuratè recognita & emendata,
Annorùmque à Mundo condito ad Christum vsque
natum supputatione illustrata:

*Adiectis ad singula quæque capita breuibus argumentis: & ad finem voluminis, Hebraicarum,
Græcarum, cæterarumque peregrinarum vocum interpretationibus:*

Tribus item Indicibus, quorum primus sententias in toto contextu Bibliorum maximè insignes, secun-
dus ea quæ in Scholiis à D. IOANNE BENEDICTO doctore Theologo ad marginem digestis
notatu dignissima occurrunt, tertius locorum illustrium nomina comprehendit atque explanat.

*In hac autem editione omnium postrema, præter illa quæ in alijs omnibus inueniuntur, accesserunt: Commentariorum
accurata recognitio: Tertius Machabæorum Liber: Insuper eruditus atque copiosus sententiarum & rerum tam
Vetæ quàm Noui Testamētī Index, qui studiosis cum minorum tum maiorum Concordantiarum loco esse poterit.*

PARISIIS,

Apud Sebastianum Niuellium, sub Ciconiis, via Iacobæa.

M. D. LXXIII.

Cum Priuilegio.

Ptolemeu

La Geografia di Claudio Tolomeo Alessandrino, Già tradotta di Grece in Italiano da M. Gierolamo] Rvscelli & ora in questa nuoua editione da Messere] Giovanni] Malombra ricorretta, & purgata d'infiniti errori come facilmente nella Prefationea Lettori può ciascuno vedere con L'Espositioni del Rvscelli, particolari di luogo in luogo, et vniuersali, sopra tutto il libro, et sopra tutta la Geografia, o Modo di fare la descrizione del Mondo con vna copiosa Tauola de Nomi antichi, dichiarati co'Nomi moderni: dal Malombra riueduta, et ampliata. Et con vn Discorso di M. Gioseppe Moletto, doue si dichiàrano tutti i termini appartenenti alla Geografia. Accresciuto di nuouo del modo di fare i Mappamondi, le Balle, le Tauole di Geografia, et di molte figure necessarie. Al Clariss. S. Giacomo Contarini Con Privilegi.

In Venetia, Appresso Giordano Ziletti, 1574, 480 f., 65 f.

Gjeografia e Klaud Ptolemeut nga Aleksandria, përkthyer rishtas nga greqishtja në italisht nga z. Gierolamo Ruscelli, tashmë në këtë ribotim të korrigjuar nga Giovanni Malombra, dhe të pastruar nga gabimet e pafundme siç mund ta shikojë kushdo në parathënien për lexuesin dhe në parashtresat e Ruscell-it. Botuar në Venecia, nga Appresso Giordano Ziletti, në vitin 1574.

Ptolemeu (Claudius Ptolemaeus) (Tebë, 100 - Aleksandri, 170): Matematikan, astronom, gjeograf dhe astrolog. Ishte qytetar romak që jetoi në Aleksandri të Egjiptit. Shkroi disa traktate shkencore për astronominë, gjeografinë dhe astrologjinë. Vepra e tij mbështetet te filozofët e Greqisë së lashtë, ndërkohë që në kërkimet e tij ai shfrytëzoi gjithashtu vëzhgimet e kryera prej babilonasve si dhe teorinë e tyre hënore.

Ky është botimi i tretë i përkthimit në italisht të veprës së famshme të Ptolemeut nga Giovanni Ruscelli, të botuar për herë të parë në Venecia në vitin 1561. Botimi i parë i veprës origjinale të Ptolemeut është ai i vitit 1477, në Bolonjë. Hartat e përfshira në botimin e 1561-it janë po ato të botimeve të mëparshme, me përjashtim të hartës së botës, për të cilën botuesi Malombra

vendosi të përdorte hartën origjinale në formë konike të përdorur prej vetë Ptolemeut si dhe të hartës së territorit të Romës, kjo e fundit e shtuar për këtë botim. Libri jep të dhëna për lumenjtë, ishujt, gjiret, malet, krahinat dhe qytetet e lashta të Ilirisë dhe të Epirit, të banuara nga taulantët, elimët, orestët, albanët, paionët, dasaretët, lynkestët. Një sërë toponimesh dëshmojnë vijimësinë e botës ilirike si: Vlcinio, Lisso, Dyrrah, Apolonia, Aulona, Sazani, Oriku, Chimera, Amantia, Albanopoli, Bylis, Nikopoja, Skampa, Antigonea, Lyknidi, Skodrae. Përmendet për herë të parë fisi i albanëve dhe qyteti i tyre Albanopoli, që gjendej diku në shpinë të Durrësit, i identifikuar më pas me rrënojat e qytetit ilir në Zgërdhesh, afër Krujës.

LA
GEOGRAFIA
DI CLAVDIO TOLOMEO
ALESSANDRINO,

Già tradotta di Greco in Italiano da M. GIERO. RVSCELLI:

& hora

in questa nuoua editione da M. GIO. MALOMBRA
ricorretta, & purgata d'infiniti errori:
come facilmente nella Prefazione a' Lettori
può ciascuno vedere.

*Con l'ESPOSITIONI del RVSCELLI, particolari di luogo in luogo, & vniuersali,
sopra tutto il libro, & sopra tutta la GEOGRAFIA, o Modo di fare la de-
scrittione del Mondo.*

Con vna copiosa Tauola de' Nomi antichi, dichiarati co' Nomi
moderni: dal MALOMBRA riueduta, & ampliata.

*Et con un Discorso di M. GIOSEFFI MOLETO, dove si dichiarano tutti i termini
appartenenti alla Geografia. Accresciuto di nuovo del modo di fare i Mappamondi, le Balle,
le Tavole di Geografia, & di molte figure necessarie.*

AL CLARISS. S. GIACOMO CONTARINI.

CON PRI VILEGI.

IN VENETIA, Appresso Giordano Ziletti.
M D LXXIIII.

CLAVDIO TOLOMEO
PRINCIPE DE GLI ASTROLOGI,
ET DE' GEOGRAFI,
Di che patria fosse, non è ben noto.

*Hali, vno de primi suoi comentatori, nella seconda parte de
Giudicij, secondo che racconta il Volaterrano, lo fa Eleudense.
Giorgio Trapezontio, huomo di grandissima eruditione, il quale tra
dusse di Greco in Latino la grande compositione matematica de'*
* ij moti

Apiano i Aleksandrisë

Appiano Alessandrino delle gverre civili de' Romani, Tradotto già da M. Alessandro Braccio Secretario Fiorentino. Et ora nuovamente con molta diligenza ristampato. Con vna ordinata, et copiosissima Tauola delle cose piu notabili, che in tutta l'opera si contengono. In Vinegia, Appresso Camillo Franceschini, 1575. 278 fl.

Appiano Alessandrino delle gverre de Romani, cosi esterno come civili Tradotte da M. Aless[andro] Braccio Secretario Fiorentino. Nuauamente ristampato, & tutto ricorreto, & di capiose tauole migliorato. Con l'historia delle guerra Illirica, & di quella contra Annibale, del medesimo Autore, Nuouamente ritrouata in lingua Greca, & Tradotta in Italiano da S. Girolamo Rvscelli. In Venetia, Appresso Camillo Franceschini, 1575. 183 fl.

Tre libri d'Appiano Alessandrino cioè della gverra che i Romani fecero in Ispagna, Tradotto già da M. Alessandrino Braccio Secretario Fiorentino. Et della gverra fatta da' Romani contra gl'Illirij, con quella che Anibale fece in Italia Nouamente tradotti di Greco in Italiano dal Signor Girolamo Ruscelli. In Venetia, Appresso Camillo Franceschini. 1575. 88 fl.

Bashkëlidhur në të njëjtin libër janë tri vepra të autorit:

1. *Luftërat civile të romakëve nga Apian Aleksandri. Përkthyer tani prej M. Alessandro Braccio (z. Aleksandër Braço), sekretar fiorentinas, dhe e saporishtypur me shumë zell. Me një indeks shumë të pasur për çështjet më të njohura që ndeshen në të gjithë veprën.*

2. *Luftërat, si të jashtme dhe të brendshme të romakëve, përkthyer nga M. Alessandro Braccio (z. Aleksandër Braço), sekretar fiorentinas. E saporishtypur, e gjitha e korrigjuar dhe e përmirësuar me shumë indekse. Bashkë me historinë e luftërave ilirike dhe të asaj kundër Hanibalit e po të njëjtit autor, e rigjetur rishtas në gjuhën greke dhe e përkthyer italisht nga S. Girolamo Rvscelli (z. Xhirolamo Rusheli).*

3. *Tre libra të Apianit nga Aleksandria për luftërat që zhvilluan romakët në Spanjë, përkthyer nga M. Alessandro Braccio (z. Aleksandër Braço), sekretar fiorentinas, për luftërat e romakëve kundër ilirëve si dhe për atë që Hanibali bëri në Itali, përkthyer rishtas nga greqishtja në italisht nga S. Girolamo Ruscelli (z. Xhirolamo Rusheli).*

Botuar në Venecia, nga Appresso Camillo Franceschini, në 1575.

Apiano i Aleksandrisë (Appianus Alexandrinus) (rreth viteve 95-165): Historian grek me shtetësi romake, që lindi në Aleksandri dhe jetoi gjatë sundimit të perandorëve të Romës: Trajan, Hadrian dhe Antoninus Pius. Vepra e tij kryesore është "Historia Romana", e shkruar në greqisht, e cila përmban përshkrimin e vetëm ekzistues gjithëpërfshirës të disa prej dekadave të rëndësishme të historisë romake, sidomos për periudhën e luftërave civile. Në të përfshihet historia e disa prej luftërave deri në kohën

e autorit, mes tyre lufta e romakëve kundër Hanibalit në Itali.

Në këtë botim gjejmë të dhëna të shumta mbi historinë e Shqipërisë dhe qytetet e saj bregdetare; për legjendën e themelimit të Epidamnit dhe origjinën e emrit Dyrrah, për luftën e Çezarit kundër Pompeut, për Pirron e Epirit dhe kalimin e trupave romake nëpër Epir, për fiset ilire dhe shtetin ilir të ardianëve gjatë sundimit të Gentit, për Agronin dhe pushtimet e tij, për Teutën dhe Luftën e Parë dhe të Tretë Iliro-Romake etj.

APPIANO
ALESSANDRINO
DELLE GVERRE
CIVILI DE' ROMANI,

Tradotto già da M. ALESSANDRO BRACCIO
Secretario Fiorentino.

ET ORA NUOVAMENTE CON
molta diligenza ristampato.

CON VNA ORDINATA, ET
copiosissima Tauola delle cose più notabili, che
in tutta l'opera si cortengono.

IN VINEGIA,

Appresso Camillo Franceschini. 1575.

APPIANO
ALESSANDRINO
DELLE GVERRE DE'
ROMANI, COSI' ESTERNE
COME CIVILI.

Tradotte da M. Aless. Braccio Secretario Fiorentino.

Nuouamente ristampato, & tutto ricorretto, & di
copiose tauole migliorato.

CON L'HISTORIA DELLA GVERRA
Illirica, & di quella contra Annibale, del medesimo Autore,
Nuouamente ritrouata in lingua Greca, &
Tradotta in Italiano, dal

S. GIROLAMO RVSCELLI.

In Venetia, Appresso Camillo Franceschini. 1575.

Giovani Tommaso Minadoi

Historia della Guerra fra turchi et Persiani descritta in Quattro libri, cominciando dall'anno 1577 nel quale furo li primi movimenti di lei seguendo per tutto l'anno 1585.

Roma, I. Tornerios Donangeli, 1587, 386 f.

Historia e Luftës midis Turqve dhe Persianëve përshkruar në katër libra, fillon nga viti 1577, në të cilin filluan lëvizjet e para dhe u shoqërua gjatë gjithë vitit 1585. Botuar në Romë, nga I. Tornerios Donangeli, në vitin 1587.

Giovani Tommaso Minadoi (1549-1615) ishte mjek dhe historian italian. Libri “Historia e Luftës midis Turqve dhe Persianëve...” u përkthye shumë shpejt në latinisht dhe në anglisht, sepse rindërtimi i ngjarjeve ishte ndër dëshmitë e pakta që kishin europianët për botën persiane. Kjo vepër historike është një studim i rëndësishëm për luftërat turko-persiane, mbi persët dhe civilizimin e tyre. Faktet e raportuara janë dëshmi e drejtpërdrejtë e Minadoi-t, i cili kishte qëndruar gjatë luftës në ato vende për shtatë vjet si mjek, pjesërisht në Soria dhe pjesërisht në Konstantinopojë. Në këtë libër shprehen konsiderata mbi origjinën e Islamit dhe mbi historinë e Persisë, me një leksik të fjalëve barbare turke dhe perse, të përkthyer në italisht.

Krahas kësaj vepre në Bibliotekën Kombëtare

të Shqipërisë gjendet dhe vepra tjetër e Giovani Tommaso Minadoit:

Historia della Guerra tra turchi e Persiani divisa in libri nove, nella quale chiaramente si scuoprene la causa i progressi e tutti gli accidenti e fattioni in quella, avvenuti, con una descrittione di tutte le cose pertinenti alla religione alle forze, al governo et al paese del Regno de Persiani, et una lettera all'illustre Sig. Mario Corrado, nella quale si dimostra qual citta fosse anticamente quella c' hora si chiama Tauris, aggiuntivi, anche gli argomenti a tutti i libri et una nuova carta di geografia, per maggior chiarezza delle cose narrate nell'Historia. Con tre tavole una per la dichiarazione delle voci barbare, l'altra per la ricognitione de nomi antichi, la terza delle cose piu notabili. Venetia, Apreso Andra Muschio et Barezzo Barezzi, 1594.

HISTORIA
DELLA GVERRA
FRA TVRCHI.

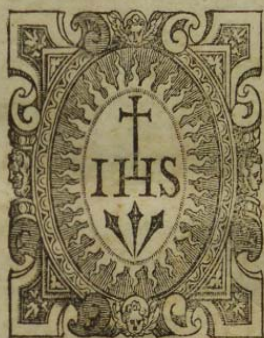
ET PERSIANI, *Vittorj*

DESCRITTA IN QVATTRO LIBRI
DA GIO. TOMASO MINADOI,

*Cominciando dall'anno M D LXXVII. nel quale
furo li primi mouimenti di lei, seguendo per
tutto l'anno M D LXXXV.*

ALLA SANTITA DI N. S. SISTO V.
Pontefice Ottimo Massimo.

CON PRIVILEGIO.

Con licentia de' Superiori.

IN ROMA

Nella Stamperia di Iacomo Tornerio, & Bernardino
Donangeli. M D LXXXVII.

HISTORIA
DELLA GVERRA
FRA TVRCHI,
ET PERSIANI,

Di Gio. Thomaso Minadoi da Rouigo,

Diuisa in Libri Nove.

Nella quale chiaramente si scuoprono la causa, i progressi,
e tutti gli accidenti, e fattioni in quella auuenuti.

*Con vna descrizione di tutte le cose pertinenti alla religione, alle
forze, al gouerno, & al paese del Regno de Persiani,*

Et vna Lettera all' Illustre Sig. Mario Corrado, nella quale si dimostra
qual città fosse anticamente quella, c' hora si chiama Tauris.

*Aggiuntini ancho gli Argomenti à tutti i Libri, & vna nuoua Carta di
Geografia, per maggior chiarezza delle cose narrate nell' Historia.*

Con tre Tauole, Vna per la dichiarazione delle voci barbare, L'altra per la
ricognitione de' nomi antichi, La terza delle cose più notabili.

CON PRIVILEGI.

IN VENETIA, M. D. XCIIII.

Appresso Andrea Muschio, & Barezzi Barezzi.

Gerhard Merkatori

Italie, Slavoniae et Graeciae tabule geographice. Per Gerardum Mercatorem. Illustrissimi Ducis Julie Cliuie, cosmographum Duysburgi, [1589], 103 fq., 22 fl. me harta.

Hartat gjeografike të Italisë, Sllavonisë dhe Greqisë. Nga Gerhard Merkatori. Ilustrimet nga Ducis Julie Cliuie. Botuar në Duisburg (Gjermani), nga cosmographum Duysburgi, në vitin 1589.

Gerhard Merkatori (1512-1594): Gjeograf, kozmograf dhe hartograf i shekullit XVI, nga Flandra. Është i njohur për krijimin e hartës së botës në vitin 1569, bazuar në një projeksion të ri i cili përdoret akoma në tabelat hartografike detare. Merkatori ishte një nga pionierët e hartografisë dhe konsiderohet gjerësisht figura më e shquar e shkollës holandeze të hartografisë në epokën e saj të artë (afërsisht në periudhën 1570-1670). Në kohën e tij, ai u shqua si krijues i globeve dhe instrumenteve shkencorë. Hartoi mjaft punime shkencore në teologji, filozofi, histori, matematikë dhe gjeomagnetizëm. Hartat

e hershme të Merkatorit ishin në formate të mëdha, të përshtatshme për montim në mur, por në gjysmën e dytë të jetës studimore si hartograf, ai prodhoi mbi 100 harta të reja rajonale në format më të vogël, të përshtatshme për t'u hedhur në botimin e Atlasit të vitit 1595. Në këtë botim gjendet paraqitja e parë e fjalës “Atlas” si referencë për një libër hartash. Atlasi me 22 harta ka të dhëna hartografike mbi Italinë, gadishullin Ballkanik (Kroacinë, Dalmacinë, Bosnjën, Serbinë, Bullgarinë, Rumaninë), Greqinë, Morenë, Epirin (përfshirë Karaburunin, Vlorën, Sazanin, Durrësin).

Torquato Tasso

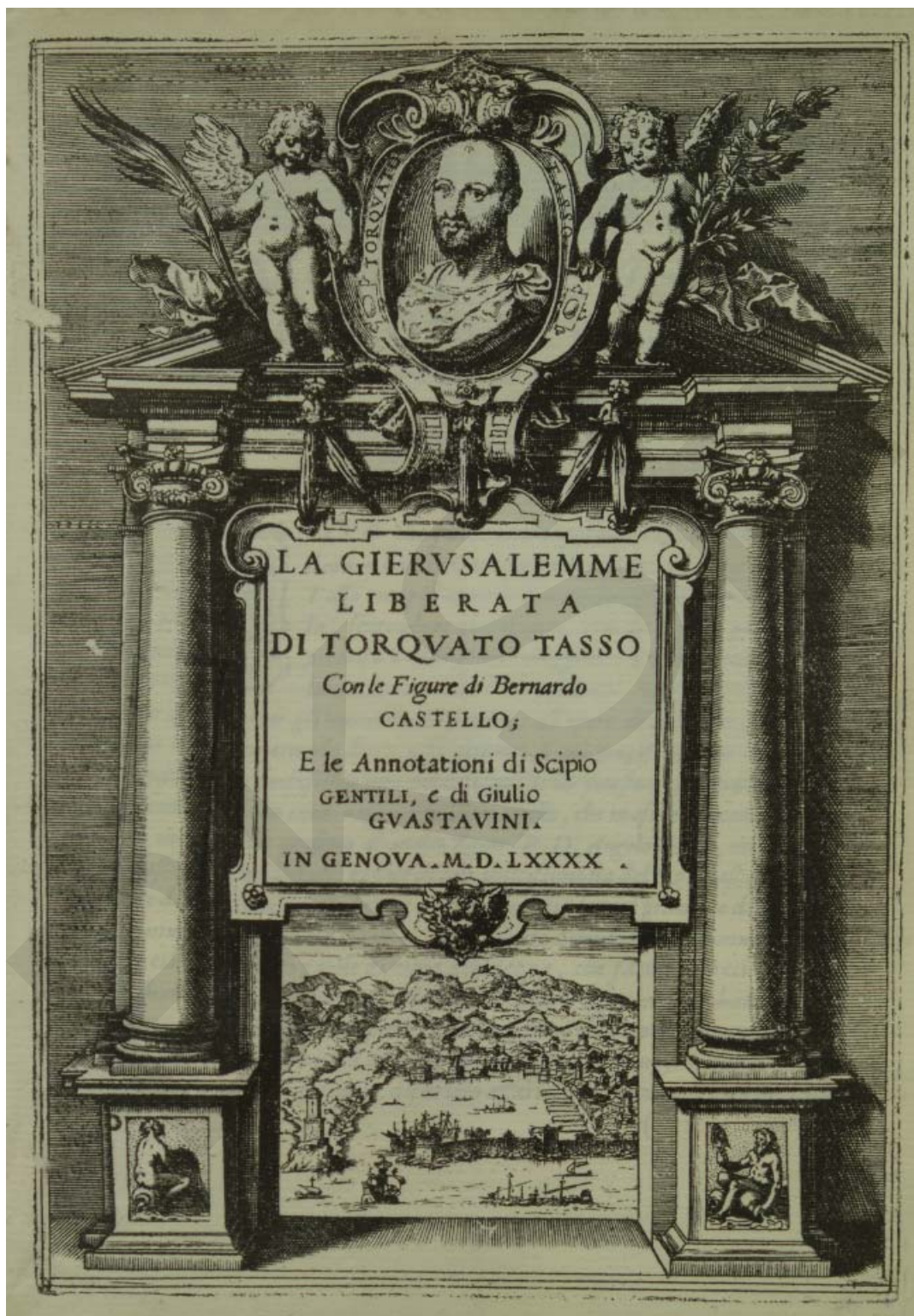
La Gierusalemme liberata di Torquato Tasso Con le Figure di Bernado Castello; e le Annotationi di Scipio Gentili, e di Giulio Gustavini. Genova, Appresso Girolamo Bartoli, 1590. 255.f.

Jeruzalemi i çliruar nga Torquato Tasso, me figurat nga Bernado Castello dhe shënimet nga Scipio Gentili dhe Giulio Gustavini. Botuar në Gjenovë, nga Appresso Girolamo Bartoli, në vitin 1590.

Botuar për herë të parë në vitin 1581, “Jeruzalemi i çliruar” i **Torquato Tasso**-s është një nga veprat letrare më të famshme të Rilindjes së vonë. Duke ndjekur traditën epike antike, poema trajton një ngjarje të vërtetë, përkatësisht Kryqëzatën e Parë. Ajo rrëfen pushtimin e Jeruzalemit nga kryqtarët në 1099. Botuar gjatë jetës së Tasso-s, ky botim i rrallë

admirohet veçanërisht për 20 ilustrimet e tij në faqe të plota. Këto u gdhendën nga Giacomo Franco dhe Agostini Carraci, sipas skemave të ideuara nga Bernardo Castelli.

“Jeruzalemi i çliruar” konsiderohet si kryevepra e Torquato Tasso-s, e njohur dhe e përkthyer në shumë gjuhë të tjera.

Johannes Leunclavius

Historiae mvslmanae tvrcorum, de monvmentis ipsorum exscriptae, libri XVIII. Opus Jo[hannis] Levnclavii Amelburni, lectu dignissimum; quod gentis originem, progressus, familias & principatus diuersos, res Osmaneas a Suleimane Schacho, ad Suleimanem II memoriae nostrae, cum aliis maxime raris & hactenus ignotis, continent. Accessere commentarii dvo, libitinarivs index Osmanidarum quo fides historiae gentiliis e thecis, ac titulis eorum funebribus, adstruitur; & Apologeticus alter. Cum Onomastico gemino & Indice copioso Francofurti, Apud heredes Andreae Wecheli, Claudium Marnium & Joann Aubrium, M.DXCI [1591], 898 f.

Tetëmbëdhjetë libra për historinë myslimane të turqve, nxjerrë nga dokumentet e tyre. Vepër e Johan Leunklavit... shumë e denjë për t'u lexuar, e cila përmban origjinën, përparimet, familjet dhe principatat e ndryshme të këtij populli, historinë osmane nga Sulejman Shahu deri te Sulejmani II i kohës sonë, bashkë me vepra të tjera shumë të rralla dhe të panjohura deri tani. Botuar në Frankfurt, nga Apud heredes Andreae Wecheli, Claudium Marnium & Joann Aubrium, në vitin 1591. Teksti i ndarë në dy kolona.

Johannes Leunclavius (1533/1541?-1594): Historian dhe orientalist gjerman, ekspert në studimet mbi historinë e Perandorisë Osmane. Zotërimi i gjuhës osmane i dha mundësinë për të njohur dhe shfrytëzuar me efektivitet burimet e ndryshme osmane.

Libri përmban tetëmbëdhjetë kapituj kushtuar historisë së turqve osmanë, ku përfshihen origjina, jeta, familjet dhe principatat e ndryshme të këtij populli, historia osmane nga Sulejman Shahu deri te Sulejmani II, së bashku me një

sërë dokumentesh të tjera të rralla historike. Në vepër gjenden shumë të dhëna historike mbi vërshimin turk në viset shqiptare, flitet për betejën e Kosovës, për luftërat e sulltan Muratit II kundër Gjergj Kastriotit Skënderbeut dhe luftën shqiptaro-turke të shek. XV, pushtimin e Shqipërisë pas vdekjes së Skënderbeut, plaçkitjen dhe rrënimin e saj prej pushtuesve turq si dhe për ekspeditat e sulltan Bajazitit II dhe të sulltan Sulejmanit II Kanunit kundër Shqipërisë në vitet 1485-1493 dhe 1537.

Ex Bibliotheca
H. M. M.

Isuarus Lib. CIV. Histor. in fin.

Longe maximam non solum Germania, sed ubicumq; literas
in pretio sunt, Christianus orbis jacturam fecit, viuis exento
Joanno Leunclavio, nobili Augurario, utraque lingua doctissimo
Juris Romani Graeciq; consultissimo, et Renim Turcicarum
apprime perito, ad quas linguas ipsius Byzantina peregrina-
tione comparatam cognitionem, exactam ultimas Historias Grae-
ce lectionem, et acce ac admirandum judicium adtulit; quon-
non solum in scriptis ab ipso, ~~editis~~ dum viveret, publicatis,
sed in iis, quas post mortem ejus edita sunt, elucet.
Tandem sexagenario paulo minor vir longior vita dignus
Viennas Auphiacas eodem mense Junio defecit, non
solum sui, sed et Constantinopolitanas Historias, cujus
spem fecerat, relicto incredibili desiderio.

HISTORIAE MVSVLMAE TVRCORVM. DE MO- NUMENTIS IPSORVM EXSCRIPTÆ, LIBRI XVIII.

Opus Jo. LEUNCLAVII Amelburni, lectu dignissimum: quod
gentis originem, progressus, familias & principatus diversos, res
Osmanicas a Sultmane Schacho, ad Sulemanem II memcria nostra,
cum aliis maxime raris, & hactenus ignotis, continet.

ACCESSE COMMENTARII DVO,
LIBITINARIIVS INDEX OSMANIDARVM,
quo fides Historiae gentiliis & thecis, ac titulis eorum funebri-
bus, adstruitur; & Apologeticus alter.
Cum ONOMASTICO gemino, & INDICE copioso.

FRANCOFVRTI
Apud heredes Andreæ Wecheli,
Claudium Marnium & Ioann. Aubrium.
M D XCI.

Cum S. Caf. Majest. privilegio.
Petri Burmanni

Guido Panciroli

Notitia vtraque dignitatum cum Orientis, tum Occidentis ultra Arcadij, Honorijque Tempora. Et in eam Gvidi Pancirolii. V. C. Prestantis ac in Celeberrimo Patauino Gymnasio Interpretis Legum Primarij, Commentarium. In quo civiles Militaresque Magistratus, ac Palatinae dignitates, cum omnium officijs explicantur: plurimumque iurium Sensus, atque; aliorum Auctorum loca illustrantur. Ad Sereniss. Carolvm Emanvelem Sebavdiae ducem. Item de Magistratibus mvnicipalibus eiusdem Auctoris Liber, ad Seren. Rainvtivm Farnesivm Parmae &c. Ducem, Cum duplici Indice, vno Capitum altero insignium rerum copiosissimo Cum privilegio.

Venetis, Apud Franciscum de Francis Senensem, 1593, 224 f, me il.

Njoftime për rangjet si në Perandorinë e Lindjes, ashtu dhe në atë të Perëndimit mbas sundimit të Arkadit dhe të Honorit nga Guido Panciroli. Komentar ku shpjegohen rangjet civile dhe ushtarake, magjistrati, rangjet palatine bashkë me detyrat e tyre. Botuar në Venecia, nga Apud Franciscum de Francis Senensem, në vitin 1593.

Guido Panciroli (1523-1599): Jurist. Studimet për jurisprudencë i kreu në Ferrara, Bolonjë dhe Padova. Në universitetin e Padovës drejtoi katedrën e drejtësisë, ndërsa në vitin 1570 transferohet në universitetin e Torinos. U thirr në Romë si konsulent pranë Selisë së Shenjtë. Në të gjallë autori botoi komentarin “Dignitates utrisque Imperii” (“Mbi dinjitetin imperial”), ndërsa vepra “Declaris Legum interpretibus” u botua në Venecia pas vdekjes së tij.

Vepra “Njoftime për rangjet si në Perandorinë e Lindjes, ashtu dhe në atë të Perëndimit...” është një histori e jurisprudencës që nga periudha romake deri në Mesjetë. Në pjesën e parë të saj, “Notitia vtraque dignitatum cum Orientis, tum Occidentis ultra Arcadij, Honorijque Tempora...”, jepen të dhëna mbi “Rangjet në Perandorinë Romake të Lindjes”, të shoqëruara me ilustrime, si dhe mbi emërtimet e prefektëve në Perandorinë e Lindjes të ndarë në tri grupe:

prefektët e Konstantinopojës, prefektët e Lindjes dhe prefektët e Ilirisë, ku hyjnë provincat e Maqedonisë dhe njësitë administrative si: Akaja, Maqedonia, Thesalia, Kreta, Epiri. Iliria ndahet në dy nëndegë: Maqedonia, që përfshin provincat e sipërshtënuara, dhe Provinca e Dakisë, e cila përfshin Dakinë Mesdhetare, Mysinë e Parë dhe të Dytë, Dardaninë dhe Prevalitaninë. Në vepër listohen emërtesat e institucioneve juridike dhe administrative të të dyja Perandorive, shoqëruar me funksionet e tyre, si dhe komente lidhur me institucionet e çdo province. Jepen po ashtu të dhëna mbi dioqezat.

Libri i dytë jep të dhëna mbi rangjet civile dhe ushtarake. Bëhet ndarja e rangjeve në Perandorinë Perëndimore Romake, në provincat e Hispanisë, Britanisë, Galisë; heraldika e qyteteve dhe rangjet e qytetit të Romës, duke nisur nga prefektët, magjistratit, tribunët, konsujt, kuratorët dhe zyrtarët.

NOTITIA
VTRAQVE
DIGNITATVM
CVM ORIENTIS.
TVM OCCIDENTIS VLT
Arcadij, Honorijque Tempora.

Et in eam

GVIDI PANCIROLI I. V. C. Præstantiss. ac in Celeberrimo
Patauino Gymnasio Interpretis Legum Primarij,

COMMENTARIVM.

In quo Ciuiles Militaresque Magistratus, ac Palatinæ dignitates, cum omnium officijs
explicantur: pluriumq; iurium sensus, atq; aliorum Auctorum loca illustrantur.

AD SERENISS. CAROLVM EMANVELEM
SABAVDIAE DVCEM.

Item de MAGISTRATIBVS MVNICIPALIBVS
eiusdem Auctoris Liber,

AD SEREN. RAINVTIVM FARNESIVM *Parmae &c. Ducem.*

Cum duplici Indice, vno capitum altero insignium rerum copiosissimo.

CVM PRIVILEGIO.

1.

VENETIIS. M. D. XCIII.

Apud Franciscum de Franciscis Senensem

Cesare Campana

Compendio historico delle gverre vltimamente successe tra christiani, & Turchi, & tra Turchi, & Persiani Nel quale particolarmente si descriuono quelle fatte in Ungharia, et Transiluania, fino al presente anno MDXCVII. Doue per più facilita de' Lettori si e posta in disegno essa Vngheria, & Transiluania; con tutte le sue Provincie citta, fortezze, monti, laghi, & fiumi, il tutto situato a suo luogo, come si puo vedere per la Scaladelle miglia Italiane, che in essa figura si contiene. Con un Somario dell'origine de' Turchi, e Vite di tutti i Prencipi di Casa Ottomana; & un'arbore, nel quale si contengono tutti gli Imperatori di detta casa. Di Cesare Campana. Con Privilegio. In Vinegia, Presso Altobello Salicato et Giacomo Vincenti, compagni, MDXCVII [1597]. 65 fl.

Shkurtore historike e luftërave të fundit midis të krishterëve dhe turqve e midis turqve dhe persianëve, ku përshkruhen sidomos ato të zhvilluara në Hungari dhe në Transilvani deri tani, në vitin 1597... bashkë me një përmbledhje mbi origjinën e turqve dhe mbi jetën e të gjithë princërve të Shtëpisë Osmane, si dhe një pemë ku përfshihen të tërë perandorët e shtëpisë së thënë. Botuar në Venecia, nga Presso Altobello Salicato et Giacomo Vincenti, compagni, në 1597.

Cesare Campana (1540-1606): Historian, kronikan, studiues, mësues italian.

Libri përshkruan historinë e luftërave midis të krishterëve dhe turqve, e midis turqve dhe persianëve, ku një vend të veçantë zënë përshkrimet e betejave të zhvilluara në Hungari dhe në Transilvani deri në vitin 1597. Vepra sjell edhe një përmbledhje mbi origjinën e turqve

dhe mbi jetën e bëmat e të gjithë sundimtarëve të Perandorisë Osmane, si dhe një pemë gjenealogjike të sulltanëve osmanë. Me mjaft interes janë edhe të dhënat historike mbi Gjon Kastriotin dhe Skënderbeun, të dhënat për luftërat shqiptaro-osmane në kohën e Mehmetit II, për Shkodrën dhe rënien e saj në duart e turqve etj.

COMPENDIO HISTORICO,

DELLE GVERRE VLTIMAMENTE

successe tra Christiani , & Turchi ,

& tra Turchi, & Persiani :

*Nel quale particolarmente si descriuono quelle fatte in
Ungheria , & Transilvania , fino al presente
Anno M D XCVII.*

Doue per più facilità de' Lettori si è posta in disegno essa Vngheria , &
Transilvania ; con tutte le sue Prouincie, città, fortezze, monti, laghi,
& fiumi ; il tutto situato a suo luogo , come si può vedere per la Scala
delle miglia Italiane , che in essa figura si contiene .

*Con vn Sōmario dell'origine de' Turchi, e Vite di tutti i Prencipi di Casa Ottomana;
& vn' arbore , nel quale si contengono tutti gli Imperatori di detta Casa .*

DI CESARE CAMPANA.

CON PRIVILEGIO.

IN VINEGIA, Presso Altobello Salicato,
& Giacomo Vincenti, compagni. M D XCVII.

Gioseppe Rosaccio

Viaggio da Venetia, a Costantinopoli: per mare, e per terra & insieme quello di Terra Santa, da Gioseppe Rosaccio, con brevità descritto, nel quale, oltre à settantadui disegni, di geografia e corografia si discorre, quanto in esso viaggio si ritroua, cioè : città, castelli, porti, golfi, isole, monti, fiumi è mari : opera utile à mercanti, marinari & à studiosi di geografia. In Venetia, Apresso Stefano Scolari a S. Zul : Marco Sadeler. Con Privilegio. 1598. 74 fl. me harta.

Udhëtim nga Venediku në Konstantinopojë, me det dhe me tokë, bashkë me atë të Tokës së Shenjtë, përshkruar shkurtimisht nga Gioseppe Rosaccio, në të cilën, përveç shtatëdhjetë e dy skicave të gjeografisë dhe koreografisë, flasin për sa ka gjetur gjatë udhëtimit të tij, d.m.th. qytete, kështjella, porte, gjire, ishuj, male, lumenj dhe dete. Vepër e dobishme për tregtarët, për marinarët dhe për studiuesit e gjeografisë. Botuar në Venecia, nga Apresso Stefano Scolari a S. Zul: Marco Sadeler, në vitin 1598.

Gioseppe Rosaccio (1530-1610): Mjek, hartograf dhe udhëtar italian nga Pordenone, i njohur për realizimin e veprave të ndryshme kozmografike e gjeografike, i famshëm sidomos për veprën e tij “Viaggio da Venetia, a Costantinopoli: per mare, e per terra & insieme quello di Terra Santa”. Në këtë libër G. Rosaccio kombinoi traditën e mëparshme të disa prej hartografëve venecianë me atë të kronikanëve të pelegrinëve që udhëtonin për në Tokën e Shenjtë. Vepra pasqyron udhëtimin që bëri autori. Ajo përmban 74 fletë harta (përmbledhje hartash të

qyteteve portuale më të rëndësishme të Mesdheut) si dhe gravura në bakër nga Marco Sadeler dhe Giacomo Franco, të shoqëruara këto me tekste të shkurtra. Gjithashtu në vepër gjenden hartat e Shqipërisë dhe qyteteve të saj: Shkodrës, Tivarit, Ulqinit, Durrësit, Vlorës dhe Sopotit.

Ndonëse shumë prej hartave të tij, në të vërtetë, janë bazuar në hartografë të mëparshëm venecianë (G. Camoccio, P. Bertelli), Rosaccio ka meritën që solli një variant të ilustruar të rrugëtimit që kryenin pelegrinët e krishterë për të vajtur në Tokën e Shenjtë.

Di me Buonaparte Mazzoni

VIAGGIO
DA VENETIA,
A COSTANTINOPOLI
Per Marre, e per Terra, et insieme quello di Terra Santa.
CIOE
Citta, Castelli, Porti, Golfi, Isole, Monti, Fiumi, e Mari,
Opera vtile, à Mercanti, Marinari, et à studiosi di Geografia.
In Venetia Appresso Stefano Scolarici & Zul: Marco Sadeler.

IN VENETIA
Con Privilegio.

Joachim Camerarius, Guilielmi Brussii dhe Johannes Cuspinian

De rebvs Turcicis commentarii dvo accvratissimi, Joachimi i Pabepergensis. A filiis nunc primum colleti ac editi. Accessere & alia nonnulla lectu admodum digna & vtilia, quae aduersa pagina indicantur: Francofvrti, Apvd heredes Andreae Wecheli, 1598, 91 f.

Bashkëlidhur me dy vepra të tjera:

Guilielmi Brussii Scoti de Tartaris Diarum. Gvilielmi Brvssii Scoti De Tartaris diarium ad illustrem Georgivm Talbottum Anglum Serenißimi et optimi Principis Guilielmi, Comitis Palatini Rheni, vtriusque Bauariae Ducis etc. familiarem. Francofvrti, Apvd heredes Andreae Wecheli, 1598, 11 f.

Iohannis Cuspiniani V. Cl. Imp. Maximiliani I. Caroliu et Ferdinandi Aug. Consiliarii Oratoris et historici Oratio Protreptica qua Christiani ad bellum Turcicum excitantur. Cuaccessit Alphonsi Regis Neapolitani Sapientis. Orattiuncula eiusdem argument Ultraque emendatum quam antehac edita a J. Weindnere Lendsidelio Francofvrti, Apvd heredes Andreae Wecheli, 1598, f.143.

1. Dy komentare shumë të përpiktë për çështjet e Turqisë nga Joahim Kamerari. Mbledhur dhe botuar për herë të parë nga të bijtë, bashkë me vepra të tjera të denja dhe të dobishme për t'u lexuar.

2. *Guilielmus Brussius: Ditari mbi tartarët i Guilielmi Brussii Scoti për të shquarin Georgivm Talbottum Anglum dhe shumë të mirit princi Guilielmi.*

3. *Iohannis Cuspiniani V. Cl. Imp. Maximiliani I. Caroliu et Ferdinandi Aug. këshilltarët oratorë dhe fjalimet historike paralajmëruese për të krishterët në lidhje me shkaqet e luftës turke.*

Të tria botuar në Frankfurt, nga Apvd heredes Andreae Wecheli, në vitin 1598.

Joachim Camerarius [Joachim Kammermeister] (1500-1574): Studiues dhe teolog luterian, eruditi dhe poeti më i rëndësishëm gjerman i shekullit XVI. Përkthyesi në latinisht i Herodotit, Demostenit, Ksenofonit, Homerit, Sofokliut, Euklidit, Niqiforit, Ptolemeut dhe autorëve të tjerë grekë. Botoi mbi 150 vepra.

Vepra e dytë është ajo e **Guilielmi Brussii (William Bruse)**, e botuar në Frankfurt në 1598, me historinë e Perandorisë Osmane nga shekulli XIII deri në atë të XVI.

Johannes Cuspinian (1473-1529): Humanist, shkencëtar, diplomat dhe historian austriak, me kontribut të rëndësishëm si zbulues i teksteve historike klasike dhe mesjetare, i famshëm si koleksionist dhe botues i dorëshkrimeve antike dhe mesjetare. Për një kohë të gjatë Cuspinian-i u mor dhe me çështjen turke për të cilën botoi disa libra politikë dhe historikë, ndërmjet tyre më i rëndësishmi është “De Turcarum origine, religione et tyrannide”.

DE REBVS
TVRCICIS
COMMENTARII
DVO ACCVRATISSIMI

IOACHIMI CAMERARII
PABEPERGENSIS.

A filiis nunc primùm collecti ac editi.

*Accessere & alia nonnulla lectu admodum digna & utilia,
quæ in aduersa pagina indicantur.*

FRANCOFVRTI,
Apud heredes Andreæ Wecheli,
Claudium Marnium, & Ioan. Aubrium.
M. D. XCVIII.

Shën Foti i Madh

Vivliothikē tou Fōtiou: Librorum quos legit Photius Patriarcha Excerpta et Censurae. Quatuor MSS. codicibus ex Græcia, Germania, Italia, Gallia collatis. David Hoescheliug Augustanus, primus edidit. Notis, in quibus multa veterum fragmenta, ante hac inedita, illustravit. Augustae Vindellicorum, 1601, 985 f.

Biblioteka e Fotit. Librat e lexuar nga patriarku Foti, fragmente dhe kritika. Katër dorëshkrime nga Greqia, Gjermania, Italia, të bëra së bashku. Botim i parë nga David Hoescheliug. Botuar në Augsburg, nga Augustae Vindellicorum, në vitin 1601. Teksti në greqisht dhe latinisht.

Shën Foti i Madh (Agiog Fotios o **Megas**) ishte studiues bizantin dhe patrik i Konstantinopojës, një nga personalitetet më të rëndësishme kishtarë dhe shpirtërore të Perandorisë Bizantine. Ai u quajt “i Madh” për shërbimet e mëdha që i ofroi Kishës Ortodokse të Krishterë. Foti vlerësohet si intelektual i kohës së tij falë të cilit letërsia e lashtë greke shmangu zhdukjen e saj të plotë. Njëkohësisht ai ishte një figurë qendrore në konvertimin e sllavëve në Krishterim. Shën Foti i Madh, i shpallur shenjtor nga Kisha Lindore, përveç punës së tij fetare dhe misionare, shkroi libra të shumtë. Më të njohur janë: “Sinagogë fjalësh”, “Biblioteka”, “Kommentarë rreth shkrimeve të Shën Athanasit”, “Komente rreth letrave të Palit”, “Komenti i Ungjillit sipas Mateut” etj.

Ky botim i vitit 1601 i “Bibliotekës” është

botimi i parë i shtypur i saj (editio princeps), që deri atëherë kishte ekzistuar vetëm si dorëshkrim. “Biblioteka” (“Vivliothikē” ose “Myriovivlos”), e shkruar në shekullin IX, është vepra më e rëndësishme e autorit. Ajo është një përmbledhje e rreth 280 vëllimeve, kryesisht të autorëve të krishterë dhe paganë nga shekulli V p. e. s. deri në kohën e tij, shekulli IX. Pothuajse gjysma e librave që ai përmend tashmë nuk janë më, si për shembull shkrimet e Diodorit të Siçilisë, Arrianit, Memnonit të Herakleas, Ktisias. Ato mendohet të jenë zhdukur gjatë Kryqëzatës së Katërt në 1204 dhe, sidomos, pas pushtimit të Konstantinopojës nga osmanët në 1453, ose në shekujt vijues të sundimit osman, gjatë të cilit pasuria dhe shkrim-leximi u tkurrën në mënyrë dramatike në bashkësinë greke. “Biblioteka” është njëra nga veprat e para bizantine që mund të quhet enciklopedi.

Chardon de la Rochette

877

P 566

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΤΟΥ ΦΩΤΙΟΥ.

LIBRORVM QVOS
LEGIT

PHOTIVS

PATRIARCHA

EXCERPTA ET CENSURAE.

Quatuor mss. codicibus

Ex Graecia, Germania, Italia, Gallia collatis.

DAVID HOESCHELIUS AVGVSTANVS,

primus edidit. Notis, in quibus multa veterum fragmenta,
ante haec inedita, illustravit.

Collegij Societatis Iesv Colon.
18 39.

AVGVSTAE VINDELICORVM
AD INSIGNE PINVS.

Cum Privilegijs S. CÆS. MAIEST. & Christianiss. Regis Galliarum.

Anno Christi cIdo. Idcl.

Ex donatione Nobilis Dni Gasparis Goyll. O. p. e.

Johannes Cuspinian

Avstria Ioannis Cuspiniani: cum omnibus eiusdem marchionibus, ducibus, archiducibus, ac rebus praeclare ad haec usque tempora ab iisdem gestis. Eiusdem Joannis Cuspiniani Oratio protreptica ad S. Ro. imperii principes & procures, vt bellum suscipiant contra Turcum cum descriptione conflictus in Hungaria facti, quo periit rex Hungariae Ludovicus, et qua via Turcus Solemet ad Budam usque pervenerit ex Alba Graeca., cum enumerationibus clara dotium quibus a natura dotata est Hungaria: et insertionem multarum rerum annotatu dignissimarum. Cum Gasparis Bruschii poetae laureate et Comitis Palatini praefatione quae Carmine elegiaco scripta. Francofurti: Typis Wecheliani apud Claudium Marnium, & heredes Ioannis Aubrii, 1601, 84 f.

Johannes Cuspinianus (Ioannis Cuspiniani) (Schweinfur, 1473 - Vjenë, më 1529): Klasicist, bibliotekar, medievalist. U shkollua në Lajpcig dhe në Vjenë. U bë i famshëm për leksionet e tij mbi Virgjilin, Horacin, Salustin dhe Ciceronin. Perandori Maksimilian i dha atij titullin “Mjeshtër i Arteve” dhe “Poet laureat”, ndërsa Frederiku III e vlerësoi për veprat e tij mbi klasikët, duke e emëruar drejtor të Bibliotekës Perandorake dhe Prefekt të Vjenës. Drejtoi disa misione diplomatike në Hungari, Bohemi dhe Poloni, duke kontribuar për lidhjet mes Habsburgëve, Mbretit të Hungarisë dhe Bohemisë me Mbretin Sigismund të Polonisë. U bë njëkohësisht i njohur si mbledhës i dorëshkrimeve mesjetare, duke botuar librin “Libellus de la Pidibus” të Marbodiusit dhe atë të kronikanit mesjetar Otto Freising. Ndër veprat e tij kryesore është “Historia e perandorëve romake”. U mor për një kohë të gjatë me çështjen turke, duke botuar një sërë librash me këtë temë, ndër të cilët është “De Turcarum origine Religione et tyrannide”. Por, sidoqoftë, vepra e tij më e njohur mbetet “Avstria Ioannis Cuspiniani: cum omnibus eiusdem marchionibus...”, në të cilën përshkruhen zhvillimet politike të Perandorisë Austriake, mbështetur në një ditar të shkruar gjatë viteve 1502-1527, duke hedhur dritë mbi

përplasjet ushtarake dhe politike midis Austrisë dhe Perandorisë Turke, si dhe marrëdhëniet e Austrisë dhe të Habsburgëve me Boheminë, Hungarinë dhe Poloninë.

Po nga i njëjti autor, në Bibliotekën Kombëtare të Shqipërisë gjendet edhe një vepër tjetër:

De turcorum origine, religione ac immanissima eorum in christianos tyrannide. Deque viis, per quas christiani Principes Turcas profligare & invadere facile possent. Liber olim ad utilitatem Reipublicae Christianae editus. Lugduni Batavorum, Ex.officina Jaannis Maire, 1654, 297 f.

Origjina dhe feja e turqve, mizoritë e tyre të pashembullta kundër të krishterëve, si dhe rrugët nëpërmjet të cilave princat e krishterë do mund t'i shkatërrojnë dhe mposhtnin ata më lehtë. Botuar në Lion në vitin 1654.

Në këtë libër ka të dhëna interesante për luftën shqiptaro-turke të shek.XV, për Skënderbeun dhe fitoret e tij kundër ushtrive të sulltan Muratit II dhe Mehmetit II, për rënien e Krujës, të Shkodrës dhe pushtimin e Shqipërisë pas vdekjes së Skënderbeut.

A V S T R I A

IOANNIS CVSPINIANI

CVM OMNIBVS EIVSDEM MAR-
CHIONIBVS, DVCIBVS, ARCHIDV-
CIBVS, AC REBVS PRÆCLARE AD HÆC VS-

que tempora ab iisdem
gestis.

*EIVSDEM IOANNIS CVSPINIANI
oratio protreptica ad S. Ro. Imperii Principes & proceres, ut bellum
suscipiant contra Turcum: cum descriptione conflictus in Hungaria
facti, quo periit rex Hungariae LVDOVICVS, & qua via Turcus Sole-
met ad Budam vsque peruenit ex Alba Græca. cum enumeratione
clara dotium, quibus à natura dotata est Hungaria: & in-
sertione multarum rerum annotatu
dignissimarum.*

CVM GASPARIS BRVSCII POETÆ LAV-
reati & Comitis Palatini Præfatione, quæ Carmine Elegiaco scripta,
Encomion eiusdem Austriæ continet.

Cum INDICE locupletissimo.

FRANCOFVRTI,
Typis Wecheliani apud Claudium
Marnium, & heredes Ioannis Aubrij.
M. DCI.

Antologji e poetëve latinë

Corpus omnium veterum poetarum latinorum secundum seriem temporum in quinque libris distinctum, in quo continentur omnia ipsorum opera, seu fragmenta quae reperiuntur, cui praefixa est unius cuiusque poetae vita. Postremo accesserunt variae lectiones, si non omnes, praecipuae tamen, magisque necessariae. A. B. P. G. (Petro Brossaeo Patricio Gacensi). Lvgdvni, In Officina Hug. A Porta Sumptibus Ioan. Degabiano et Sam. Girard, 1603, 2362 f.

Antologji e poetëve antikë latinë ndarë sipas periudhave në pesë libra, që përmban fragmente nga veprat, shoqëruar me jetëshkrime të shkurtra të poetëve dhe disa komente mjaft të nevojshme. Botuar në Lion, In Officina Hug. A Porta Sumptibus Ioan. Degabiano et Sam. Girard, në vitin 1603.

Botimi i Lionit i vitit 1603 është realizuar nën kujdesin e Pierre de La Brosse për pjesën e parë dhe Petro Crinito, i njohur edhe si Pietro Riccio, humanist italian, për përshkrimet e pjesës së dytë. “Antologjia e poetëve antikë latinë” është ndarë sipas periudhave. Libri i parë përmban fragmente nga Liv Androniku, Enni, Plauti etj. Libri i dytë ka pjesë të zgjedhura nga krijimtaria e Lukrecit, Katulit, Tullit. Libri i tretë përmban fragmente nga Virgjili, Horaci, Albtibuli, Properci, Ovidi, Seneka dhe Lukiani. Libri i

katërt rendit krijimtarinë e Papinit, Juvenalit, Marcialit, Terencit. Në indeks janë futur poetët e krishterë dhe ndahen në tri grupe. Përfshihen në grupin e parë Juveni, Damasiusi, Paulinus, Nevi, Plauti, Terenci. Në grupin e dytë përfshihen poetët skenikë Liv Androniku, Laberi, Sirusi dhe Seneka dhe në grupin e tretë poetët lirikë dhe poetët e epigrameve: Horac Plaku, Katuli, Tuli, Marsusi dhe Marciali. Po ashtu jepet edhe një indeks në rendin alfabetik të poetëve latinë, shoqëruar me një jetëshkrim të shkurtër.

Paolo Ramusio

Della guerra di Constantinopoli per la restitvione de gl'imperatori Comneni fatta da'sig[nori] Venetiani et Francesi, l'anno MCIV. Libri Sei di Paolo RannvsioVenetiano. Con Privilegio. In Venetia, Appresso Domenico Nicolini, 1604, 217 f., me il.

Për luftën e Konstantinopojës, zhvilluar nga zotërinjtë venedikas dhe francezë në vitin 1204, për rikthimin e perandorëve Komnenë. Gjashtë libra nga Paolo Ramusio. Botuar në Venecia, nga Appresso Domenico Nicolini, në vitin 1604.

Paolo Ramusio (1532-1600) ishte historian dhe sekretar i Këshillit të të Dhjetëve në Venecia. Në 1541 Francesco Contarini solli nga Brukseli "Historinë e pushtimit të Konstantinopojës" të Geoffroi de Villehardouin, të cilën ia paraqiti Këshillit të të Dhjetëve. Në vitin 1556 Këshilli urdhëroi përkthimin e veprës në latinisht nga Paolo Ramusio, i cili e shndërroi "Historinë" e Villehardouin në një vepër elegante historike. Vepra u botua më parë në vitin 1604, e përkthyer

në italisht nga i biri i autorit, Girolamo Ramusio.

Origjinali në latinisht "Ramusio, Paolo. De Bello Constantinopolitano et imperatoribus Comnenis per Gallos, et Venetos restitvtis historia Pauli Rammusii..." u botua vetëm në vitin 1634, botim ky që gjendet gjithashtu në Bibliotekën Kombëtare të Shqipërisë. Vepra përmban të dhëna interesante lidhur me pasojat e Kryqëzatës së Katërt të vitit 1204 në Shqipëri, e sidomos në Durrës.

DE
B E L L O
COSTANTINOPOLITANO
Et
IMPERATORIBVS
Comnenis
PER GALLOS, ET VENETOS RESTITVTIS
HISTORIA
Pauli Ramnufij.
Editio Altera
Ad Eminentissimum Cardinalem
DVCEM DE RICHELIEV
Parem Franciæ &c.

VENETIIS,

Apud Marc. Ant. Brogiolum. MDCXXXIV.
Superiorum Permissu.

*Jacobi Pueziae fœdensis
iam Anatom. et Physiologiæ Pub. Prof.
in Vi. Ticinensi Areligymnasio
. 1611.*

Laonik Halkokondili dhe Thomas Artus

L'histoire de la decadence de l'Empire Grec, et etablissement de celvy des Turcs par Chalcondile Athenien. De la traduction de B. de Vigenère Bourbonnois & illustrée par luy de curieuses recherches trouuées depuis son decés. Auec la Continuation de la mesme Histoire, depuis la ruine du Peloponese jusques à present, & des Considerations sur icelle: A laquelle ont esté adioustez les Eloges des Seigneurs Othomans: Plusieurs Descriptions & figures representants au naturel les Accoustrements des Officiers de l'Empereur Turc, & des Tableaux Prophetiques predisans la ruine de la mesme Monarchie, Par Artvs Thomas sieur d'Embry, Parisien, Auec Priuilege du Roy A Paris, Chez la Veufue M. Gvillemot en la Gallerie des Prisonniers, 1612, 560 f.

Continuation de l'histoire des Tvrcs depuis qv'ils se furent rendvs les maistre de l'Empire Grec & leur conquestes du Peloponese iusque à present: enrichie de considerations particuliers, sur les actions plus signalées, aduenues la vie de chacun des Empereur Turcs, par les quelles on a veu reluire la lustice & Providence de Dive. Divisée en huict Livres. Par Artus Thomas, sieur d'Embry, Parisien. Auec priuilege du Roy A Paris, V.ve L'angelier, 1612, f. 1164.

Dy pjesë të bashkëlidhura me fletë titulli të përbashkët dhe me numërtim faqesh më vete.

1. *Historia e rënies së Perandorisë Greke dhe krijimi i asaj Turke, nga Halkokondil athinasi, përkthyer nga B. de Vigenère & ilustruar nga kërkime të çuditshme që janë gjetur pas vdekjes së tij. Me vazhdimin e së njëjtës histori, nga Rrënimi i Peloponezit e deri më sot dhe konsideratat mbi të. Disa përshkrime dhe figura që përfaqësojnë natyrshëm veshjet e oficerëve të perandorit turk & tabelat profetike që parashikojnë shkatërrimin e së njëjtës monarki. Nga parisieni Thomas Artus, zot i Ambrit. Botuar në Paris, nga Chez la Veufue M. Gvillemot en la Gallerie des Prisonniers, në vitin 1612.*

2. *Vazhdim i historisë së turqve që nga koha kur ata u bënë zotër të Perandorisë Greke dhe pushtuan Peloponezin deri në kohën e sotme, pasuruar me gjykime të veçanta mbi veprimet më domethënëse të çdo sulltani turk. Ndarë në 8 libra nga parisieni Thomas Artus, zot i Ambrit. Botuar në Paris, nga V.ve L'angelier, në vitin 1612.*

Laonik Halkokondili (Laonikos Chalkokondylis) (1425-1490): Historian bizantin. Vepra e tij kryesore është “Historia e rënies së Perandorisë Greke”, që përfshin periudhën nga 1298 deri më 1463, e cila është një nga burimet më të rëndësishme për studimin e kësaj periudhe. Halkokondili vlerësohet për paanësinë e tij kur shkruan për turqit dhe latinët si dhe për përpjekjen për të imituar stilin e historianëve klasikë. Vepra sjell informacion për qëndresën e shqiptarëve kundër vërshimit turk, si dhe për Skënderbeun, Gjon Kastriotin, Arianit

Komnenin dhe Depë Zenebishin, si dhe për pjesëmarrjen e shqiptarëve të Peloponezit në luftë kundër pushtuesve turq.

Pjesa e dytë është shtesë e veprës së Halkokondilit nga Thomas Artus, kronist francez. Libri është veçanërisht i pasur me gravura, mes të cilave një planimetri e Konstantinopojës, si dhe 62 gravura me veshjet e ofiqarëve dhe oficerëve të Portës së Madhe, si dhe ato të popujve të nënshtruar prej saj. Në fund ka 7 gravura me imazhet profetike të perandorëve Sever dhe Leon, që me epigramet e tyre parashikojnë rënien e Perandorisë Turke.

Liure septiesme
GEORGES CASTRIOT ou
 Scanderbeg Roy d'Albanie.

de l'Histoire des Turcs. 198

SON ELOGE OV SOM-
MAIRE DE SA VIE.

Mais seul Horace arroge toute la puissance des Tofcans, en Marcellus enerva la puissance d'Annibal, & en Camillus redonna la vie à la patrie. Mais en fait Scanderbeg plus vaillant que l'un, plus prudent que l'autre & plus heureux que le dernier, a été non seulement un Cedeus, un Sanfon, & l'Espece de la patrie, mais le bouclier de la Chrétienté, ayant appris aux siècles futurs qu'une débile puissance avec une bonne conduite peut terrasser des forces très redoutables, & qu'une valeur hardie donne l'alarme, & fait beaucoup souffrir aux plus puissants potentats du monde. Or Georges Castriot, autrement Scander ou Scanderberg, ayant été si redoutable à ces deux puissances Monarques Amurat & Mahomet, que le premier fit mourir de tristesse des affronts au'il luy a fait souffrir, & l'autre qui a été si redoutable à tous l'ennemis, a à jamais reçu que de la honte de s'être attaqué à luy. Et ces deux raisons si nous avons inséré le Roy d'Albanie la terreur de l'Empire Ottoman parmy les Princes Ottomans qu'il a si malmenés par un si long temps, avec une poignée de gens. Ce seroit à la vérité s'être trop ingéré & mesconnoître la grace si spéciale que les Chrétiens reçoivent d'ordinaire du TOY & d'ISSAN, de leur avoir donné un tel défenseur. Il faut pour Jean Castriot Seigneur de cette partie d'Epire qui est appelée Emathia & Zemenitza & de Voisava, fils du Prince des Tribales ou de Pollog. Puisse son enfance comme esgée à la porte de l'Empereur Amurat qu'il a fait servir contre sa volonté. Sa jeunesse aux armées de ce Monarque où il fut toujours employé aux charges plus honorables jusqu'à ce qu'il trouva moyen de délivrer sa personne de cette servitude. & son ame de l'esclavage de cette abominable croyance retournant soigneusement en son pays où il a fait ressembler contre les Turcs & s'en étant rendu le maître pour son coup d'essay taillé en pièces deux Turcs pris de Vibre conduits par il aly Bassa. Recherche à venir par Amurat, & la refuse qui pour se venger luy envoie deux Bassas l'un après l'autre, Feris Bassa & Mustapha qui n'ont pas meilleure aventure que il aly. Les Vénitiens luy font la guerre pour la ville de Daplinum & la Lascorania & la violence de leur royaume & d'attaquer en même temps les trouppes d'Amurat. L'ennemi de l'un s'accablent. Refuse à une armée de quatre hommes & à Amurat en personne au siège de Croje, lequel fut contraint de le lever honteusement d'où il mourut de deuil. Mit en route en divers rencontres. Met Ametabeg que Mahomet second avoit envoyé contre luy, faisant souffrir la même honte & la même raine à finit armée que le même Mahomet yrenouva depuis à divers fois, lequel estant pour lors l'effroy de l'Europe est contrainct de rechercher d'accord le Prince Scanderberg, faisant ce pendant quelques trêves, durant lesquelles maître Castriot estant venu en Italie à la guerre du Pape Pie & de France d'Arragon pour les servir contre la puissance des Français, il se au royaume son courage inégalé & sa faillie fait un tel effort qu'il a vaincu les Croys & la main pour en au contraire qu'en son Balaban de lever le siège & au même Mahomet qui y venait en personne avec une armée effroyable. Estant en fin contrainct de luy laisser son pays en repos, & de garder seulement ses frontières, & toutes fois pour l'exécution de tous ces valeureux exploits, il n'a jamais eu au plus que dix ou douze mille hommes, avec lesquels il a passé toujours sur le ventre de si grandes & puissantes armées, sans que jamais l'ennemy luy ait peu voir les espalles, si adroite & entendu au faill de la guerre qu'il n'ait traité avec eux, chenuaux d'en attaquer eussent. D'une force au demeurant si incomparable qu'un tiers qu'il a tué en sa vie plus de 2000 Turcs & qu'il les fendoit ordinairement depuis la tête jusqu'en au nombril, ayant imprimé aux Turcs une si grande crainte de luy & quant & quant une telle admiration qu'il ont en toujours ses en très grande reverence. Et c'est d'estimés heureux qui en pouvoit avoir. Il a passé de cette vie en l'autre en sa ville de Lysli, en l'âge de 61 ans le 28 Novembre 1478 & de son regne le 2. en l'estat d'un religieux Chrétien plus glorieux qu'un homme de guerre, & d'un vaillant Cavalier.

Giorgio Basta

Le Gouvernement de la Cavallerie legere: Traicté qui comprend mesme ce qui concerne la Grane, pour l'Intelligence des Capitaines, reduite en Art par plusieurs excellens Preceptes, & represente par Figures. Traduite a present en langue françoise... par Jean Theodore de Bry.

Hanaw, 1614, 104 f.

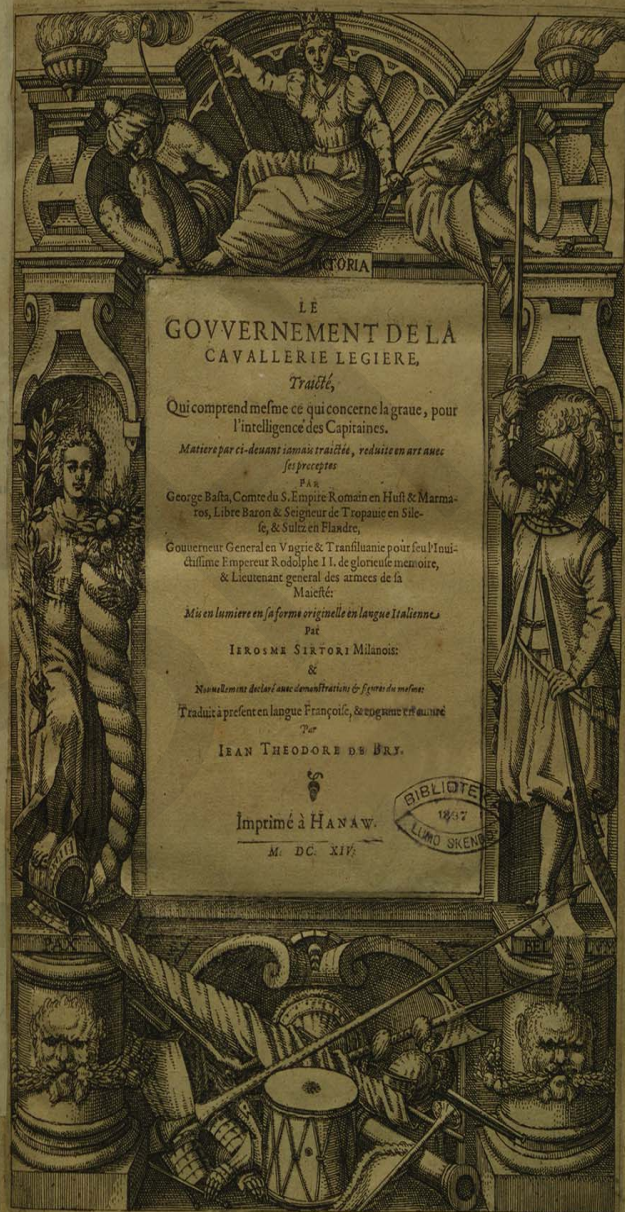
Drejtimi i kavalerisë së lehtë, me autor George Basta, kont i Husztës,... Përkthyer në frëngjisht nga Jean Theodore de Bry. Botuar në Hanau (Gjermani) në vitin 1614.

Giorgio Basta, konti i Huszt (1550-1607): Gjeneral, diplomat dhe shkrimtar i njohur italian, me origjinë arbëreshe. Ishte në shërbim të Habsburgëve, në krye të ushtrisë së Perandorisë së Shenjtë gjatë së ashtuquajturës Lufta e Gjatë (1591-1606). Më pas shërbeu si guvernator i Transilvanisë, me detyrën për ta kthyer popullatën në katolicizëm.

“Drejtimi i kavalerisë së lehtë” i George Bastës u botua për herë të parë në italisht në Venecia, më 1611, dhe përbën padyshim veprën më të rëndësishme të tij. E përkthyer në frëngjisht dhe në gjermanisht, ajo pati ndikim te mjaft autorë të tjerë të kohës dhe konsiderohet si një ndër traktatet e para kushtuar mirëfilli artit ushtarak.

*Autre Edition, a Rouen, chez Jean Berthelet, dans la Court du Palais.
1616. même format.*

*Il est dédié par le Libraire, au Duc de Mont-Baron, grand veneur
de France, et est en tout composé a celle-ci; on lit au bas de la dernière page
de la table, de l'Imprimerie de Salomon Juncker, le 3 de mars 1616.*

Historia e Bizantit nga tre autorë greko-latinë

Historiae Bizantinae scriptores tres greco-latini, uno Tomo Simul nunc Editi. 1 .Grīgoras, Nikiforos: Nicephori Gregorae, Romanae, hoc est Byzantinae histo-riae, Libri XI. quibus res à Graecis Imperatoribus per annos CXLV, à Theodoro Lascari priore, vsque ad Andronici Paleologi posterioris obitum gestae, describuntur & Nicetae Acominati Choniatae Paraleipomena suppleuntur Coloniae Allobrogvm, Apud Petrum de la Rouiere 1615, 399 f.

Halkokondylou Athenaiou apodeiksis istorion, othen te erksanto oi afthental tōn Tourkōn. Laonici Chalcocondylae Atheniensis historia de origine ac rebus gestis Imperatorum Turcicorum. Opvs e tribvs manuscriptis graecis exemplaribus Bibliotheca Palatinae, nunc primum Graece editum, descriptum vero, & quantum fieri potuit, emendatum, opera & studio Iohannis Balthasaris Baumbachij, Graecae & Hebraeae Linguae in perantiqua Academia Heidelbergensi, Proffessoris ordinarij: Una cum versione Conradi Clavseri Tigurini Coloniae Allobrogvm, Apud Petrum de la Rouiere, 1615, 375 f.

Georgii Logothetae Acropolitae Chronicon Constanti-nopolitanvm, complectens captae a Latinis Constantinopoleos & annorum circiter sexa-ginta Historiam, a Balduino Flandro Augusto ad Balduinum vltimum, eius nepotem, Byzantij Imperatorem. Ex Bibliotheca Theodori Dvsae Coloniae Allobrogvm, Apud Petrvn de la Roviére, 1615, f. 378-445.

Tri tekste të bashkëlidhur në një libër. Në greqisht dhe latinisht.

Historia e Bizantit nga tre autorë greko-latinë, Niqifor Gregorasi, Laonik Halkokondili dhe Gjergj Akropoliti:

1. *Njëmbëdhjetë libra të Niqifor Gregorasit për historinë e Bizantit dhe të perandorëve grekë, ku përshkruhen 145 vjet ngjarje, nga Teodor Laskari I deri në vdekjen e Andronik Paleologut të fundit si dhe paralipomenat e Nikitë Akominatit nga Konia.*

2. *Historia e Halkokondilit për origjinën dhe bëmat e perandorëve turq. Vepër e botuar rishtas, për herë të parë në greqisht, nga tri dorëshkrime greke sipas ekzemplarëve të bibliotekës Platina.*

3. *Kronikë bizantine e Gjergj Akropolitit nga Logotheta, që përfshin historinë e pushtimit të Konstantinopojës prej latinëve dhe rreth gjashtëdhjetë vite histori, nga Balduin Flandri deri te Balduini i fundit, nipi i tij, perandor i Bizantit. Nga Biblioteka e Teodor Duzës.*

Botuar në Gjenevë, nga Apud Petrum de la Rouiere, në vitin 1615.

Niqifor Gregorasi (Grīgoras, Nikiforos)
(1295-1360): Astronom dhe historian bizantin.

Laonik Halkokondili (Laonikos Chalkokondylis) (1430-1470): Historian bizantin nga Athina, i njohur për “Historinë” e tij për 150 vitet e fundit të Perandorisë Bizantine.

Gjergj Akropoliti (Geōrgios Akropolitīs):
Historian bizantin, vepra e të cilit “Analet”, përfshin periudhën nga pushtimi i Konstantinopojës nga latinët gjatë Kryqëzatës së Katërt, më 1204, deri te ripushtimi i saj nga Mihail Paleologu dhe rimëkëmbjen e Perandorisë Bizantine më 1261.

Richard Knolles

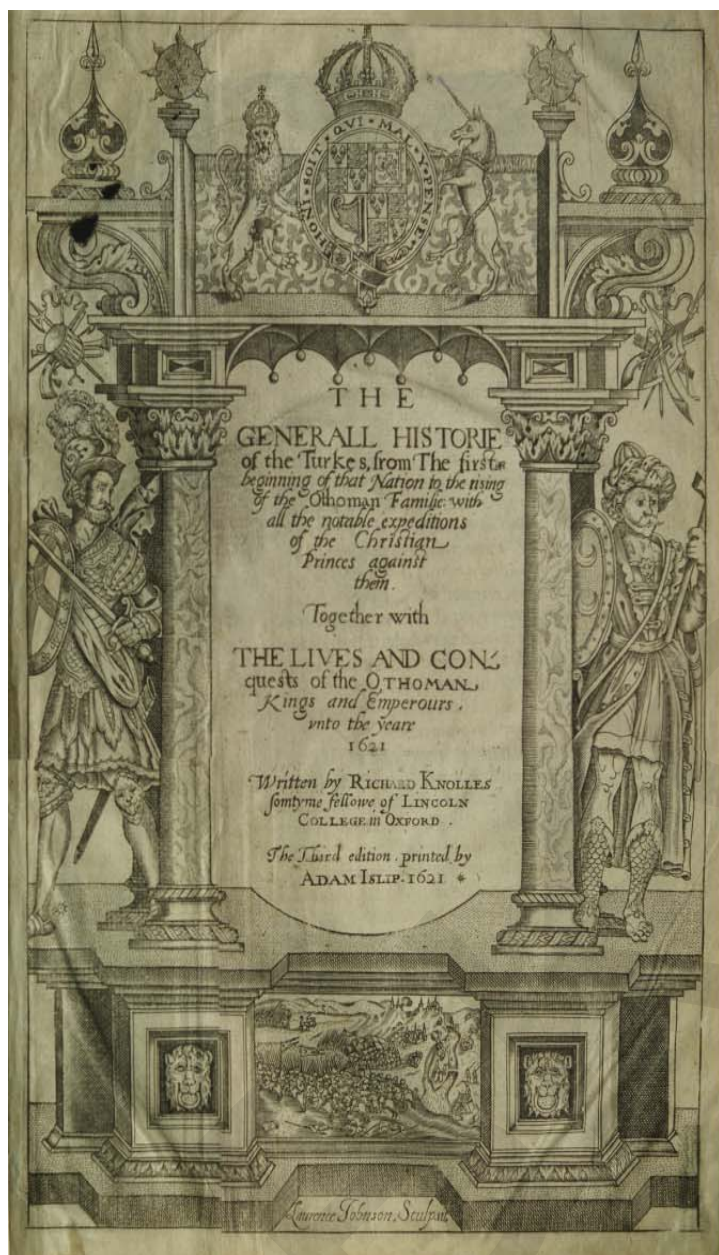
The generall historie of the Turkes, from the first beginning of that Nation to the rising of the Othoman Family: with all the notable expeditions of the Christian Princes against them. Together with the lives and conquests of the Othoman Kings and Emperours vnto the Year 1621.. Written by Richard Knolles somtyme fellowe of Linkoln College in Oxford. The Third edition. [London]. Printed by Adam Istip, 1621. [5] fl., 1396 f. me il.

Historia e përgjithshme e turqve nga fillimet më të hershme të atij kombi deri në ngjitjen e familjes së osmanëve, me të gjitha ekspeditat e njohura të princërve të krishterë kundër tyre. Bashkë me jetën dhe pushtimet e mbretërve e perandorëve osmanë deri në vitin 1621. Botuar në Londër, nga Adam Istip, në vitin 1621.

Richard Knolles (1545-1610): Historian anglez, i famshëm për rrëfimin e tij mbi Perandorinë Osmane. Libri i tij është vepra e parë e plotë në gjuhën angleze mbi historinë e turqve deri në ngritjen e familjes së osmanëve, mbi të gjitha ekspeditat e njohura të princërve të krishterë kundër osmanëve deri në vitin 1621. Është kronika e parë e aspekteve ushtarake dhe politike të Perandorisë Osmane e shkruar në anglisht. Historitë e mëparshme kishin qenë vetëm në latinisht, gjë që përbënte një pengesë

për qarkullimin e tyre gjerësisht.

Botimi i vitit 1621 është ribotim me disa shtesa dhe ndryshime i atij të vitit 1603. Në këtë libër gjenden gjithashu mjaft të dhëna historike mbi Skënderbeun, pushtimin turk të Shqipërisë pas vdekjes së Skënderbeut, rënien e Shkodrës, Krujës, Lezhës dhe Durrësit. Për rrethimin e Shkodrës autori rekomandon të lexohet vepra e Marin Barletit. Në vepër gjendet portreti dhe një poezi për Skënderbeun nga Ferni, në latinisht dhe anglisht.

Ptolemeu

Geografia cioè Descriptione Universale della Terra Partita in due volumi. Nel primo de quali si contengono gli Otto Libri della Geografia di Cl. Tolomeo, Nuouamente con singolare studio ricontrati, & corretti dall'Eccell[entissi]mo Sig[nor] Gio[vanni] Antonio Magini Padovano Publico Matematico nello studio di Bologna. Con una larghisima et copiosisima spositione del medesimo sopra 'l Primo de' detti libri d'intorno à precetti et alle regole della Geografia. Nel Seconda vi sono poste XXVII. Tavole Antiche di Tolomeo, & XXVII altre Moderne, tutte reviste, & in alcuni luoghi accresciute, & illustrate da richissimi commentarij di detto Sig[nor] Magini, Lighali non pur di minute rappresentano siti, qualità diuisioni, monti, fiumi, porti, città castella di tutte le parti, et Prouincie del Mondo, co'loro nomi Antichi et Moderni; ma pienissimamente informano della natura, de'costumi, delle signorie, delle ragioni de' gouerni, et interamente dello stato di tutte le nationi dell'uniuerso, cosi ne' tempi passati, come ne' presenti. Opera vtilissima & specialmente necessaria allo studio dell' Historie, Dal Latino nell'Italiano Tradotta dal R. D. Leonardo Cernoti Vinitiano canonico di S. Salvatore. Con due Indici copiosissimi. Nvovamente corretto, et accresciuto. Con licenza de'Superiori, et PrivilegiIn Padova, Appresso Paolo, & Francesco Galignani, Fratelli, 1621, 325 f.

Gjeografia, d.m.th. përshkrim i përgjithshëm i tokës, ndarë në dy vëllime. Në të parin përfshihen tetë libra të gjeografisë së Ptolemeut, botuar sërish me një studim të posaçëm dhe rregulluar nga i përndrituri z. Xhovani Antonio Maxhini, nga Padova...; në të dytin janë vendosur 27 tabela antike të Ptolemeut dhe 27 të tjera të reja, të gjitha të ripara dhe në disa vende me shtesa, të ilustruara dhe shumë të pasura me komente nga i sipërthëni z. Maxhini. Botuar në Padova, nga Paolo & Francesco Galignani, Fratelli, në vitin 1621.

Vepra kryesore e **Ptolemeut** është “Gjeografia”, një përmbledhje koordinatash gjeografike e botës së njohur të Perandorisë Romake të kohës. Merita kryesore e tij qëndron te përmbledhja dhe renditja sistematike e vrojtimeve dhe zbulimeve të autorëve të mëparshëm, kryesisht të Hiparkut (Hipparchus), si dhe paraqitja e tyre në një vepër të vetme.

Në vitin 1621, Giovanni Antonio Magini: astronom, astrolog, hartograf dhe matematikan italian botoi në Padova “Gjeografinë” e Ptolemeut. Botimi i tij, i përkthyer nga latinishtja në italisht nga Leonardo Cernoli, ka një rëndësi të madhe jo vetëm për komentet e sakta përshkruese, por dhe për shtimin e 27 hartave të tjera krahas 27 hartave ptolemike, të

cilat së bashku formojnë një Atlas. Libri është një përshkrim i përgjithshëm i tokës dhe ndahet në dy vëllime. Në vëllimin e parë përfshihen tetë libra të “Gjeografisë” së Ptolemeut të cilat janë botuar sërish me një studim të posaçëm nga Giovanni Antonio Magini, në të dytin janë vendosur 27 tabela antike të Ptolemeut dhe 27 të tjera të reja, të gjitha të ripara dhe në disa vende me shtesa, të ilustruara dhe të pasuruara me komente po nga G. Magini. Për herë të parë është sqaruar në mënyrë të hollësishme në rrugë matematikore përlllogaritja e gjerësisë dhe gjatësisë së tokës, në bazë të asaj që kishte filluar Hiparku. Ptolemeu iu përkushtua kërkimit të rëndësishëm epokal të projektimit të sipërfaqes së tokës në rrafsh dhe kështu krijoi hartën e parë të botës, e njohur në përmasa të zvogëluara.

GEOGRAFIA

CIO È

DESCRIZIONE VNIVERSALE DELLA TERRA

Partita in due volumi,

Nel primo de' quali si contengono gli Otto Libri della Geografia
DI CL. TOLOMEO,

Nuouamente con singolare studio rincontrati, & corretti
DALL'ECCELL.^{mo} SIG. GIO. ANTONIO MAGINI PADOVANO
Publico Matematico nello studio di Bologna.

Con una larghissima & copiosissima spozitione del medesimo sopra'l Primo de' detti Libri
d'intorno a' precepsi & alle regole della Geografia.

Nel Secondo vi sono poste XXVII. Tavole Antiche di TOLOMEO, & XXVII. altre Moderne, tutte ritratte, & in alcuni luoghi
accresciute, & illustrate da richissimi Commentarii di detto Sig. MAGINI.

Eguali non pur di minuto rappresentano siti, qualità, diuisioni, monti, fiumi, porti, città, castella di tutte le
parti & Province del Mondo, co' loro nomi Antichi & Moderni; ma pienissimamente informano
della natura, de' costumi, delle figure, delle ragioni de' governi, & interamente dello stato
di tutte le nationi dell'vniuerso, così ne' tempi passati, come ne' presenti.

Opera vtilissima & specialmente necessaria allo studio dell'Historie,

Dal Latino nell'Italiano Tradotta.

DAL R. D. LEONARDO CERNOTI VINITIANO
CANONICO DI S. SALVADORE.

Con due Indici copiosissimi.

NUOAMENTE CORRETTO, ET ACCRESCIVTO.

Con licenza de' Superiori, & Privilegi.

IN PADOVA, M. DC. XXI.

Appresso Paolo, & Francesco Galignani, Fratelli.

TAVOLA DECIMA DELL'EVROPA.

TABVLA EVROPAE X.

La decima, & ultima Tavola dell'Europa, per quello, che si vede, abbraccia la MACEDONIA, innanzi chiamata, come attesta Plinio, Ematia, che è la Ponta di Lito, l'ETIRO, già detta Cania, l'ACATA, che presso Diodoro vien addimandata Oleno, ionia, e ias, e presso Plinio, Egialo, il PELEPONNESO, auanti nominato per restimenzia di Plinio, Alpa, e l'elasia, ma hora La Morea. L'ISOLA DI CRETA, che hoggi è detta Candia, e l'EVICIA, hora chiamata Negroponte, con l'altre isole, che loro stanno attorno. Il Meridiano nel mezzo della presente Tavola tiene 50 gradi, & il parallelo 38 gradi, e 55 minuti, proportionato à esso Meridiano nella guisa, che li 7 sono proportionati alli 9. Dall'Orto il Mare Egeo è lei per confine, il Maritto, & il Carpathus dal Mezzo il Mare Adriatico, & il Libico; dall'Ocasso il Mare Ionio, e l'Adriatico; dal Settentrione la Dalmatia, la Tracia, e la Misia superiore.

Alquante Città principali di cotai paesi, lequali vñano

	Il più gran di		La distanza dal mare d'Alf.	
	di mig.	di ore.	d'ore.	di min.
DELLA MACEDONIA.				
Durrachio	15	0	1	0
Tessalonica	14	56	0	40
Antipoli	15	0	0	40
Eraclea	15	0	9	50
Edessa	14	55	9	45

Pella

Theodor Prodromi

Theodori Prodromi philosophi Rhodanthès et Dosiclis Amorum. Libri IX Graece & Latinè. Interprete Gilb. Gaulmino Molinesi. Pariisis, Apud Tussanum du Bray, 1625, 592 f.

Filozofi Theodor Prodromi: dashuria e Rodanthit dhe Dosikleas. Nentë libra greqisht dhe latinisht. Interpretuar nga Gilb. Gaulmino Molinensi. Botuar në Paris, nga Apud Tussanum du Bray, në vitin 1625. Teksti në greqisht dhe latinisht.

Theodor Prodromi (Θεόδωρος Πρόδρομος): Poet bizantin, i cili jetoi në Konstantinopojë në gjysmën e parë të shekullit XII dhe frekuentoi oborrin e Komnenëve. Disa nga pjesët letrare që i atribuohen janë të pabotuara, ndërsa të tjerat mund t'i atribuohen gabimisht atij. Pavarësisht nga trajtimi panegjirik dhe konvencional, shkrimet e tij ofrojnë informacione të rëndësishme për shumë aspekte të historisë bashkëkohore bizantine. Satira në veprat e tij varion nga epigrama dhe dialogu deri te letrat dhe pjesët e rastit, si në prozë ashtu edhe në vargje. Ai kishte një sens thumbues humorit. Puna e tij e gjerë përfshin, ndër të tjera, një roman me vargje “Rodanthi dhe Dosikleas” (Τὰ κατὰ

Ῥοδάνθην καὶ Δοσικλέα), në 9 libra; një parodi dramatike në vargje “Beteja e maceve dhe minjve” (Κατομνομαχία); disa satira në vargje, poezi alegorike, himne kishash, vepra në prozë, të gjitha të shkruara në gjuhën popullore.

Te “Rodanthi dhe Dosikleas”, Prodromi ndoqi traditën e romancierëve antikë. Kursi i veprimit ndjek gjithashtu skemën tradicionale: endjet dhe ndarja e të dashuruarve, sulme të ndryshme ndaj jetës dhe dëlirësisë së tyre, nga të cilat të dashuruarit dalin fitimtarë dhe ribashkohen për fat të mirë. Forma gjuhësore e këtij romani është gjuha standarde bizantine, e cila në thelb i detyrohet greqishtes klasike. Libri është pajisur me shënime nga Gilbert Gaulmin (1585-1665): magjistrat, dijetar dhe orientalist francez.

THEODORI
PRODROMI
PHILOSOPHI
RHODANTHES ET
DOSICLIS AMORVM

Libri IX. Græcè & Latinè.

Interprete GILB. GAVLMINO Molinenſi.

PARISIIS,

Apud TVSSANVM DV BRAY, via Iacobææ,
ſub Spicis Maturis.

M. DC. XXV.

CVM PRIVILEGIO REGIS.

Festorja (Panigjirikon) 1631

Panigyrikon 1631, [452] fl.

Festorja (Panigjirikon). Botuar në vitin 1631.

Kodiku është përpiluar nga një sërë fjalish predikuese, të cilat lexoheshin nëpër manastire në rastet e festave fetare. Dorëshkrimi u porosit nga manastiri patriarkal dhe stravropegjik “Fjetja e Shën Mërisë” në fshatin Stilo (i rrënuar sot),

afër fshatit Dhivër të Sarandës, dhe u shkrua prej Gjinos, priftit dhe ekonomit të Kryepeshkopatës së Pogonianisë. Para vitit 1940, dorëshkrimi gjendej në mitropolinë e Gjirokastrës, prej nga përfundoi në Bibliotekën Kombëtare.

Halkokondili

Thomas Artus, François Eudes de Mèzeray, Michel Baudier, Blaise de Vigenère

L'Histoire de la decadence de l'empire grec et établissement de celuy des Turcs par Chalcocondile Athenien. De la Traduction de B. de Vigenere Bourbonois et illustrée par luy de curieuse recherche trouves depuis son deces. Avec la continuation de la mesme Histoire depuis la ruine du Peloponese iusques à l'an 1612. Par Thomas Artus S.r d'Embry [Tome 1-2. A Paris, Chez Sebastien Cramoisy. Imprimeur ordinaire du Roy, et de la Reyne Regente: & Gabriel Cramoisy rue St. Iacques, au Cicognes, 1650. Avec la Privilege du Roy. 2 V.Tom. 1: 907 f.

Histoire des tvrcs. Second tome. Contenant ce qui sest passé dans cet Empire depvis lan 1612 ivsqv à l année presente 1649. Par F. E. du Mezeray. Avec l'histoire dv Serrail. Par le S.r Bavdier. Les illvstrations svr l'histoire de Chalcondyle. Par Blaise de Vigenere. Les descriptions et figures des habit des officiers et autres personnes de l'Empire Turcs. Et les Tableaux prophetiques sur la ruine du mesme Empire. A Paris, Chez Sebastien Cramoisy. Imprimeur ordinaire du Roy, et de la Reyne Regente: & Gabriel Cramoisy rue St. Iacques, au Cicognes, 1650. Avec la Privilege du Roy. [2] fl., 196 f. dhe 273 f.

Vëllimi i parë:

Historia e rënies së Perandorisë Greke dhe krijimi i asaj turke nga Halkokondil athinasi, përkthyer nga B. de Vigenere Bourbonois (B. dë Vizhëner) dhe ilustruar nga shumë kërkime kurioze të gjetura që nga vdekja e tij. Histori që vazhdon me shkatërrimin e Peloponezit deri në vitin 1612 nga Thomas Artus, zot i Ambrit.

Vëllimi i dytë:

Historia e Turqve. Përmban atë që ndodhi në këtë Perandori nga viti 1612 deri në vitin e tanishëm 1649. Nga F. E. du Mezeray. Me historinë e Sarajit. Nga S.r Bavdier. Ilustrime mbi historinë e Chalcondyle. Nga Blaise de Vigenere. Përshkrime dhe figura të zakoneve të oficerëve dhe njerëzve të tjerë të Perandorisë Turke. Dhe pamjet profetike mbi rrënimin e së njëjtës Perandori.

Botuar në Paris, nga et de la Reyne Regente: & Gabriel Cramoisy rue St. Iacques, Gabriel Cramoisy rue St. Iacques, au Cicognes, në vitin 1650.

Vëllimi i parë përmban veprën e **Halkokondilit** dhe atë të **Thomas Artus-it**. Sa i përket veprës së Thomas Artus-it, që është një vazhdim i veprës së Halkokondilit, ajo përfshin historinë e Perandorisë Osmane nga viti 1463 deri në vitin 1612. Gjithashtu analizohen pasojat e pushtimit osman për Europën në përgjithësi dhe për vendin tonë në veçanti.

Vëllimi i dytë përmban shtesa të ndryshme kushtuar Perandorisë Osmane për periudhën 1612-1649, nga tre autorë: **François Eudes de Mèzeray** (1610-1683): historian francez; **Michel Baudier** (1589-1645): orientalist francez, historiograf i oborrit mbretëror; dhe **Blaise de Vigenère** (1523-1596): diplomat, kriptograf, përkthyes dhe alkimist francez.

De la ruine de l'Empire des Turcs. III
DIXSEPTIESME FIGVRE.

25

Patis jahomoz gbelur, Csiuferin menleketi alur, Ku :
rulalmai alur, Kapzeiler iediyadegh Giaur Keleci esikma:
ise, on iki yladegh onlarum beghtigheder enfi iapar baghi
diker, bacejai baghtar, oglukezi olur: on ikiyladen sora Hri :
stia non keleci esika, ol Turki ghorefsine tuskure

G

Ana Komnena

Annīs tīs Komnenīs Porfyrogennītou Kaisarissīs Alexias. Annae Comnenae Porphyrogenitae Caesarissae Alexias, sive de rebvs ab Alexio imperatore vel eivs tempore gestis, libri qvindecim. Notae mox opportunius edentur, vna cum Sinnamo Continuatore Annae, & aliis quibusdam ad Alexiadem spectantibus. Accesserunt Praefationes ac Notae Davidis Hoeschelii Augustani, ex Editione anni MDCX. Parisiis, E Typographia Regia, 1651. 507 f.

Aleksiada ose jeta dhe bëmat e perandorit Aleks nga e bija, Ana Komnena, në pesëmbëdhjetë libra. Me parathënie dhe shënime të David Heshlit (Davidis Hoeschelii) nga botimi i vitit 1610. Botuar në Paris, nga E Typographia Regia, në vitin 1651. Teksti në latinisht dhe greqisht.

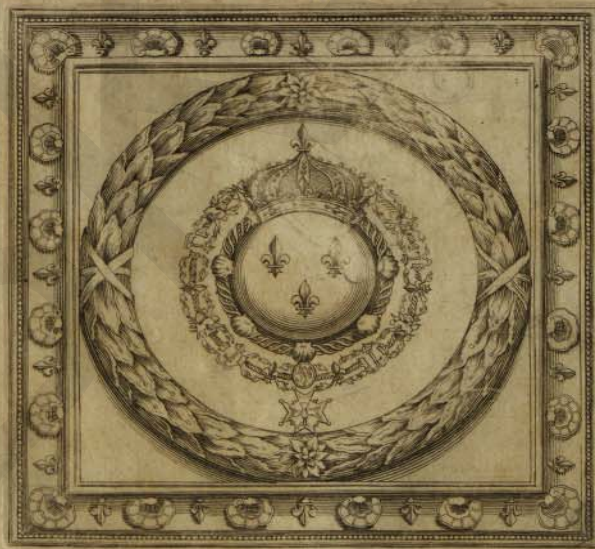
Ana Komnena (Anna Comnena) (1083-1150): Princeshë dhe historiane bizantine, e bija e perandorit Aleks I Komnenos. Njihet kryesisht si autore e “Aleksiadës”, një rrëfim disaplanësh mbi jetën dhe mbretërimin e të atit të saj dhe jetën politike të kohës, që e bën atë historianen e parë grua në botë. “Aleksiada” konsiderohet si burimi kryesor e më i rëndësishëm i historisë bizantine të fundshekullit XI dhe fillimshekullit XII dhe, sidomos, për përplasjet e para mes Bizantit dhe kryqëzatave të para perëndimore, parë nga këndshikimi bizantin.

“Aleksiada” përmban të dhëna me mjaft interes dhe mbi historinë e Shqipërisë gjatë krizës politike të Bizantit në shek. XI dhe në fillim të shek. XII, për revoltën e strategëve të Durrësit (1077-1078), sulmin e parë të normanëve në Shqipëri, luftën e Durrësit, 1081, luftërat midis ushtrive bizantine dhe atyre të Boemundit në tokat të Arbrit (Arbanon). Ka të dhëna mbi Vlorën, Butrintin, Kaninën, Orikumin (Jeriko), Petrelën (Petrula), Janinën, Dibrën dhe qëndrimin e shqiptarëve gjatë këtyre luftërave.

Α Ν Ν Η Σ
ΤΗΣ ΚΟΜΝΗΝΗΣ
ΠΟΡΦΥΡΟΓΕΝΝΗΤΟΥ ΚΑΙΣΑΡΙΣΣΗΣ
Α Λ Ε Ξ Ι Α Σ.
ANNÆ COMNENÆ
PORPHYROGENITÆ CÆSARISSÆ
A L E X I A S,
SIVE DE REBVS AB ALEXIO IMPERATORE
VEL EIVS TEMPORE GESTIS,
LIBRI QVINDECIM.

E Bibliotheca BARBERINA nunc primùm editi,
*Et à PETRO POSSINO Soc. IESV Presbytero Latinâ Interpretatione, Glossario,
& Notis illustrati. è quibus Glossarium nunc datur : Note mox opportunius
edentur, vnâ cum SINNAMO Continuatore ANNÆ, & aliis
quibusdam ad ALEXIADEM spectantibus.*

Accesserunt Præfationes ac Notæ DAVIDIS HOESCHELII Augustani,
ex Editione anni MDCX.

PARISIIS,
E TYPOGRAPHIA REGIA.
M. DC. LI.

Henrik Ruse

Versterckte Vesting, Uytgevonden In velerley voorvallen, en geobserveert in dese laeste Oorloogen, soo in de Vereenigde Nederlanden als in Vrancryck, Dvyts – Lant, Italien, Dalmatien, Albanien en die daer aengelegen Landen doov’Henrjck Ruse. Amsterdam, By Joan Blaev, 1654, 53 f., me il.

Bashkëlidhur me një libër tjetër nga po i njëjti autor.

Aenwysinge der Misverstanden van G. Melder, begaen in sijne Instructie van de Fortificatien, In welck hy de Sustenuen van H. Ruse in ‘t versterckten der hedendaeghse Fortificatien, pooght te wederleggen. Door den selven H. Ruse, ten dienst en grondiger kennisse der Liefhebbers deser konst, beantwoort. Amsterdam, Ter Druckerye van Joan Blaev, 1658, 32 f., me il.

1. Përforcimi i fortesave: të shpikura në shumë rrethana dhe të përdorura/vrojtura gjatë luftërave të fundit, në Provincat e Bashkuara, Francë, Gjermani, Itali, Dalmaci, Shqipëri dhe vendet fqinje, nga Henrick Ruse. Amsterdam, nga Joan Blaev, 1654, 53 f., me il.

2. Të dhëna mbi gabimet e G.Melder, në (veprën) e tij Manual për Fortifikimet, në të cilën ai përpiket të hedhë poshtë veprën e H.Ruse në lidhje me përforcimin e fortifikimeve bashkëkohore. Përgjigja nga vetë H.Ruse, në shërbim të arritjes së njohurive më të thelluara nga ata që e duan këtë art. Amsterdam, nga Joan Blaev, 1658, 32 f., me il.

Dy vepra të rëndësishme të historisë së inxhinierisë ushtarake, të cilat reformuan traditën holandeze të fortifikimeve gjatë luftës tetëdhjetë vjeçare, duke i hapur kështu rrugën Menno van Coehoorn, që konsiderohet eksponenti më i madh holandez në këtë fushë. Libri shoqërohet me një numër të madh ilustrimesh mjaft të detajuara të fortifikimeve të ndryshme në ndërtim e sipër, të cilat janë mjaft interesante në vetvete, por që për nga cilësia mund të konsiderohen gjithashtu

vepra arti që të kujtojnë vizatimet e Rembrandit.

Henrik Ruse, i njohur edhe si **baroni Henrik Rysensteen** (1624-1679): Arkitekt holandez që konsiderohet si bashkëthemeluesi më i rëndësishëm i teknikës së ndërtimit holandez të fortifikatave. Vepra është në holandisht. Trajton historinë e fortifikimeve në Holandë, në Ballkan dhe Europë. Ilustrimet në vepër janë të Hieronymus Benzo, Iohan de Castro, Nicolaas Clenard, J. Goeree, Ulrich Smidt, Ferdinand de Soto.

De Edele, Erentfeste, Groot-achtbare, Wijse,
feer voorsienige Heeren,
M Y N H E E R E N
D^r.FRANS BANNING KOCK,

Ridder der ordre van S. Michiel,
Heer van Purmerlant, en Ilpendam, &c.

CORNELIS BICKER,
Heer van Swieten, &c.

JOAN HUYDEKOOPER,
Ridder, Heer van Maerseveen,
en Neerdijck, &c.

D^r. NICOLAES TVLP;
Regeerende
BURGERMEESTEREN
der Stadt
AMSTERDAM.

Mitsgaders de Ed. Ed. Heeren
CORNELIS DE GRAEF,
Heer van Zuydt-Polsbroeck, &c.

NICOLAES CORVER;
Thesauriers en Oudt-Burgermeesteren
der selve Stede.

* z

Als

Giovan Battista Nani

Historia della Repvblica Veneta di Battista Nani Cavaliere, e Procuratore di San Marco. In Venetia, Per Combi, & La Nou, Con Licenza de' Superiori, & Priuilegio.
Part. 1: MDCLXII [1662], 895 f.

Historia e Republikës së Venedikut nga Batista Nani, kalorës dhe prokuror i Shën Markut. Botuar në Venecia, nga Per Combi, & La Nou, në vitin 1662. Në dy vëllime.

Giovan Battista Nani (1616-1678), i njohur gjithashtu në frëngjisht me emrin **Jean Baptiste Felix Gaspard Nani**, ishte ambasador, bibliotekar, arkivist, botanist amator dhe historian venecian, lindur në një familje patricësh. Për 25 vjet (1643-1668) Battista Nani ishte ambasadori i Republikës së Venecias në Francë. Kreu disa misione diplomatike në Gjermani e më vonë u bë prokuror i Shën Markut. Vepra e tij kryesore është “Historia e Republikës së Venecias”, vepër kjo që u bë shumë e njohur duke u përkthyer dhe në frëngjisht nga François Tallemant (1679) dhe Masclary (1702). Në

libër autori përshkruan Republikën e Venecias, e cila për gati një mijëvjeçar, që prej vitit 697, ishte fuqi e madhe financiare dhe detare, sidomos gjatë Mesjetës dhe Rilindjes, si dhe një skenë e rëndësishme për kryqëzatat. Kjo e bëri Venecian një qytet-shtet dominues e të pasur gjatë gjithë këtyre periudhave historike. Nani shkroi gjithashtu edhe mbi komplotin e Spanjës kundër Republikës Veneciane.

Në këtë vëllim ka mjaft të dhëna mbi historinë e Shqipërisë dhe qytetet e saj bregdetare, si: Vlora, Butrinti, Lezha, Tivari, Ulqini, gjatë luftërave turko-venedikase.

HISTORIA

D E L L A

REPVBLICA VENETA

DI BATTISTA NANI

C A V A L I E R E,

E Procuratore di San Marco.

IN VENETIA, M DC LXII.

Per Combi, & La Nou.

Con Licenza de' Superiori, & Privilegio.

A me Antonio Jacogna

Dorëshkrim në arabisht e persisht

Në Bibliotekën Kombëtare të Shqipërisë, koleksioni i dorëshkrimeve në gjuhët orientale përmban rreth 1200 njësi, në arabisht, osmanisht dhe persisht. Shumica prej tyre janë kopjuar nga kaligrafë të specializuar në Shkodër, Berat, Elbasan, Tiranë etj. Mes tyre dallohet koleksioni i Bibliotekës së Bushatllinjve, me rreth 150 dorëshkrime që mbajnë vulën e sundimtarëve të Shkodrës: Mustafa dhe Karamahmut pashë Bushatlliut.

Pjesë e këtij koleksioni janë veprat e poetëve të mëdhenj të botës orientale dhe dorëshkrimet shqip me alfabet arab. Vlen të veçohen gjithashtu mynsheatet ose krestomacitë dokumentare (përmbledhje letrash private dhe shkresash zyrtare), një pjesë e të cilave përmbajnë të dhëna për historinë e Shqipërisë dhe të qyteteve të saj. Shumë prej tyre shquhen për miniaturat në ar dhe zbukurimet.

Er-Reshid ibni Elul-muhsin Rivayetul-Mutaheri. [Tregime nga Mutaheri]. S.l., 1077 Hixhri (Kalendarit hënor islam) - viti 1665, sipas Kalendarit Gregorian, 220 fl.

Dorëshkrim me përmbajtje fetare në arabisht dhe persisht i shkruar në vitin 1665. Pa të dhëna për vendin ku është shkruar.

Arriani i Nikomedias

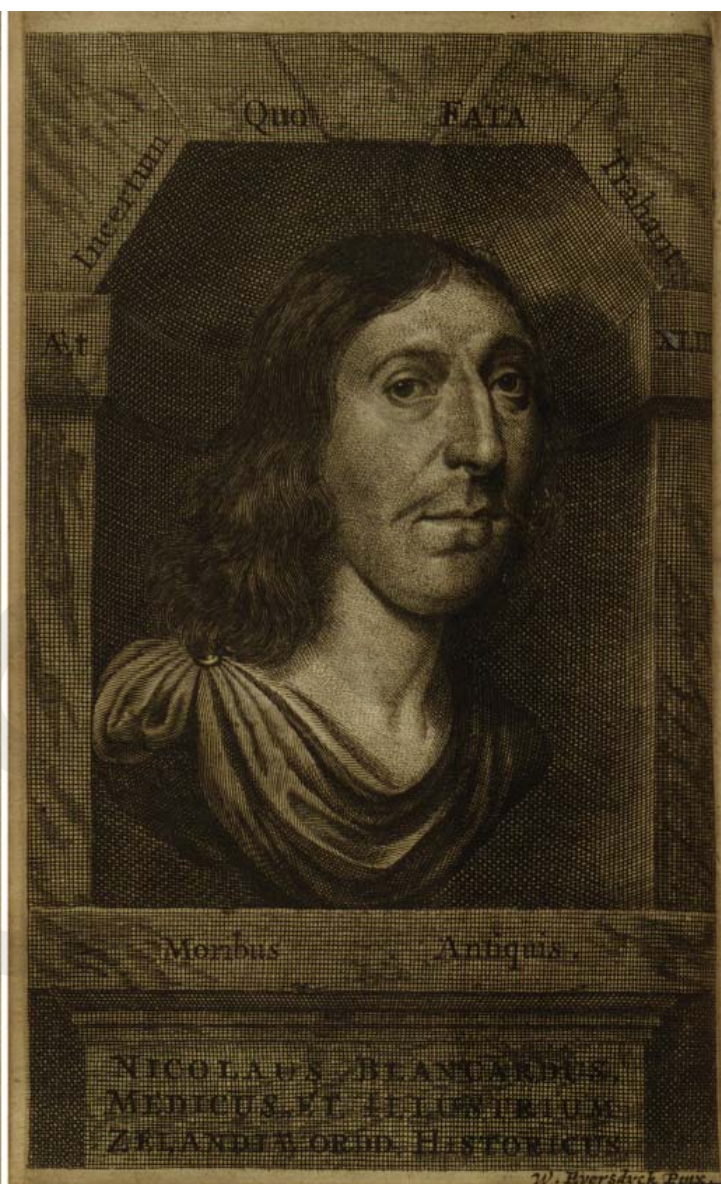
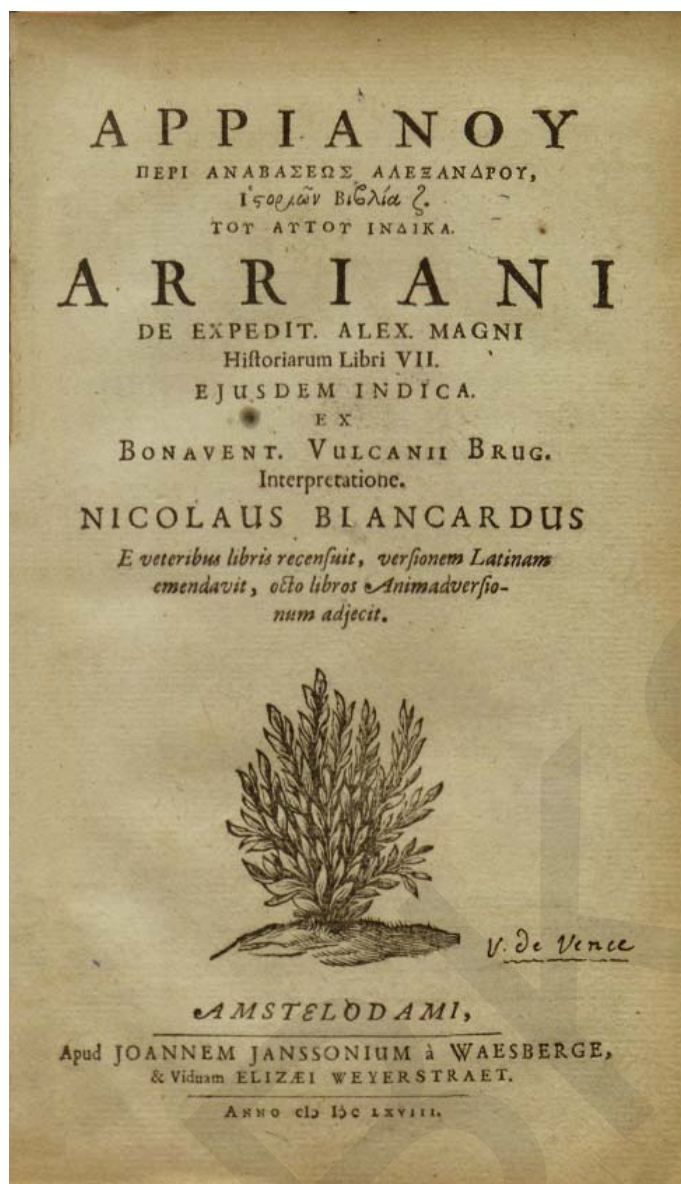
Arrianou peri Anabaseōs Aleksandrou, istoriōn vivlia 7. Tou aftou Indika. Arriani de expeditione] Alexçandri] Magni Historiarum Libri VII. Ejusdem Indica ex Bonavent. Vulcanii Brug. Interpretatione. Nicolaus Blancardus e Veteribus libris recensuit, versionem Latinam emendavit, octo libros Animadversionum adjecit Amstelodami, Apud Joannem Janssonium à Waesberge, & Viduam Elizaei Weyerstraet, 1668., 665 f., 2 fl. il.

Shtatë libra të historisë së Arrianit për ekspeditën e Aleksandrit të Madh. Nikolaus Blancardus e ritregoi sipas librave të vjetër, e solli në latinisht dhe shtoi vërejtjet. Botuar në Amsterdam, nga Apud Joannem Janssonium à Waesberge, & Viduam Elizaei Weyerstraet, në vitin 1688. Teksti në dy kolona, greqisht dhe latinisht.

Arriani i Nikomedias (lat. **Lucius Flavius Arrianus**, greq. **Arrianos**) (**Nikomedi** 86/89-146/160): Historian grek, komandant ushtarak dhe filozof i periudhës romake. Arriani ishte nxënës i filozofit stoik Epiktetusit të Nikopolisit. Nga njohja që gëzonte në Athinë, u miqësua me Perandorin Adrian i cili e bëri senator. Në vitin 130 u emërua konsull si dhe guvernator i Kapadokias. U rikthye në Nikomedi duke u shuguruar prift. Vdiq gjatë mbretërimit të Mark Aurelit.

Vepra e tij “Anabasis e Aleksandrit”

konsiderohet si burimi kryesor i informimit për fushatat e Aleksandrit të Madh. Vepra ndahet në 7 libra ku shfrytëzohen kryesisht të dhënat e Ksenofonit. Nis me rrëfimin e vdekjes së Filipit dhe ngjitjen në fron të Aleksandrit. Përshkruhen luftërat me thrakët, tribalët, keltët, si dhe kryengritjet e mbretërve ilirë: Klitusit dhe Glaukut. Vijon me pushtimin dhe shkatërrimin e Tebës, betejat me gjeneralët persianë dhe mposhtjen e Dariusit. Në vepër përshkruhet figura dhe karakteri i Aleksandrit, si dhe bëmat e tij apo dhe gabimet e tij.

Andrea Marmora

Della historia di Corfu Descritta da Andrea Marmora Nobile Corcirese. Libri otto. Al Serenissimo e Principe ed Eccellentissimo Senato di Venetia. Venetia, Presso il Curti, 1672, 467 f., me il.

Historia e Korfuzit nga Andrea Marmora, fisnik nga Korfuzi. Në tetë libra. Botuar në Venecia, nga Presso il Curti, në vitin 1672.

Andrea Marmora (Andreas Marmoras) (1618-1684): Shkencëtar dhe historian i shekullit XVII me origjinë greke. Ndoqi karrierën ushtarake në shërbim të Venecias. Andrea Marmora shkroi në 1672 “Historinë e Korfuzit” në italisht, të cilit udhëzuesit e sotëm të ishullit i referohen si historia e parë e Korfuzit.

Ky është botimi i parë dhe i vetëm i këtij libri. Një pjesë e madhe e tij i kushtohet Venedikut, i cili aneksoi në vitin 1386 ishujt e detit Jon (përfshirë Korfuzin), dhe i mbajti ata deri në 1797, vit që shënon edhe fundin e Republikës së Venedikut prej Napoleonit. Në libër gjendet një përshkrim i pushtimit të ishullit prej turqve në vitin 1536, siç ka po ashtu një listë mjaft interesante të familjeve më të shquara të Korfuzit në atë kohë. Përmenden kolonitë helene në bregdetin e Ilirisë: Dyrrahu, Buthroti, Apolonia, Vlora, trajtohet lufta civile në Dyrrah dhe shkaku i luftës së Peloponezit, përshkruhen po ashtu monedhat e prera në Butrint, Apoloni dhe në Durrës, shumë prej të cilave i janë kushtuar Pirros së Epirit. Ka informacion për qytetet e tjera bregdetare të Shqipërisë në kohën e luftërave midis Çezarit

dhe Pompeut, për sulmin e parë dhe të dytë norman dhe luftën e Durrësit, përshkruhen luftërat turko-veneciane të shek. XV-XVI dhe krahinat e qytetet bregdetare shqiptare në këtë kohë (Himara, Vlora, Sopot, Butrinti, Nivica etj.) si dhe ekspedita e Sulejman Kanuniut kundër Himarës në vitin 1537. Libri shoqërohet me harta dhe gravura.

Në Bibliotekën Kombëtare të Shqipërisë gjendet dhe një histori tjetër e Korfuzit, nga:

Quirini, Angelo Maria: Primordia Corcyrae post editionem Lyciensem anni MDCCXXV. Ab auctore nuperrime recognita et multis partibus adaucta, Superiorum Auctoritate. Brixiae, Excudebat Joannes Maria Rizzardi, 1738. 224 f., me il.

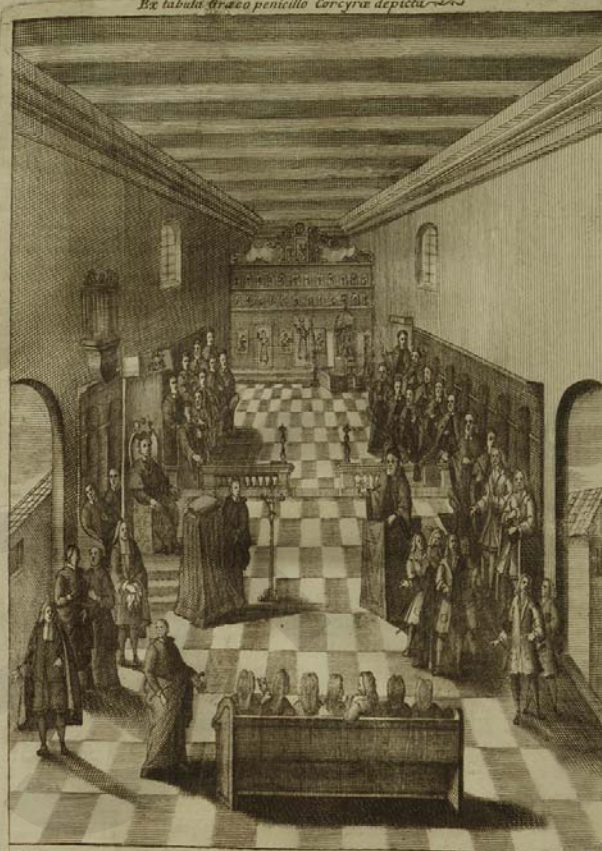
Origjina e Korkyrës (Korfuzit) pas botimit lician të vitit 1725, hartuar pak kohë përpara dhe plotësuar me shumë pjesë nga autori. Botim i dytë i pajisur me një shtojcë, me numërtim faqesh më vete me shifra romake. Botuar në Breshia në vitin 1738.

Ex tabula Græco penicillo Coreyra depicta

His in anno Græcus Coreyra Clerus ad Aulam Palatij Archiepiscopus sollemni pompa accedit, multosque annos Romano Pontifici Græcis cantilenis apprecatur, et ipsi Archiepiscopo, a quo postea generosis viris et bellariis donatur.

Ex tabula Græco penicillo Coreyra depicta

Anno MDCCXXIV. die XII. Decembr. Archiepiscopus Coreyrensis Ecclesiam Græcam S. Spiritus sollemni pompa Urbano magistratu deducendo (quod nemini ex Prædecessoribus suis contigerat) ingressus est, et Græco sermone panegyricam ad eum Orationem habuit Græcus Orator.

Heinrich Brewer

Historica rerum notabiliorum quae ex anno MDCLXI, in annum MDCLXXII, in terris utriusque imperatoris, electorum, principum, ac statuum utriusque Germaniae, accidere, breviter ac succincte. Per Henricum Brewer Juliacensem, S.T.L. Pars VII. Colonia e Agrippinae, 1672, 401 f., 1 fl. portret.

Historia e ngjarjeve më të njohura, që kanë ndodhur nga viti 1661 deri në vitin 1672, në tokat e të dyjave perandorive, historia e zgjedhësve, princërve dhe shteteve të secilës Gjermani, të pasqyruara shkurt dhe ngjeshur nga Henrik Brewer. Pjesa VII. Botuar në Këln, në vitin 1672.

Heinrich Brewer (Henricus Brewer) (1640-1713): Prift i kishës katolike dhe historian gjerman. Arsimin e mesëm e kreu në Këln. Jetoj për disa vjet në Bon, ku punoi si kurator dhe u mor me restaurimin e Katedrales së Bonit, periudhë kjo kur nisi të shkruante letërsi. Në vitin 1668 botoi një poemë poetike. Studimet e tij u thelluan më tej, kur në vitin 1667 u emërua lektor i teologjisë në Universitetin e Këlnit. Nga viti 1669 deri në vitin 1682 ishte rektor i manastirit të murgeshave në Këln, kohë gjatë së cilës përfundoi dhe studimet e tij për histori. Në vitin 1682 bëhet famullitar i kishës së Shën Jakobit në Ahen. Pas 29 vjetësh largohet nga Ahen dhe kthehet në vendlindje.

Vepra e tij më e rëndësishme është “Historia e ngjarjeve më të njohura...”, të cilën e shkroi gjatë viteve 1672-1675 në dy vëllime. U pasua nga një libër tjetër “Historia Universalis

Brachelio-Thuldenanae” në tetë vëllime, me të cilin Heinrich Brewer mori titullin “Historiograf Mbretëror”.

Vepra “Historia e ngjarjeve më të njohura...” e bëri autorin të njohur, si për rëndësinë e fakteve historike që jep ashtu dhe për saktësinë e tyre. Ai u cilësua si një historian origjinal në përshkrimin e fakteve. Në libër janë pasqyruar ngjarjet e ndodhura përgjatë viteve 1661-1672 në të dyja perandoritë. Në përshkrimin e Perandorisë Osmane gjejmë mjaft të dhëna historike për Shqipërinë dhe ngjarjet historike të shekullit XVII, siç ishte përgatitja e kryengritjes shqiptare të vitit 1649 kundër ushtrive osmane. Gjithashtu janë pasqyruar dhe tërmetet e ndodhura në Shqipëri në vitin 1667. Në krah të frontespicit është një portret i Klementit X. Libri shoqërohet me një parathënie nga autori.

HISTORICA RERUM NOTABILIORUM,

Quæ ex anno M. DC. LXI. usque in
annum M. DC. LXXIII. in Regnis, terrisque
Christianis extra Germaniam, (puta in ITALIA, HISPANIA,
GALLIA, ANGLIA, SUECIA, POLONIA
LUSITANIA, DANIA, & MOSCOVIA

ne Monroio Salicongigere, genstad. comparavit
ENARRATIO, 1679.

Breviter ac succinctè pro Historiæ universalis
BRACHELIO-THULDENANÆ continuatione,
adornata

F. Joannes PER Weinckens P. S.
HENRICUM BREWER
JULIACENS. S. Theol. Licent.

Cum scriptis ac tractatibus publicis huc facientibus.
usque ad Annum M. DC. LXXIV.

IN MANIBVS DEI ET SORTES MEÆ.
COLONIÆ AGRIPPINÆ.

SCRIPTIS IOANNIS ANTONII VAN CHIL, Anno 1675.
Cum Privilegio, S. C. M.

Girolamo Brusoni

Historia dell'ultima guerra tra veneziani e turchi. Nella quale si contegono i successi delle passate guerre nei Regni di Candia, e Dalmazia dall'anno 1644 fino al 1671... Venezia, Presso Stefano Curti, 1673, Part.1: 310 f., Part.2: 34 f.

Historia e luftës së fundit midis venedikasve dhe turqve, në të cilën u pasqyruan sukseset e luftërave të kaluara në Mbretërinë e Kandias dhe Dalmacisë nga viti 1644 deri në vitin 1671.... Botuar në Venecia, nga Presso Stefano Curti, në vitin 1673.

Girolamo Brusoni (1614-1686) ishte një shkrimtar dhe studiues italian. Jeta e tij shënohet nga disa zgjedhje të paqëndrueshme, që e bënë atë të hynte në manastir dhe ta linte atë tri herë. Ndër veprat e tij të hershme vlen të përmendet romani “Turbulencat e veshjeve”, ku vihen në dukje veset brenda manastireve. Në 1652, pasi u largua nga manastiri për herë të tretë, ai shkroi “Orestilla” (1652), një roman me tipare të forta autobiografike. Brusoni është gjithashtu autor i veprës “Historia d'Italia” (1656), e cila i

paraprin trilogjisë së Glisomiros.

Vepra tjetër e tij “Historia dell'ultima guerra tra veneziani e turchi” është një përmbledhje e luftërave të shumta që u zhvilluan gjatë shekullit XVII mes venecianëve dhe turqve, sidomos në Kandia dhe në Dalmaci. Në të gjen po ashtu një informacion të zgjeruar lidhur me Shqipërinë, qytetet, krahinat e saj, gjatë luftërave turko-venedikase të gjysmës së dytë të shekullit XVII, si dhe për kryengritjen shqiptare antiturke të vitit 1648.

HISTORIA

Dell'Ultima Guerra

TRA' VENEZIANI, E TVRCHI

Di

GIROLAMO BRVSONI

Nella quale si contengono i successi delle passate Guerre
nei Regni di CANDIA, e DALMAZIA,

Dall' Anno 1644. fino al 1671.

D E D I C A T A

All' Illustriss. ed Eccellentiss. Sig. il Sig.

GEORGIO MOROSINI

Cavaliero, e Procuratore di S. Marco.

IN VENEZIA, Presso Stefano Curti. M.DC.LXXIII.

Con Licenza de' Superiori, e Priuilegio.

Stefan Bizantini

Stefanos peri poleon=Stephanus de urbibus quem primus Thomas de Pinedo Lusitanus Latii jure donabat, & observationibus Scrutinio Variarum Linguarum, ac Praecipue Hebraicae, Phoeniciae, Graecae & Latinae detectis illustrabat, His addita praeter ejusdem Stephani Fragmentum Colletiones Jacobi Gronovii cum codice Perusino, Unà cum gemino Rerum & verborum Indice ad Stephanum & Thoma de Pinedo Observationes Amstelodami, Typis Jakobi de Jonge, 1678, 904 f.

Stefani mbi qytetet, vepër të cilën për herë të parë e solli në latinisht Tomas Luzitani, ilustruar me vrojtime mbi gjuhë të ndryshme, posaçërisht mbi hebraishten, gjuhën fenikase, greqishten dhe latinishten. Botuar në Amsterdam, nga Typis Jakobi de Jonge, në vitin 1678. Teksti është në greqisht dhe latinisht.

Stefan Bizantini (Stephanus Byzantinus): Shkrimtar bizantin i cili jetoi në fund të shekullit V, autor i veprës me titull “Ethnika” ose “Peri poleon kai demon” (“Mbi qytetet dhe popujt”). Fjalori gjeografik i hartuar nga Stefan Bizantini konsiderohet të jetë, ndoshta, i pari që përmban emrat e krahinave dhe vendeve të njohura në antikitet, të renditura alfabetikisht. Botimi i vitit 1678, i botuar në Amsterdam nga Thomas de Pinedo Lusitanus, një letrar i njohur hebre i shekullit XVII, është përkthimi i parë i “Stefani mbi qytetet dhe popujt” në latinisht.

Në Bibliotekën Kombëtare të Shqipërisë, nga po i njëjti autor, gjendet:

Genuina Stephani Byzantini de urbibus et populis fragmenta. Abrahamus Berkelius Latinam interpretationem & animadversiones adjecit. Accedit Hannonis Carthaginensium Regis Periplus. Graece & Latine Lugduni in Batavis [Leiden], Apud Danielelem à Gaesbeeck, 1674. 189 f.

Fragmente të vërteta të Stefan Bizantinit, për qytetet dhe për popujt. Solli në latinisht dhe pajisi me shënime Abraham Berkeli. I shtohet edhe lundrimi i Anonit, mbretit të kartagjenasve. Botuar në Lion në vitin 1674, Apud Danielelem à Gaesbeeck. Teksti është në greqisht dhe latinisht.

Si burime informacioni, përveç hulumtimeve në terren, autori ka gjeografët dhe historianët e mëdhenj të antikitetit, si: Artemidorin, Polibin, Aelius Herodianusin, Herodotin, Tukiditin, Ksenofonin, Strabonin, Arrianin etj. Por, në të njëjtën kohë, edhe veprat e poetëve dhe hartografëve të lashtësisë. Saktësia e informacionit që ai sjell konsiderohet veçanërisht e rëndësishme sepse mundëson verifikimin e vendndodhjes së mjaft prej vendbanimeve në epokën e tanishme. Njëherazi libri vazhdon të jetë një burim i rëndësishëm informacioni rreth botës antike, me referenca mbi një numër të madh shkrimtarësh, historianësh dhe gjeografësh antikë. Edhe për filologun modern libri i Stefan Bizantinit ka gjithashtu vlerë, pasi në të citohen fragmente nga shumë autorë antikë vepra e të cilëve nuk ka mbijetuar. Fjalori është i rëndësishëm për historinë e Ilirisë, sepse jep njoftime jo vetëm mbi shumë qytete e fise të Ilirisë e të Epirit, të njohura edhe nga burime të tjera më të vjetra, por edhe mbi qytetet të cilat nuk ndeshen në asnjërën nga veprat e ruajtura të autorëve paraardhës. Në këtë vëllim gjejmë të dhëna për Dyrrahun (Dyrrachium, Epidamnus), Antigonean, Apoloninë, Amantian, Aulonën, Orikun, Butrintin (Buthrotus), Lisin, Bylisin, Delminiumin, Nikopolin, Lyknidin, Tegestrën etj., si dhe për fiset ilire dhe për krahinat e tyre.

1. Titre qu'on donne ordinairement à cet ouvrage, & qui n'est pas
 le véritable Titre, que l'Auteur lui avert donné. Il avoit été intitulé
 l'Art de l'Esprit, et l'Esprit de l'Homme, on fit l'Abrege, sous l'Empire
 de Louis, et l'Emblème de l'Esprit, sous Louis.

ΣΤΕΦΑΝΟΣ
ΠΕΡΙ ΠΟΛΕΩΝ
STEPHANUS
DE
URBIBUS
QUEM PRIMUS
THOMAS DE PINEDO
LUSITANUS

*Latii jure donabat, & Observationibus Scrutinio Variarum Linguarum, ac præcipue
Hebraica, Phœnicia, Græcæ & Latine detectis illustrabat,*

His additæ præter ejusdem STEPHANI FRAGMENTUM COLLATIONES
JACOBI GRONOVII cum codice Perusino,

Unà cum gemino Rerum & Verborum Indice ad STEPHANUM &
THOMÆ de PINEDO Observationes.

הטובים מכל בחרתי

A SINGULIS OPTIMA.

AMSTELODAMI.

Typis J A C O B I de J O N G E.

c12 l2c lxxviii

1678

GENUINA
STEPHANI
BYZANTINI
DE
URBIBUS ET POPULIS
FRAGMENTA.

ABRAHAMUS BERKELIUS
Latinam interpretationem & animad-
versiones adjecit.

ACCEDIT
HANNONIS
Carthagenensium Regis Periplus.
Grace & Latine.

LUGDUNI IN BATAVIS
Apud DANIELEM à GAESBEECK
clō 100 LXXIV.

BYZANT. DE URBIB. & POP. 9
admodum Græci, & fructus comedunt.

DYRRHACHIUM, urbs Illyrica, Epidamnus dicta ab Epidamno, cui filia fuit Melissa, ex qua & Neptuno natus est Dyrrhachius: ab hac locus quidam in Epidamno Melissionius denominatus est, ubi Neptunus cum illa rem habuit. Post Rizonicum autem sinum urbs Lissus est, & Acrolissus, & Epidamnus Cercyræorum opus, quæ nunc Dyrrhachium similiter ac olim cherfonesus, in qua sita est, vocatur, ut scribit Philo. Dexippus autem Chronicorum decimo ita loquitur: Et Macedonum Epidamnum, postea, mutata appellatione, Dyrrhachium nominatam, urbem Macedoniae magnam & fortunatam vi capiunt. Alexander autem in sua Europæ descriptione per S Dyrrachium ipsam appellat:

*Dysrachique Epidamnus in maritima
terre ora sita est.*

Est & alia quædam urbs **Laconica**,
una

Charles du Fresne du Cange

Historia Byzantina duplici commentario illustrata. Prior familias ac stemata imperatorum Constantinopolitarum, cum eorundem Augustorum Nomismatibus, & aliquot Iconibus. Praeterea Familias Dalmaticas & Turcicas completitur: alter descriptionem urbis Constantinopolitanae, qualis extitit sub Imperatoribus christianis. Auctore Carlo du Fresne Domino du Cange, Regi à Consillis & Franciae apud Ambianos Quaestore. Lutetiae Parisiorum [Paris], Apud Ludovicum Billaine, Bibliopolam Parisiensem, (I)I C.LXXX [1680]. Cum Privilegio Regis Christianissimi. 372 f. me il.; 203 f. me il.

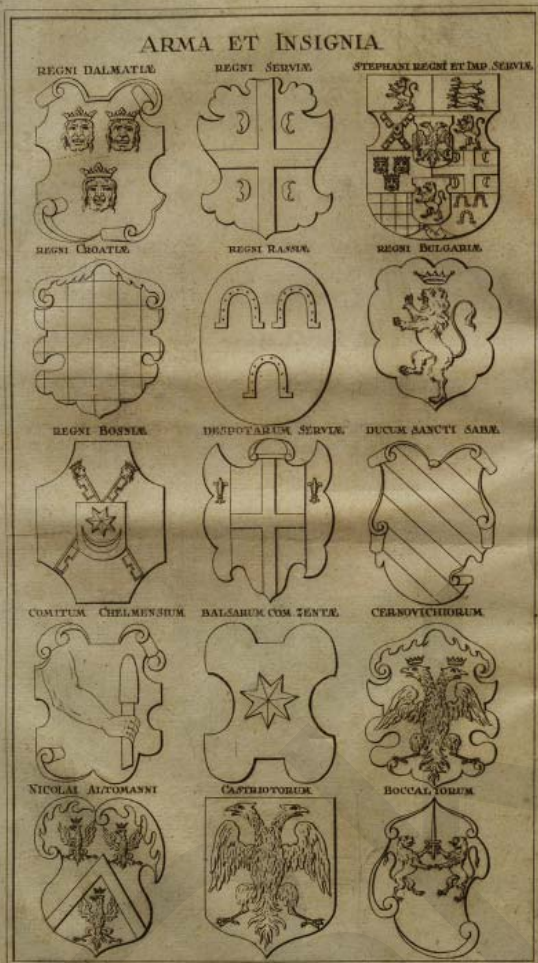
Historia Bizantine e ilustruar me dy komentare. I pari përfshin familjet dhe stemat e perandorëve bizantinë bashkë me monedhat dhe disa portrete të tyre. Përveç tyre përfshin edhe familje dalmate dhe turke; i dyti përshkrimin e qytetit të Konstantinopojës, i cili ka qenë nën sundimin e perandorëve të krishterë. Me autor Charles Du Fresne, zot i Du Cange... Botuar në Paris, nga Apud Ludovicum Billaine, Bibliopolam Parisiensem, në vitin 1680.

Charles du Fresne, sieur du Cange (1610-1688): Filolog dhe historian i njohur i Mesjetës europiane dhe i Bizantit. Vepra e tij më e njohur është “Glossarium ad scriptores mediae et infimae Latinitatis”, botuar në tri vëllime në Paris, në vitin 1678. Por dijet e tij të jashtëzakonshme gjuhësore, si dhe ato në fushën e arkeologjisë, gjeografisë dhe jursiprudencës, e bënë atë një ndër historianët më të rëndësishëm të Bizantit, të cilit ai i kushtoi një numër veprash. Në fakt, Du Cange është një ndër autorët e cituar më shpesh nga Edward Gibbon në veprën e tij monumentale “Decline and Fall of the Roman Empire”. Në njërin prej shënimeve të tij në këtë vepër, Gibbon-i e quan Du Cange-in “Udhërrëfyesi ynë më i vyer dhe i sigurtë për Mesjetën dhe Bizantin”.

Vepra “Historia Bizantine” përmban të

dhëna të rëndësishme lidhur me historinë e Bizantit, të ilustruara me dy komentare. Në të parin përfshihen familjet kryesore bizantine, gjenealogjia dhe stemat e perandorëve bizantinë, bashkë me monedhat dhe disa portrete të tyre. Në të përfshihen dhe disa prej familjeve më të shquara dalmate dhe osmane.

Në komentarin e dytë përshkruhet qyteti i Konstantinopojës nën sundimin e perandorëve të krishterë. Në këtë pjesë gjenden gjithashtu të dhëna për perandorin Kostandini i Madh, gjenealogjinë e familjes së tij, por edhe të dhëna gjenealogjike dhe stemat e disa prej familjeve feudale shqiptare si ajo e Dukagjinëve, e Arianitëve, e Engjëjve nga Drishti, e Kastriotëve, e Balshajve, e Bokalëve dhe e Spanëve. Botimi i parë i kësaj vepre i takon vitit 1648.

**TRACTATIO
PRÆLIMINARIS,
DE
ILLYRICO
ANTIQUI ET MEDII AEVI.**

CAPIT. I.

DE ILLYRICO, EIVSQUE DIVISIONE, SVB REGIBVS
ILLYRIIS, ET IMPERATORIBVS ROMANIS.

SYNOPSIS.

Antiqui Illyrici cognomen, cum angustiore, tum laxiore sensu accipitur. §. 1.
Angustiore sensu acceptum Illyricum, quoniam regionum tractu extendatur, & quas ambitu suo, complectatur regiones. §. 2.
Laxiore denominatione usurpatum Illyricum, per quas, in orientali Europæ cardine, provincias Romanas, proferatur, & in quot, illud, distinguatur partes. §. 3.
Ætate sequente, quænam provincia, nomine Illyrici, comprehendantur. §. 4.
Dalmatiz antiqui, quænam sint fines, populi, & quæ, oppida nobilitiora. §. 5.
Liburnia, quibus limitibus terminetur, & qui, in ea, populi, atque oppida, numerentur. §. 6.
Iapydia, Illyrici, vel Pannoniz, pars, quoniam loco sita fuerit, quibusque claruerit oppidis. §. 7.
Insulæ quoque, in mari Adriatico, ad Illyricum pertinebant. §. 8.
Pannonia Savia, ætate media, Illyrico Magno, inserta fuit. §. 9.
Mœsia, à Sauro, ad Pontum Euxinum procurrentis, in Superiorem & Inferiorem, diuidebatur. §. 10.
Mœsia Superioris, ad Ciabrum amnem protractæ, termini, populi, atque oppida. §. 11.
Mœsia inferioris, vique ad Pontum, & litra ostia excurrentis, hinc, populi, & oppida. §. 12.
Quænam provincie, ætate media, in eorum locum, successerint. §. 13.

§. I.

ILLYRICUM, (a) alijs *Illyricum*, per aquilonare *Hadrie* latus, tempore antiquo, prolutum, nomen, ætate media, ad *Danubium* vique, prorogavit. Subnata hinc est duplex *Illyrici* denominatio: *angustior*, quæ, maritima *Hadrie* ora termi-

nabatur; atque *laxior*, quæ, à mari Adriatico, ad *Danubium* vique, atque Pontum, patebat latissime.

§ II. *Angustiore* sensu acceptum *Illyricum*, (b) quibusdam *Illyris*, atque *Illyria*, dicitur. Quod, ab *Asia* flumine *Iltrie*, Pannoniaque, ad *Drinum* amnem, atque *Scardum* montem, inter *Hadrianum*

a) *Seraphi* Geogr. lib. 7. p. 211. edit. Bais. 1571. f. *Apianum* in *Illyricis*, p. 4. edit. Bais. 1554. l. *Pomp. Mela*, de *Sinis* lib. 1. cap. 3. *Lacus* de Regno *Dalmat.* l. 1. c. 2. *Amstelredam.* 1664. f.

b) *Pomp. Mela*, lib. 1. cap. 3. *Florus* Hist. Nat. lib. 3. cap. 23. edit. Lugdun. 1669. 8. *Proleptus* Geogr. 1. 2. cap. 17. *Florus* de *Reb. Rom.* lib. 2. cap. 3.

Johann Peter von Vaelckeren

Vienna assediata da Turchi, & Liberata da Christiani, o sia Narratione Giornaliera dell'Assedio di Viennan Incominciato da 6. Di Maggio fino alli 15. Settembre 1683. Dato in luce in Idioma Latino, dal Signor Gio. Pietro Velcheren Cauagliere del Sacro Romano Imperio, Consigliere di Stato, e di Guerra di S.M.C. suo Auditor Generale, & Historiographo. Et impresso in Vienna con Priuilegio Cesareo, Nouamente tradotto in Lingua Italiana da Dorotheo Alimari, dedicata. All'Illustrissimo, & Eccellentissimo Signor Conte Carlo Vincenzo Giovanelli Nobile Veneto. In Venetia, S. Zulian all'Insegna del nome di Dio 1684, VI, 80 f., me il., 2 harta.

Vjena e rrethuar nga turqit dhe e çliruar nga të krishterët, ose një rrëfim ditor i rrethimit të Vjenës që filloi nga 6 maji deri më 15 shtator 1683. Shtypur në gjuhën latine, nga z. Gio. Pietro Velcheren Kalorësi i Perandorisë së Shenjtë Romake, këshilltar i shtetit dhe i luftës së S.M.C. revizor i saj i përgjithshëm dhe historiograf. Shtypur në Vjenë, nga con Priuilegio Cesareo, përkthyer rishtas në italisht nga Dorotheo Alimari. Për më të shquarin dhe më të shkëlqyeshmin z. kont Carlo Vincenzo Giovanelli fisnik venecian. Botuar në Venecia, në vitin 1684.

Johann Peter von Vaelckeren (?-1690): Historian, strateg dhe kalorës austriak.

Një vepër e rrallë mbi rrethimin e Vjenës nga turqit dhe mbi betejën e Kahlenberg-ut, e shkruar nga historiografi i gjykatës zyrtare dhe e plotësuar me dy harta.

Beteja e Vjenës më 1683 ishte një kthesë kryesore në përpjekjet europiane kundër turqve

osmanë që përparuan në Europë duke arritur deri në Vjenë. Perandoria e Shenjtë Romake bashkoi forcat me Komonuelthin Polako-Lituan për të luftuar turqit. Ashtu si në Lepanto në 1571, osmanët u mundën dhe kjo humbje e dytë sinjalizoi rënien e shpejtë të ndikimit të Perandorisë Osmane në Europë.

V I E N N A

Affediata da Turchi, & Liberata da
CHRISTIANI,

O sia Narratione Giornaliera dell' Assedio di

V I E N N A.

Incominciato da 6. di Maggio sino alli 15. Settembre 1683.

Dato in luce in Idioma Latino, dal Signor

GIO: PIETRO VELCHEREN

Cauagliere del Sacro Romano Imperio, Consigliere di Stato, e di
Guerra di S. M. C. suo Auditor Generale, & Historiographo.

Et impresso in Vienna con Priuilegio Cesareo,

Novamente tradotto in Lingua Italiana da

D O R O T H E O A L I M A R I,

DEDICATA

All' Illustrissimo, & Eccellentissimo Signor Conte

CARLO VICENZO GIOVANELLI
NOBILE VENETO.

IN VENETIA, apud S. Zulian all' Insegna del nome di Dio. M.DC.LXXXIV.

Con Licenza de' Superiori, e Priuileggio.

Philipp Cluver

Introductio in Universam Geographiam tam Veterem, quàm Novam olim Studio & Operà Johannis Bunonis, Illustris. Gymnasii, quod Lüneburgi est, Historiar. Prof. & V. D. M. Multis locis emendata, memorabilibusque illustrata, necnon XLVI. Tabulis Geographicis melioribus aucta; Cum Gratia & Privilegio Sacr. Caes. Maej. & Elect. Sax. Gvelferbyti, Impensis Conradi Bunonis, 1686. [13] fl., 607 f., me harta.

Hyrje në gjeografinë e përgjithshme, sa të vjetër aq dhe të re dhe vepra e shkëlqyeshme e Johannis Bunonis, përmirësuar në shumë vende dhe ilustruar e shtuar me 46 tabela gjeografike nga më të mirat. Botuar, nga Impensis Conradi Bunonis, në vitin 1686.

Philipp Cluver (lat. **Philippus Cluverius**) (1580-1622): Gjeograf gjerman, themelues i gjeografisë historike. Cluver lindi në qytetin e Danzigut, por pjesën më të madhe të karrierës e kaloi pranë Universitetit të Lajdenit. Kjo vepër, e botuar pas vdekjes së autorit, konsiderohet si vepra e parë e gjeografisë moderne. Shoqërohet

nga një numër hartash e gravurash dhe ka një sërë shënimesh gjeografike për Ilirikun e Vjetër dhe të Ri, për Epirin dhe Shqipërinë, si dhe përshkrime të qyteteve si Shkodra, Vlora, Durrësi, Kruja, Ulqini, Lezha, Apolonia, Butrinti, Himara, Orikumi, Antigonea, bashkë me të dhëna për banorët e tyre.

INTRODUCTIO

In
Universam Geographiam tam Veterem,
quàm Novam,

olim
Studio & Operâ

JOHANNIS BUNONIS,

Illustris Gymnasii, quod Lüneburgi est,
Historiar. Prof. & V. D. M.

Multis locis emendata, memorabili-

buz, illustrata,

nec-non

XLVI. Tabulis Geographicis melioribus aucta;

Jam verò

Non solum NOTIS INTERSPERSIS, sed & SUB
CALCEM in specie ADJECTIS auctior
atque emendatior edita

Jo. Friderico Hekelio.

Cum Gratia & Privilegio Sac. Caes. Maj. & Elect. Sax.

WELFERBYTTI,

CONRADI BUNONIS.

MDC. LXXXVI.

Perikope (Pjesë) Ungjilli

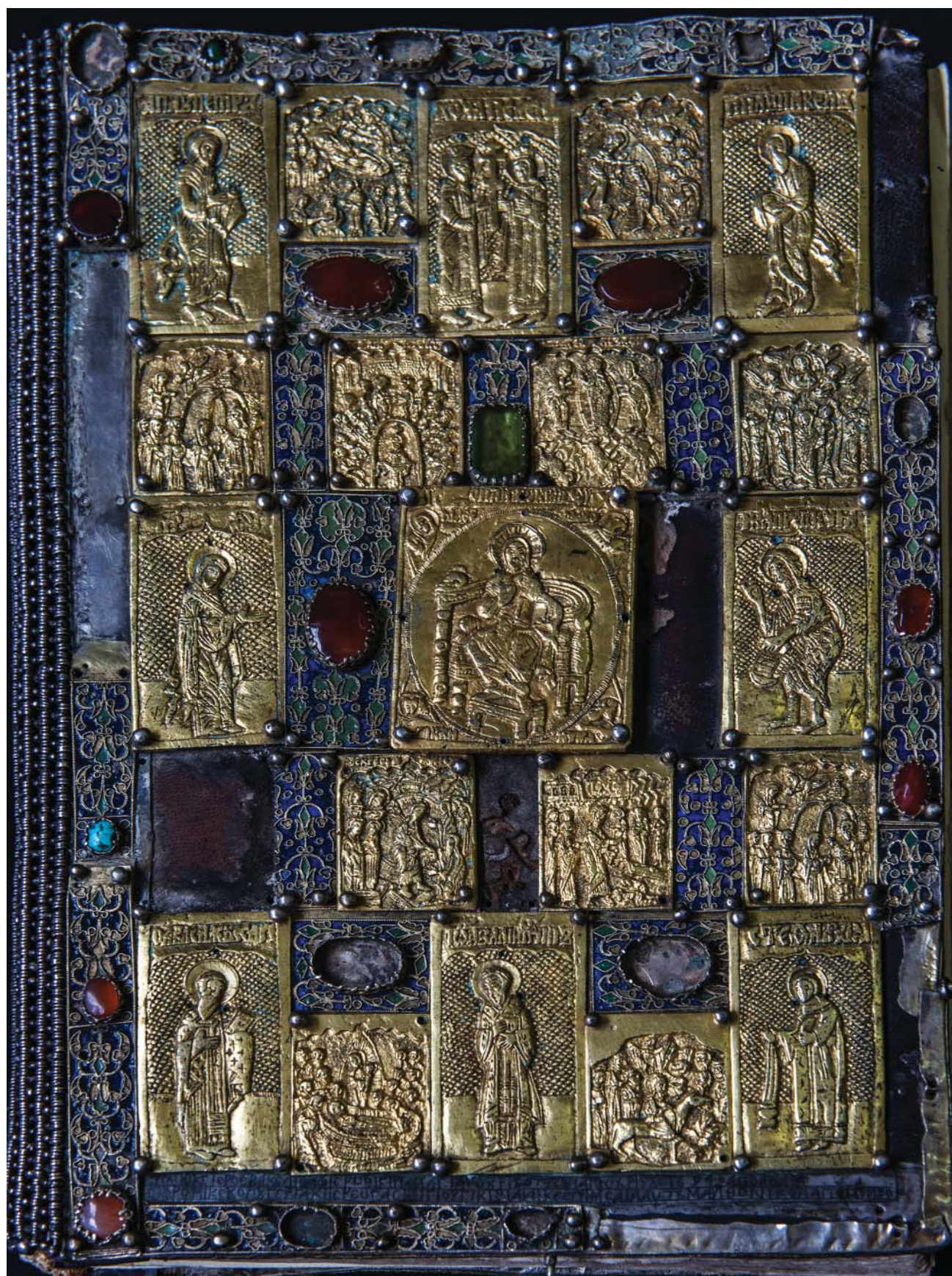
Evangelistarion periechon tîn tôn evangelistôn diadochîn Eneti̇sin, Para Nikolaō Glykei tō ex Iōanninōn, 1686, 257 f.

Perikope (Pjesë) Ungjilli. Botuar në Venecia në vitin 1686. Prejardhja: Manastiri i Ungjillëzimit, Vanistër, Dropull, Gjirokastër.

Zbukurimet e kapakut janë të lyera me ar. Mbartin figura shenjtorësh dhe simbole për festa të mëdha, të identifikuara në gjuhën sllave.

Mbishkrimi është përkatësisht në greqisht. Ungjilli mund të jetë dhuratë e njerëzve të pasur pranë oborreve të Moldovllahisë.

Girolamo Albrizzi

Esatta notitia del Peloponneso volgarmente penisola della Morea diuisa in otto prouincie descritte geograficamente, doue si legge l'origine de primi habitanti, con li nomi, che diedero alle prouincie, città, & altro con sue istorie, & acquisti fatti dalla serenissima repubblica di Venetia, dall'anno 1684. sino al dì presente. Adornato di quantità di figure in rame. Consacrato al Serenissimo Principe Christiano Ernesto marchese di Brandemburg In Venetia: per Girolamo Albrizzi, 1687, 143 f., me il.

Njoftime të sakta për Peloponezin, rëndom i quajtur gadishulli i Moresë, ndarë në tetë provinca, përshkruar gjeografikisht, ku flitet për zanafillën e banorëve të parë, me emrat që iu dhanë provincave, qyteteve, dhe me historitë e tyre, bashkë me arritjet e Republikës së Venecias nga viti 1684 deri më sot. Pajisur me figurina bakri. Libri i kushtohet Princit Christiano Ernesto markez i Brandenburgut. Botuar në Venecia, nga Girolamo Albrizzi, në vitin 1687.

Girolamo Albrizzi vinte nga një familje fisnike nga Bergamo. Në fund të shekullit XVII ai ngriti shtëpinë botuese “Albrizzi”, e njohur për botimin e një sërë historish të Venedikut: “Protogiornale Veneto”, “Pallade Veneta”, “Giornale Veneto de’ Letterati” etj. Ai, gjithashtu, krijoi dhe drejtoi revistën “Galleria di Minerva” si dhe akademinë me të njëjtin emër, ku bashkëpunoi me Konstantin, themeluesin e Akademisë Kozmografike të Argonautëve, si dhe mjekun e natyralistin A.

Vallisnieri.

Libri “Njoftimetë saktapër Peloponezin...”, i shkruar gjatë periudhës së luftimeve turko-veneciane në Peloponez, përmban shumë gravura të qyteteve dhe kështjellave të Peloponezit, të cilat ndjehet ndikimi i Coronelli-t. Por, sidoqoftë, duhet thënë se në gravurat e librit të Albrizzi-t dallohet një vëmendje më e madhe për detajet dhe, në përgjithësi, cilësia e tyre është më e mirë.

ESATTA NOTITIA
DEL
PELOPONNESO
VOLGARMENTE PENISOLA
DELLA
M O R E A

DIVISA IN OTTO PROVINCIE

Descritte Geograficamente, doue si legge l'Origine de primi habitanti,
con li nomi, che diedero alle Prouincie, Città, & altro con
sue Istorie, & acquisti fatti dalla

SERENISSIMA REPUBBLICA
DI VENETIA,

Dall'Anno 1684. fino al di presente.

Adornato di quantità di figure in Rame.

CONSACRATO

AL SERENISSIMO PRENCIPE

CHRISTIANO ERNESTO

MARCHESE DI BRANDEMBURGO,

Magdeburgo, Brussia, Stetin, Pomerania, Cassubia, Vandalia, Slesia,
Croinze, Iagernd. Duca Burgraue di Norimberga Prencipe di Hal-
berstad, Minden, Camin, &c. e Gen. della Caualleria di S.M.C.

IN VENETIA, M. DC. LXXXVII.

Per Girolamo Albrizzi.

CON LICENZA DE' SUPERIORI, E PRIVILEGGIO

Cornelio Magni

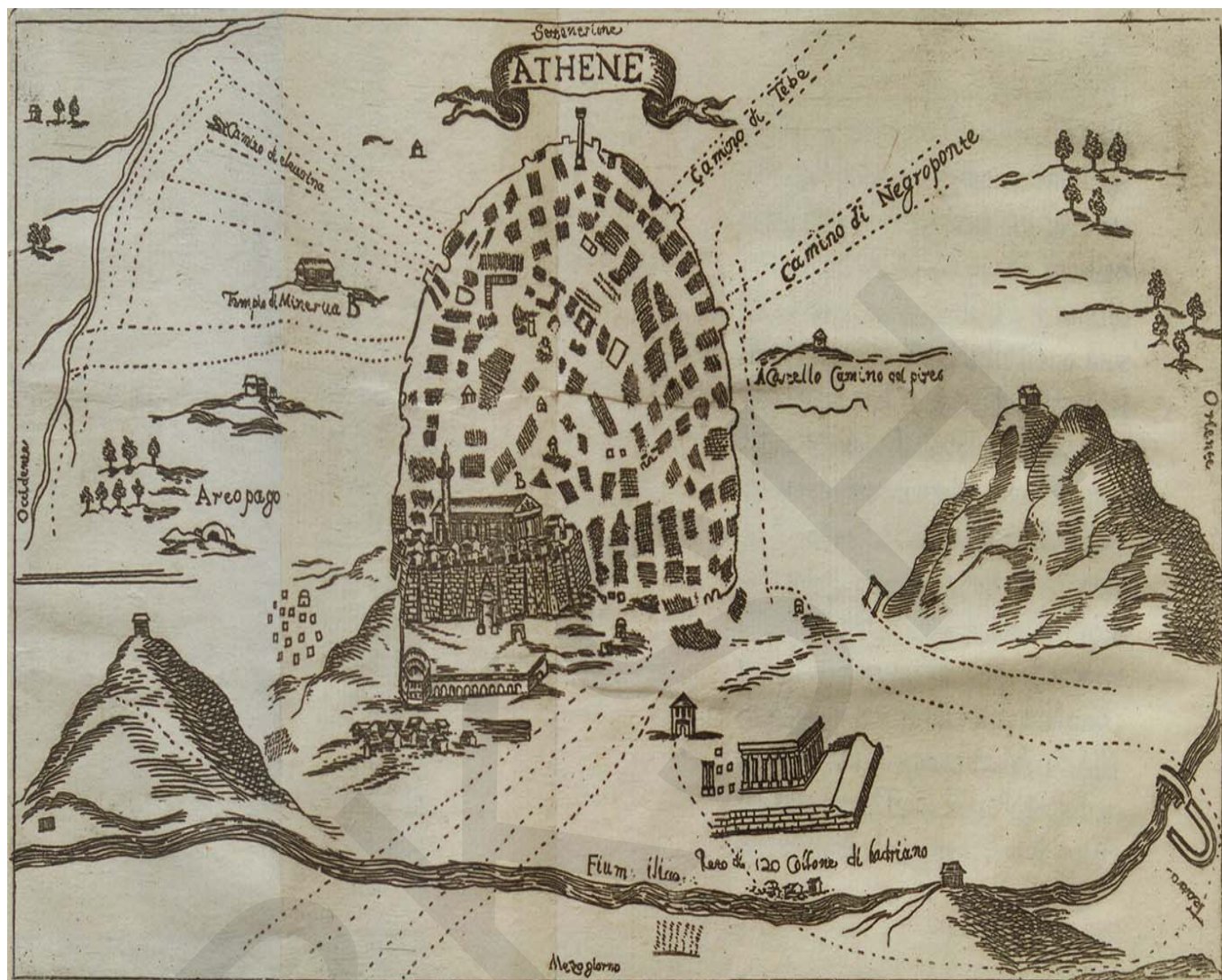
Relazione della città d'Athene: colle prouincie dell' Attica, Focia, Beozia, e Negroponte, ne' tempi, che furono queste passiate da Cornelio Magni Parmegiano l'anno 1674, e dallo stesso publicata l'anno 1688, 435 f., 6 fl. me il.

Relacion lidhur me qytetin e Athinës: bashkë me provincat e Atikës, Fokisë, Beotisë dhe Negropontit, në kohën kur ato i vizitoi Cornelio Magni Parmegiano, në vitin 1674, dhe po prej tij botuar në vitin 1688. Botuar në Parma.

Pas rënies së Konstantinopojës, në vitin 1453, dhe pushtimit të Greqisë pak vjet më pas, për të huajt, e sidomos për europianët, u bë praktikisht e pamundur të shkelnin në Athinë dhe në përgjithësi në Greqi. **Cornelio Magni** (1638-1692) ishte një nga europianët e parë që arriti të vizitonte Athinën në vitin 1674, kur si pjesë e grupit që shoqëronte ambasadorin francez Nointel, gjatë rrugës së kthimit nga Stambolli, pati mundësinë të udhëtonte nëpër Greqi. Librat e tij me përshkrimin e këtij udhëtimi, si dhe të qëndrimit të tij disavjeçar në Stamboll, konsiderohen si një burim i rëndësishëm për të njohur situatën politike, ekonomike e fetare të Perandorisë Osmane të asaj periudhe. Por sidoqoftë, vepra e tij më e rëndësishme që “Relazione della città d'Athene...”, e botuar në

vitin 1688. Kjo vepër, e konsideruar sot një botim mjaft i rrallë, pati ndikim të madh në Europën e kohës, duke qenë një nga përshkrimet e para të një dëshmitari okular të qytetit të Athinës e të monumenteve të saj pas pushtimit turk. E shoqëruar me një numër të madh gravurash e ilustrimesh, ajo zë një vend të rëndësishëm në historinë e kulturës së Rilindjes për kontributin e veçantë që pati për të bërë të njohur në Europë arkitekturën e Greqisë antike. Ishte koha kur Europa e Rilindjes që e etur për të rilidhur fillin e ndërprerë gjatë Mesjetës me trashëgiminë e antikitetit grek.

Vepra e *Cornelio Magni*-t vlerësohet për përshkrimin e saktë dhe të hollësishëm të një numri të madh monumentesh të Athinës, dhe të viseve përreth saj, përfshirë dhe Maratonën.

Francesco Piacenza Napolitano

L'Egeo redivivo: o'sia chorographia dell'Arcipelago, E dello stato primiero, & attuale di quell isole, regni, città, popolationi, dominij, costumi, sito, & imprese, con la breue descrittione particolare si del suo ambito littorale, che della Grecia, Morea, o Peloponnese, di Candia, e Cipri, con le sue piante in rame al piu viu. Modena, Per gli Eredi Soliani Stampatori Ducali, 1688.

Egjeu i ringjallur: ose koreografia e Arkipelagut, dhe gjendja se si kanë qenë dhe si janë aktualisht këta ishuj, mbretëri, qytete, popullata, zotërime, zakone, vende dhe sipërmarrje, me përshkrimin e shkurtër e të veçantë të viseve bregdetare që nga Greqia e Morea, ose Peloponezi, te Kandia dhe Qipro, me hartat e tyre... Botuar në Modena, nga Per gli Eredi Soliani Stampatori Ducali, në vitin 1688.

Francesco Piacenza Napolitano (1637-1687): Jurist, diplomat dhe shahist italian.

Pas një udhëtimi në ishujt e detit Egje, ai shkroi një libër përshkrimesh të pasur me detaje të hollësishme për këta ishuj, sidomos të atyre më pak të njohur, duke i shoqëruar edhe me informacione të rëndësishme për historinë e tyre gjatë Mesjetës. Për realizimin e botimit të tij, Francesco Piacenza u mbështet

në veprat e një sërë autorëve të tjerë, por, njëherazi, edhe në vëzhgimet konkrete që bëri në terren. Libri shoqërohet me një numër të madh gravurash mjaft interesante. Gjenden gjithashtu njoftime të shkurtra gjeografike për Epirin dhe Ilirinë e Jugut, të cilat janë marrë nga autorë të lashtësisë, sikundër flitet për pushtimin e Durrësit nga perandori bizantin Andronik.

L' E G E O R E D I V I V O,

O° S I A C H O R O G R A P H I A
D E L L' A R C I P E L A G O,

E dello stato primiero, & attuale di quell' Isole, Regni, Città, Popolationi,
Dominij, Costumi, Sito, & Imprese, con la breue descrizione parti-
colare sì del suo ambito litorale, che della

G R E C I A , M O R E A ,
O' P E L O P O N N E S E ,
D I C A N D I A , E' C I P R I ,

Con le sue Piante in Rame al più viuo incise,

F A T I C H E , E D I L I C E N Z E
D I

F R A N C E S C O P I A C E N Z A N A P O L I T A N O

Dottor d' ambe le Leggi, Accademico Immobile, Professore di Geo-
grafia, e Lettore publico della Pratica Criminale, e delle Cifre
nello Studio di S. Carlo della Città di Modona,

C O N S A C R A T O A L L' A L T E Z Z A S E R E N I S S I M A

D I F R A N C E S C O I I .

D V C A D I M O D O N A , R E G G I O , & c .

I N M O D O N A , Per gli Eredi Soliani Stampatori Ducali. 1688.

Con Licenza de' Superiori.

Kosma Mavrudhi

Mavrudhi, Kosma: Akolouthia tou agiou endoxou vasilēōs , kai megalomartyros Iōannou tou Vladimīrou kai Thavmatourgou Enetiīsīn: Para Iōann Antōniō tō Ioulīanō, 1690.

Shërbesa e Shën Joan Vladimirit. Botuar në Venecia në vitin 1690.

Libri është shërbesa e parë e shtypur në përndërim të Shën Joan Vladimirit. E sponsorizuar nga elbasanasi Joan Papa, shërbesa besohet se është vepra e qipriotit **Kosma Mavrudhit**, ish mitropolitit të Qitios (në Qipro), i cili ka shërbyer si mëkëmbës dhe më pas mitropolit i Mitropolisë

së Durrësit si edhe igumen (kryemurg) i manastirit të Shenjtorit në Shijon, Elbasan. Shërbesa përbën dëshminë e parë të përhapjes së përndërimit të shenjtorit në gjithë juridiksionin e Kryepeshkopatës së Ohrit. Gravura e shenjtorit mban firmën: “Suor Isabella Piccini scolpi”.

ΤΟ ΕΣ ΚΑΤΑ ΤΗΝ

ΠΟΛΙΤΕΙΑΝ ΝΕΟΚΑΣΤΡΟΥ,

Καὶ τοῖς λοιποῖς ἐντρυφεμένοις Ἰωάννης ὁ Παπὰ τὸ
χαίρειν ἐν κυρίῳ.

ΑΝ καλὰ (ὡ φίλοι συμπατριῶται, ἔ λοιποὶ Θεοὶ
βίαις φιλομάρτυρες) δὲν δυνώμαι ὅσον εἶμαι ὀφειλές
της μὰ ἀποδώσω τῷ ἄχαριστῳ εἰς τὴν κοινὴν εὐδρ-
γέτην, ἔ ἀντιλήτορα ἔ ἡμετέρας πελὸς, ἔ πᾶν τὸν τῶν
μετὰ πόδῃ καὶ εὐλαβείας αὐτῷ προσρεχόμετον, τὴν εὐ-
ματρὸν λέγω, ἔ χαριτώμετον ἅγιον Ἰωάννην, τὴν ἐκ
Βλαδμηρ, ῥεος ὁ ὅμως κτ) τὸ δυνάτον μὰ δειξὼ ἐκείνην
τῷ θερμῷ εὐλάβειαν, ὅπως φυλάτῃ μέσα εἰς τὸ παρόν
τῆς ψυχῆς μὲν, ἔ διὰ ὅλης μὲν τῆς ἀγίας κοινῶς, ὡς αὖν ὅπως
εἶναι προσάται, καὶ ὑπὸ μαχοὶ μὲ τῷ πρεσβείαντες ἐμ-
προδὲν τῇ ὑψίστῃ Θεῷ, ἔχαιρέτως δὲ διὰ τὴν ἐν βασιλεῦσι
τῶν ἀθλοφόρων. ὁ ὅποιος ὡς πᾶς μία ψυχὴ καλοπισ-
μένη ἀπὸ χάριτος ἡραμίνας. καὶ ἐργασίας εἰς τὰς χεῖ-
ρας τῆς μάλλον τὸ ἀκήνητον ὅπλον τῇ ζωηφόρου Σταυρῶν,
παρὰ τὸ σκήπτρον τῆς ἐπιγείας δυναστείας, ἐπροαιρέθῃ ἔ
ἐκαστὸς μὰ χύσῃ τὸ αἷμά τῃ διὰ τὴν σωρωθέντα Χριστῶν,
καὶ μὰ λάβῃ τὴν εὐφρανὴν τῇ μαρτυρίᾳ, ὅθεν ἔ ὁ ἀθλοδότης
της.

Dionisi i Alikarnasit

Dionysiou Alikarnaseōs ta eyriskomena, istorika te kai rītorika syngrammata. Dionysii Halikarnassei scripta, quae extant, omnia, et historica, et retorica. E veterum librorum auctoritate doctorumque hominum animadversionibus, quamplurimis in locis emendata & interpolata; cum Latina versione ad Graeci exemplaris fidem denuo sic collata & conformata, ut plerisque in locis sit plane nova. Additae etiam Notae, quibus de utriusque textus vel emendatione vel explanatione agitur. Adjecti praeterea duo locupletissimi rerum & verborum Indices, alter Graecus; alter Latinus. Opera & Studio Friderici Sylburgii Veterensis. Lipsiae, Impensis Mauritti Georgii Weidmanni, Literis Christophori Guntheri, 1691, 824 f.

Dionysiou Alikarnaseōs Tomos B, o ta rītorika kai ta kritika perichōn. Dionysii Halikarnassei Tomus II, Rhetoricos ejus et criticos libros continens; duobus tractatibus nusquam ante vulgatis auctus. Addita sex tractatum versio Latina, multis in locis emendata. Additus item notarum libellus, in quo praeter variae scripturae indicationem, plurima loca partim emendantur, partim illustrantur. Additus denique duplex rerum & verborum index, Latinus & Graecus. Catalogus singulorum tractatum, tam eorum . Opera & studio Friderici Sylburgii Veterensis Lipsiae, Impensis Mauritti Georgii Weidmanni, Literis Christophori Guntheri, 1691, 388 f.

Dy vëllime të bashkëlidhur me frontespice e numërtim faqesh më vete.

Vëllmi i parë

Veprat e Dionisit të Alikarnasit, me karakter historik dhe retorik, me rëndësinë e librave të vjetër dhe me vërejtjet e njerëzve të ditur, të ndrequra e të përmirësuara në shumë vende... Me dy tregues lëndorë shumë të pasur, njëri në latinisht e tjetri në greqisht.

Vëllimi i dytë i Dionisit të Alikarnasit që përmban veprat retorike dhe kritike të tij.

Botuar në Lajpcig, nga Impensis Mauritti Georgii Weidmanni, Literis Christophori Guntheri, në vitin 1691. Teksti greqisht dhe latinisht në dy kolona.

Dionisi i Alikarnasit (shek. I p.e.s) ishte një historian dhe mësues grek i retorikës në kohën e Augustit. Vepra e tij më e rëndësishme, e titulluar “Arkeologjia Romake”/“Romaiki archeologia”, përfshin historinë e Romës nga epoka mitike deri në fillimin e Luftës së Parë Kartagjenase (264 p.e.s). Ajo u nda në njëzet vëllime, nga të cilat nëntë të parat janë ruajtur në tërësinë e tyre, i dhjeti dhe i njëmbëdhjeti pothuajse tërësisht, ndërsa vëllimet e mbetura në fragmente. Qëllimi kryesor i autorit ishte të pajtonte grekët me sundimin e Romës, duke u zgjeruar mbi cilësitë e mira të pushtuesve të tyre dhe gjithashtu duke argumentuar e duke

përdorur burime më të lashta, se romakët ishin pasardhës të mirëfilltë të grekëve të vjetër. Sipas tij, historia është mësim filozofie me shembuj, dhe këtë ide ai e ka realizuar nga këndvështrimi i një retoriku grek. Vepra e tij, bashkë me atë të Tit Livit (59/64 p.e.s. - 12/17), konsiderohen si burimet më të besueshme lidhur me periudhën e hershme të historisë romake. Në këtë vëllim janë përfshirë 11 libra të kësaj historie.

Dionisi ishte gjithashtu autor i disa traktateve retorike. Përveç “Për sintezën e emrave” (“Pery syntheseōs onomatōn”), ai shkroi monografitë e para të kritikës letrare, të cilat tregojnë aftësinë e tij delikate kritike.

ΔΙΟΝΥΣΙΟΥ
ΑΛΙΚΑΡΝΑΣΕΩΣ ΤΑ ΕΥΡΙ-
ΣΚΟΜΕΝΑ, ΙΣΤΟΡΙΚΑ ΤΕ ΚΑΙ ΠΗΤΟΡΙΚΑ,
ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΑ.

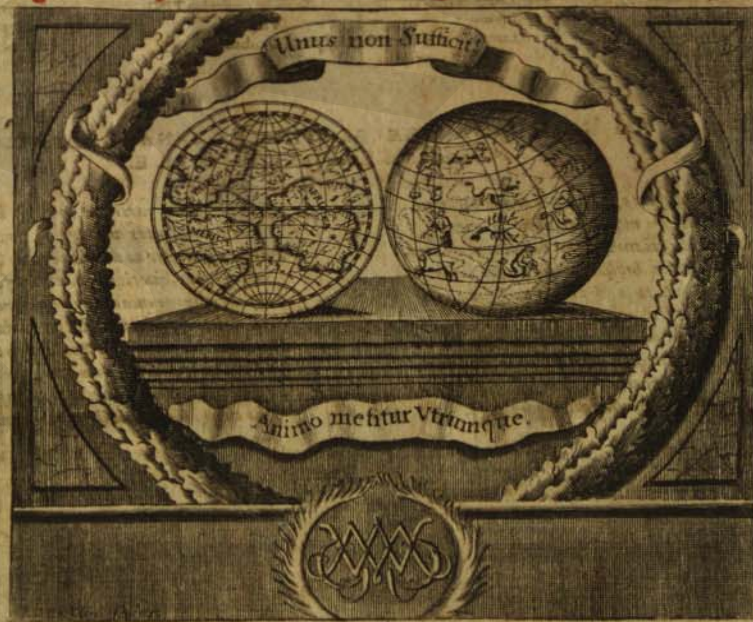
DIONYSII HALICARNAS-
SEI SCRIPTA, QUÆ EXTANT,
OMNIA, ET HISTORICA, ET
RHETORICA.

*E veterum librorum auctoritate, doctorumque hominum animad-
versionibus, quamplurimis in locis emendata & interpolata; cum Latina versione ad Græci
exemplaris fidem denuo sic collata & conformata, ut plerisque in locis
sit plane nova.*

*Addita fragmenta quædam, cum Glareani Chronologia, & duplici appendice.
Additæ etiam Notæ, quibus de utriusque textus vel emendatione vel expla-
natione agitur.*

*Adjecti præterea duo locupletissimi rerum & verborum INDICES; alter
Græcus; alter, Latinus.*

Opera & studio Friderici Sylburgii Veterensis.

LIPSIÆ,

Impensis MAURITII GEORGII WEIDMANNI,

Liberis CHRISTOPHORI GUNTHERI,
M DC XCI.

Barthelemy d'Herbelot

Bibliothèque orientale ou Dictionnaire Universel contenant généralement tout ce qui regarde la connoissance des peuples de l'Orient, leurs histoires et traditions véritable ou fabuleuses. Leurs gouvernement loix coutumes moeurs guerres, e les revolutions de leurs empires. Les vies et actions remarquables de tous leurs saints. Des jugemens critiques et des extra its de tous leurs ouvrages. Leurs sciences, et leurs arts. Paris, Par la compagnie des Libraires, 1697, 1059 f.

Biblioteka orientale ose Fjalori universal që në përgjithësi përmban gjithçka që lidhet me njohjen e historisë, traditave të vërteta ose përrallore të popujve të Lindjes. Qeveritë, ligjet, zakonet, luftërat dhe revolucionet e perandorive të tyre. Jetët dhe veprimet e jashtëzakonshme të gjithë shenjtorëve të tyre. Gjykime kritike dhe ekstrakte nga të gjitha veprat e tyre, shkencat dhe artet. Botuar në Paris, Par la compagnie des Libraires, në vitin 1697.

Barthelemy d'Herbelot (1625-1695) lindi në Paris. Studimet i kreu në Universitetin e Parisit ku iu përkushtua studimit të gjuhëve orientale. Më pas, për të përsosur njohjen e tyre, shkoi në Itali, ku një ndihmë të veçantë do t'i jepte kontakti me orientalistët e kohës.

Kur u kthye në Francë pas një viti e gjysmë, u emërua pranë mbretit si sekretar dhe përkthyes i gjuhëve orientale. Vepra e tij “Bibliothèque orientale...”, të cilës ai i kushtoi pothuajse të gjithë jetën, u përfundua në 1697, pas vdekjes së tij, nga Antoine Galland. Ajo është mbështetur kryesisht në bibliografinë e pasur arabe (Kashf al-Zunun)

të Hadji Khalfa (Katip Çelebi), ashtu si dhe te një numër i madh dorëshkrimesh arabe dhe turke të konsultuara prej autorit. Deri në shekullin XIX, ky fjalor, me gati 8,600 zera, vazhdoi të kishte mjaft ndikim, duke shërbyer si burim frymëzimi për brezat e artistëve, shkrimtarëve dhe udhëtarëve të interesuar për Orientin. Botimi shoqërohet me një parathënie nga Antoine Galland, në të cilën ai skicon linjat kryesore të historisë së Lindjes dhe të fesë myslimane. Libri sjell gjithashtu shumë të dhëna për shqiptarët dhe qytetet e tyre: Krujën, Shkodrën, Durrësin, Lezhën, si dhe për Skënderbeun.

BIBLIOTHEQUE ORIENTALE.

DICTIONNAIRE UNIVERSEL

CONTENANT GENERALEMENT

Tout ce qui regarde la connoissance des Peuples
de l'Orient.

LEURS HISTOIRES ET TRADITIONS

VERITABLES OU FABULEUSES.

LEURS RELIGIONS, SECTES ET POLITIQUE.

Leurs Gouvernement, Loix, Coûtumes, Mœurs, Guerres, & les Révolutions de leurs Empires.

LEURS SCIENCES, ET LEURS ARTS.

Leurs Théologie, Mythologie, Magie, Physique, Morale, Médecine, Mathématiques;
Histoire naturelle, Chronologie, Géographie, Observations Astronomiques,
Grammaire, & Rétorique.

LES VIES ET ACTIONS REMARQUABLES DE TOUS LEURS SAINTS,

Docteurs, Philosophes, Historiens, Poètes, Capitaines, & de tous ceux qui se sont rendus
illustres parmi eux, par leur Vertu, ou par leur Savoir.

DES JUGEMENS CRITIQUES, ET DES EXTRAITS DE TOUS LEURS OUVRAGES,

De leurs Traitez, Traductions, Commentaires, Abrezés, Recueils de Fables, de Sentences;
de Maximes, de Proverbes, de Contes, de bons Mots, & de tous leurs Livres écrits en Arabe, en
Persan, ou en Turc, sur toutes sortes de Sciences, d'Arts, & de Professions.

Par Monsieur D'HERBELOT.

Quo.

d. d. 57.

A PARIS.

Par la Compagnie des LIBRAIRES.

M. DC. XCVII.

AVEC PRIVILEGE DU ROY.

Vincenzo Maria Coronelli

Città, Fortezze, ed altri Luoghi principali Dell’Albania, Epiro, e Livadia, e particolarmente i posseduti da Veneti Descritti e Delineati dal P. Coronelli. S. I., s. a., 81 [=76] fl. me harta.

Qytete, fortesa dhe vende të tjera të rëndësishme të Shqipërisë, të Epirit dhe të Livadhjasë, e veçanërisht ato nën zotërimin e Venedikut, përshkruar e skicuar nga Koroneli. Pa vit dhe vend botimi.

Vincenzo Maria Coronelli (1650-1718): Frat venedikas i Urdhrit të Françeskanëve, gjeograf, hartograf emërmadh i shek. XVII, kozmograf zyrtar i Republikës së Venedikut, themelues i *Akademisë Kozmografike të Argonautëve* (e para shoqëri gjeografike në botë), përgatitës i botimit në 7 vëllime të “*Biblioteca Universale Sacro-Profana*” (1701-1707) që konsiderohet enciklopedia e parë alfabetike në botë. I doktoruar në teologji (Romë, 1673), ndonëse ushtroi detyrimet e përditshme të klerikut, pasioni në përpilimin e qindra hartave apo përgatitjen e globeve të famshme gjeografikë (qiejlore dhe tokësore), ndër to edhe ato për Dukën e Parmës dhe Luigjin XIV (pjesë e koleksioneve të Bibliotekës Kombëtare të Francës), mbeten angazhimet më gjurmëlënëse të tij, duke e renditur ndër hartografët më të mëdhenj dhe konstruktorë globesh ndër më të shquarit të shek. XVII. Koroneli njihet për përgatitjen e hartave rajonale, tipike për periudhën kur u përpiluan. Në to spikatin edhe harta që sjellin të dhëna të shumta e të sakta historike, etnografike, topografike etj., për trojet shqiptare, veçanërisht ato të Veriut të Shqipërisë, duke përbërë burime të mirëfillta informacioni për studimet albanologjike edhe në ditët e sotme. Edhe Kosova me shtrirjen e saj territoriale dhe të dhënat topografike, gjeografike e historike është e pranishme në hartat e Koronelit. Përfshirja e Arbërisë në disa harta të botimeve të tij të rëndësishme u bë objekt i veprës historiografike të Ermanno Armao-s “*Vende, kisha, lumenj, male e toponime të ndryshme të një harte të lashtë të Shqipërisë Veriore*”. Trashëgimia e botimeve albanologjike të Koronelit përfshin vepra të

botuara e ribotuara në gjuhë të ndryshme.

Vëllimi, - me përmbledhje hartash e planimetrish, - është një ndër albumet e rralla të Koronelit, hartat e të cilit patën ndikim të madh në Europë. Në të gjenden përshkrime historiko-gjeografike të Korfuzit dhe bregdetit të Epirit, të qyteteve të Prevezës dhe Gumenicës, të kryepeshkopatës së Tivarit gjatë luftimeve turko-venedikase, planimetri e pamje panoramike qytetesh e kështjellash të Shqipërisë, si: Durrësi, Vlora, Kanina, Sazani, Ulqini, Tivari, Sopot, Butrinti, Preveza, Parga, Margariti dhe Gumenica, me të dhëna historike për to, si dhe dy riporodhime grafike veshjesh epirote). Ndërsa, harta e çmuar *Corso delli Fiumi Drino e Boiana nella Dalmatia (Rrjedhja e lumenve Drin dhe Buna në Dalmaci)*, - me të dhëna të hollësishme historike, gjeografike, demografike, toponomastike, etnografike dhe statistikore për vendbanimet shqiptare, - përveç Shqipërisë veriore duke filluar nga derdhja e lumit Drin, përfshin të gjithë Malin e Zi, territoret e Kotorrit e Raguzës, një pjesë të Dalmacisë jugore, Hercegovinën ose duktin e Sh’Sabës, si dhe një pjesë të Serbisë jugore. Gjen të dhëna interesante për numrin e shtëpive dhe qendrave të banuara, numrin e banorëve sipas përkatësisë etnike (turq, serbë grekë) apo fetare (mysliman, katolik, ortodoks), për qytetin e Shkodrës dhe fshatrat e saj, për Prizrenin, Pejën, Gjakovën, Mitrovicën, Prishtinën, Ulqinin, Tivarin, Deçanin, Shkupin etj., shoqëruar me shpjegime historike për këto qytete, fshatrat, lumenjtë, liqenet, lundrimin, tërmetet, ndërtesat fetare më të rëndësishme etj.

Vincenzo Maria Coronelli

Isolario dell'Atlante Veneto del P. Coronelli Parte 1-2. In Venetia, 1697. Con Privilegio dell'Ecc. Senato.

Ishujt në Atlasin venedikas (pjesa 1-2) nga At Koroneli. Pjesa 1-2. Botuar në Venecia në vitin 1697.

Vepra monumentale e **Coronelli**-it “Ishujt në Atlasin Venedikas”, e ilustruar me stilin krejt të veçantë të tij, renditet ndër atlasët më dekorativë të shek. XVII, duke përbërë një studim gjithëpërfshirës të ishujve të botës ashtu siç njiheshin në kohën e tij. I pasur me harta, pamje panoramike malesh, qytetesh, kështjellash, portesh, të shoqëruara me tekste shpjeguese historike e topografike, si dhe elementë gjeografikë, një pjesë e të cilave përdoren edhe në hartat e sotme, krijohet një tablo e kohës për rajonin e Mesdheut, Italinë dhe Adriatikut, Europën, Afrikën, Japoninë, Azinë,

Paqësorin, me vëmendje të veçantë për ishujt venecianë.

Në këtë vëllim gjendet edhe harta e bregdetit të Dalmacisë dhe ajo e Greqisë, në të cilat përfshihen pjesë të bregdetit verior të Shqipërisë me të dhëna të shkurtër historiko-gjeografike, si: Tivari, Ulqini, Shkodra, Lezha, Apoloni, Vlorë, Himarë, Kaninë, Pargë, Gumenicë etj., si dhe lumenjtë Buna dhe Drini etj.

Nga i njëjti autor në koleksionet e Bibliotekës Kombëtare të Shqipërisë gjenden edhe:

Part. 1: fl., 312 f. me il. dhe harta, Part 2. 170 f. me il. dhe harta.

Historische und topographische ausführliche Beschreibung der Reiche Morea und Negroponte. Wie auch der Insulen und hafen selbigen Meeres bis an Salonich. Franckfurt am Mey, 1687. 408 f. me il.

Memorie istoriogeografiche della Morea riacquistata dall'armi Venete, del regno di Negroponte e degli altri luoghi circonvicini, e di quelli c'hanno sottomesso nella Dalmazia, e nell'Epiro. Dal principio della guerra intimata al Turco in Costantinopoli nel 1684, sin'all'anno presente 1687 In Venetia, 1687. 93 fl. me il.

Memorie istoriografiche dell'Regno della Morea, racquistata dall'armi della Ser[enissima] Repubblica di Venetia, di quello di Negroponte, e de littorali fin a Saloniche. In Venetia, 1688. 240 f., 42 fl. il.

Memorie istoriografiche de Regni della Morea, Negroponte e Littorali fin a Salonichi. Accresciute in questa seconda edizione. Repubblica di Venezia. S. a. 237 f., 42 fl. il.

Corso delli Fiumi Drino e Boiana nella Dalmazia. Scala di Miglia Italiane [1 : 318 000]. In Venezia, 1688; 61,5 x 44,7 cm (hartë).

Titus Flavius Josefus

Histoire des Juifs, écrite par Flavius Joseph, sous le titre de Antiquitez judaïques, traduite sur l'original grec reveu sur divers manuscrits, par monsieur Arnauld d'Andilly. À Paris: Louis Roulland, 1700, Tom. 1, 913 f.; Tom 2, 605 f.

Historia e hebrenjve, shkruar nga Flavius Joseph, nën titullin Antikitete hebraike, përkthyer nga origjinali në greqisht, i rishikuar në dorëshkrime të ndryshme, nga Z. Arnauld d'Andilly. Botuar në Paris në dy vëllime, nga Louis Roulland, në vitin 1700.

Titus Flavius Josefus, (ebr. **Yosef Ben Matit Tyahu**): Historian romako-hebre i shek. I, lindur në Jeruzalem. I ati ishte prift, ndërsa e ëma rridhte nga një familje mbretërore. Fillimisht luftoi kundër romakëve në Luftën e Parë romako-hebreje si komandant i forcave hebreje, derisa u rrethua nga romakët të udhëhequr nga Vespasiani në vitin 67 p.e.s.

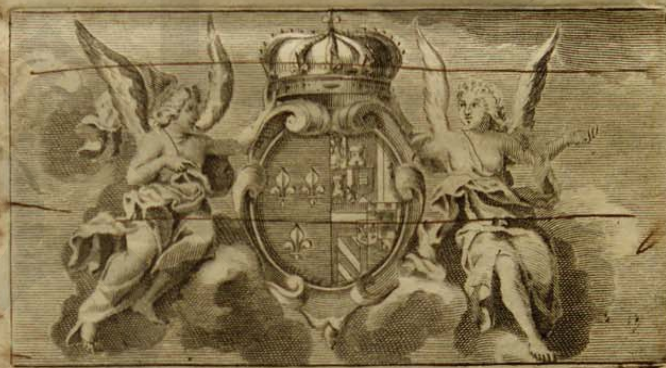
Duke qenë se Jozefi kishte bërë një profeci nëpërmjet së cilës parashikonte kurorëzimin e Vespasianit Perandor të Romës, Vespasiani vendosi ta mbante atë skllav dhe përkthyes. Pas kurorëzimit të tij perandor, Vespasiani i fali lirinë duke i dhënë edhe emrin e familjes së tij, Flavius. Jozefi lidhi miqësi me djalin

e Perandorit, Titusin, dhe gjatë rrethimit të Jeruzalemit në vitin 70 shërbeu si përkthyes.

Vepra e tij kryesore është “Antikiteti i hebrenjve”, ku përshkruhet historia dhe lufta e parë e hebrenjve me romakët, si dhe rrethimi i qytetit të fortifikuar të Masadës. Vepra ka 21 kapituj në të cilët paraqitet historia e hebrenjve, ligjet dhe zakonet e tyre. Duke qenë vetë dëshmitar okular, T. Jozefi synoi të përshkruante të vërtetën të parë me sytë e hebrenjve, çka e pati përcjellë dhe në librin “Lufrat hebraike”. Libri përfshin dhe një shtojcë autobiografike, në të cilën autori përpiqet të përlligjë veprimet e tij në shërbim të forcave pushtuese romake gjatë luftës.

HISTOIRE
DES JUIFS,
E'CRITE PAR
FLAVIUS JOSEPH.

Sous le Titre de
ANTIQUITEZ JUDAÏQUES.
TRADUITE
Sur l'Original Grec revu sur divers Manuscrits Ar.
PAR MONSIEUR ARNAULD D'ANDILLY.
TOME PREMIER.
NOUVELLE EDITION.

A PARIS,
Chez LOUIS ROULLAND, rue S. Jacques, vis-à-vis S. Yves,
à S. Louis & aux Armes de la Reine.

M. D C C.
AVEC APPROBATION ET PRIVILEGE.

Aristoteli në arabisht

Terjume Kitabi Timadis, li Ahmad Bin Seyid Abdul Gadir. [Marok], 1119 Hixhri (kalendarit hënor islam) - [1707] (kalendarit Gregorian).

Politika e Aristotelit.

Dorëshkrimi i vitit 1119 Hixhri, sipas kalendarit hënor islam, që i përket vitit 1707 sipas kalendarit Gregorian. Është shkruar në Marok. Teksti është në gjuhën arabe, me këshilla mbi mënyrën e qeverisjes. Përkthyesi i veprës është Ahmad Bin Seyid Abdul

Gadir. Dorëshkrimi ka vulën e bibliotekës së famshme të Bushatllinjve (shek. XV-XIX), e cila përmban 150 dorëshkrime në gjuhët orientale, në fusha të tilla si: fe, filozofi, gjuhësi, letërsi, administratë, kozmografi, retorikë etj.

بی مقدمہ بعد فراغ جی بر البطریق

صاحب النسخة التي نقلها منها ليس هذا

Homeri

Omīrou Ilias kai Odysseia kai eis aftas scholia, ī exīgīsis, tōn palaiōn=Homeri Ilias & Odyssea, et in eadem scholia, sive interpretatio, veterum. Item notae perpetuae, in textum&scholia, variae lectiones, &c. cum versione latina emendatissimā: accedunt Batrachomyomachia, Hymni & Epigrammata, unā cum Fragmentis, &gemini indices: totum opus cum plurimis mss. vetuissimis, &optimis editionibus collatum, auctum, emendatum, &priscae integritati restitutum. Opera, studio, & impensis, Josuae Barnes Cantabrigiae: Apud Cornelium Crownfield, 1711, 990 f.

Omīrou aftas Odysseia kai eis aftas scholia, ī exīgīsis, tōn palaiōn=Homeri Odyssea, et in eadem scholia, sive interpretatio, veterum: unā cum notis perpetuis, in textum &scholia, necnon variis lectionibus longè plurimis, &versione Latina, accuratiori limā perpolita Cantabrigiae: Apud Cornelium Crownfield, 1711, 954 f.

Iliada dhe Odisea të Homerit me komente dhe shpjegime. Botuar në Angli në vitin 1711. Teksti në greqisht dhe latinisht në dy kolona paralele.

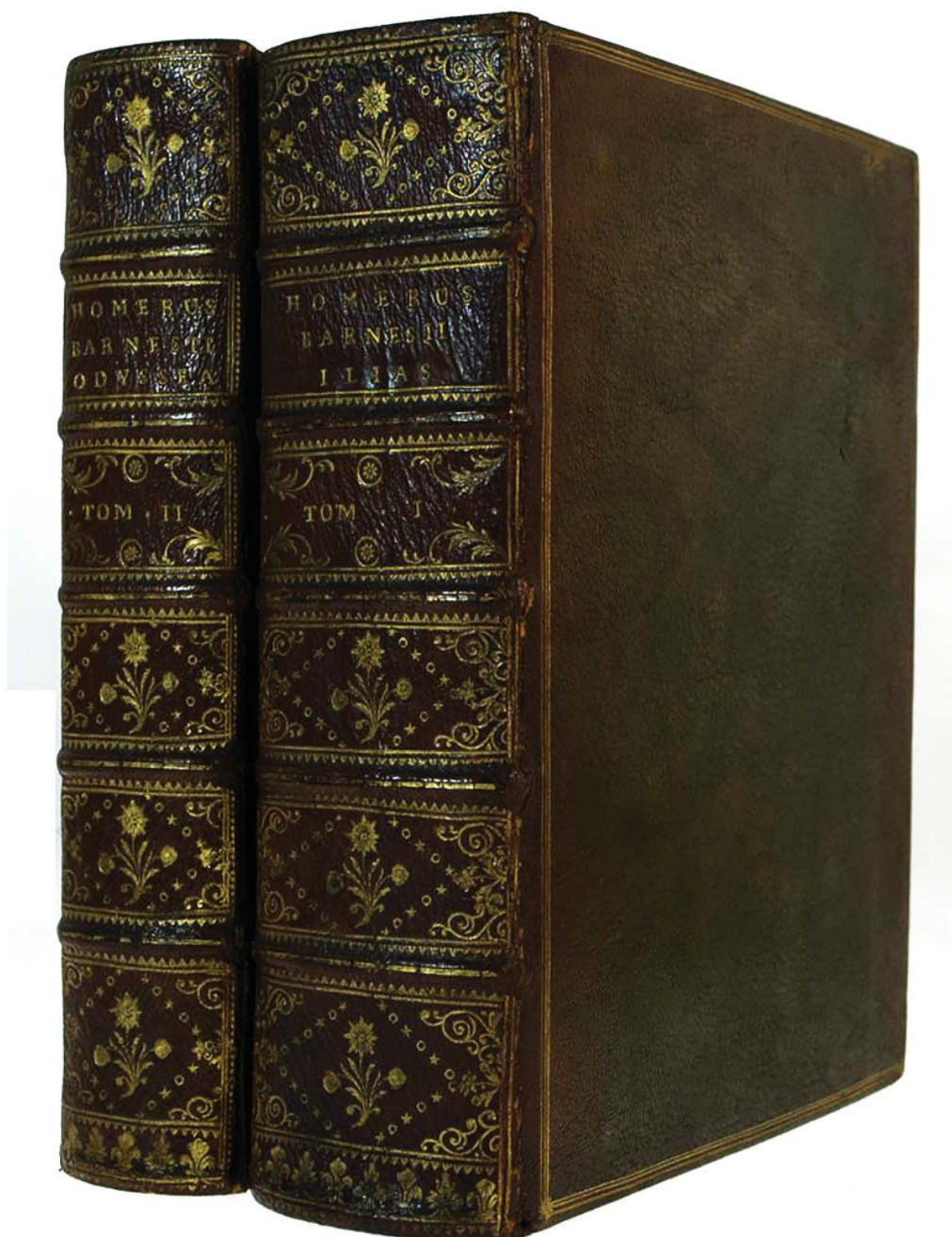
Odisea e Homerit me komente dhe shpjegime. Botuar në Angli në vitin 1711. Teksti në greqisht dhe latinisht, i ndarë në dy kolona.

Homeri (Omīros) është poeti i madh i Greqisë së lashtë, i cili përmes dy veprave, të mirënjohurve “Iliada” dhe “Odisea”, u bë përgjithmonë i pavdekshëm për kulturën botërore. Për datat e sakta të jetës së autorit dhe krijimtarinë e tij letrare kritikët ndajnë mendime të ndryshme, madje faktet që të precizojnë skajet jetësore të poetit (lindjen dhe vdekjen) thuajse mungojnë. Siç ka ndodhur përgjithësisht me botën antike, ku mjegulla e kohës shumë herë nuk ka mundur dot të pastrohet, ashtu ka ndodhur edhe me poetin e madh. Thuhet se Homerit ka jetuar rreth shekullit IX p.e.s. Në antikitet, autorësia e tij për poemat nuk u vu në dyshim, ndërsa studimet bashkëkohore supozojnë kryesisht se “Iliada” dhe “Odisea” u kompozuan në mënyrë të pavarur, dhe vetë historitë u formuan si pjesë e një tradite të gjatë gojore. Duke pasur parasysh analfabetizmin e përhapur, këto studime thonë se poemat u interpretuan nga një rapsod dhe kish më shumë gjasa që ato të dëgjoheshin sesa të lexoheshin. Mirëpo, pavarësisht diskutimit nëse Homerit ka ekzistuar ose jo, kur fillojmë

t’i lexojmë, analizojmë dhe kontekstualizojmë këto vepra në historinë botërore, kuptohet vlera e patjetërsueshme dhe rëndësia e posaçme që ato kanë. Mbi to grekët ndërtuan kulturën e tyre. Për historinë njerëzore ato janë monumente kulture, sepse falë tyre antikiteti grek u përcoll në kohët moderne, duke ndikuar, frymëzuar dhe pasuruar në veçanti letërsinë europiane. Asnjë poet tjetër, madje as Virgjili me Danten, nuk mund të krahasohen me Homerin.

Botimi i Anglisë i vitit 1711 i sjell bashkë “Iliadën” dhe “Odisenë” në një botim. Poemat janë shoqëruar me komente e shpjegime të shumta. Janë shkruar në një dialekt poetik grek, një përbërje letrare e greqishtes eolike, jonike dhe dialekteve të tjera të greqishtes së lashtë.

Në botimin tjetër të po këtij viti është poema “Odisea”, e cila përmban 12.110 rreshta. Përveç saj, gjejmë dhe fragmente të “Luftës së Bretkosave”, himne dhe epigrame të Homerit. Tekstet janë shoqëruar me shënime e komente.

Joan Kantakuzeni

Iōannou tou Kantakouzīnou apovasileōsistoriōn vivlia d' Joannis Cantacuzeni eximperatoris historiarum. Libri IV. Jacobus Pontanus Soc. Jesu Latine vertit, & Notas suas cum Jacobi Gretseri ejusdem Societatis Annotationibus addidit. Graece nunc primum prodeunt ex codice MS Bibliothecae Viri Illustrissimi Petri Seguerii Franciae Cancellarii Venetiis, Ex. Typographia Bartholomaei Javarina, 1729, 724 f.

Katër libra për historinë nga Joan Kantakuzeni, ish-perandor. Përkthyer në latinisht nga Jakob Pontani i Urdhrit Jezuit dhe pajisur me shënimet e tij dhe të Jakob Gretserit i të njëjtit Urdhër. Të sapodala nga dorëshkrimi greqisht i bibliotekës së të përndriturit Petro Segujeri. Botuar në Venecia, nga Ex. Typographia Bartholomaei Javarina, në vitin 1729. Teksti është në greqisht dhe latinisht.

Libri është pjesë e serisë "Corpus Historiae Byzantinae".

Joani VI Kantakuzeni (Iōannīs VI Kantakouzīnos) (1292-1383): Perandor dhe historian bizantin. Ai ishte këshilltari kryesor i Andronikut III Paleolog (1297-1341), pasi e kishte ndihmuar atë të merrte fronin nga gjyshi i tij Androniku II (1282-1328). Nga 1328 deri në 1341 Kantakuzeni drejtoi politikën e brendshme dhe të jashtme për perandorin, inkurajoi një reformë në gjykata dhe nxiti pavarësinë tregtare nga gjenovezët dhe venecianët duke filluar një projekt të madh të ndërtimit të anijeve. U shqua në betejën kundër serbëve dhe në 1337 ndihmoi në përfshirjen e Despotatit të Epirit në perandori. Kur Androniku III vdiq, në 1341, Kantakuzeni shërbeu si regjent për të riun Joan V Paleolog (1332-1391). U kurorëzua perandor vetëm në 1347, si bashkë-perandor i Joan V Paleolog (Ιωάννης V) (1332-1391), por mosmarrëveshja me të mbi fronin perandorak e shtyu të kërkonte aleancë te turqit, duke i ndihmuar ata në pushtimin e Perandorisë Bizantine. Në 1354 u detyrua të abdikonte dhe u tërhoq në një manastir, ku shkroi kujtimet e tij. Ai, gjithashtu, shkroi komente mbi pesë

librat e parë të veprës së Aristotelit - "Etika", dhe disa traktate të diskutueshme teologjike, përfshirë një në favor të doktrinës mistike greke Hezikazmit (Ἡσυχασμού).

Vepra e tij me katër vëllime, "Historia" (Ἱστορία), është përkthyer në latinisht nga Jacobus Pontanus (1542-1626): jezuit gjerman, shkrimtar dhe humanist, ndërsa Jacob Gretser (1562-1625), shkrimtar i famshëm jezuit gjerman, e pajisi veprën me shënime. Vepra me katër vëllime e Kantakuzenit është një burim i vlefshëm për periudhën nga 1320 deri në 1357.

Joan Kantakuzeni është kronisti i parë bizantin, i cili i përmend shqiptarët në Epir si faktor politik. Ai i përmend shqiptarët si kryengritës, kur në vitin 1340 udhëhoqi ushtrinë bizantine kundër tyre në Epir, gjatë fushatës për pushtimin e Etolisë dhe të Akarnanisë. Kronika e Kantakuzenit sjell njoftime me vlerë dhe për kryengritjet kundër pushtetit të perandorit Androniku III, duke shkruar për shtypjen e kryengritjes në rrethinat e Beratit, Kaninës, Skraparit, Këlcyrës dhe Tomorrit si dhe masakrat e ushtarëve bizantinë dhe të mercenarëve turq.

ΙΩΑΝΝΟΤ ΤΟΤ
ΚΑΝΤΑΚΟΥΖΗΝΟΥ
ΑΠΟΒΑΣΙΑΕΩΣ
ΙΣΤΟΡΙΩΝ ΒΙΒΛΙΑ Δ.
JOANNIS
CANTACUZENI
EXIMPERATORIS
HISTORIARUM
LIBRI IV.

JACOBUS PONTANUS Soc. Jesu Latine vertit, & Notas suas cum JACOBI
GRETSEI ejusdem Societatis Adnotationibus addidit.

*Græce nunc primum prodeunt ex codice MS. Bibliothecæ Viri Illustrissimi
PETRI SEGUIERII Franciæ Cancellarii.*

VENETIIS.
EX TYPOGRAPHIA BARTHOLOMÆI JAVARINA.
M. DCC. XXIX.

Kronikat orientale

Chronicon orientale, Latinitate donatum ab Abrahamo Ecchellensi Syro Maronita e Libano, linguarum Syriacæ & Arabicæ in alma Parisiensium academia professore regio ac interprete. Accessit supplementum historiæ orientalis ab eodem concinnatum. Venetiis, Ex Typographia Bartholomaei Javarina, 1729, 216 f.

Chronicom orientale petirahebi Aegyptii. Primum ex arabico, latinae redditum ab Abrahamo Ecchellensi. Syro, Maronita et Monte Libano. Nunc nova interpretatione donatum a Josepho Simonita Assemano. Syro Maronita Bibliotheca Vaticanæ. Secundo Custode Accessere ad ipsius chronici illustrationem ejusdem Josephi Simonis Assemani. Disertationes IV. Venetiis, Ex Typographia Bartholomaei Javarina, 1729, 286 f.

Georgii Codini et alterius cujusdam anonymi Excerpta de antiquitatibus Constantinopolitanis, edita in lucem opera et studio Petri Lambecii hamburgensis: cum latina versione et animadversionibus necessariis. Accedunt Manuelis Chrysolorae Epistolae tres de comparatione veteris et novae Romae et imp. Leonis cognomine Sapientis Oracula cum figuris atque antiqua Graeca paraphrasi. Addita est etiam Explicatio officiorum sanctae ac magnae ecclesiae juxta eorum ordineix. Interprete Bernardo Medonio Venetiis, Ex Typographia Bartholomaei Javarina, 1729, 210 f., me il.

Tri pjesë bashkëlidhur në një vëllim, me numërtim faqesh më vete. Volumi i 18-të i serisë “Corpus Historiae Byzantinae”.

1. *Kronika orientale*, dhënë nga Abrahamo Ecchellensi maronit i Sirisë dhe Libanit profesor i gjuhës siriane dhe arabe në Universitetin e Parisit. Teksti në latinisht.

2. *Kronika orientale*, së pari nga arabishtja në latinisht, nga Abraham Ecchellensi maroniti sirian. Tani interpretimi i ri i dhënë nga maroniti sirian Josepho Simonita Assemano në 4 disertacione. Teksti në latinisht.

3. *Georgios Kodini dhe të tjerë autorë anonimë, fragmente nga Konstantinopoja e vjetër...* Teksti në greqisht dhe latinisht.

Botuar në Venecia, nga Ex Typographia Bartholomaei Javarina, në vitin 1729.

“Kronika orientale” (“Chronicon orientale ose al-Ta’rīkh al-sharqī”), e hartuar në arabisht nga një i krishterë në Egjipt në shekullin XIII, është një kronikë e historisë së botës nga krijimi deri në vitin 1260. E njohur në Perëndim që nga shekulli XVII, fillimisht mendohej se ishte shkruar nga Ibn al-Rāhib, një autor kopt, që në fakt është autori i një vepre shumë më të gjatë me titull “Kitāb al-Ta’ārīkh” (“Libri i Historive”). “Kronika orientale” është vetëm një përmbledhje e kapitujve 48 (“Historia e Botës”), 49 (“Historia e Islamit”) dhe 50 (“Historia e patriarkëve koptë të Aleksandrisë”) të kësaj vepre.

Studiuesi **Abraham Ecchellensis** (1605-1664) botoi një përkthim në latinisht të tekstit në vitin 1651, pa e ditur se cili ishte autori.

Në vitin 1729 **Josefi Simonis Assemani** (1687-1768): orientalist libanez, epark maronit, e ribotoi “Kronikën” e Abraham Ecchellensis me disa ndryshime bazuar në shënimet e këtij të fundit si dhe të një dorëshkrimi që gjendej në bibliotekën e Vatikanit.

Georgios Kodini (Geōrgios Kōdinos) (shek. XV): Historian bizantin. Fragmente nga vepra e tij “Kronikë mbi origjinën e Konstantinopojës”, me të dhëna mbi historinë, topografinë dhe monumentet e Konstantinopojës.

CHRONICON ORIENTALE,

LATINITATE DONATUM

AB ABRAHAMO ECHELLENSI
SYRO-MARONITA E LIBANO,

Linguarum Syriacæ & Arabicæ in alma Parisiensium Academia
Professore Regio ac Interprete.

*ACCESSIT SUPPLEMENTUM HISTORIÆ ORIENTALIS,
ab eodem concinnatum.*

VENETIIS,
EX TYPOGRAPHIA BARTHOLOMÆI JAVARINA.

M. DCC. XXIX.

CHRONICON ORIENTALE PETRI RAHEBI ÆGYPTII

Primum ex Arabico Latine redditum

AB ABRAHAMO ECHELLENSI

Syro Maronita e Monte Libano, Linguarum Syriacæ & Arabicæ in
Alma Parisiensium Academia Professore Regio ac Interprete:

NUNC NOVA INTERPRETATIONE DONATUM

A JOSEPHO SIMONIO ASSEMANO
Syro Maronita Bibliothecæ Vaticanæ
Secundo Custode.

Accessere ad ipsius Chronici illustrationem ejusdem JOSEPHI SIMONIS ASSEMANI

DISSERTATIONES IV.

VENETIIS,
EX TYPOGRAPHIA BARTHOLOMÆI JAVARINA.

M. DCC. XXIX.

Prokopi i Çezaresë

Procopii Caesariensis Opera Omnia Prokopii Kaisareōs tōn Kat'afton istoriōn tetras deutra. Procopii Caesariensis historiarum temporis sui tetras altera. Interprete Claudio Maltreto Aniciensi Societatis Jesu Presbytero: Cum supplementis Vaticanis, & locorum aliquot emendationibus Venetiis, Ex Typographia Bartholomaei Javarina, 1729, f. 258.

Bashkëngjitur me dy vepra të tjera nga po i njëjti autor. Të tria në greqisht dhe latinisht.

Prokopii Kaisareōs anecdota. Procopii Caesariensis arcana historia. Qui est liber nonus historiarum Ex Bibliotheca Vaticana Nicolaus Alemannus, protulit, Latine redidit, Notis illustravit. Recognovit, Varias lectiones adjecit, & lacunas fere omnes implevit Claudius Maltretus Aniciensis, e Societate Jesu Venetiis, Ex Typographia Bartholomaei Javarina, 1729, f. 280-385.

Prokopii Kaisareōs peri tōn tou despotou Ioustinia-nou Ktismatōn logoi eks. Procopii Caesariensis de aedificiis Dn. Justiniani libri sex. Auctiores quam antea & emendatiores. Interprete Claudio Maltreto Aniciensi Societatis Jesu Presbytero Venetiis, Ex Typographia Bartholomaei Javarina, 1729, f., 385-480.

1. *Historia e Prokopit të Çezaresë për ngjarje të kohës së tij. Fletorja e dytë... bashkë me suplementet e Vatikanit dhe me disa ndreqje vendesh.*

2. *Historia e fshehtë e Prokopit të Çezaresë. Ky është libri i nëntë i historive; e nxori nga Biblioteka e Vatikanit, e përktheu në latinisht dhe e pajisi me shënime Nicolaus Alemannus.*

3. *Gjashtë libra për ndërtimet në kohën e perandorit Justinian, nga Prokopi i Çezaresë, më të shtuar dhe më të ndrequr se më parë.*

Botuar në Venecia, nga Ex Typographia Bartholomaei Javarina, në vitin 1729.

Prokopi i Çezaresë (500-565): Historian bizantin i kohës së Justinianit, i konsideruar si historiani i fundit i madh i antikitetit. Hartoi tri vepra: “Historia e luftimeve”, “Mbi ndërtimet” dhe “Historia e fshehtë”. Veprat e tij janë një ndër burimet kryesore për historinë e kësaj periudhe, me një pasuri të madhe faktesh dhe vlerësimesh të ngjarjeve kryesore. Në to gjen të dhëna me vlerë edhe për krahinat e Ilirisë, e sidomos të “Mbi ndërtimet”, kushtuar fortifikimeve gjatë dyndjeve barbare.

Në volumin e parë të veprave të Prokopit përfshihet “De Bello Gothico” / “Mbi luftën

gotike”, përshkruhen dyndjet e gotëve dhe të sllavëve në Iliri në shekujt V-VI, ka të dhëna për Durrësin, Lezhën dhe Vlorën. Po ashtu me interes janë njoftimet për gjeografinë dhe toponomastikën e Ilirisë në veprën e tij “Mbi ndërtimet”, ku në listën e gjatë të kështjellave të ndërtuara ose të rindërtuara nga Justiniani, përfshihen edhe shumë emra qytetesh e lokalitetesh të Ilirisë, si: Amantia, Himara, Aona, Klisura, Dyrrahu, Aulona, Gentiana (Gentianon), Justiniana e Parë, Ulpiana (Justiniana e Dytë), Bederiana, Primoniana, Illyrin, Skupi (Scupion).

ΠΡΟΚΟΠΙΟΥ

ΚΑΙΣΑΡΕΩΣ

ΤΩΝ ΚΑΤ' ΑΥΤΟΝ ΙΣΤΟΡΙΩΝ

ΤΕΤΡΑΣ ΔΕΥΤΕΡΑ.

PROCOPII

CÆSARIENSIS

HISTORIARUM TEMPORIS SUI

TETRAS ALTERA.

Interprete CLAUDIO MALTRETO *Aniciensi,*
Societatis JESU Presbytero:

Cum supplementis Vaticanis, & locorum
aliquot emendationibus.

V E N E T I I S,

EX TYPOGRAPHIA BARTHOLOMÆI JAVARINA.

M. DCC. XXIX.

Anastas Bibliotekari, Doukas dhe Teofilakti i Ohrit

Anastasii Bibliothecarii historia ecclesiastica, sive, Chronographia tripartita/ex ms. Codice bibliothecae Vaticanae, cular ad ms. Exemplar Longobard. Vetustiss. Casinens. Biblioth. Unde Rom. Exemplar manuit. Nunc denuo ad fidem veterum librorum emendate. Accedunt notae Caroli Annibalis Fabroti Jc. Quibus obscura quaeue Anastasii illustrantur: item glossaria duo, quibus vocabula mixto-barbara cular cum Graeco Nicephori, Georgii Syncelli & Theophanis exponuntur Venetiis, Ex typographia Bartholomaei Javarina, 1729, f. 350.

Duca Michaelis Ducae nepotis Historia Byzantina: res in imperio Graecorum gestas complectens, a Joanne Palaeologo I ad Mehemetem II: accessit Chronicon breve, quo Graecorum, Venetorum, & Turcorum aliquot gesta continentur. E Bibliotheca Regia nunc, primum in lucem. Edita versione latina et notis illustrate. Studio et opera Ismaelis Bulliardi. Venetiis, Ex Typ. Bartholomaei Javarina, 1729, f. 235.

Tou en agiois patros imon Theofylaktou Archiepiskopou Voulgarias Paideia Vasiliki=S. patris nostri Theophylacti archiepiscopi Bulgariae Institutio regia. Ad Porphyrogenitum Constantinum. Interprete Petro Possino soc. Jesu. Venetiis, Ex typographia Bartholomaei Javarina, 1729, f. 26.

Tri volume të bashkëlidhura:

1. *Anastas Bibliotekari, historia ose kronografia tripjesëshe. Nga një kodik i bibliotekës së Vatikanit, bashkë me një dorëshkrim Longobard. Pajisur me shënime nga Caroli Annibalis Fabroti. Gjithashtu dy fjalorë, së bashku me grekët Niqifor, Gjergj Sinceli & Theofani, të ekspozuar. Teksti latinisht.*

2. *Dukas, nip i Mikael Dukës. Historia Bizantine, nga Joan Paleologu I deri te Mehemeti II. Kronikë e shkurtër me një numër ngjarjesh të grekëve, venedikasve dhe turqve, versioni latinisht i redaktuar dhe me shënime... Teksti greqisht dhe latinisht.*

3. *Ati i Shenjtë Teofilakt, Kryepeshkop i Bullgarisë, Edukimi i princave. Për Kostandin Porfirogenitin. Interpretuar nga Petro Possino. Teksti greqisht dhe latinisht.*

Botuar në Venecia, nga Ex Typ. Bartholomaei Javarina, në vitin 1729.

Anastas Bibliotekari (Anastasius Bibliothecarius) (810-878): Studiues, kardinal, me ndikim te papët e shekullit IX. E mori epitetin “Bibliothecarius” ngaqë për dhjetë vjet shërbeu si bibliotekar në oborrin e Papës Adriani II (867-872). Konsiderohet një nga personazhet më të kulturuar të kohës. Përktheu nga greqishtja në latinisht “Aktet” e Këshillit të Dytë të Nikesë dhe Këshillit të Katërt të Konstantinopojës, si dhe disa agjiografi të shenjtoreve, si dhe “Chronographia tripartita”, një histori në tri pjesë nga burimet greke, ku sillen pjesë nga veprat e Theofanit (Θεοφάνης Ομολογητής) (760-818), Niqiforit të Konstantinopojës (Νικηφόρος Α΄) (758-828) dhe Gjergj Sincelit (vdiq pas 810). Kjo vepër mbetet një burim thelbësor për historinë e Krishterimit dhe të Kishës.

Doukas (1400-1462): Historian bizantin, autor i “Historia Byzantina”, një nga burimet kryesore për

dekadat e fundit të Perandorisë Bizantine. Dëshmitar okular i shumë prej ngjarjeve që përshkruan, sidomos i rënies së Konstantinopojës. Doukas ishte mbështetës i fortë i bashkimit të kishave Greke dhe Latine, duke kërkuar bashkimin e tyre kundër osmanëve. “Historia”, e ruajtur në një dorëshkrim të vetëm në Paris, u botua për herë të parë në vitin 1649.

Teofilakti i Ohrit, (Θεοφύλακτος Αχρίδος) (1050-1108): Kryepeshkopi bizantin i Ohrit dhe i Bullgarisë, teolog i shquar. Disa prej shkrimeve të tij përmbajnë të dhëna të rëndësishme për historinë e Bizantit dhe të bullgarëve gjatë shekujve X dhe XI. U bë i njohur me jetëshkrimin e kryepeshkopit Klement i Ohrit, i cili qe paraardhësi i tij. “Edukimi i princave”, i hartuar nga Teofilakti për nxënësin e tij, Kostandin Porfirogeni, u botua fillimisht si pjesë e “Korpusit të Historisë Bizantine”, në vitin 1645.

ANASTASII BIBLIOTHECARI HISTORIA ECCLESIASTICA. SIVE CHRONOGRAPHIA TRIPERTITA.

Ex MS. Codice Bibliothecæ Vaticanæ.

COLLATA AD MS. EXEMPLAR LONGOBARD. VETUSTISS
CASINENS. BIBLIOTH. UNDE ROM. EXEMPLAR MANAVIT.

Nunc denuo ad fidem veterum Librorum emendata.

*Accedunt Note CAROLI ANNIBALIS FABROTI JC. quibus obscura quæque Anastasii
illustrantur. Item Glossaria duo, quibus vocabula mixto-barbara collata cum Græco
Nisephorii, Georgii Syncelli, & Theophylacti, exponuntur.*

VENETIIS,
EX TYPOGRAPHIA BARTHOLOMÆI JAVARINA.
M. DCC. XXIX.

DUCÆ MICHAELIS DUCÆ NEPOTIS HISTORIA BYZANTINA RES IN IMPERIO GRÆCORUM GESTAS COMPLECTENS:

A JOANNE PALÆOLOGO I AD MEHEMETEM II.

Accessit CRONICON BREVE, quo Græcorum, Venetorum,
& Turcorum aliquot gesta continentur.

E BIBLIOTHEGA REGIA, nunc primum in lucem edita,
versione Latina, & Notis illustrata.

Studio & opera ISMAELIS BULLIALDI.

VENETIIS,
EX TYPOGRAPHIA BARTHOLOMÆI JAVARINA.
M. DCC. XXIX.

ΤΟΥ ΕΝ ΑΓΙΟΙΣ ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ

ΘΕΟΦΥΛΑΚΤΟΥ
ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ

ΒΟΥΛΓΑΡΙΑΣ

ΠΑΙΔΕΙΑ ΒΑΣΙΛΙΚΗ

Πρὸς τοῦ Πορφυρογενίτου Κοινοκλήτου

ΠΡΩΤΟΝ ΜΕΡΟΣ ΠΑΝΗΓΥΡΙΚΟΝ.

S. PATRIS NOSTRI

THEOPHYLACTI
ARCHIEPISCOPI

BULGARIÆ

INSTITUTIO REGIA

ad Porphyrogenitum Constantinum.

PARS PRIOR PANEGRICA.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ.

Ἀρχὴ καὶ τῆς αὐτοῦ ἐπιστολῆς.

ΔΕΩΝ τοῦ ἁγίου, Θεοφύλακτος, τῆς
ἐκείνου. διὰ τοῦ ἐκείνου καὶ τοῦ
λαμπροῦ ἰδανίου ἐκκεκμημένου καὶ πάλαι ἀπο-
στολῆς τοῦ ἁγίου, ὁ ἁγιώτατος καὶ ἁγιώτατος
καὶ ἁγιώτατος ἁγιώτατος.

CAPUT I.

Dignitas & pretium Operis.

DOMINI Theophylacti, Principis eccle-
siæ, hoc scripto: domini accommoda-
tione ad sua rationisque vixi apostolici dignifi-
cissimi, quod & expositum huius, & Ta ter-
nus accipiat: quippe hanc paulo præsentibus
quam illa cetera temporis sui: utilitas deinde
adhibenda, & pleniusque vel profutura fir-
mos, vel armatis audacia cupiditati huiusmodi
A

Imperium Orientale sive antiquitates Constantinopolitanae in qvatvor partes distribvtae: quae ex Geographicis, Topographicis, aliisque quam plurimis monumentorum ac nomismatum tabellis & studio Domni Anselmi Banduri Ragusini, Presbyteri ac Monachi Benedictini e Congregatione Tom. 2: Contines libros octo commentariorum in antiquitates CP. Necnon Animà- dversiones in Notas ad Opuscula Agapeti Diaconi, Basilii Macedonis & Theophylacti Bulgariae Archiepiscopi. ac tabellis Geographicis, & Topographicis illustrantur, varia item plurrimorum Scriptorum

Vëllimi 1: Perandoria e Lindjes ose historia e lashtë e Konstantinopojës e ndarë në 4 pjesë, të nxjerra nga vepra të ndryshme, dhe me tabela numizmatike.

Vëllimi 2: Përfshin 8 libra mbi "Historinë e lashtë të Konstantinopojës" si dhe shënimet për librat e Kostandin Porfirogenetit Botuar në Venecia, Ex Typographia Bartholomaei Javarina, 1729. Teksti në greqisht dhe latinisht.

Anselmo Maria Banduri (Raguzë 1675-1743): Klerik e dijetar benedektin, i lindur në Republikën e Raguzës. Fillimisht u mor me rigjetjen e veprave të Petrarkës "De Viris illustribus" si dhe të një numri dorëshkrimesh të humanistëve të tjerë. Në Paris hartoi një

libër me shkrime anti-ikonoklaste të Niqiforit I, Patriarkut të Konstantinopojës, dhe botoi "Imperium Orientale....sive antiquitates Constantinopolitanae", në vitin 1711, me mjaft dokumente mbi Perandorinë Bizantine të nxjerra nga dorëshkrimet mesjetare. Libri

varii scriptorum graecorum operibus & praesertim ineditis adornatae, Commentariis, & illustrantur, & ad intelligentiam cum sacrae tum profanae historiae apprime conducunt Opera Melitensi Tomus 1-2. Venetiis, Ex Typographia Bartholomaei Javarina, 1729. 2 V. Tom. 1, 565 f.

Constantini Porphyrogeniti libros de Thematibus, & de Administrando Imperio; ac breves Quae quidem omnia innumeris figures in aere incisae cum monumentorum tum nomismatum fragmenta & etiam Opuscula integra inedita, inserta ibi reperiuntur 241 f. me il. f. 96.

sidomos të panjohura, të autorëve grekë, ilustruar me komente dhe me tabela gjeografike, topografike etj., monumente

“Mbi themat” dhe “Mbi drejtimin e Perandorisë”.

shoqërohet me ilustrime nga Konstantinopojë si dhe nga vepra “Numismata Imperatorum Romanorum”.

Libri mbi antikitetet e Konstantinopojës ndahet në 4 pjesë, të shoqëruara me dokumente në greqisht. Në këtë vëllim përmenden

arkitektë, skulptorë, artistë, piktorë të njohur bizantinë, si dhe sillen përmbledhje shkrimesh të ndryshme të autorëve bizantinë. Ka të dhëna rreth temave të Durrësit dhe Nikopojës, si dhe të qyteteve të provincës së Epirit të Vjetër e të Ri dhe të Prevalitanës.

Kâtip Çelebi

Cihan-numâ. Istanbul 1145 h. [1732]. 698 f., 39 fl. me harta me ngjyra.

Historia e botës. Botuar në Stamboll në vitin 1732.

Emri i vërtetë i autorit **Kâtip Çelebi** është **Mustafa bin Abdullah**, i quajtur gjithashtu **Haxhi Kallfa**. Botimin e papërfunduar të Katip Çelebiut e ka vazhduar dhe plotësuar më tej Ebu Bekr bin Behram. Hyrja dhe përmbledhja e librit është bërë nga botuesi Ibrahim Efendi Cihan-nümâ.

“Historia e botës” është ndër veprat më të rëndësishme të Kâtib Çelebiut. Vepra përbëhet nga dy pjesë: e para përshkruan detet, lumenjtë dhe ishujt; e dyta përshkruan tokën.

Tipari kryesor që e dallon “Cihan-nümâ” nga veprat e tjera të gjeografisë osmane është informacioni gjeografik i organizuar sipas

klasifikimit kontinental. Sipas tij kontinentet e botës janë gjashtë (Europa, Azia, Afrika, Amerika, Magellanica/Australia). Botimi dha një kontribut të madh lidhur me njohuritë gjeografike në Perandorinë Osmane. Autori në veprën e tij ka shfrytëzuar disa nga hartografët e njohur të kohës si: Mercator-in, Ortelius-in dhe Cluverius-in.

Libri përmban mjaft të dhëna edhe mbi gjeografinë dhe historinë e Shqipërisë, si për shembull pushtimin e Vlorës nga turqit më 1690. Në hartën e brigjeve të Adriatikut përfshihen toponimet e Ulqinit (Ülgün), Durrësit (Dıraç), Drinit (Lödrin), Vlorës (Avlonya), Sazanit etj.

Luigi Ferdinando Marsigli

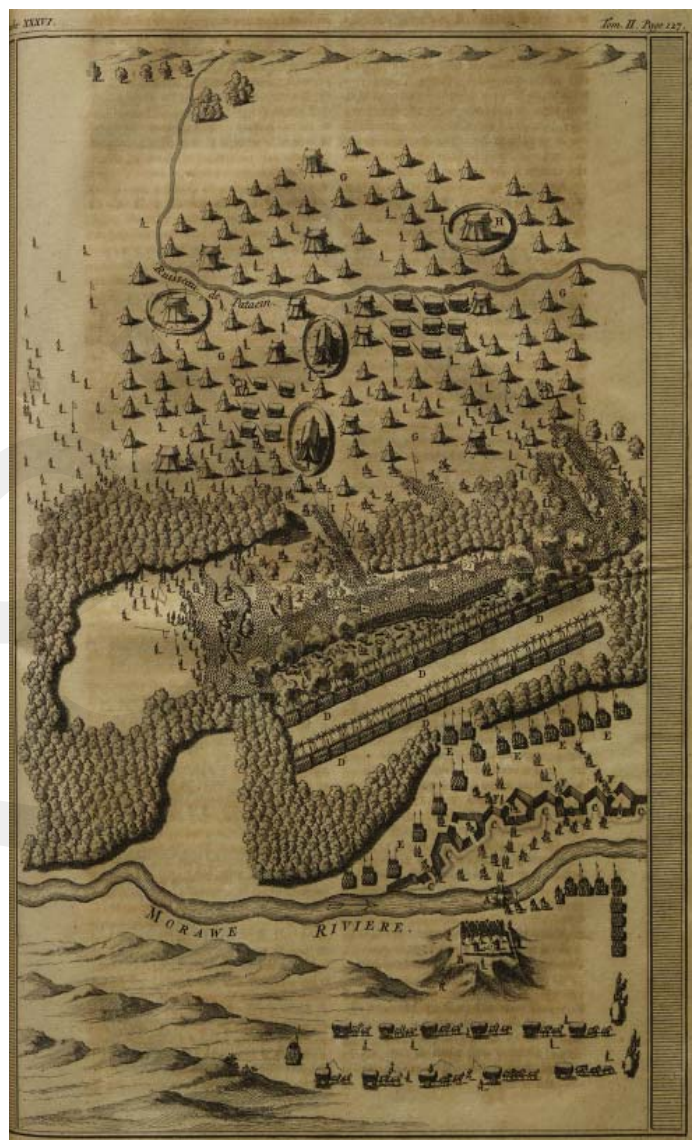
L'état militaire de l'Empire Ottoman, ses progrès et sa décadence. Par M r . le Comte de Marsigli de l'Académie Royale des Sciences de Paris, et de Montpellier, de la Société Royale de Londres, et fondateur de l'Institut de Boulogne. Ouvrage enrichi de Planches en taille douce. Part 1-2. A la Haye, Chez Pierre Gosse & Jean Neaulme, Pierre de Hondt, Adrien Moetjens; A Amsterdam, Chez Herm. Uytwerf., Franç. Changuion, 1732 . Part. 1: 167 f., 2 fl. harta, 3 fl. il.; Part. 2: 199 f., 31 fl. il.

Gjendja ushtarake e Perandorisë Osmane, sukseset dhe rënia e saj nga Z. Kont De Marsigli i Akademisë Mbretërore të Shkencave të Parisit dhe të Monpeljesë, i Shoqatës Mbretërore të Londrës dhe themelues i Institutit të Bolonjës. Vepër e pajisur me ilustrime dhe figura. Botuar në Hagë dhe Amsterdam, nga Chez Herm. Uytwerf., Franç. Changuion, në vitin 1732. Në dy pjesë.

Luigi Ferdinando Marsigli (Bolonjë, 1658-1730): Inxhinier ushtarak, hartograf, oqeanograf. Lindi në një familje fisnike. Pasi studioi matematikë, anatomi dhe histori natyre, udhëtoi në gjithë Azinë e Vogël duke mbledhur të dhëna për Perandorinë Osmane. Hyri në shërbim të perandorit Leopold në 1682 dhe u bë luftëtar i shquar kundër turqve. Në një betejë pranë lumit Raba u plagos dhe u zu rob. Mbas betejës së Vjenës u shit te një pasha, duke e fituar lirinë mbas dy vjetësh, kur u pagua shuma e kërkuar për të. Shërbeu më pas si inxhinier ushtarak pranë Perandorit. Marsigli ndihmoi në rrethimin e Budës në 1686 dhe mori pjesë në disa operacione ushtarake kundër turqve. U ngarkua të drejtojë Komisionin e Demarkacionit të Kufijve të Habsburgëve prej 850 km, mbas Traktatit të Karlovcit. Për rreth 20 vjet mblodhi në Hungari informacione shkencore mbi veprat e antikitetit dhe kreu matje dhe vëzhgime mbi lumin Danub. Një ndër veprat e tij më të shquara është “Danubius Pannonico-mysicus” (1726) me gjashtë vëllime, që i kushtohet Danubit.

Vepra e tij monumentale “L'état militaire de l'Empire Ottoman, ses progrès et sa décadence” u botua në Amsterdam në 1732, në frëngjisht dhe italisht. Interesi i autorit ndaj Turqisë ishte shfaqur që në moshë të vogël, çka e kishte shtyrë atë drejt karrierës ushtarake. Në moshën 21-vjeçare ai shoqëroi përfaqësuesin e Venecias gjatë udhëtimit për në Stamboll. Mundësia e krijuar për të udhëtuar nëpër viset e Perandorisë Osmane me pretekstin e mbledhjes së të dhënave për historinë e natyrës, në fakt e lejoi atë që të shihte nga afër forcat ushtarake osmane. Në vëzhgimet e tij Marsigli nuk u mjaftua vetëm në çështjet ushtarake, por përshkroi dhe gjendjen financiare dhe ekonomike të Perandorisë Osmane. Teksti është i pasur me një numër të madh ilustrimesh që plotësojnë informacionin lidhur me ushtrinë osmane.

Në veprën e Marsigli-t ka të dhëna interesante dhe për Shqipërinë dhe, sidomos mbi fushatën e trupave austriake kundër turqve në vitin 1689, kryesuar nga gjeneral Xhovani Pikolomini.

Shërbesa e Shën Nikodemit nga Vithkuqi

Mīni Ioulio dehati mnīmin epiteloumen tou agiou osioou martyros Nikodīmou tou neou.

BKSH

Shërbesa e Shën Nikodemit nga Vithkuqi, botuar në vitin 1749, 60 fl.

Kodiku përmban Shërbesën në nderim të Shën Nikodemit, dëshmorit të ri nga Vithkuqi, i cili u martirizua më 1709, ose 1714, ose 1722, në Berat. Dorëshkrimi, ose kopje e tij, u përdor për prodhimin e Shërbesës së Shenjtorit në Venedik,

më 1781. Shenjtori i përket kategorisë së dëshmorëve të rinj të cilët, pasi u kthyen në fenë islame, vendosën t'i rikthehen besimit të krishterë duke u përballur me vdekjen sipas ndëshkimit për apostazi.

και προσδοκία, για πολυβρωσις, ποσας
χεις πανταλότης, υστεπισως, ποσας
συκων, υδωσσι, σωσον τον αλχιον,

ἰσχυρόν τῷ μακρυνόμενῳ
 ἅπας ἡ τέχνη ἐξαποσειρήσῃ
 τῶν ἀκούσων
 ὁ σῶνται μενὸν πέντερον, καὶ ἑνὶ
 μυσάμενος, ἰσοδύναμον δεαδῆσται
 ἰσχυρόν δρόμον ἰερέας, εἰς οὐρανὸν
 ἀνέδραμε, ἡρώων παρίσταται, ἡρώ
 δῆμι αἰδῆμι, ἡρώων ἐμύχῃ
 ἡρώων, ἡρώων ἀνιμνολῶν
 ἡρώων, ἡρώων τοῖς ἡρώων
 ἡρώων, ἡρώων ἡρώων, καὶ ἡρώων

⁴¹
το κλέος, ἡνέδωκε ὑποστάτης τοῖς
κινδυνούσι πέλει, σπερίτωσε ἐκ
κινδύων, τοὺς ἀνημώλωσε μακαρ^{ες}

ρυσό προκύατε πύργε, υψώ
 δε κείλειχ. πόρις, ημιοσάαδε
 δρώνε, καθέδρα του βασιγέ
 ως, ἀκατανόητον θάυμα, πως
 γαλουχείς, τον δεσποίνην

Εἰς τὰς ἀκροὺς ἠστῶμεν τῆρους-δι
 ἡράμομεν περσομοια ἡχος Α' δι
 ὧτου παραδόξου θαυμαστός

ὁ τοῦ παραδύσου θεῖματος
 ἄγγελος οὗτος ἡμῶν, οὐδὲν ἔχον

Shën Cirili i Jeruzalemit

Tou en agiois patros īmōn Kyrillou Ierosolymōn. Archiepiskopou ta evriskomena panta=S. Cyrilli archiepiscopi Hierosolymitani opera quae exstant omnia, et ejus nomime circumferuntur. Ad manuscriptos codices, nec-non ad superiors editions castigate. Dissertationibus & Notis illustrate, cum nova interpretatione & copiosis indicibus., Cura&studio Domni Antonii-Augustini Touttée, Presbyteri&Monacbi Benedictini e Congregatione S. Mauri. Venetiis, Ex-Typographia Sansoniana, 1763, f. 476.

Vepra e plotë e atit tonë të shenjtë Cirilit kryepeshkop i Jeruzalemit. E korrigjuar nga kodikë të dorëshkruar si dhe nga botime superiore. Ilustruar me studime dhe shënime, me një interpretim të ri si dhe me indekse të bollshme nga Antonii-Augustini Touttée, prift dhe murg benediktin i Kongregatës Mauriste. Botuar në Venecia, nga Ex-Typographia Sansoniana, në vitin 1763. Teksti është në greqisht dhe latinisht në dy kolona paralele.

Shën Cirili i Jeruzalemit (313-386) ishte një peshkop i krishterë në Jeruzalem. Si Kisha Katolike Romake dhe Kisha Ortodokse Lindore e nderojnë atë për shenjtor dhe at të kishës, dhe e kremtojnë ditën e tij përkujtimore më 18 mars. Papa Leoni XIII, në vitin 1883, i dha atij titullin “Doktor i kishës”.

Shën Cirili njihet si katekist i madh. Ishte ipeshkëv i Aleksandrisë. Ai ishte kundër arianizmit, që ishte një lëvizje e krishterë e shekullit të katërt, që mohonte hyjninë e Jezu Krishtit, dhe u qëndronte besnik mendimeve që ishin thënë në Sinodin e Nikesë (v. 325).

Shën Cirili u internua tri herë nga perandorët arianë Konstanti dhe Valensi. Në vitin 350 u ngrit në fronin e Kryepeshkopit të Jeruzalemit.

Për sa u përket shkrimeve të tija, janë të ruajtura 23 predikime katekistike, të cilat i kishte mbajtur në bazilikën e Varrit të Shenjtë

dhe në kapelën e Ngjalljes së Jezusit. Qëllimi i katekizmave ishte, nga njëra anë, futja e katekistëve në mësimet themelore të besimit të krishterë dhe jetës morale, dhe nga ana tjetër, zbulimi i sakramenteve të Kishës të pagëzuarit e rinj. Vlera e katekizmave të Shën Cirilit është e pallogaritshme. Shpesh herë këto predikime ai i ndërlidhte me jetën e përditshme. Mësimet e famshme të katekizmës të shkruara prej Cirilit konsiderohen si përmbledhja sistematike më e lashtë e mësimdhënies së krishterë, si dhe një botim themelor i një prej thesareve më të çmuar të antikitetit të krishterë.

Veprat e Cirilit u përgatitën nga benedikti i Kongregatës Mauriste, dom Antoine-Augustin Touttée (1677-1718) dhe u botuan pas vdekjes së tij, në vitin 1720. Ato paraprihen nga studimet e tij të gjera mbi jetën, shkrimet dhe doktrinën e peshkopit të Jeruzalemit.

ΤΟΥ ΕΝ ΑΓΙΟΙΣ ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ
ΚΥΡΙΛΛΟΥ
ΙΕΡΟΣΟΛΥΜΩΝ
ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ
ΤΑ ΕΥΡΙΣΚΟΜΕΝΑ ΠΑΝΤΑ.

S. CYRILLI
ARCHIEPISCOPI
HIEROSOLYMITANI

OPERA QUÆ EXSTANT OMNIA,
ET EJUS NOMINE CIRCUMFERUNTUR,
Ad Manuscriptos codices, nec-non ad superiores Editiones castigata,
Differtationibus & Notis illustrata, cum nova interpretatione
& copiosis indicibus.

*Cura & studio Domni ANTONII-AUGUSTINI TOUTTÉE, Presbyteri
& Monachi Benedictini e Congregatione S. Mauri.*

VENETIIS, MDCCLXIII.

EX TYPOGRAPHIA SANSONIANA, IN VICO SANCTI RAPHAELIS.
SUPERIORUM PERMISSU, AC PRIVILEGIIS.

„Καὶ ὅτε κέρηρ ἀσθὲν ἡσθὲν ἐκαστὸν ἀνθρώπου ἐκαστὸν ἐκαστὸν“

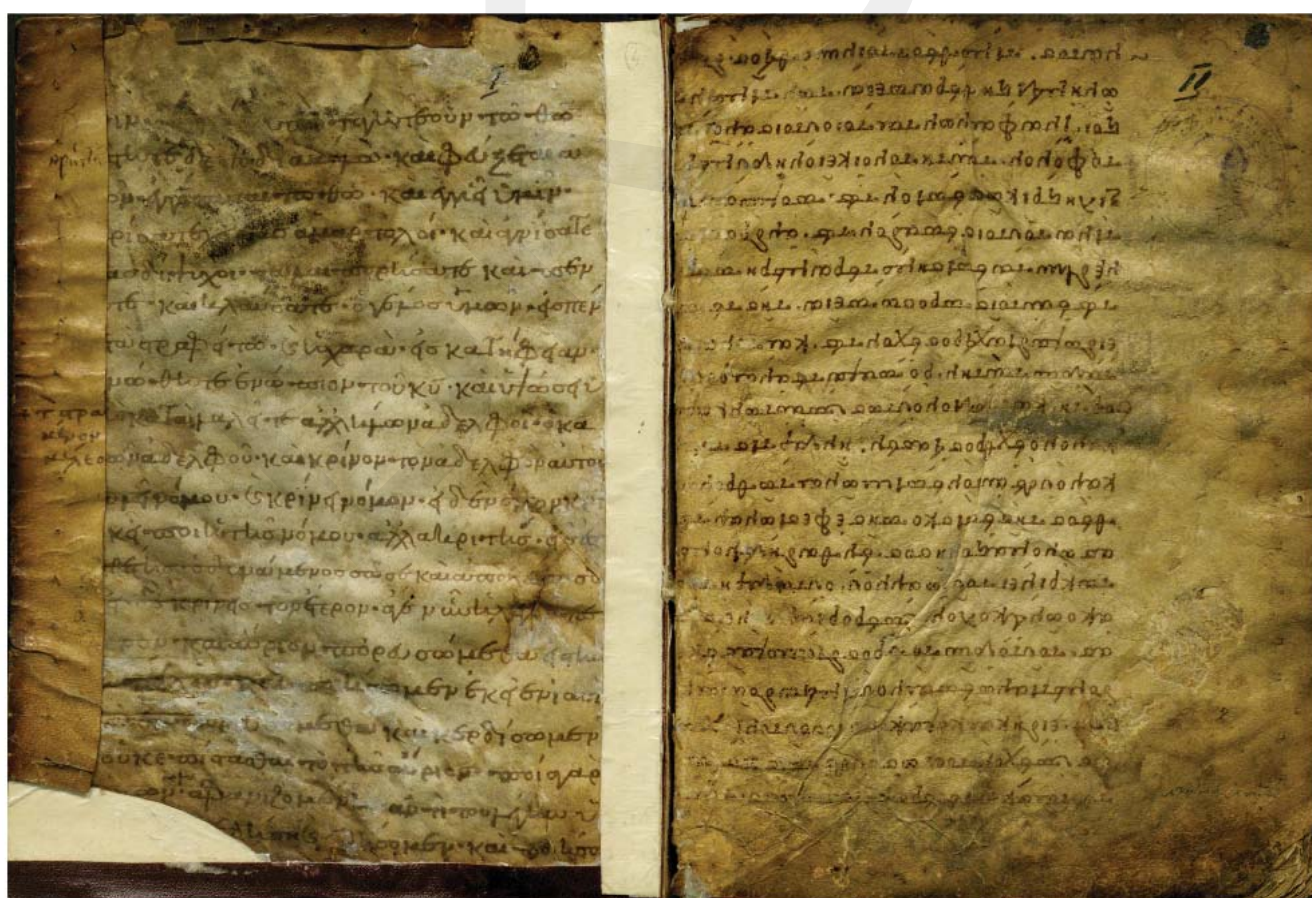
Kostë Berati

Kodik me përmbajtje të ndryshme, 1764 – fundshekulli XVIII, f. 154.

Kodiku përmban një tabelë shumëzimi, lutje në gjuhën greke si dhe përkthimet e tyre në gjuhën shqipe me gërma greke, një fjalor greqisht-shqip, një transkriptim të mbishkrimit të Epitafit të Gllavenicës, si dhe disa kronika të shkurtra mbi ngjarje të ndryshme në qytetin dhe rajonin e Beratit deri në fund të shek. XVIII. Dorëshkrimi i përket llojit të mathimatarit (librit shkollor) dhe, së toku me dorëshkrimin

e Kosta Cepit nga Vithkuqi, përbën dëshmi të përhapjes së gjuhës shqipe si gjuhë letrare në trevat shqipfolëse në shek. XVIII.

Kapaku i kodikut përbëhet nga katër fletë pergamene të shkëputura nga dy kodikë, njëri i shekullit XII dhe tjetri i shekullit XII-XIII. Fletët nga kodiku i hershëm përmbajnë pjesë nga Libri III i “Historisë Kishtare” prej Eusebit, ndërsa të tjerat pjesë nga letra e Jakovit (4:6-15).

Jacques-Béninius Winslow

Opuscoli anatomici del Winslow raccolti dalle Memorie dell'Accademia Reale delle Scienze di Parigi tradotti dal francese. Con una dissertazione dello stesso sopra l'incertezza de' segni della morte, e cinque tavole dell'antropologia del Drake, con la loro spiegazione tradotta dall'inglese. WIn Bologna, Bartolomeo Borghi negli Orefici, 1744, 416 f.

Broshurat anatomike të Winslow të mbledhura nga kujtimet e Akademisë Mbretërore të Shkencave të Parisit, të përkthyer nga frëngjishtja. Me një studim nga i njëjti autor mbi pasigurinë e shenjave të vdekjes dhe pesë tabela të antropologjisë së Drake, me shpjegimin e tyre të përkthyer nga anglishtja. Botuar në Bolonjë, nga Bartolomeo Borghi negli Orefici, në vitin 1744.

Jacques-Béninius Winslow (1669-1750): Anatomist francez me origjinë daneze, një ndër etërit e anatomisë moderne.

Vepra “Broshurat anatomike” është një studim në fushën e mjekësisë, ku trajtohet me hollësi anatomia e njeriut.

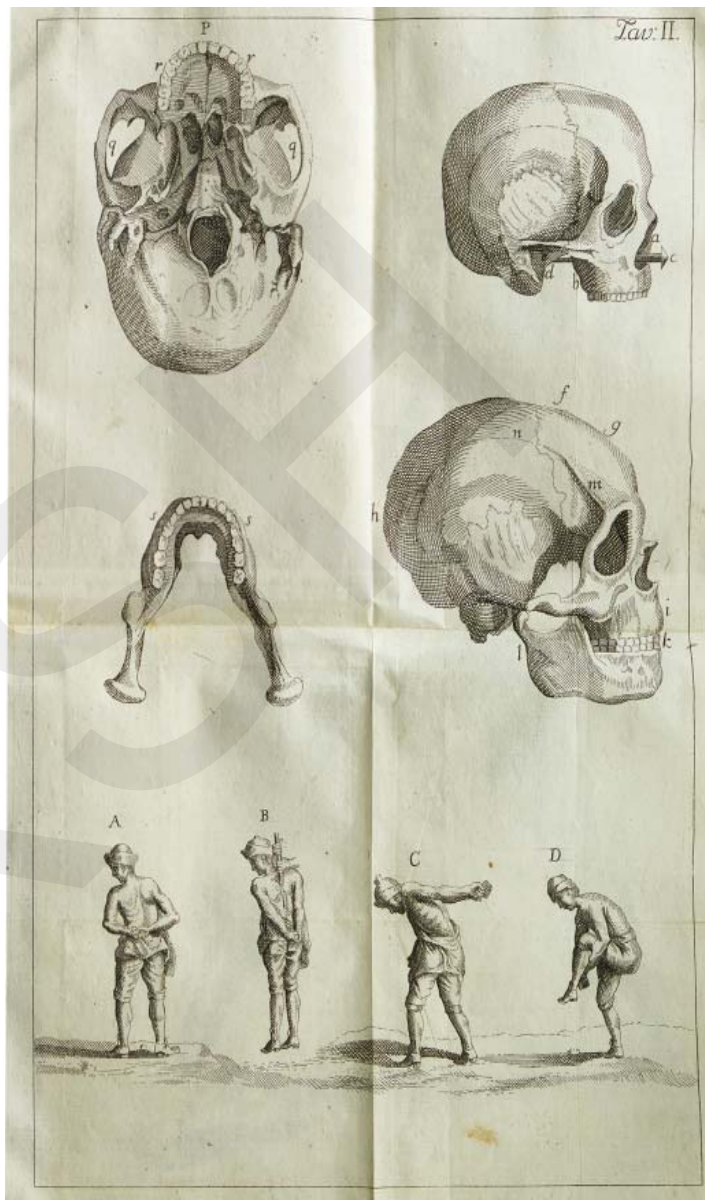
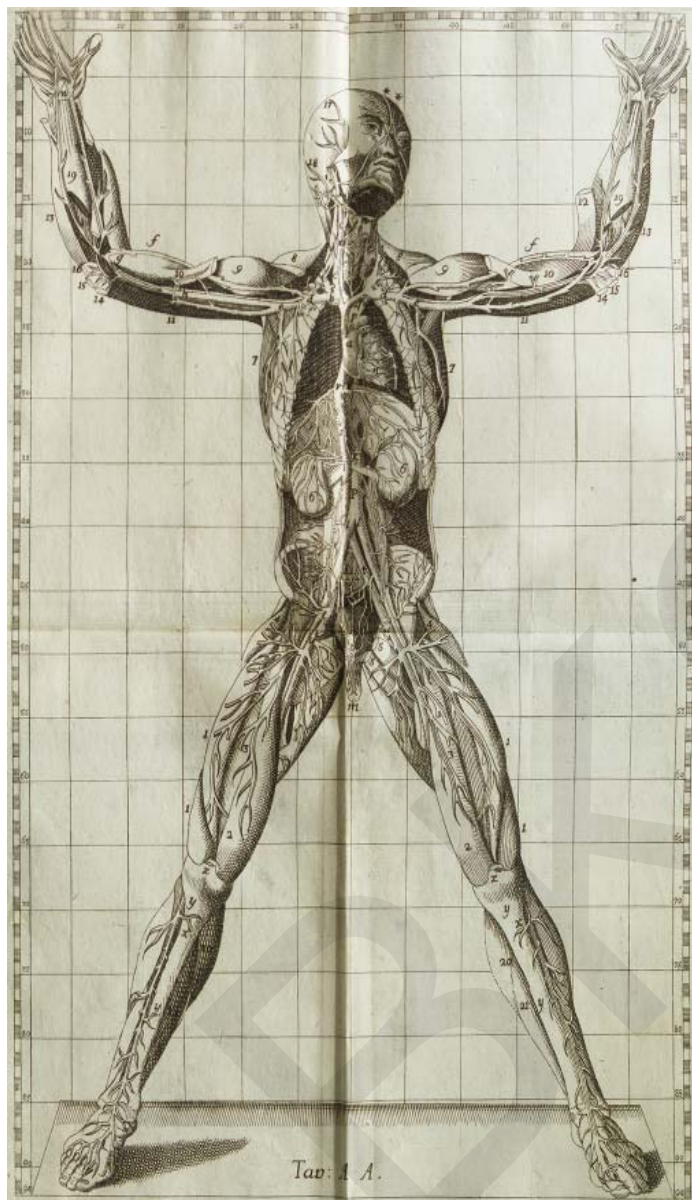
Nga Winslow, në Bibliotekën Kombëtare të Shqipërisë gjendet dhe një tjetër vepër e rëndësishme e fushës së mjekësisë, e botuar në Napoli më 1775:

Esposizione anatomica della struttura del corpo umano del Dottor Jacopo Benigno Winslow Tradotta dal francese. Napoli,

Domenico Terres, 1775, Tom. 1, 280 f.

Ekspozimi anatomik i strukturës së trupit njerëzor nga doktor Jacopo Benigno Winslow. Përkthyer nga frëngjishtja. Botuar në Napoli në vitin 1775.

Kjo vepër përbën traktatin e parë të anatomisë përshkruese. U përkthye në gjermanisht, anglisht, frëngjisht, latinisht, holandisht, italisht dhe u konsiderua klasike për gati një shekull. Në të paraqiten disa zbulime të rëndësishme në fushën e anatomisë si: procesi i uncinuar i W. (në pankreas) dhe forameni i W. (epiploik), të cilat mbajnë emrin e tij.

Charles du Fresne du Cange

Illyricvm Vetus et Novum, sive historia regnorum Dalmatiae, Croatiae, Slavoniae, Bosniae, Serviae, atque Bvlgariae, locvpletissimis accessionibvs avcta, atque a primis temporibvs, vsque ad nostrum continvata aetatem. Posonii [Bratislava], Typis Haeredvm Royerianorvm, Anno 1746, 242 f.

Iliriku i Vjetër dhe i Ri, ose historia e mbretërive të Dalmacisë, të Kroacisë, të Sllovenisë, të Bosnjës, të Serbisë dhe të Bullgarisë, nga fillimi deri në kohën tonë, prej z. Du Cange, me shtesa të begata. Botuar në Posonii [Bratislava], nga Typis Haeredvm Royerianorvm, në vitin 1746.

Vepra e **Du Cange** kushtuar Ilirisë arriti të gjejë dritën e botimit vetëm në vitin 1746, kur u botua nga Josef Keglevič, që vinte nga një familje e shquar fisnike kroato-hungareze, me origjinë nga veriu i Dalmacisë.

“Iliriku i Vjetër dhe i Ri” konsiderohet një vepër mjaft e rëndësishme për historinë e Ballkanit gjatë periudhës së Mesjetës. Libri ka të dhëna historike interesante mbi Ballkanin gjatë sundimit romak e bizantin, si dhe për familjet mbretërore të Dalmacisë, Serbisë, Kroacisë, Bosnjës e Bullgarisë. Përmban po ashtu mjaft të dhëna historike dhe gjeografike për Ilirinë (Illyricum, Hillyricum, Illyria) dhe provincat e saj, që nga kohët më të hershme deri në shek. XVIII. Krahas të dhënave për

fiset ilire, mbretëritë e para dhe shtetin ilir të Ardianëve, dyndjet barbare dhe ato sllave në Iliri, gjen të dhëna për pushtimin e Shkodrës nga sllavët, sundimin bullgar, për Shqipërinë në shekullin XI, revoltat e strategëve të Durrësit, kryengritjen e viteve 1040-1041 si dhe sulmet e normanëve në Shqipëri. Me mjaft interes janë njoftimet historike për familjet feudale shqiptare të Balshajve, Kastriotëve, Spanëve dhe Bokalëve. Gjithashtu gjenden informacione për qytetet shqiptare gjatë shekujve XV-XVIII: Shkodrën, Lezhën, Drishtin, Ulqinin, Tivarin, Prishtinën dhe Prizrenin. Për këtë botim autori është bazuar në veprën tjetër të tij “Historia Byzantina”, e cila u botua në Paris në vitin 1680.

τὴν ἰαμὴν παύειν. Sed quis iste Mamias, mihi omnino incompertum. Incertum etiam an hoc loco vox generi pro agnato aut affini sumatur.

XXX.

COMNENORUM ARIANITARUM
STEMMA.

TU SU HU CU, de qua actum fumus familia, Comnenorum illuſtre co-
gnomen videatur præteritum affectaſſe, ut plurimum tamen Aria-
nitarum appellatione donatur à ſcriptoribus, propter Ariantiam
Comnenum Magni Scandebegi et ejuldem fratris ſocerum. Ut
porro Comnenica gens cæteris longe præſtitit, ut quæ diu tenuit
imperium: ita et Ariantiarum in Imperatorum aula præcipuus
obtinuit dignitates, ac inter nobiliores ſemper præſtita. Et

occultum dignitatis, & inter nobiliores semper preffulit. Ex
 1. *Idylls*, 9, 71. iis primus ubi occurrit¹ DAVIDARIANTA, qui bellicis expeditionibus inclat
 2. *Idylls*, 9, 777. imperante Basilio anno MXXV. Huius forte filius CONSTANTINUS ARIAN-
 3. *Idylls*, 9, 781. TA, Magister, copiarum dux praecipuus ibi Conflantino Monomacho, qui in pra-
 4. *Idylls*, 9, 781. cibus eius et anno M. Hoc exspecto IOANNES ARIANTA libi codem Augu-
 5. *Idylls*, 9, 781. sto, quos natalium nobilitatem multis praedicat² Willelmus filius Tyris, aut
 6. *Idylls*, 9, 781. quem tamen perperam *Carianta* scribitur, cum hae nomenclaturae apud Byzantios
 7. *Idylls*, 9, 781. nulla legatur familia. Verum quidquid fit de Ariantibus, habet praeputum et Con-
 8. *Idylls*, 9, 781. menicis istius gentis fuissept agnoscere. Neque enim Flavi Constan-
 9. *Idylls*, 9, 781. tinenti, rectoris Graeculi provinciae, ineptus ac nazus licet immorari, qui omni polito pudere, &
 10. *Idylls*, 9, 781. nomina confecta, & imaginis atqueionum gradus, lere semper comminuat, ac
 11. *Idylls*, 9, 781. ipso generis humani principe accitissit interitum familiarem primordis. Ari-
 12. *Idylls*, 9, 781. antarium iugiter vel etiam Commemorum initia ab iis auspiciat, quorum certa quo-
 13. *Idylls*, 9, 781. dammodo superfluit monumenta.

COMENUS, Budareſci Princeps, eodem Flavio Commeno auctore, vixit
circa annum MCC. Eriſe de nomine ac dignitate dubitare licet, conſtat tamen
Arianum Comnem Scanderbergi patrem tre proreales filios, *Arianum* hunc,
quoque nomine apellatus fuisse, *Mulachum*, & *Pladum*. *Mulach* ex Voila
uxor filius fuit Moyſes, cognomento Dibrenis, quon in Dibreni oppido, quod
Dyrachio vicinum fuit, cuiusque meminit Sſcyltzes, habitare, vulgo etiam Moyſes
Golemus Arianita indiguit locutus à ſcriptoris, qui aliſſum Scanderbergi
expeditionum ſocium ac comitem ſuorum ſeſſant. Tertius Arianita frater fuit *Pladus*
Golemus Arianita, cui uxor fuit Angelina Scanderbergi loror: quæ ex conni-
bio prodiit Mulachus, ex matre Angelina cognominatus, & interdum Golemus
Arianita, qui eundem paſſim Princeps in bellis ac expeditionibus comitatus eſt.

ARIANITA THOPIA GOLEMUS, (que postrema vox Latine Comatum significat, seu Capitulum, ut scribit¹) Balcicus, unde forte à perieris scriptum *Comitatus* *Comenitars* indiligenter, ex quo neficio non *Comenitum* cognomen natum deinceps fuit, et cognomen Magnus, ob preclare in *Comenitum*, adeptus; ut insigne ex Turcis eorumque Sultano Machemetia victorias. ² Provenculatum, in Episcopia in Albania domitum à fluvio Azo, seu Vavetia, usque ad Ambracium Sinum, in Episcopia maritima; possidebatur Dyrrachium, Aulonem, aliaque oppida munta. Obiit ille, non anno MCCCXCVI, nisi Flavivus scribit, fed circa annum MCCCXCVI, vel MCCCXCVII. quantum ex filii epigrapho, quod mox describemus, colligere liceat. ³ Documtur vero ex Beneventi de S. Georgio, de Comitibus Blandratibus, Militis Hospitalarii, commentariis incedit, qui in Sabaudia Ducis Bibliotheca aservantur, Principem hunc, quem Arianitum Commenum vocat, ut & ceteri qui illius meminerint scriptores, primis nupis uxorem filii addivisse ex Musafchom celebri in Albania familia. Quæ extitit alteram duxit, filium Olivarii Francisci

de Sessa, ex Regno Neapolitano, 4 ubi hæc familia nota, viri bellicæ hæde perillitissimi, quæque bō nefcio quam rebellione a Ferdinando Regis capite multatus est. Illa verō prius Harmaxe, nobili Corecyensi, nupier, ex coque natus dux fultulariter, alteram ex Loredana, alteram ex Raimunda familia nobilissimi Venetis nupias. Ex priore Ariantia coniugio unica prole filia, quam *tracom* vocat Flavius, Stephano Branciovici, Supte Desputæ, a parte collocatam, cum principis illi a Mahumete ditionibus fili pulvis in Albaniam concessit. Ex altero connubio plures enati liberi, *Antistrianus* scilicet *Comenrus*, *Pazai* Prototonarius, *N. Comenrus*, qui Muechmetran religionem amplexus est: *Douca*, *Ius Andronicus*, Magni Sacerdabegi uxor: *Maria* nupta Bartholomæo Guipso Sagonensi, viri hald admirandi nobili, qui bō nefcio quam cum Sixto VI. PP. concionibus affinitatem Rouverii concogmentum assumpsit. Is ex uxorē Francilum & Antonium procreavit: quorum prior Episcopos Volaterranus, deinde Beneventanus fuit Archiepiscopus, ut docet illius "epitaphium, huiusce conputum verbis: D. O. M. *Manfredus de Rouveris, Archiepiscopus Volaterranus*, Julii II. Pontificis Max. ex fratre nepos, ex matre vero natus nobili *Comenotaro Gracie Imperatoris* familia, qui *viceni* & *anini* & *farigine* nobili locuplet fuit, meritis *vero* *religiosis* *delictis* *complectissimis* *extitit*. *Antistrianus Comenrus* *Maced.* Principis gratia, *atque* *amicitia* *conspingunt*. *memor* *pos.* *Obiit* *anno* *De. M. D. XLV. die* *XII. Mens. Januarii.* *Fixit* *an. lxxx. menj. II. d. xx.* Alia præterea Ariantia extitit filia, Catharina nempe nupta primū Spano, nobili Albano; qui ex coniugio natus filia dux, altera nobili Hungaro primū copulata, deinde Venetis Nicolao Bocallo, de quo alius vērō dicitur locuti, altera *Maria*, Jacobi de Pagnanis Brefflenis uxor. Catharina verō rursum nupta anno *M D XIX.* Mercurio Alia Præfeco. *Theodora*, filia altera Arianæ, ex Albēni nobili, qui Venetis morabatur, filiam procreavit, bis nupta. Præter hæc Ariantia filias, quarum meminit Sægorgeus, aliquot alias recentel Flavius, *Vassum* scilicet, quam Sacerdabegi parentis alteram fuisse uxorem scribit: qui in re falli constat, cum illa fuerit Polcegi domini filia: *Agnetem*, quam Michaelis Commeni, qui etiam Petrus Spano nupciabatur, uxorem fuisse ait, quamquam alibi Andream ejusdem Spani filium, qui Angelorum Dalmatice familiæ primus autor habetur, copulam scribat. Verum Spani ipsius conjugem Catharinam appellatam collat. Denique *Comenotum* Arianæ postremam filiam recentel Flavius, Gotoitis Strefli uxorem, qui non alius est a Gioio Stracimio, Georgii Stracimifili, Zente Domini, ex Balenci Gallicæ familiæ, filio.

CONSTANTINUS COMNENUS, Macedonie Princeps, Achæz
Dux, & titulo tenet) Ariarite Magni filius, vius duodecimum ætatis annum atque-
at, quæ paxino obit: quo extindto, cum Hieronibus filiis expulsi fuisset à Turcis,
in Galliam ad Carolum Comitem confugeret. Carolus, pater eius, post
annis, à Maria Monasterfanti Marchionissa, Stephani Brancovicius, Servati Delpho-
re, ex filia Augusta nepti, in Bonificii Palalogi Marchionis conjugiis unum ex co-
anno MCCCXXXXX. B Exin Carolus VIII. Francie Rex, Regnum Neapo-
litanium adeptus, ejus operâ uti statuit, quo bellum Turcis inferret, conomque
regiones aliquot fibi per defectionem acceret. Sed Caroli consilium ejus caruit,
Venetiis illud Turcis prodensib. Marchionissa interea Monteferrantem extindâ
anno MCCCCXXV. filiorum binorum impuberum turco Constantinus, & Montis-
ferri Governor deliguntur, quamvis illi fuis competere Salenensis Marchio
contenderet: sed controversiam diremit Rex Carolus, missi hunc in finem Philip-
po Comino, qui tutam Constantiano adjudicavit, cum populi totius applausu, qui
admodum ille charus habebatur. ¶ Verum abdicatis postmodum Francorum princi-
bus, Maximilianî patris amplexus, è Gallia, quæ te conulerat, juniore Marcho-
ne sue ætatis fofo, pulsis eff. Sed à juniore Franciscum I. Regium adeptum diade-
ma, hunc in Franciam evocare in animo habuit, ut Ordinis Militaris S. Michaelis
torquem, quo à Carolo VIII. vel à Ludovico XII. donatus fuerat, & à qui-
bus in expeditionibus bellicis copias militariibus præficeretur, cum dedecore co-
ram auferret: à quo tamen consilio avocatus fuerat à Bibena Cardinale, ut ex ejus
¶ Iteritis decemur, Lutetia Parisiorum scriptis xxvi Novembis an. MDXXVI.
Meminit non semel Constantini in Historia Guicciardina, à quo perperam Mar-
chioniffæ Monteferrantis fratrem dicitur, cujus ille major erat avunculus: quanquam
id ex vulgati, quo tum invaluerat, vulgi opinione feribat, cum idipsum tradiderat
diobus locis à Octavio Sanfelagio, quomodo alterum hic deferberimus:

B. Juss. 200.
798.
Phil. Comen.
171. l. m.
Bidlar. 17. n.
Phil. Comen. 1. 8.
Palastr. 1. 2.
Brundis 174.
Ej. Vener. P.
171-173.
Bidlar. II. m.

Ej. Phil. Princ.
Phil. Vener. p.
164.

S. Gelski an

B b üj

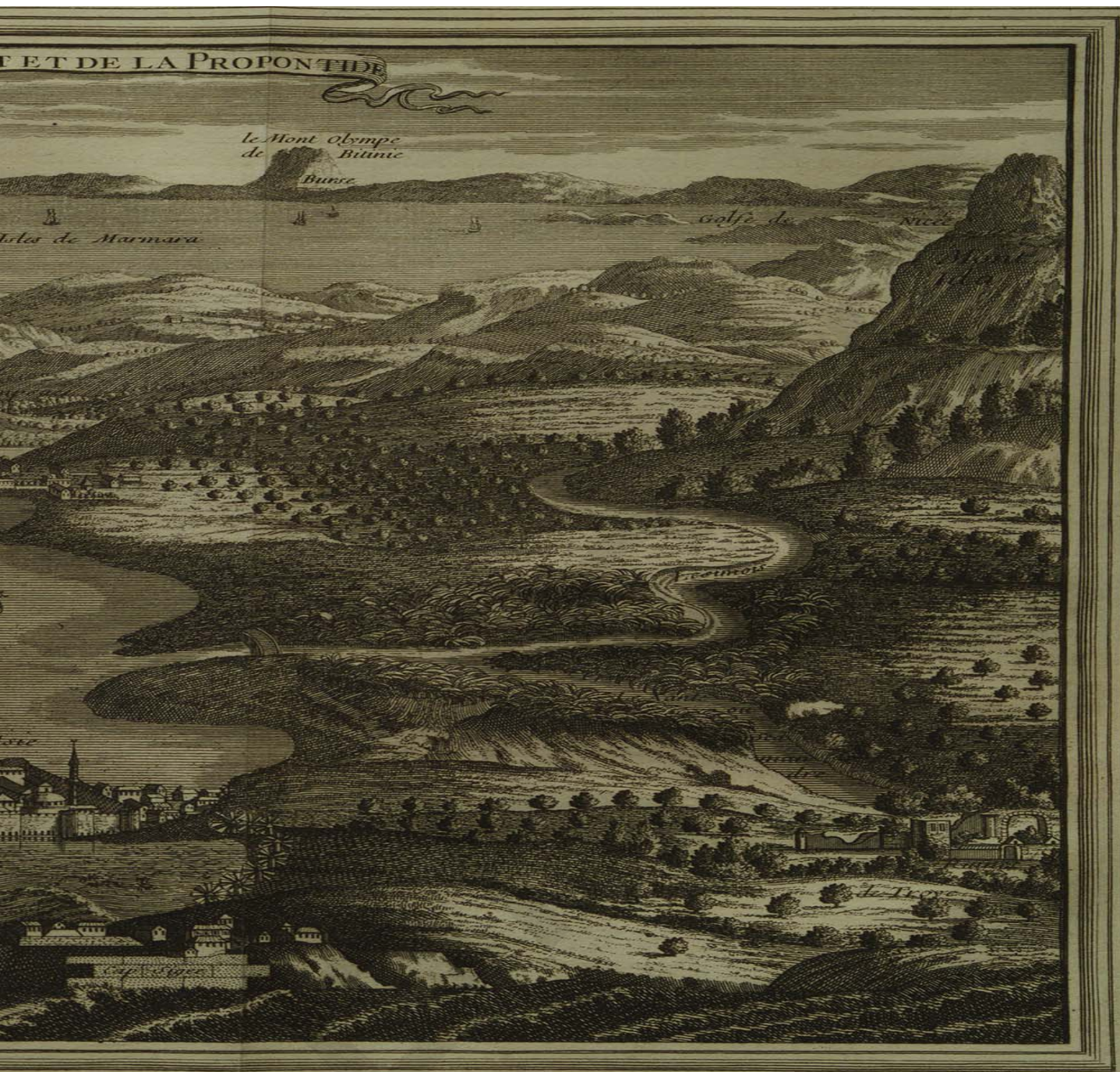
Moeurs et usage des Turcs, leur religion, leur gouvernement civil, militaire et politique. Avec un Augustins, MDCCXLVII [1747]. Avec Approbation & Privilege du Roy. 2 V. Vëll. I, 453 f.; Vëll. II, f. 539.

Doke dhe zakone të turqve, feja e tyre, shteti civil, ushtarak dhe politik. Me një përmbledhje të historisë osmane

Jean-Antoine Guer (1713-1764): Shkrimtar dhe avokat i njohur francez i shekullit XVIII.

Pjesa e parë e librit sjell historinë e përmbledhur të turqve dhe të sulltanëve osmanë. Kapitujt e

mëpasëm i kushtohen përshkrimit të administratës, institucioneve, ushtrisë, pallatit të sulltanit, fesë, ceremonialit, veshjeve, ushqimit, zakoneve dhe traditave të Perandorisë Osmane. Por kjo vepër është e

abregé de l'Histoire Ottomane; Par M. Guer, Avocat Tom. 1. A Paris, Chez Merigot&Piget. Quai des

nga avokat z. Guer. Botuar në dy vëllime, në Paris, Chez Merigot&Piget. Quai des Augustins, në vitin 1747.

famshme, para së gjithash, për 26 gravurat me ilustrime që e shoqërojnë prej autorësh të tillë të njohur të kohës si Duflos, Boucher dhe Halle. Më e famshmja ndër to është ajo panoramike e Konstantinopojës (Stambollit),

e riprodhuar dhe në këtë katalog.

Në këtë vëllim gjenden edhe shënime të shkurtra, konsiderata dhe disa vargje frëngjisht për Skënderbeun.

Giorgio Baglivi

Opera omnia medico-practica et anatomica. ..In qua proeter Dissertationes&alios tractatus ultimis Editionibus adjunct quae sunt ejusdem Baglivi Canones de Medicina Solidorum, Disertio de progression Roamni Terraemotus, de systemate ^ usu motus solidorum in corpora animato, de vegetation lapidum & analogismo circulationismaris ad circulationem sanguinis, necnon Opusula quatuor J.D. Santorini. Venetiis, Remondini, 1754, 454 f., me il.

Vepra e plotë e mjekësisë praktike dhe anatomike... Botuar në Venecia, nga Remondini, në vitin 1754. Teksti në latinisht.

Giorgio Baglivi (lat. **Georgius Baglivus**; armenisht **Gjuro Baglivi** (1668-1707): Mjek italian me origjinë armene, i lindur në Dubrovnik, Dalmaci.

Giorgio Baglivi është i njohur në historinë e mjekësisë, sidomos për përshkrimin e parë të edemës pulmonare si dhe të fiziologjisë së mushkujve. Mësimet universitare ai i kreu në Salerno, Padova dhe Bolonjë. Punoi në spitalet e Padovas dhe të Venecias, gjithashtu edhe në Holandë e

Angli. Giorgio Baglivi qe mjeku personal i Papës Klementi XI. U shqua për punën që bëri në fushën e kërkimeve shkencore në mjekësi, nëpërmjet eksperimentimit me kafshët. Eksperimentet e tij lidheshin me qarkullimin e gjakut si dhe strukturën e mushkujve dhe të trurit. Baglivi ishte i pari që përshkroi apopleksinë cerebrale. Në libër është e përfshirë dhe një hartë e tij që është bërë e famshme, ajo që tregon përhapjen e merimangës tarantola në jugun e Italisë.

GEORGII BAGLIVI

*Medic. Theoric. in Romano Archityc. Prof. Societatis Regiæ
Londinensis, Acad. Imp. Leop. Cæ. Collegæ*

OPERA OMNIA MEDICO-PRACTICA, ET ANATOMICA.

EDITIO INTER QUAMPLURIMAS EMENDATISSIMA.

In qua præter Dissertationes, & alios Tractatus ultimis Editionibus adjunctos,

*Quæ sunt ejusdem BAGLIVI Canonæ de Medicina Solidorum; Dissertatio de Progressione Romani Ter-
ramotus; de Syphate, & usu motus Solidorum in corpore animato; de Vegetatione Lapidum,
& Analogismo circulationis maris ad circulationem Sanguinis; necnon Opuscula quatuor
J. D. SANTORINI. I. de Stractura, & motu Fibre; II. De Nutritione
animali; III. de Hemorrhoidibus; IV. De Catamenii &c.*

ACCEDUNT

*Index rerum verborumque a Viro in Theorica, practicaque Medicina peritissimo
multo labore confectus; in quo aurei vere Operis velut quoddam Enchiridion, &
Compendium in communem Egrotantium utilitatem Medici habere possunt;
præterea ipsiusmet BAGLIVI Vita ex ejusdem Operibus excerpta; & aliquæ
Dottissimi Auctoris additamenta.*

VENETIIS.

MDCCLIV.

TYPIS REMONDINIANIS:
SUPERIORUM PERMISSU, AC PRIVILEGIO.

Dimitrie Cantemir

The History of the Growth and Decay of the Othman Empire. Part I. Containing the Growth of the Othman Empire from the Reign of Othman the Founder to the Reign of Mahomet IV. Thatis, From the Year 1300, to the Siege of Vienna, in 1683. Part II. Containing The History of the Decay of the Othman Empire, from Reign of Mahomet IV to the Reign of Ahmet III. Being the History of the Author's Own Times. Written originally in Latin. By Demetrius Cantemir, late Prince of Moldavia. Translated into English, from the Author's own Manuscript, by N. Tindal, M.A. Vicar of Great Waltham in Essex. Adorned with A Plan of Constantinople: and Twenty-two Heads of the Turkish Emperors, engraved from copies taken from Originals in the Grand Seignor's Palace by the late Sultan's Painter. London, Printed for A. Millar in the Strand, MDCCLVI [1756]. 460 f., 22 fl. me il.

Historia e ngritjes dhe rënies së Perandorisë Osmane. Pjesa e parë përmban ngritjen e Perandorisë Osmane nga mbretërimi i Osman Themeluesit deri në mbretërimin e Mehmetit IV d.m.th. nga viti 1300 deri në rrethimin e Vjenës më 1683. Pjesa e dytë përmban historinë e rënies së Perandorisë Osmane nga mbretërimi i Mehmetit IV deri në mbretërimin e Ahmetit III, pra historinë e kohëve të vetë autorit. Shkruar fillimisht në latinisht nga Dimitër Kantemir, princ i ndjerë i Moldavisë. Përkthyer në anglisht prej dorëshkrimit të autorit nga N. Tindal... Botuar në Londër, nga A. Millar in the Strand, në vitin 1756.

Dimitrie (Demetrius) Cantemir (1673-1723): Filozof, historian, kompozitor, muzikolog, gjuhëtar, etnograf dhe gjeograf, dy herë vojvodë i Moldavisë (1693; 1710-1711).

“Historia e ngritjes dhe rënies së Perandorisë Osmane” është libri i tij më i njohur. Pjesa e parë përmban ngritjen e Perandorisë Osmane nga mbretërimi i Osman Themeluesit deri në mbretërimin e Mehmetit IV (nga viti 1300 deri në rrethimin e Vjenës më 1683. Pjesa e dytë përmban historinë e rënies së Perandorisë Osmane, nga mbretërimi i Mehmetit IV deri në mbretërimin e Ahmetit III, pra historinë e kohëve të vetë autorit. Vepra është shkruar fillimisht në latinisht dhe u përkthye në anglisht prej dorëshkrimit të autorit nga N. Tindal.

Vepra ka të dhëna historike dhe mbi fillimet e pushtimit turk në Shqipëri, për pjesëmarrjen e shqiptarëve në betejën e Kosovës në vitin 1389, jep shënime të shkurtra dhe konsiderata për Skënderbeun, për kryengritjen e krahinave jugore të Shqipërisë dhe ardhjen e sulltan Sulejman II Kanuniut me ushtrinë e tij në Vlorë më 1537, për qytetet bregdetare të Shqipërisë (Ulqinin, Vlorën, Kaninën) gjatë luftimeve midis Venedikut dhe Turqisë në shek. XVII për të zotëruar bregdetin lindor të Adriatikut, princin e Vllahisë Grigor Gjika dhe origjinën e tij shqiptare. Ajo jep edhe konsiderata për shqiptarët, të cilët njiheshin për mjeshtërinë e ndërtimit të ujësjellësave, dhe si ushtarët më të mirë në Perandorinë Osmane.

DEMETRIUS
S.ROSSIACI
et MOLDAVIAE
PETRI.M.RUSSORUM
SENATOR et AB IN
CANTEMIR.
IMPERII
PRINCEPS.
Imperatoris
TIMIS CONSILIIS.

THE
HISTORY
OF THE
GROWTH and DECAY
OF THE
OTTOMAN EMPIRE.

PART I.

CONTAINING
The Growth of the OTTMAN EMPIRE,
FROM THE
Reign of OTTMAN the Founder,
TO THE
Reign of MAHOMET IV.
THAT IS,
From the Year 1300, to the Siege of VIENNA,
in 1683.

PART II.

CONTAINING
The History of the DECAY of the
OTTOMAN EMPIRE,
FROM THE
Reign of MAHOMET IV.
TO THE
Reign of AHMED III.
BEING THE
History of the AUTHOR's Own Times.

Written Originally in LATIN.

By DEMETRIUS CANTEMIR, late Prince of MOLDAVIA.

Translated into ENGLISH, from the Author's own Manuscript.

By N. TINDAL, M. A. Vicar of Great Waltham in Essex.

ADORNED WITH

A Plan of Constantinople, and Twenty-two Heads of the Turkish Emperors,
engraved from Copies taken from ORIGINALS in the GRAND SEIGNOR'S
Palace, by the late SULTAN's Painter.

L O N D O N,

Printed for A. MILLAR in the Strand;

MDCCCLVI.

Enciklopedia e Didëroit

Encyclopédie ou Dictionnaire raisonné des sciences, des arts et des métiers... Mis en ordre et publié par M.Diderot, et quant a la partie mathématique, par M.D'Alembert. A Geneve Chez Jean-Leonard Pellet, Imprimeur de la Republique. A Neufchatel.M.DCCLXXVIII (1778).

Enciklopedia e Didëroit. Botuar në Gjenevë, nga Chez Jean-Leonard Pellet, Imprimeur de la Republique, në vitin 1778, me 39 vëllime.

“Encyclopédie, Ou Dictionnaire Raisonné Des Sciences, Des Arts Et Des Métiers” konsiderohet një ndër veprat më të rëndësishme dhe më me ndikim të shekullit XVIII. Vepër e një prej figurave më të rëndësishme të mendimit të atij shekulli, filozofit Denis Didëro, ajo përbën një sipërmarrje të jashtëzakonshme intelektuale, në të cilën kontribuan një sërë figurash të shquara të kohës, të ashtuquajturit filozofë, të cilët më pas u quajtën enciklopedistë. Qëllimi kryesor i kësaj sipërmarrje madhore ishte promovimi

i dijeve dhe i shkencës si një mënyrë për t’iu kundërvënë ndikimit të madh që kishte Kisha në shoqëri, duke krijuar një shoqëri të re laike, të bazuar mbi tolerancën dhe sidomos për ndarjen e Shtetit nga Kisha. “Enciklopedia” e Didëroit, në fakt, qëndron në themel të Iluminizmit. Ajo konsiderohet si një ndër veprat që pati ndikimin më të madh për hapjen e një epoke të re në historinë e Europës, duke qenë njëkohësisht intelektualisht prekursorja e Revolucionit Francez.

Perikope (Pjesë) Ungjilli

Theion kai Ieron Evangelion Enetiisin, Para Nikolaō Glykei tō ex Iōanninōn, 1791. 352 f. me il.

Perikope (Pjesë) Ungjilli. Botuar në Venecia në vitin 1791.

Libër që përmban gjithë pjesët e Ungjillit që lexohen në çdo ditë të vitit. Zbukurimet e kapakut me fletë bakri të lyera me argjend datohen në shekullin XIX dhe mbartin në

panelet paraqitjen e kryqëzimit, në qendër, të rrethuar nga profetë dhe gjashtëkrahë (engjëj), ndërsa nga prapa panelin me Ngjalljen, të rrethuar nga katër ungjillorët dhe gjashtëkrahë.

Giuseppe Olivi

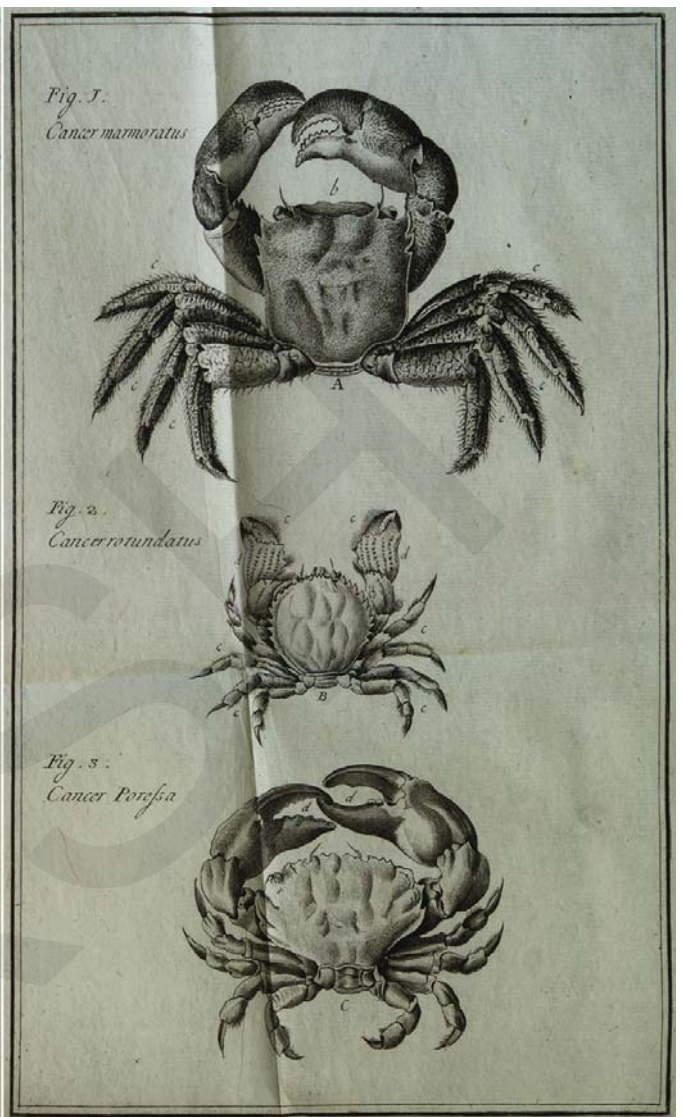
Zoologia Adriatica ossia catalogo ragionato degli animali del golfo e delle lagune di Venezia, proceduto da una dissertazione della storia fisica e natural del golfo, e accompagnato da memorie ed osservazioni di fisica, storia natural ed economia. Bassano, 1792, 376 f., 9 fl. il.

Zoologjia e Adriatikut ose katalogu i kafshëve të gjirit dhe lagunave të Venecias, vazhdon me një disertacion të historisë fizike dhe natyrore të gjirit, shoqëruar me kujtime dhe vëzhgime të fizikës, historisë natyrore dhe ekonomisë. Botuar në Basano në vitin 1792.

Giuseppe Olivi (1769-1795): Natyralist italian me interesa të gjera që shtriheshin nga kimia, ku mbështeste teoritë e Antoine Lavoisier, te mineralogjia, bujqësia, deri në botanikë, i interesuar posaçërisht për algat. Ai u dallua midis natyralistëve italianë të fundshekullit XVIII për pikëpamjen e pavarur shkencore dhe, duke marrë parasysh aspektet ekologjike të kafshëve studioi ndikimin që ato kishin në mjedis. Si një prej natyralistëve të parë që bëri vëzhgime nën ujë në detin Adriatik, ai tregoi interes për organizmat mikroskopikë që jetonin aty, ekzistenca e të cilëve më parë ishte e panjohur. G. Olivi ndërroi jetë në moshën 26-vjeçare, duke e

lënë përgjysmë aktivitetin e tij studimor. Sot, në Chioggia, Itali, është Muzeu Zoologjik i Adriatikut që mban emrin “Giuseppe Olivi”, për nder të natyralistit italian.

“Zoologjia e Adriatikut”, vepra që e bëri atë të njohur, përfshin një katalog me shpjegime për kafshët e gjirit dhe të lagunave të Venecias, vazhdon me një disertacion të historisë fizike dhe natyrore të gjirit të Venecias, shoqëruar me kujtime dhe vëzhgime të fizikës, historisë natyrore dhe ekonomisë. Vepra ka përshkrime të jovvertebrorëve, të tillë si: Vorticella, Volvox dhe Hydra. Në fund të librit përfshihen një sërë ilustrimesh të gjallesave dhe organizmave ujorë të detit Adriatik.

Ebün Necib Seyzerî

Nehcü's - Süluk fî siyaseti'l - Mülük. Istanbul, 1266 Hixhri (Kalendarit hënor islam) - viti 1847, sipas Kalendarit Gregorian, 140 fl.

BKSH

Strategjitë dhe arti i qeverisjes. I shkruar në Stamboll, në vitin 1847.

Dorëshkrimi është i shkruar në osmanisht.

Mban vulën e Bibliotekës së Bushatllinjve.

حمد و سپاس حضرت ملک علام و نصیبه و شریف
 خدایا نام و ترقیه و تکریم آل صحاب کرام و بیاض و زیب
 صحیفه کلام قلند قد نصیره حالار و فنی افروز سند خلافت
 پیر اعظم برج سلطنت قطب ملک انبوت دار و بر سعادت
 سبب اسن و امان خلیفه زمین زمان بنایا علی کا
 شهنش و اسکندر عنوان سلطان عبد المجید خان بن
 السلطان احمد خان خلد الله ملکه الی آخر الزمان حضرت ملک
 و حامی دوام دولت و بقای ملک سلطنت کریم
 حمد و طیفه و منت عبودیت در مخصوص ابال و اوانام
 عقیده باعث رجز رساله بود و جمله بیان اول نور
 تاریخ هجرت نبویه علی صاحبها افضل الصلوة و التحکیم
 در نیور طفق ان سه سنده بر طرفون مغول عکس کینه
 ف و س و بر طرفون کفار خاک رک جوجی و بر طرفون
 طائفه عسکریه ملک و کلای و ولایت عدم اتحاد و کینه
 و دولت اسلامی ملوکانه ضعف حال و نظام مملکت اختلال

وادی

حاضر و ملغنه فرنگ طائفه سی فرصت بولوب آتی کر
 عربستان بالیدیه مستولی اولوب نجه مملکتی تا قدس
 شریفی اخذ و اختلاس ایدوب جمله عربستانی ضبطه از فانیکن
 امراء ایتوبیه و مملکت صلاح الدین ظهور ایدوب حسن تدبیری
 بر کاتیده دولت اسلامی به قوت کلوب اول و لایکرس
 کفارون استر و ایدیدی اول اشناده ملک صلاح الدین
 الیه بابا اولی مشا به سنده علاقه تحت اوزره اولان شیخ
 علامت کبارنون ابو العجیب نام ذات عالی تدبیر مملکت
 و انزو اسرار سلطنت متعلق بر رساله یازوب صلاح الدین
 و یرو ب یونکله علی الیه عکر و ارایسه اسکندر قد جهانگیر
 اول و سفر و یو وصیت و مملکت صلاح الدین و فی اول سال
 حوز جان ایدوب علی ایدرشش بعده اول رساله مقرب
 درگاه بارس الشید احمد البخاری حضرت ملک نبیه و توفیق
 طغوز بوز بکرچی ابکی تار جنده صدارت رودن شقا و
 فوت اولان عبدالرحمن افندی و مساطفیه و حوم
 و مقفور سلطان سلیم خان بنیم کمان حضرت کریمه و اصل
 اولوب و حوم شت رالیه و فی اول رساله بیکه اکثره
 و مطالعه و مذاکره بیور و رئیس دیو و یلچر و حرم و کل
 تاریخ مشهور نده بخیر و اول رساله ملک تدبیر و سیاست
 مملکت خصوصه و فتنه و غنیمت به سنده اول و ملک
 بیان و قسم ایدیه رینج بیان ایدیکیدن خواص و عام و کل

Perikope (Pjesë) Ungjilli nga Manastiri i Metamorfozës

Perikope (Pjesë) Ungjilli

Enetiisin, Para Nikolaō Glykei tō ex Iōanninōn, shek. XVIII & 1856, 249 f.

BKSH

Pjesë Ungjilli të botuara në Venecia, kapaku i përket shekullit XVIII, ndërsa dorëshkrimi vitit 1856. Prejardhja nga Manastiri i Metamorfozës, Çatistë, Pogon, Gjirokastrë.

Mënyra se si është shkruar fjala ‘manastir’ në një nga mbishkrimet e gdhendura greqisht në pjesën e argjendtë të kapakut të kodikut, të

bën të mendosh se argjendari që e ka punuar mund të ketë qenë shqipfolës. Mungon fleta e titullit.

Rumi

Rūmī, Jalāl ad-Dīn Muhammad
Sherhi Qasidei i Taiye i Umeril-Faridiye. S. I., S.a., 240 fl.

*Dorëshkrim në arabisht me poezitë e Rumi.
Pa të dhëna për vitin dhe vendin ku është shkruar.*

Rumi (Jalāl ad-Dīn Muhammad Rūmī) (i njohur gjithashtu si **Jalāl ad-Dīn Muhammad Balkhī**, apo edhe si **Mevlana** (persisht: “udhëzuesi ynë”) (1207-1273): Poet, jurist, dijetar islam, teolog i shekullit XIII.

Poezitë e tij janë të shkruara në persisht dhe janë përkthyer në shumë gjuhë të botës. Rumi ka jetuar në kohën e selxhukëve dhe ka shkruar jo

vetëm në persisht, por edhe në arabisht, greqisht e turqisht. Poema “Mathnawī”, e krijuar në Konia mund të konsiderohet si një nga lavdet letrare më të pastra të gjuhës perse. Veprat e tij janë lexuar gjerësisht në gjuhën e tyre origjinale në të gjithë Iranin dhe në botën persishtfolëse. Poezia e tij ka ndikuar jo vetëm në letërsinë persiane, por edhe në traditat letrare të gjuhëve turke osmane.

ذاتي ومقامات صفاتي في صور مظاهري فما جيتني فيها عند
ظهوري في صور ما وسراني في تقيتها وقصيت حاجاتي كلها
في ملك الصور والخال ان ذاتي كليتي اي ذاتي كانت
كليتي عند ملك المناجا قدودي لم ياقل وشيئي لم تعبت
وفي قصدي كل الدار والى الميرة الدار اي جمع الدري اي
الكوكب المنسوب الى الدر في كوة مضينا قال تعالى كانتها
كوكب دري اي مضى كالدر والمراد بها ارواح المؤمنين فانها
كالكواكب بالنسبة الى شمس ارواح الانبياء والاولياء عليهم
السلام اي واذا كان الوادي المقدس شمس مقدسا وارواح
القرين مخلقي متلبسا وجميع المرات والسمات الوجوه وديني
مستقنا فبدر تلي لم ياقل ابد او شمس روي لم تعبت سرمد ودي
يبتدي ارواح العالمين واسرار السالكين من المؤمنين بالانسان
عليهم السلام وانهم انلاكي جرت عن تعكوفي
عليكي وانلاكي كليتي جرت اساء في عليكي معني في والاملاك
جمع الملك والملك بضم الهم السلطنة فقت سجدت من الخوف

وسواله قوت على الوجه والمراود بالانلاك والانم كوز ان يكون
الهمود منها وكوز ان يكون المراد بالانلاك المرات السكية بالانم
صوابها اي وانم الانلاك التي هي ملكي جارية متحركة عن تعريفي
في ملكي با اريد وانما روي الملكيتي لاجل سلطنتي عليهم فقت في
وفي عالم التذكار لنفس عليهما المقدم شهيدتي مني فيشتي
المراد بعالم التذكار عالم التركيب العنصري فان النفس فيه
عند بلوغه الحسني ما كان لمن العلوم والمعاني اي وفي هذا العالم
تشهد مني ورفعاي واتباعي من الطالبين والسالكين ما كان
لنفسهم حاصل من العلم المقدم فقسوا بالاشتغال والاتجاه
بالنفس والعضوة فبالجملة النعية مبتدا في عالم التذكار خرم كقولك
وتسبح بالعبدي فيمن ان تراه على يد رسامك وتديره
وفي عالم التذكار استهداء النية مني والنفس معلق بتدروسها
والمقدم منه العلم وعلمها مبتدا خبر النفس والجملة منصوبة المحل
البدئية من غير المنقول في استهدير والفتية فاعل شهدي
ففي علي جيتني التذكار الذي به وحدت كقول الحق انا اني

Dorëshkrim në arabisht për fenë islame

Al – Kemali, Ebil-Fet’h

Ifadat al Ziyadat. 58 faqe, me ilustrime.

BKSH

Dorëshkrim në arabisht për fenë islame. Mban vulën e Bibliotekës së Bushatllinjve.
Pa të dhëna për vitin dhe për vendin ku është shkruar.

Dorëshkrim në gjuhën osmane mbi astrologjinë dhe alkiminë

Ilmi Simya ve nür cum [Alkimia] .S.I., S.a., 102 fl.

BKSH

Dorëshkrim në gjuhën osmane mbi astrologjinë dhe alkiminë.
Pa të dhëna për vitin dhe vendin ku është shkruar.

صورة ذات الكرسي

کتاب خب و صوری سام الزمانه

پاچا دول کف الخصلب جدول نرهور
اسرار خفید رند زل اناس بوسه مطع اوسنه مبارکه او علی
قرشی اید ناسه ضرر املق مقرر در اهل الله و برمیہ کسر اللہ در کوب
مزه بور غایه مبارک اولوب نصف النهار کلد و کی وفته و عار غایب
اولور کوبه مذکورک صورته سمار کرسی اور زنده اولور موشن
برر جدر الکرت و غایه قالد ریشدر دایما و غایدر که ناسک روز فک
دخ او تر یادم او ندر او تر ی و دینی هر حیوان جنسک صورته سمار
بر کوب وار در که اول حیوان منور شنه اولوب کند و جسد ننده
اولنخ دایما و غایدر در و جسدک رزقینی و صحتی طلب ایدر لر
وسنک و عات کوب منور سمیت راسه ایکن اول کوب
و غاسنه طبع اولوب عرس علایه عروج ایدر و فتنی کوب مفارک
اولور سم اول کوب منسوب اولان و عار مستجاب اولور مثلاً طلب
ریاست ایچون ستم سیکه مفارک اولور سم طلب علم ایچون **مشرقی اید**
مفاد بولنه و اگر موفد ایچون اولور سم **عطی** و ایدر مفار و اولن
و اگر اصلاح بد ایچون اولور سم **مرتج و یا عطی** رف مفار بولنه

Ditaret e Franc Nopçës

Nopcsa. Albania: Bulgarien: Notizbücher. [Bd]: 1-7, S. I., 1905-1909, 1913, 1921 : [2960 f.]

Ditaret e Franc Nopçës:

Vëllimi 1-6: Shqipëria. Libër njoftimesh.

Vëllimi 7: Bullgaria. Libër njoftimesh.

Dorëshkrime me ilustrime dhe harta të ditarit të Nopçës për vitet 1905-1909, 1913 dhe 1921.

Franc Nopça (1877-1933): Albanolog, ndër paleontologët më të shquar të kohës, themelues i paleofiziologjisë, dijetar i spikatur i Europës Juglindore. Kontributi që ai dha për studimet shqiptare është një pjesë e pandashme e trashëgimisë sonë kulturore dhe shkencore. Ka ardhur disa herë në Shqipëri ku qëndroi gjatë, duke kryer një sërë studimesh në fushën e etnologjisë, paleontologjisë, gjeografisë dhe gjeologjisë së Shqipërisë.

Të shtata vëllimet e dorëshkruara, - të njohura si “Ditaret e Nopçës”, - janë kopje unike ende të pabotuara. Ato janë dorëshkrime me laps në formë ditari me përshkrime dhe mbresa të autorit nga udhëtimet e ekspeditat në Shqipëri e Bullgari. Vëllimet mbajnë vulën: Biblioteka “Lumo Skendo”.

Gjashtë vëllimet mbi Shqipërinë janë të mbajtura mes viteve 1905-1913. Përmbajnë mbresa të autorit gjatë udhëtimeve dhe

ekspeditave në Shqipërinë e Epërme. Një thesar vëzhgimesh, shënimesh dhe njoftimesh të hollësishme gjeografike, gjeologjike, historike, etnologjike dhe demografike mbi trevat shqiptare shoqëruar me harta, vizatime, skica dhe ilustrime të shumta, si dhe të dhëna të ndryshme statistikore për vitet 1890-1913.

Vëllimi i shtatë përmban shënime mbi Bullgarinë, përshkrime të detajuara të zakoneve bullgare, mënyrën e tyre të jetesës, të cilat Nopça i mbajti gjatë udhëtimit të tij nëpër Bullgari në vitin 1921.

Titulli dhe të dhënat e tjera bibliografike janë marrë nga shpina e vëllimeve të dorëshkruara. Bashkëngjitur në fund të vëllimit të parë gjendet një fletë e daktilografuar. Në fletën para tryezës së lëndës së vëllimit të parë gjendet portreti i autorit me veshje popullore malësore, si dhe një autograf i tij: *F. N. Nopcsa*.

CIP Katalogimi në botim BK Tiranë

Biblioteka Kombëtare e Shqipërisë

Thesare të Bibliotekës Kombëtare të Shqipërisë / përgat.

për bot. Piro Misha ; BKSH. – Tiranë : BKSH, 2020

260 f. : me il. ; 29.7 cm.

Katalogu botohet me rastin e 100-vjetorit të krijimit të

Bibliotekës Kombëtare të Shqipërisë

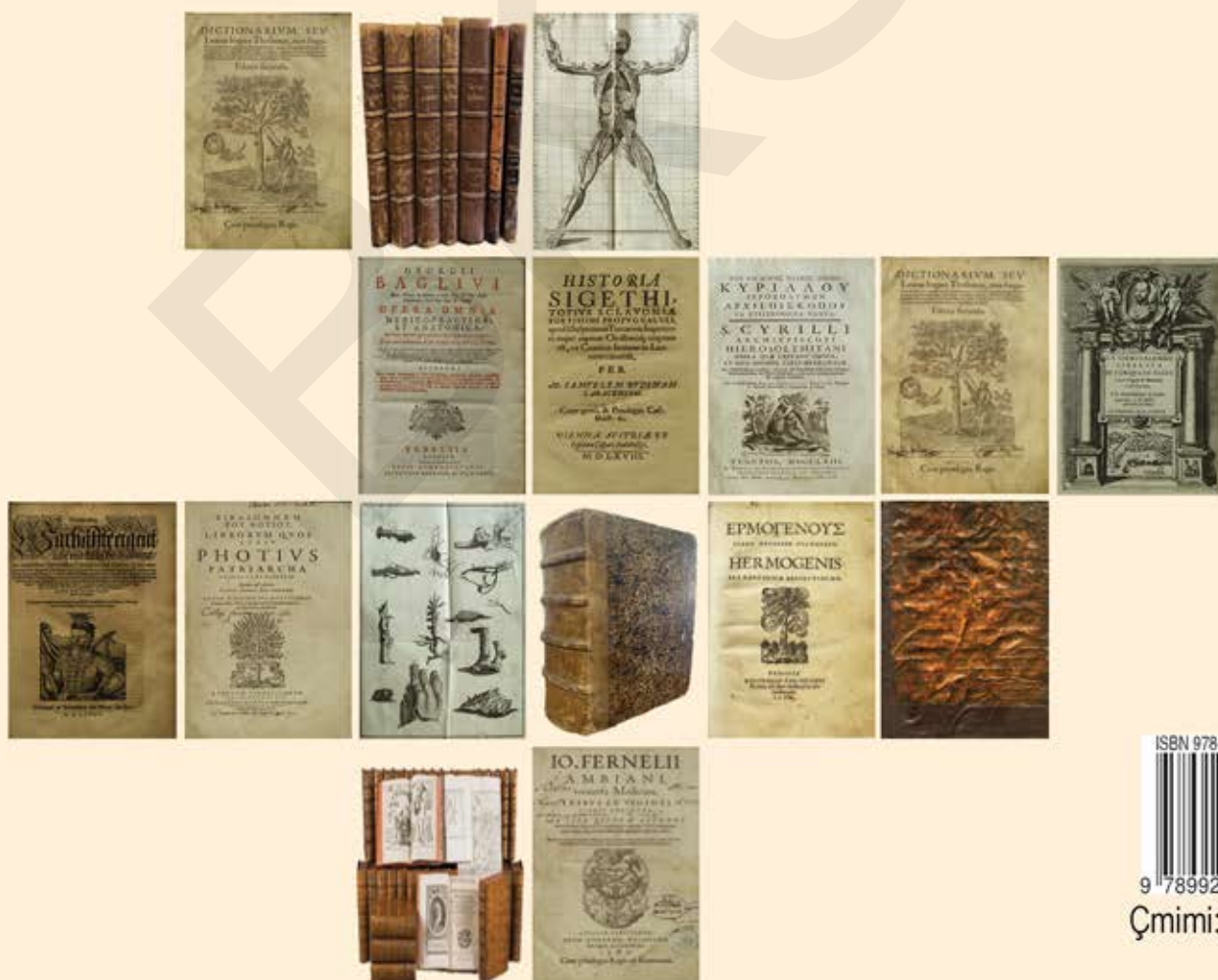
ISBN 978-9928-4600-1-1

1.Katalogë të bibliotekave 2.Koleksione bibliotekare

3.Libra të rrallë 4.Dorëshkrime 5.Shqipëri

090.1(496.5) (01)

Ky katalog përmban një pjesë të librave dhe dorëshkrimeve të ekspozitës "Verba volant, Scripta manent – Thesare të Bibliotekës Kombëtare", e cila u organizua në muajin tetor 2020, me rastin e 100-vjetorit të BKS, në ambientet e COD-it, pranë Kryeministrit. Bëhet fjalë për ekspozitën më të madhe që Biblioteka Kombëtare e Shqipërisë ka organizuar ndonjëherë, me mbi 800 libra e dorëshkrime, por, njëkohësisht, dhe më të veçantën, duke qenë se rreth 80 % të librave dhe dorëshkrimeve publiku i shihte për herë të parë. Për fat të keq, ky katalog përmbledh një pjesë të librave e dorëshkrimeve që u ekspozuan: vetëm 125. Përzgjedhja ishte mjaft e vështirë, sepse çdonjëri nga librat e ekspozuar (dhe jo vetëm ato) do ta meritonte të përfshihej në katalog. Megjithatë, besojmë se librat e përfshirë në katalog mjaftojnë për të përçuar idenë e asaj pasurie të madhe që gjendet në fondet e Bibliotekës Kombëtare të Shqipërisë. Siç shpresojmë që ky katalog ia del mbanë të përmbushë mesazhin kryesor që donte të përçonte ekspozita: të gjithë ne duhet të ndihemi krenar me atë pasuri që ruhet në fondet e Bibliotekës Kombëtare të Shqipërisë: para së gjithash, për pasurinë që lidhet me trashëgiminë tonë kombëtare, duke qenë se Biblioteka Kombëtare e Shqipërisë është institucioni kryesor që ka për detyrë të ruajë kujtesën e shkruar të popullit tonë. Por jo më pak, duhet të jemi krenar për atë pasuri të madhe me vlera universale që kemi trashëguar, njohja e së cilës, për më tepër, besojmë se do të ndihmojë për të kuptuar më mirë historinë e lidhjeve kulturore e shpirtërore që shqiptarët kanë pasur ndër shekuj me botën, e para së gjithash me Europën.

ISBN 978-9928-4600-1-1

9 789928 460011 >

Çmimi: 2000 lekë